

LIBERALISME, BURGESIA I ELECCIONS DE DIPUTATS A CORTS A
LA PROVINCIA DE BARCELONA (1808-1868).

Jesus MESTRE CAMPI
Barcelona, 1982.

INDEX GENERAL.-

Introducció	11
1.- El Liberalisme	1
1.1.- Evolució dels sistemes polítics a Europa i els Estats Units.	3
1.2.- Liberalisme i legislació electoral	8
Notes	19
2.- Els electors	22
2.1.- Els electors de la província de Barcelona	23
Els districtes electorals	23
Població i electors	28
Activitats materials dels electors	40
2.2.- Els electors de la ciutat de Barcelona	52
Districtes, població i electors	53
Els censos electorals: estructura socio-professional	65
Caracterització de l'elector	84
Notes	88
3.- Les eleccions	92
3.1.- Les eleccions amb sufragi universal indirecte, 1808-36	92
El Trienni Constitucional (1820-23)	95
Del Estatuto Real a la Constitució de 1837	98
3.2.- Els mecanismes electorals en el període de sufragi censitari ..	102
La proposta del polític: la formació de candidatures	104
La resposta dels electors: la participació	106
3.3.- Preponderància progressista: les eleccions entre 1837 i 1845. .	112
Caracterització dels districtes electorals de la província de Barcelona en les eleccions de 1837 a 1843	125
3.4.- Predomini moderat: les eleccions entre 1845 i 1868	133
El Bienni progressista (1854-56)	139
El restabliment del règim moderat de 1845	143
Notes	150
Conclusions	156
Annex: Resultats de les eleccions de Diputats a Corts a la província de Barcelona entre 1808 i 1868	161
Fonts	209

INTRODUCCIO

A principis de 1981 vaig sostenir amb la Fundació Bofill unes converses que van permetre plantejar-nos la primera idea d'aquest treball. Es tractava de recuperar els resultats de les eleccions de diputats a Corts a la província de Barcelona durant el període liberal 1808-1868. La recopilació d'aquests resultats tenia d'anar precedida per una memòria o comentari. Aquest projecte no va tardar a pendre una major complexitat doncs les fonts sobre les eleccions que es conserven a l'Arxiu de la Diputació Provincial de Barcelona eren ^{no} generoses del que es s'oposava. Es podien reconstruir perfectament les eleccions i a més hi ha un material sobre aspectes socials que ens interessava especialment. El comentari sobre els resultats de les eleccions de diputats a Corts s'ha transformat en aquest estudi on ens introduïm en el sistema polític liberal i en la societat burgesa de Barcelona a partir del marc estricte ~~que~~ de les eleccions en règim censitari.

Cal primer de tot entendre la funció del liberalisme com un sistema polític. La seva contradicció interna -es un sistema representatiu que permet les llibertats polítiques, però que també distingeix dues categories de ciutadans: ~~només~~ la primera te la plenitud de drets polítics- no amaga el fet ~~que~~ de ser un precedent definitori del sistema democràtic. Així, s'ha orientat el tema tenint en compte que aquestes línies d'actuació política son uns orígens, potser llunyans des del punt de vista de les ciències polítiques però més propers des de la visió històrica, d'on parteix i ja queda condicionada la evolució ~~històrica~~ política espanyola i, concretament, catalana.

Però coneixer l'evolució política i legislativa del règim liberal espanyol era insuficient per interpretar els resultats de les elec-

sigut analitzats molt somerament. Una darrera limitació es que el treball entre dins ~~el~~ la perspectiva d'un projecta mes ampli, la nostra Tesi Doctoral.

Les fonts utilitzades han permes cobrir els objectius proposats, malgrat no ser sempre sencilla la seva utilització. Cal parlar de l'Arxiu de la Diputació . . . junt amb les Actes de les eleccions de diputats i senadors entre 1837-45 i 1854-56, hi han els censos electorals i altres notícies referents al tema. Es una documentació voluminosa i, principalment la que es refereix a els aspectes socials, difícil de treballar tant per una raó científica, la poca rigurositat de tot material estadístic fins a la dècada dels seixanta en el dinou, com des d'una perspectiva metodològica. A l'Arxiu de les Corts de Madrid . . . s'han trobat notes concretes sobre els diputats, a mes de poder conèixer quins van ser definitivament els representants de Barcelona. Els resultats s'han completat amb un buidatge exhaustiu del Boletín Oficial de la Provincia de Barcelona entre 1834 i 1868, i el clima de l'època s'ha copsat utilitzant la premsa . . . , que es feia mol t ressó de les eleccions i inclus se la pot considerar com protagonista.

Tenint present la finalitat d'eina de treball que te aquesta publicació, s'ha escollit els materials mes interessants i, després del seu anàlisi i interpretació, s'han introduït en el text en forma de quadres, gràfiques o mapes. Potser en algun moment la seva presència es exceïva i arriba a tenir tanta o mes importància que el mateix text, doncs en part son materials encara interpretables en altres estudis socials, però ens sembla interessant presentar aquests materials encara que mostrin unes limitacions del nostre propi anàlisi. En els Annexes s'han reunit la laboriosa recuperació dels resultats de les eleccions de diputats a Corts per Barcelona entre 1808 i 1868, i unes biografies sobre personatges polítics importants de l'època.

cions. Era necessari entrar en la societat del dinou i en les classes dominants, doncs son els únics protagonistes, en el microcosmos que ofereix la província i ciutat de Barcelona. Amb una primera aproximació a un tema tan ampli, que el que s'ha fet en aquest treball, es vol conèixer qui formava aquesta classe privilegiada, la única que tenia dret a participar en els afers públics. La burgesia? Sens dubta, però es massa simplista reduir la massa dels electors a una sola classe social. D'aquesta manera s'ha buscat quina podia ser la representativitat dels diputats catalans a les Corts, molts dels quals al iniciar el treball nomen en coneixiem el nom -es el que ofereix els resultats - sense la mes mínima referència en els diccionaris o llibres especialitzats.

Naturalment el treball no preten tractar el tema exhaustivament sino que es limita a fer comprensible la recopilació i elaboració de les dades sobre les eleccions dels diputats a Corts; el objectiu principal es el de presentar uns materials fins ara inèdits que poden permetre iniciar estudis tant històrics com de ciencia política. Les limitacions del treball ja comencen en el seu plantejament doncs hauria sigut interessant ~~extensar~~ augmentar l'extensió geogràfica fins a reunir tota Catalunya i tractar també el darrer període ~~consistia~~ d'eleccions amb sufragi censitari entre 1877 i 1891. Aquests dos punts haurien extes molt mes el treball i alhora comportava un altre plantejament del treball; per exemple, els aspectes socials no tindrien la mateixa coherència que al ser tractats a partir del nucli de la ciutat de Barcelona i, mes que la seva província, la zona on s'exten la seva influencia immediata. Altres limitacions venen donades per la falta de monografies científiques sobre el tema de les eleccions i, inclus, sobre la societat del dinou; el panorama es mes complet en relació a la política general, encara que molts d'ells amb caracter de manual o síntesi mes que basats en una investigació científica. De fet, en algun punt del treball, hem tingut la sensació de tractar temas que tan sols havien

1.- EL LIBERALISME.

El 1810, en reunir-se per primer cop les Corts a Cadiz, s'empren la institucionalització de la revolució liberal a l'Estat espanyol. Ideològicament el liberalisme te les seves arrels en la segona meitat del divuit, quan els teòrics de la Il·lustració questionen per primera vegada la validesa del règim absolutista, i no consegueix una definitiva legitimitat fins ben avançat el segle dinou, potser amb la aprovació de la Constitució de 1837 quan el sistema polític s'identifica amb el moviment liberal que s'exten a la major part d'Europa.

Va ésser un llarg i penos procés, malgrat tenir uns inicis plenament esperançadors. La Constitució de Cadiz, aprovada el 1812 per un grup de notables escollits entre les altes jerarquies de l'Antic Règim i representants del naixent liberalisme urbà mes avançat, es un text revolucionari dins el contexte europeu de l'època i s'elabora amb un esperit de resistència als exercicis bonapartistes que extenien per occident el mes pur ideal revolucionari burgés. La restauració de Ferran VII es acompanyada per una brutal reacció absolutista i els textos legislatius de Cadiz, que en molts sectors de la societat ja tenen un valor mític, son desdenyosament guardats dins algun obscur racó. Tan sols tornen a veure la llum entre 1820 i 1823, essent actualitzats i augmentats durant el Trienni Liberal, per desapareixer de nou, ara ja quasi definitivament, de l'escena política espanyola. Probablement la principal lligó que van apèndre els liberals del període 1810 a 1823 es que havien d'enfrontar-se a una amplia oposició, sovint de caracter popular, per imposar el seu ideal de règim polític. Des de 1834, un cop mort un rei que sempre els fou hostil i al que no saberen encarars-hi degudament, el liberalisme ja s'ha infiltrat en amplis sectors urbans de la societat i s'empren amb nous anims la institucionalització de la revolució, naturalment, i aquesta es la constant mes destacable, amb l'oposició de molts sectors rurals. En un nou enfocament liberal s'aprova la Constitució de 1837, tot i així mes reformista que la de Cadiz, però encara el 1845 -amb els moderats en el govern- el vell ideal

revolucionari té una interpretació ben conservadora en la nova constitució. I entre l'oposició dels vells absolutistes i els joves demòcrates, el recolzament de l'exercit i l'aprovació de una monarquia desquiciada, el liberalisme, més sostingut pels moderats que pels progressistes es manté en el poder fins el setembre de 1868, quan l'evidència de les seves contradiccions internes i la poca viabilitat practica el deixen prou ferit, que no mort.

L'interpretació actual mes acceptada de revolució liberal a l'Estat espanyol es que aquesta es possible per l'aliança entre una part de l'aristocràcia terratinent i la burgesia urbana composta per propietaris, comerciants, fabricants i manestrals (1). Llògicament, un ampli sector de les classes dominants de l'Antic Règim no accepta la proposta liberal: aquells que veuen perillar els seus privilegis tradicionals, en concret el clergat, els nobles, i els aristòcrates, que no son afavorits per les mesures burgeses per accedir a la propietat. Aquest sector aprofita el descontent camperol, a qui el règim liberal no ofereix cap avantatge especial, per establir una segnant oposició que pren diverses formes, com son les guerres carlines o les revoltes camperoles. Els liberals, per una altre part, es recolzen en el radicalisme de les ciutats per conseguir una base social estable i és en les revoltes urbanes del Trièni i dels anys 1835 a 1843 on conseguixen aglutinar la força necessaria per imposar-se a la reacció absolutista.

Hi ha dos ambigüetats en aquest esquema: primer cal senyalar amb mes precisió quins sectors de l'Antic Règim son els que és decanten pels absolutistes o pels liberals, i aclarir els propòsits dels camperols al enfrontar-se tan tajudament al liberalisme. El segon punt es refereix a les revoltes urbanes: cal saber fins on recolzen el liberalisme, si es tracta de moviments fomentats i amb directe participació de la burgesia o si contrariament es el germen de un nou tipus de resistència o d'oposició al mateix règim liberal.

Estem principalment interessats en la problemàtica urbana. Per poder entrar dins el tema es imprescindible un coneixement de la base social que sosté el règim liberal, el que fa possible la revolució i la seva llarga permanència en el poder. En aquest sentit fer un estudi de les eleccions de tot aquest període

3

a la província de Barcelona, sens dubte força liberal, creiem que es una manera d'aproximar-nos a la base social del liberalisme i permet observar els mecanismes polítics d'una societat que en molts aspectes ens precedeix.

1.1.- Evolució dels sistemes polítics a Europa i els Estats Units.

Els règims liberals a la Europa de la primera meitat del dinou tenen un grupat de normes que els caracteritza: una constitució escrita, monarquia limitada, representació nacional, bicameralisme, confusió entre país real i país legal, sufragi restringut (?). Ens interessa retenir el concepte de representació nacional i dret electoral. Davant la concepció democràtica, on el dret de vot es un dret natural, la societat liberal només dona aquest dret a una minoria de la població, gràcies a posseir un mínim de propietats o una determinada solvència econòmica; distingeix així a dues categories de ciutadans. La institucionalització del liberalisme es basa en presentar això com un fet normal i legítim.

Entrant en una gran perspectiva històrica, el liberalisme es situa com un sistema polític de transició entre les monarquies absolutes de l'Antic Règim i les democràcies parlamentàries del segle actual. No existeix una evolució lineal de monarquia absoluta, règim liberal i democràcia, doncs a cada país es segueixen models diferents, però es possible proposar una tipologia; són rars els casos d'un pas directe des de l'Antic Règim a la democràcia. Al qualificar el liberalisme com un sistema polític de transició no volem menysprear-lo sinó, contràriament, pretenem afirmar la seva importància com enllaç entre dos sistemes polítics molt diferents. Els liberals van conservar en alguns casos institucions pròpies de l'Antic Règim, com la monarquia, i estructuraren alhora les bases del sistema democràtic: constitució, eleccions, parlament popular, etc. Així l'època liberal es també un període d'aprenentatge, maduració i definició de les institucions polítiques modernes. La diferència fonamental entre liberalisme i democràcia es ideològica: ara, ^{tots els ciutadans,} sense exclusions per motius econòmics o de sexe, tenen dret a participar en la vida política de la nació per mitjà de les eleccions; d'aquesta manera, la utilització del sufragi universal en les eleccions ens simbolitza la

fi del període liberal i l'inici de la democràcia.

Centrant-nos en aspectes purament electorals, el liberalisme s'identifica amb el sufragi censitari o restringut que pot mostrar formules molt diferents segons els països i etapa històrica que s'analitzi. Fruit de l'experiència liberal surgeix el sufragi universal que en un primer moment es reserva a la població masculina i té la seva major difusió a Europa entre els anys 1914 i 1920 com a resultat de la Primera Guerra Mundial. La plenitud de drets polítics de la dona no es generalitza fins després de la Segona Guerra Mundial, malgrat que en el període d'entre guerres ja hi ha varis països -Gran Bretanya, Alemanya, la República espanyola...- que ja l'han experimentat. Així s'ha de tenir en compte que la maduresa de l'època democràtica a Occident no s'aconsegueix fins ben entret el segle vint i s'ha de veure com la culminació d'un procés iniciat prop de dos segles abans per l'impuls dels liberals.

Els Estats Units d'America assumeixen un paper pioner en definir les institucions polítiques modernes; el 1787, amb la fundació del país, ja es defineixen com una societat liberal i el 1828, amb la pressió dels nous estats de l'Oest, es celebren les primeres eleccions sota el sistema de sufragi universal masculí. Però es un cas molt particular doncs no va existir una resistència important de les institucions de l'Antic Règim com succeix a Europa.

França ens mostra un primer model caracteritzat per el trencament brusco de l'Antic Règim mitjançant la Revolució de 1789, al que succeirà un període de mitg segle d'experiència liberal. El 1830, a rëmorc de les revoltes urbanes del mateix any, es fa la principal reforma en el sistema electoral que tot i així només permet participar en la política a 168.000 electors, un nombre molt reduït doncs representa tan sols el 0,9% de una població de 32,6 millons d'habitants. (3), encara que doblava el cens anterior. Després de la revolució de 1848 que dona pas a una nova experiència republicana, es fa la primera prova amb sufragi universal masculí en les eleccions del 10 de desembre, que contràriament a les expectacions democràtiques, s' elegix majoritariament al candidat maàquic Lluís Napoleó Bonaparte (4). Al llarg del Segon Imperi el país torna a les estructures liberals però des de 1871, després de la Comuna de Paris, hi ha una continuïtat democràtica

i un llarg perfeccionament de la legislatura electoral que no permetrà el dret de vot a les dones fins el 1945, acabada la Segona Guerra Mundial i un segle després de la primera experiència amb sufragi universal masculí. De fet, el 1848 la major part dels francesos no estaven preparats per assumir una experiència democràtica, com demostren els resultats de les eleccions en els districtes rurals, i d'aquí el fracàs de la revolucionària introducció del sistema democràtic.

L'experiment francès té influència en l'evolució espanyola, i ja des de 1848 el sufragi universal com a reivindicació política s'introdueix en alguns tractats teòrics i, principalment, en el programa del partit democràtic que vint anys després té un pes important dins la política espanyola.

Contràriament al model francès, a Gran Bretanya l'experiència liberal té més de dos segles de vigència i s'arriba al sufragi universal després de importants reformes que permeten gradualment entrar a més persones en el joc polític. Al llarg del dinou la reforma de les lleis electorals són provocades per la pressió popular i el creixement dels sectors industrials, i afecten a la distribució geogràfica dels districtes -el creixement urbà es molt fort i canvien l'equilibri tradicional amb els sectors rurals-, a la lluita contra la corrupció i, normalment, signifiquen un sensible increment del cens electoral. El 1832, amb la People Act o Reform Act voten cap a 800.000 persones, el 7,9% de la població; el 1867, amb la segona Reform Act de Disraeli es doblarà el cens i el 1884 i 1885 hi han noves modificacions de la llei electoral sempre dins la perspectiva del sufragi censitari (5). Una característica del sistema polític britànic es el bipartidisme, tories i whigs que representen tan a conservadors i liberals com a representants de l'aristocràcia agrària i interessos de la burgesia urbana, polarització que es manté fins a l'aparició del Partit laborista ja cap a finals del dinou. Al sufragi universal no s'arriba fins després de la Primera Guerra Mundial, el 1919, i en part com a conseqüència d'ella: l'estat que havia demanat la col.laboració de tots els anglesos per guanyar la guerra, no podia marginar-los de la representació en el poder. La introducció a la democràcia s'ha fet sense greus contradiccions i el més revolucionari es la concessió alhora del sufragi universal tan als homes com a les dones, malgrat que aquestes darreres encara pateixen certes limitacions. El 1929 hi ha un nou perfeccionament que permet votar a tot subdit britànic major de 21 anys.

A Belgica i Holanda la evolució del sistema polític liberal es similar a la britànica, però també es recull influències de França. Holanda entre 1789 i 1815 experimenta una situació revolucionària similar a la francesa i el 1815, quan es produeix la unió política amb Belgica com a conseqüència del Congrés de Viena, ja es defineix un sistema liberal amb una monarquia limitada per dos cambres on la popular es electiva. Separada de nou de Belgica el 1830, el règim polític holandès tendeix a una limitació del poder de la corona i a garantir la independència de la cambra popular -decrets de 1840 i 1848- on el dret de vot es consegueix pagant un mínim de contribució. El 1870 hi han fortes pressions dels liberals i socialistes per introduir el sufragi universal, però tan sols es consegueix una ampliació del cens electoral que el 1887 inclourà el 27 % de la població masculina, davant del 12 % que podien votar el 1870. No es fins el 1917 quan els radicals i socialistes conseguixen imposar el sufragi universal masculí i obrir el camí per el vot de les dones, que finalment es incorporat a la Constitució el 1922 (6).

A Belgica el 1830 hi ha una llei electoral que permet votar a 49.000 electors, poc mes del 1 % de una població de 4.076.513 animes. La evolució es lenta i no es fins 1893, sota la pressió popular, quan s'aprova una nova llei que incloueix el sufragi universal plural on hi han varies categories de votants; d'aquesta manera el cens passa a ser del 2,2 % de la població el 1893, al 21,3 % el 1894. Finalment el 1919 es concedeix el sufragi universal masculí amb representació proporcional, mentres no es fins el 1948 quan es garanteix a les dones la plenitud de drets electorals (7).

Dinamarca, després de un llarg període de monarquia absoluta que s'inicia el 1661, té una curta experiència liberal entre 1831 i 1849. La constitució de 1849 permet votar a tota la població masculina major de 30 anys, excepte els criats, representant prop del 50 % de la població. El 1866 hi ha modificacions doncs es restringeix el dret de vot per elegir la cambra alta o Landeting -aquest privilegi es reserva aproximadament al 5 % dels votants, aquells que paguen les cotes de contribució mes altes-, però no es varien les condicions per elegir la cambra popular o Folketing. El 1915 s'amplia el dret de vot a les dones, es redueix la edat dels electors a 25 anys i s'abolixen definitivament altres restriccions de la llei de 1849 (8).

A Itàlia i Alemanya el liberalisme el trobem entrelligat en els moviments d'unificació, encara que amb sentits diferents a cada país, i proposen uns nous models que s'aparten dels que hem vist fins el moment. La unificació italiana es fa sota l'impuls de la ideologia liberal que troba el seu principal i poderós opositor en la Església i els sectors catòlics. A la reforma electoral de 1848 es permet votar a molt poca gent i l'abstenció es generalitza en les eleccions d'aquest primer període; el 1861, coincidint amb la unitat, es fa una nova llei que ara invita a votar a 900.000 electors, el 4,1 % del total de la població. (9) Hi han varies modificacions del sistema electoral i la inclusió de sufragis plurals, però no es fins el 1919 quan es planteja per primer cop el sufragi universal masculí i s'introdueix el sistema proporcional. A l'època feixista hi ha restriccions a la democràcia, doncs les eleccions es redueixen a un simple tret en tan sols cal votar "sí" o "no" a una llista proporcionada per el Gran Consell Feixista; el 1938 s'aboleix el Parlament. Després de la Segona Guerra Mundial es normalitza el sistema democràtic i s'atorga el dret de vot a les dones (10).

A Alemanya, en canvi, el període censitari és molt breu i el 1871 Bismarck s'interessarà en ajuntar les idees de unitat dels estats alemanys amb la democràcia, principalment per enfrontarse a les poderoses classes terratenents i aristocràtiques. De fet, en el nivell polític es passa de l'Antic Règim a l'era democràtica sense la etapa de transició del liberalisme, encara que la llei electoral de 1871, reconeixent el sufragi universal masculí, estableix el vot plural al reconèixer diverses classes d'electors que disposaran de més o menys vots segons la seva categoria social i econòmica (11). Aquest sistema electoral, complicat i imperfecte, doncs no permet la representació proporcional, segueix en vigència fins a l'aprovació de la Constitució de Weimar el 1919 que configura ja una llei electoral on s'accepta el sufragi universal, directe, secret, la representació proporcional i el dret de vot de la dona. Malgrat les reformes de 1949, que pràcticament tan sols rebaixen la edat dels electors, el sistema electoral alemany actual es basa prioritàriament en la llei de 1919 (12).

Hem seguit la evolució dels sistemes liberals a varis països europeus amb l'intenció de poder comptar amb una base inicial davant la anàlisi més de-

tallada de la progressió del liberalisme a l'Estat espanyol. Són unes notes que permeten fer una comparació i una tipologia del fenomen liberal, un moviment polític que s'exten a tota la Europa del dinou. Es poden destacar dos models principals: un es caracteritza per ser un moviment suau, progressiu i de llarga durada i on es possible una experimentació profunda de les virtuts i defectes del sistema liberal. Entre 1830 i 1919 molts estats europeus fan evolucionar les normes electorals fins pasar del sufragi censitari amb un cens molt reduït -entre el 0,5 i el 5 % de la població- al sufragi universal sense trencaments bruscos. Es el cas de Gran Bretanya, i similar a ell ho son també els de Belgica, Holanda i, amb algunes diferències, el de ^{no}Itàlia. L'altre model es el revolucionari, on s'adapta el sufragi universal per una via radical i on ^{no}és possible una experimentació pausada del sistema polític liberal, doncs hi ha una pressió social prou forta com per exigir una ràpida democratització. França i Dinamarca ens han dibuixat aquest segon model. (13)

Però no podem arribar a masses generalitzacions, com mostra l'evolució alemanya, on hi ha sistemes electorals molt complexes i el vot plural es una variant a tenir en compte. Tot i així cal recordar que l'època liberal s'exten al llarg del segle dinou i no es fins després de la Primera Guerra Mundial quan s'entra a una normalitat democràtica, ^{mentre} malgrat que la plenitud de drets polítics de la dona no s'aconsegueix en molts casos fins després de la Segona Guerra Mundial.

1.2.- Liberalisme i legislació electoral a l'Estat espanyol.

La cronologia de l'evolució política a l'Estat espanyol entra en les seves línies generals dins la tipologia europea, encara que, com en altres països, pren un model molt propi. La resistència absolutista va ésser molt forta al llarg de la primera meitat del dinou i el liberalisme va pendre de bon principi uns tints molt conservadors, provocats en part per aquesta constant oposició i també per la feblesse de la seva base social formada per una burgesia pòc emprenadora. La mateixa debilitat del règim polític liberal va facilitar que un "pronunciamiento" militar degenerés en una revolució política el 1868 que, entre

altres resultats, conseguix imposar el sufragi universal masculí en les eleccions; es una entrada optimista, però precipitada, a les practiques democràtiques, doncs els anys d'experiencia liberal no foren suficients per difondre la deguda preparació política a la majoria de ciutadans. Ja el 1875, en una reacció conservadora, es torna a un cens electoral mes reduït, malgrat que oportunes modificacions el conseguixen presentar per finals de segle com un cens popular -en teoria tota la població masculina adulta té dret al vot-, però molt manejable per el caciquisme. Finalment, ja en ple segle vint, durant la II^a Republica s'obre a les dones l'oportunitat de votar en les eleccions, però va ser una experiencia molt curta que impedeix de nou la plenitud democràtica doncs amb la Guerra Civil i al llarg de la dictadura franquista es suspenen totes les llibertats polítiques.

Com localitzar el període liberal a l'Estat espanyol? Hi han scripsos problemes per fixar cronològicament el seu començament i la seva fi. La reunió de les Corts de Cadiz i la Constitució de 1812 ens donen un punt de partida definit, malgrat que després la reacció absolutista no permeti una evolució lògica cap a un estat liberal. Però s'ha sembrat la llavor que en els propers anys donarà cos a tota una ideologia i forma d'actuació política. També es fa difícil mencionar una dada que coincideixi amb la fi de l'experiencia liberal, doncs la Restauració (1875-1898) es en bona part contaminada dels vicis liberals. Certament la revolució de setembre de 1868 té tota la força d'un trencament polític, i així ens sembla coherent situar l'època liberal entre 1808 i 1868, coincidint amb el període de plenitud del liberalisme a la resta d'Europa.

Tenint en compte la normativa electoral, cal diferenciar dos períodes diferents dins l'època liberal. El primer entre 1810 i 1836 quan les eleccions es fan per el mètode indirecte /el sufragi universal; a partir de juntes parroquials, on tots els veïns tenen dret a vot, i, després, provincials, s'elegeixen uns compromissaris que seran els veraders electors dels representats a les cambres. El segon període es entre 1837 i 1868, les eleccions son directes i el sufragi censat o restringut; les baralles entre les dos grans famílies liberals, la progressista i la moderada, seran sobre el tipus de districte electoral que cal escollir i la major o menor representació d'electors, sempre dins uns prudents límits, doncs difícilment votarà mai mes del 5% de la població.

Per introduir-nos en el liberalisme a l'Estat espanyol s'han reunit totes les lleis i decrets sobre eleccions entre 1808 i 1868. El comentari d'aquesta legislació, que presentem paralelment a l'evolució política, ens dona una nova base per entendre el període liberal.

El primer text es el de 1813 inspirat en la Constitució de 1812. Aquest té dos antecedents: l'Estatut de Bayona, decretat per Josep Napoleó el 6 de juliol de 1808, i la convocatori a les Corts de 1810, establerta per la Junta Central Suprema, en forma de unes Instrucciones datades el 1 de gener de 1810 (14). Tant aquests dos textos com les Instrucciones de 1813 són una barreja del criteri estamental tradicional i les noves formes liberals. El país viu uns moments de confusió política tant per la Guerra del francès com per la falta d'un rei, cap natural de l'Estat. Aquest buit de poder l'omplen notables absolutistes i liberals que es plantejaven l'estructuració d'un sistema polític modern.

Les Instrucciones de 1813 (15) estableixen que s'han de elegir un total de dotze diputats i quatre suplents a Catalunya -el Principat encara no s'ha dividit en províncies. El sistema d'eleccions es tradicional i basat en les Juntes parroquials. Tenen dret a vot tots els ciutadans veïns i residents en el terme de llur respectives parroquies, caps o pares de família lliures i majors de 25 anys. Per cada 200 veïns es pot nomenar un elector parroquial; en les poblacions de menys de 200 veïns hauran de unir-se varies parroquies (16). Els ciutadans elegixen els Compromisaris de parroquia, de nombre indeterminat; aquests tenen d'elegir els Electors de parroquia, els quals, reunits en unes juntes de Partit, tenen de nomenar els 36 Electors de Partit que són els que finalment elegixen els Diputats i suplents. Totes les juntes estaran presidides per el Jefe polític o l'alcalde del lloc, assistits per representacions de les autoritats civils i religioses (17).

El sistema es nodreix de l'experiència de les eleccions estamentals de l'Antic Règim. Manté el caracter comunitari tradicional en el sentit que en principi no s'exclou a cap ciutadà del sexe masculí, però això queda absolutament mediatitzat al passar per varies eleccions cada cop mes restrictives: al final es reuneixen un nombre molt limitat de notables que són els que tenen el verdader dret decisor. Aquest sistema d'elecció es va utilitzar molt poques vegades, malgrat tenir més

de vint anys de vigència, tan sols en les consultes de 1813, 1833, 1834 i finalment a l'octubre de 1836.

Fins 1834 no hi ha cap més norma electoral. Aquesta, establerta paral·lelament al Estatuto Real, es el decret de 20 de maig de 1834 i té un caràcter més restrictiu que les Instrucciones de 1813. Es manté el sistema d'elecció indirecte però el dret de vot es limita a un petit nombre de municipis, 421 dels 21.5000 existents, i el cos electoral es redueix a membres de l'Ajuntament i majors contribuents, en parts iguals (18). Segons Tomas y Villarroja en les eleccions de febrer de 1836 només podia votar entre el 0,05 i el 0,06 % de la població, seguint el cos electoral més reduït de l'Espanya moderna (19). Els caps de govern de 1834 i 1835 eren "doceañistas" com Martínez de la Rosa o el Comte de Toreno, però ara amb un esperit reformista. El Estatuto Real reflexa la inseguretat dels antics liberals que es troven de nou en el poder però són incapaces de imposar-se als absolutistes o estructurar un règim polític que atorgués a la burgesia urbana.

La crisi de l'estiu de 1835 porta a una nova generació liberal al poder. Mendizabal es nomena cap de govern després de prometre fer una reforma política del Estatuto Real, cosa que tranquil·litza el radicalisme urbà que per mitjà del moviment de Juntas havia fet caure el govern del Comte de Toreno. A les sessions del Estament de procuradors de novembre i desembre de 1835 i a les de la primavera de 1836, amb Mendizabal i Isturiz al front del govern respectivament, s'inicien per primer cop uns debats parlamentaris per crear un sistema electoral modern. Mendizabal no es responsabilitza directament ~~amb~~^{en} els treballs per fer una llei electoral, recatant la responsabilitat a diverses comissions de procuradors. Les divergències s'inicien al tenir d'escollir-se entre un sistema directe o indirecte, sense que el govern prengui partit per cap opció, i si les eleccions es fan per districtes provincials o uninominals, camp de batalla que diferencia a progressistes i moderats. Finalment es presenta un sistema híbrid a l'aprovació de l'Estament: es don el dret d'elecció directe als 100 majors contribuents de cada districte i als individus denominats capacidades, que inclou a les professions liberals, funcionaris de l'administració i oficials de l'exercit. A aquests electors s'afegixen compromissaris elegits per seccions de 150 veïns, segons els procediments tradicionals, que votarien junt amb els contribuents i capacitats (20).

També es proposa fixar una cuota mínima per les capacitats, que tindrien de pagar entre 100 i 200 rals de contribució directe. El projecte era de una gran confusió i, amb l'intenció de volguer satisfer a tothom, ningú acabava de estar content. El periòdic El Español de Madrid, de tendència conservadora, criticava durament el projecte i en proposava un altre: "debe concederse derecho electoral a todos los ciudadanos que viven del producto de su industria, de su propiedad, de su comercio, de su talento, en fin: a todos los que poseyendo una pequeña independencia, dispongan de sus votos, como de sus personas, en cuyo caso no se daría a los mas ricos y a los mas influyentes el monopolio de las elecciones" (21). Es un fidel reflex del pensament liberal i sutilment s'exclou del dret electoral a les classes populars: artesans, obrers, jornalers, criats, doncs son contractats i no poden disposar d'independència —naturalment material— com els empresaris, propietaris o amos.

A principi de 1836 va dimidir Mendizabal sense que s'aproves la llei electoral, i en les breus sessions dels procuradors durant el govern Isturiz tan sols va haver temps de que l'aproves la cambra baixa; faltava el consentiment de l'Estatut de procésos, o cambra alta. Tot i així Isturiz consegueix l'aprovació de la regent Maria Cristina i es convoquen eleccions a l'agost de 1836 per real decret del 24 de maig de 1836 (22). La nova llei electoral exclou definitivament el sistema indirecte i es la primera llei moderna amb sufragi directe i censitari. Cada circumscripció provincial nomena un Diputat a Corts per cada 50 mil habitants; a la província de Barcelona s'elegeixen un total de nou per 428.973 animos que comptava, segons estimacions de 1810 (23). Tenen dret a vot els majors contribuents de cada província, 200 d'ells per cada diputat de manera que a Barcelona votaríen un màxim de 1.800 persones d'aquesta categoria (24). A aquests s'afegeixen les capacidades, concretament: advocats, metges, farmacèutics, doctors i llicenciats, catedràtics, membres de l'exercit amb la graduació de capità cap amunt, caps i oficials de la milícia o Guardia Nacional. Les diputacions provincials s'encarregen de la confecció dels censos, amb l'asesorament dels ajuntaments, i de nomenar els districtes electorals. Les eleccions duraran tres dies, el primer els electors es reuneixen per elegir entre ells a un president i quatre secretaris escrutadors, que formen la junta electoral del districte. Aquests tenen, entre altres, la missió de fer una acta amb els resultats de l'escrutini i una

relació de votants que el president de la junta portarà, el decim dia després d'iniciades les eleccions, a la Diputació provincial on es farà l'escrutini final. Es preveu dues voltes, doncs els diputats s'elegeixen per majoria de vots i els electors són lliures de votar a qui mes els hi plegui -el sistema es majoritari i plurinominal (25).

Si bé la llei no recull totes les aspiracions liberals, principalment dels progressistes, sí que es un pas decidit cap a un sistema més d'acord amb l'època. Cal notar la marginació dels religiosos -comprensible per l'esprit anticlerical que anima els liberals del moment-, un estament amb molt poder en el sistema indirecte on podien controlar bona part del procés electoral. En canvi, professions liberals i oficials de l'exercit són els mes beneficiats. La llei electoral de 1836 només es va utilitzar un cop, el juliol d'aquest mateix any, i no va haver temps de celebrar la segona volta doncs hi han noves insurreccions urbanes que portaran al "pronunciamiento" de la Granja, en protesta per l'actuació del govern Isturiz qui s'afanyarà a marxar cap a Portugal.

Un cop decretada la Constitució de 1812, al octubre de 1836 es celebren noves eleccions segons les normes de les Instrucciones de 1813 per elegir unes Corts Constituyents pel periode d'octubre de 1836 a setembre de 1837, que seran les encarregades de redactar una nova constitució i una llei electoral. S'inicia aquí la tradició, que durarà fins a la III^a Republica, de donar unes línies generals des de la constitució, mentres el reglament electoral s'especifica en una llei paral·lela.

La llei electoral de 1837, decretada el 12 de juliol, s'ha de considerar com la mes representativa del règim liberal. Es una evolució del decret de 1836, doncs conserva el sufragi directe i censitari com característiques bàsiques, però permet un sensible augment del cens electoral; deu la seva inspiració a la llei electoral francesa de 1831 i a la Reform Law britànica de 1832. Com la Constitució de 1837, preten complaure a moderats i progressistes, defugint plantejaments radicals. La comissió encarregada d'elaborar el projecte la presidia Vicente Sancho i la formaven homes claus del moment com Agustín Argüelles i Salustiana Olázaga, principals líders dels moderats i progressistes respectivament, i

Pau Torrens i Miralda, comerciant i fabricant català, elegit diputat per Barcelona (26). Un cop derrotades les esmenes favorables al sufragi universal i a les eleccions indirectes, la seva aprovació fou ràpida en unes Corts on la majoria era progressista.

En el pròleg que precedeix al text de la llei de 1837 s'afirma que "en totes las naciones de Europa que nos han precedido en el camino del gobierno representativo la propiedad privada ha sido considerada como la única indicación adecuada de la capacidad electoral" (27), deixant ben nítids els interessos liberals. Per tenir dret electoral caldrà una de les següents condicions:

- 1.- pagar anualment un mínim de 200 rals en contribucions directes, tant en concepte de subsidi industrial i comercial, com per subsidi territorial.
- 2.- justificar una renda líquida anual de un mínim de 1.500 rals, que s'obté com a sou d'un treball o professió. *(La legislació en aquest punt no es massa clara i permet, ocasionalment, que petits propietaris amb rendes superiors a 1.500 rals entrin en el cens.)*
- 3.- pagar en qualitat d'arrendament o aparceria, tan en diners com en fruits, un mínim de 3.000 rals a l'any.
- 4.- habitar una casa o habitació que valgui al menys 2.500 rals de lloger anual a Madrid, 1.500 rals a les ciutats de més de 50.000 ànimes -i per tan Barcelona-, 1.000 rals a les de més de 20.000 ànimes i 400 rals a la resta de municipis. (28)

La condició que havien de reunir els electors del primer i segon punt permet assegurar la participació dels propietaris i de la burgesia urbana. Els del tercer i quart són una innovació important, doncs es deixa votar a gent que no són necessàriament propietaris, malgrat que les quotes són molt elevades, especialment per els pagesos que cultivaven terres en arrendament. Tot i així, es trenca el monopoli que disfrutaven els grans propietaris i empresaris en els censos anteriors i es permet la entrada en el joc polític d'una part de les classes mitges, principalment urbanes. El 1837 el cens el formen el 2,2 % de la població, índex que augmenta fins el 3,9 % el 1840 i el 4,3 % el 1843 (29).

S'elegeixen els diputats per circumscripcions provincials, a raó de un diputat per cada 50.000 habitants, de tal forma que la província de Barcelona ha d'elegir nou diputats i quatre suplents. Les eleccions duren cinc dies per afavorir els desplaçaments dels electors al col·legi electoral que els correspongui;

la única norma establerta per decidir els límits del districte electoral es la de buscar zones properes a un centre urba que sigui de facil acces per tots els electors, norma que deixa indefinits els districtes, que varien constantment el seu traçat i nombre després de cada consulta. Així el 1837 a la província de Barcelona hi ha 35 districtes, mentres el 1844 n'hi ha 44. Els candidats a diputat han de treure la majoria absoluta dels vots per ser elegits, i les vacants es completen en una segona volta o en eleccions parcials.

La llei de 1837 té vigència entre 1837 i 1845 i, mes tard, durant el Bienni progressista 1854-56, períodes claus en la atafegada evolució històrica de l'Estat espanyol en la primera meitat del dinou. Va permetre la creació de una practica política en l'ambit liberal, d'on es definiran los principals acti- tuts polític-ideològiques que caracteritzen el segle. Es en aquests anys quan s'estructuren els partits polítics i s'aferma definitivament el liberalisme, encara que el sistema parlamentari no es prou compres per homes molt importants en el període, com Mendizabal o Espartero. La inestabilitat dels governs, que canvien i es succeixen molt rapidament, es constant, i els progressistes no son capaços de dirigir adequadament les seves forces en moments molt favorables, com van esser els primers anys de la decada dels quaranta: s'ha guanyat la I^a Guerra carlina, el poder es concentre en les seves mans, doncs els moderats es troven molt dividits, i tot sembla indicar uns anys de prosperitat econòmica. Però la poca visió política d'Espartero i les nombroses fraccions en el partit progre- ssista deixen el camí lliure a una nova reacció conservadora que ara tenen en la reina-adolescent Isabel II una ferma aliada. S'ha conseguit solidificar el liberalisme en el poder però el règim te, la tendència a ser molt poc obert i les possibilitats d' establir una verdadera política parlamentaria son cada cop mes petites. La reacció conservadora pren una definitiva base legal en la Constitu- ció de 1845.

Amb la llei electoral de 1845 es trenca la línia evolutiva iniciada des- prós del Estatuto Real el 1834. El govern del general Narvaez, de tendència reac- cionaria, procura amb el nou text treure a les eleccions tota probabilitat de sorpresa i s'utilitzen únicament com la forma de legitimar un règim que es mau

molt aprop dels sistemes dictatorials. Es redueix bruscament el cens electoral i s'implanta la fórmula de districtes uninominals, cosa que facilita al govern la manipulació de ^{les} eleccions i assegurar una comoda majoria a les Corts; aquestes, amb la Constitució de 1845, ja havien perdut bona part de la seva influència en el poder. Les normes són clarament excluyents, doncs del cens de 1843 i 1844 que comptava entre 500.000 i 600.000 electors, es passa al de 1846 on el formen només 97.100 persones (30). A moltes zones de l'Estat espanyol les eleccions són un veritable frau, mentres que en els centres urbans es redueix a un formal enfrontament entre reduïts sectors de les classes dominants. La representació parlamentària s'incrementa al establir un diputat per cada 35.000 habitants; a la província de Barcelona ara s'en elegeixen un total de tretze, quatre d'ells a la ciutat i pobles del Pla de Barcelona. Per ser elector cal contribuir en un mínim de 400 rals en impostos directes a l'any o formar part de la categoria de capacitats: professions liberals, funcionaris, militars o eclesiàstics, que tan sols tenien de pagar la meitat, 200 rals de contribució. (31)

La llei del 18 de març de 1846 tindrà vigència entre 1846 i 1853 i, després del parentesc del Bienni progressista, entre 1857 i 1864. Els seus resultats es reflexen en el "retreïment" dels progressistes -es negen a participar a les eleccions- a finals de la dècada dels anys cinquanta, per denunciar el frau polític en que viu el país. El desinterès en les eleccions es generalitza tant entre la població -incluint els pocs que tenen dret a votar- com entre els mateixos polítics, que veuen com a varis països liberals d'Europa es comença a introduir mesures més democratitzadores a partir de 1848. Els aixecaments urbans de 1854, que donen peu a un nou govern progressista, entren dins aquest context. La burgesia urbana volia una major participació en els afers públics i no va dubtar en apujar un "pronunciament" militar portat per homes de tendències tan contràries com Espartaco i O'Donnell. L'experiència fou molt breu i el temor a una revolució social va fer més acceptables per la burgesia les estretes condicions de la Constitució de 1845; el 1858 hi ha una reforma de la llei de 1846 permetent un senalament del cens, però que no va solucionar el problema de fons: no hi ha possibilitat de una alternativa en el poder.

La llei electoral del 18 de juliol de 1865 es un pobre recurs per salvar ~~la~~ la ~~l~~acredibilitat del règim. Va ser aprovada a correccueta per el darrer govern O'Donnell, sense consultar ni demanar la conformitat de les Corts, amb el propòsit d'atraure la participació dels progressistes en les eleccions. En aquest sentit recull velles reivindicacions dels liberals exaltats com un sensible augment del cens electoral i la divisió dels districtes en circumscripcions provincials. La província de Barcelona es divideix en tres circumscripcions, les de ^{la ciutat de} Barcelona, Manresa i Vic, on 17.305 electors -el 2,4 % de una població de 726.267 animes- envien 16 diputats a les Corts (32). Es redueixen els requisits per ser elector, concretament abaixan el nivell de les contribucions i donen facilitats especials als sectors de professions liberals, militars i eclesiàstics. Tot hi així, el cens es encara lluny del de 1845, encara amb la llei de 1837, quan el formaven 20.172 electors.

Els progressistes, que ara tenien a un fort partit democràtic a la seva esquerra van seguir fermes en la seva decisió de mantenir-se allunyats de les eleccions. En el manifest de novembre de 1865 contestaven al govern: "la nueva ley electoral es una concesión, pero concesión que en el ejercicio de la ley se convertirá en sarcasmo" (33).. Poc després, al pendre de nou els progressistes el poder amb mètodes violents el setembre de 1868, la qüestió del sufragi universal masculí ja es indefugible i s'acaba la principal etapa del sufragi censitari i directe, que encara tindrà un llarg apendix en el darrer quart del segle d'au, en la època de la Restauració.

En comentar la legislació electoral entre 1817 i 1868 hem analitzat una característica fonamental del liberalisme com a sistema polític. Assumint el procés polític, es pot afirmar que entre 1810 i 1836 s'observa un llarg procés de transició entre l'Antic Règim i la societat liberal caracteritzada per la seva intermitència: al règim liberal l'hi costa molt imposar-se a la monarquia absolutista i altres ^{velladors} ~~valadors~~ del ordre tradicional. Entre 1835 i 1837 es pot dir que el liberalisme assumeix la seva majoria d'edat al definir-se com un sistema polític, i fins 1845 una respectable maduresa en la pràctica de les seves

principals institucions. El règim s'estructura a partir de una monarquia constitu-
 cional on la representació popular -les Corts- tenen una verdadera influència sobre
 l'aparell de l'estat. La darrera etapa, entre 1845 i 1868 amb el lapsus del
 Bienni progressista, es caracteritza en un manteniment del liberalisme que ara
 ja no es discuteix com a sistema polític si exceptuem sectors minoritaris molt
 concrets -el carlisme-, però significa una mediatització ideològica i l'aparta-
 ment de una línia evolutiva que podia portar gradualment al sufragi universal.
 Els aixecaments de setembre de 1868 tenen la seva interpretació més revoluciona-
 ria al decretar-se el sufragi universal masculí, que provoca un precipitat i ma-
 mentani tancament de l'era liberal per entrar en un sistema democràtic que encara
 es poc comprensible per la major part de la població.

L'experiència liberal espanyola segueix en les seves línies generals la dels
 altres països europeus: el liberalisme com un gran moviment polític-ideològic
 es viu en tota la seva amplitud en el Estat espanyol. Però el model que es se-
 geix difereix i alhora s'identifica en els dos principals models europeus. Sembla
 seguir primer el model britànic i així les revolucions de 1848 no afecten direc-
 tament els plantejaments liberals, com demostra el fet que el 1854 hi ha molt
 poques veus favorables a un sistema democràtic. Però les llibertats polítiques
 tenen uns marges molt estrets inclús per una societat liberal després de 1856;
 els progressistes es veuen abocats a desentendre de la mentalitat liberal doncs
 no permet la seva alternativa en el poder i es quan es decanten cap el sistema
 democràtic. Així s'empren el model revolucionari abans de que hagi sigut possi-
 ble una reposada experimentació del joc parlamentari, doncs les Corts tan sols
 tenen un paper actiu dins els mecanismes de poder, en comptades ocasions.

Sense pràctica parlamentària dels polítics i amb una deficiente preparació
 dels ciutadans en els afers públics, no ha d'estranyar que la primera experiència
 democràtica a l'Estat espanyol tingui una durada limitada al període 1868 al 1874.
 Les conseqüències de un deficient aprenentatge dels mecanismes parlamentaris
 s'aniren apilant en la història política espanyola de finals del dinou i al
 llarg del segle vint.

NOTES.

1.- La bibliografia sobre la revolució liberal ha augmentat en els darrers anys; al sempre útil manual de Miguel ARTOLA; La burguesia revolucionaria (1808-1874), Historia de España Alfaguara, nº5, Alianza Editorial-Alfaguara, Madrid 1978, 6ª ed, pp. 7-57 i 179-251, s'ha de tenir en compte els treballs de Josep FONTANA; La Revolución Liberal. Política y Hacienda 1833-45, Inst. de Estudios Fiscales, Madrid 1977, i Carlos MARICHAL; La revolución liberal y los primeros partidos políticos en España: 1834-1844, Ed. Cátedra, S.A., Madrid 1980. També s'ha de citar a Peter JANKE; Mendizabal y la instauración de la monarquía constitucional en España (1799-1853). Ed. Siglo XXI, Madrid 1977, i Miguel ARTOLA; Antiguo Régimen y revolución liberal. Ariel-Historia, nº 13, Barcelona 1978, pp. 157-338. Contrat en els Països Catalans es valida la síntesi de Manuel ARDIT, Albert BALCELLS i Nuria SALES; Història dels Països Catalans. De 1714 a 1975. Ed. EDHASA, Barcelona 1980, pp. 223-297. Aspectes concrets que aclareixen punts importants sobre el tema són tractats per Jordi MALUQUER DE MOTES; El socialismo en España, 1833-1868. Ed. Crítica, Barcelona 1977, i Jaime TORRAS; Liberalismo y rebeldía campesina 1820-1823. Ariel-Quinzenal, nº 122, Barcelona 1976, pp. 7-31.

2.- René REMOND; Introduction à l'histoire de notre temps. 2. le XIXe siècle, 1815-1914. Editions du Seuil, =Points, nº H13, Paris 1974, p. 43. Hi ha una síntesi lucida i clarificadora sobre la naturalesa i característiques dels règims polítics liberals a les pp. 38-50.

3.- Jean SIGMANN; 1848. The romantic and democratic revolutions in Europe, George Allen & Unwin Ltd., The Great Revolution series nº 7, London 1973, p. 78.

4.- Maurice AGULHON; 1848 ou l'apprentissage de la république, 1848-1852. Editions du Seuil, Nouvelle histoire de la France contemporaine, nº 8, =Points, nº H108, Paris 1973, pp. 82-87. L'autor analitza aquí i en altres part del llibre el fenomen que ell descriu com "analfabetisme polític"; aquest punt ens interessa doncs es aplicable a la mateixa història política espanyola doncs el 1868 es plantejaren situacions similars a la de França el 1848.

5.- J. SIGMANN; Op. cit., pp. 31 a 35, i European Electoral Systems Handbook, edited by Geoffrey Hand, Jacques Georgel i Christoph Gasse, Butterworths, London 1979, pp. 217-219.

6.- European Electoral Systems Handbook; Op. cit., pp 193-196.

7.- European...; Op. cit., pp. 1-2.

8.- European...; Op. cit., pp. 29-31.

- 9.- H. HEARDER; European in the Nineteenth Century 1830-1880. Longman Paperback, London 1966, 1977 3^a ed., pp. 245-246.
- 10.- European Electoral Systems Handbook, Op. cit., pp. 140-141.
- 11.- H. HEARDER; Op. cit., pp. 241-243.
- 12.- European...; Op. cit., pp. 58-59.
- 13.- European...; Op. cit., pag. 29.
- 14.- Francesc de CARRERAS i Josep Mª VALLES;
pag. 205.
- Utilitzem aquest text com a guia per seguir la legislació electoral i fixar les dades dels decrets i lleis.
- 15.- Instrucciones de S. E. la Junta preparatoria, dirigida a facilitar en el Principado las elecciones de Diputados para las Cortes ordinarias del año proximo de 1813 (Instrucciones de 1813). Impres per Joan Dorca. AC, Seria Credencials dels Diputats, Lligall 4, Exp. 8. Consta de 33 articles. Hi ha una reproducció a Colección de Leyes Fundamentales, textos editados por Ramón SAINZ DE VARANDA, Ed. Ascribia, Zaragoza 1957, pag. 40 i ss.
- 16.- Instrucciones de 1813..., Op. cit., Article 9. Es distingeix tres categories de poblacions: fins a 20 veïns, de 20^a a 150 veïns i més de 150 veïns. Els punts mencionats més amunt fan referència als articles 16, 18 i 4 de la llei.
- 17.- Instrucciones de 1813..., Op. cit., Articles 2, 3 i 19. Hi ha altres normes sobre l'arbitratge de les autoritats en els articles 20 a 25.
- 18.- Joaquín TOMAS VILLARROYA; El sistema político del Estatuto Real (1834-1836). Instituto de Estudios Políticos, Madrid 1963, pp. 428-430. També a F. de CARRERAS i Josep Mª VALLES; Op. cit., pag. 207.
- 19.- TOMAS VILLARROYA; Op. Cit. Supra., pag. 441.
- 20.- Seguim a Modesto LAFUENTE; Historia General de España. Continuada por Juan VALERA con la colaboración de D. Andrés BORREGO y D. Antonio PIRALA. Montaner y Simon, eds., Barcelona 1890, Vol. XX, pp. 326-328. També son interessants les visions de Peter JANKE; Op. cit., pp. 205-215 i de Josep FONTANA; La revolución liberal, Op. cit., pag. 202 i pp. 205-206.
- 21.- Citat a M. LAFUENTE; Op. cit., Vol. XX, pag. 329. Hi ha reproduït tot l'article de El Español en les pp. 329 a 331. No ens ha sigut possible consultar la font original.
- 22.- Real Decreto para las elecciones de procuradores a las Cortes generales del Reino, del 24 de mayo de 1836. BOP Bar., n° 53, 2 de juny de 1836. El decret es troba recopilat a Enrique TIerno GALVAN; Leyes políticas españolas fundamentales (1808-1936). Tecnos, Madrid 1968, pp. 237-245. A F. de CARRERAS i J. Mª VALLES;

Op. cit., pag. 207, es data erronèssament el decret amb la data del 24 de mars. La llei consta de VI capítols i 59 articles, a més d'un adicional.

23.- Real decreto... del 24 de mayo de 1836; Op. cit. supra, Art. 1er, i en relació al cens, una nota adjunt a la llei. Sembla ser que aquest cens era el més fiable encara que igualment desfessat doncs te 24 anys d'antiguetat.

24.- Real decreto... del 24 de mayo de 1836; Op. cit. supra, Art. 4, 5 i 6. A la provincia de Barcelona la quota mínima per contribució es fixa en 300 reals.

25.- Real decreto... del 24 de mayo de 1836; Op. cit. supra, Cap. III i IV, Art. 9 al 43. També a Francesc de CARRERAS i J. Mª VALLES; Op. cit., pag. 207.

26.- C. MARICHAL; Op. cit., pp. 137-138.

27.- Ley electoral... del 20 de julio 1837. BOP Bar., n° 92, jueves 3 agosto 1837, pp. 365-368. Consta de 5 capítols, 59 articles i un article transitori per a les provincies vascas i Navarra. El pròleg també es citat a C. MARICHAL; Op. cit., pag. 144 i a Historia de España, fundada por Ramón MENENDEZ PIDAL; La Era isabelina y el Sexenio democrático (1834-1874), Vol XXXIV, pag. 39.

28.- Ley electoral, del 20 de julio de 1837, Op cit., Cap. II, Art. 7.

29.- Miguel ARTOLA; La burguesia revolucionaria (1808-1874), Op. cit., pag. 197.

30.- Historia de España, fundada por R. MENENDEZ PIDAL, Op. cit. Vol. XXXIV, pag. 21

31.- Ley electoral, del 23 de marzo de 1846. BOP Bar., n° 79, 2 de abril de 1846. Concretament els articles 14 i 16.

32.- Ley electoral, del 31 de julio de 1865. BOP Bar., n° 185, jueves 3 de agosto de 1865. Estadística adjunta a la llei on s'expressa la població i electors de cada circumscripció.

33.- Citat a Miguel ARTOLA; La burguesia revolucionaria (1808-1874); Op. cit., p pag. 234.

2.- ELS ELECTORS.

L' anàlisi de les eleccions de l'etapa liberal es limita en l'espai a la província de Barcelona i en el temps, als anys 1810 a 1808, període que compren la principal experiència del liberalisme a l'Estat espanyol. La província de Barcelona es descrita per el coetanis com "un triangulo (...) cuya base está en la costa, y cuya punta llega al Pirineo. La parte baja y costanera es mas fertil y poblada: la parte de la montaña es mas pobre de frutos y de gente y sus habitantes menos industriosos y cultos que los de las costas " (1). No es una província més dins la Espanya del dinou, doncs es la província més poblada, on s'elegeixen mes diputats i, probablement, on hi ha mes electors (2). Configura un microcosmos que salva particularitats i permet un tractament on els resultats prenen valors universals; ^{diu aquest autor} ~~allà~~ hi han zones urbanes densament poblades on les activitats industrials i mercantils son similars a les dels països mes avançats del moment i, en el altre extrem, també hi han zones rurals amb una agricultura tradicional i on un moviment clarament anti-liberal com el carlisme arrela molt fort cap els anys trenta. Les limitacions en l'espai no significa doncs renunciar a la generalització i, al mateix temps, no exòlau poder aprofundir en la anàlisi, tant quantitativa com qualitativa, sobre els electors.

Ser elector en aquell temps es sinònim de privilegiat, ser una persona amb uns drets polítics que ~~és~~ diferencia socialment de la resta de la població. No hi ha una igualtat de criteris entre els diferents sectors liberals al definir el elector, però la condició principal es la de ser propietari, tan rústic com urbà, però també de una empresa o del seu propi treball. El 1837 sobre aquest privilegi a sectors de la població que no tenen de ser necessàriament propietaris al determinar-se com a condició per ser elector pagar una certa quantitat, ^{l'alta} ~~l'alta~~ ^{preu} elevada, per el lloguer d'un habitacle o l'arrendament d'unes terres. Així per ser elector cal disposar principalment d'una liquidesa en diners o propietats importants.

Es pot relacionar el conjunt d'electors en una classe social? El liberalisme, com altres grans moviments polítics-ideològics, està interessat en donar el status polític ~~en~~ als membres de la classe social amb ^{la} que té major tendència a identificar-se, en aquest cas la burgesia; Però, ^{com a particularitat de l'evolució política} ~~en l'evolució política~~ de l'Estat espanyol, ^{el liberalisme} també vol atraure a sectors de les classes dominants de l'Antic Règim com la noblesa i l'aristocràcia -els grans propietaris rurals- que mantenen una indubtable influència en molts sectors de la societat i, ^{en l'altre sentit de l'estructura social,} ~~però~~ ^{interessa igualment en que} part de la menestralia participi en la política; Cal enfortir l'estreta base social burgesa. Així, el liberalisme cap a meitats del diu es recruta en el conjunt de les classes dominants, mentre les classes treballadores o, simplement, les dominades, queden excloses del períple polític. En els límits entre unes i altres trobem els menestrals, la classe mitja-alta tradicional de les ciutats, que es troba dividida entre les perspectives d'un ascens social, una definició com a classe social o en perill de diluir-se entre les classes treballadores.

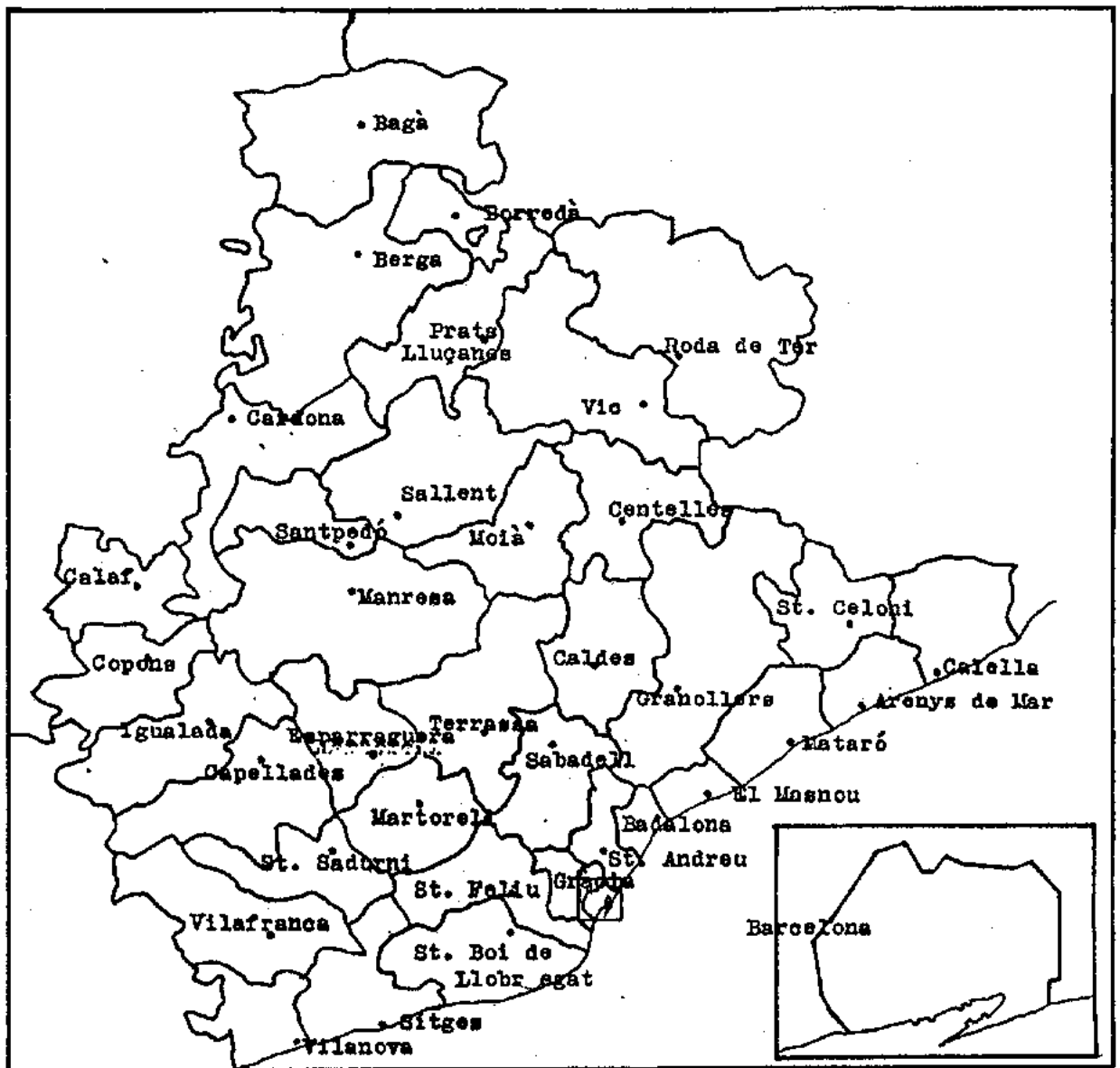
2.1.- Els electors de la província de Barcelona.

Els districtes electorals.

La distribució geogràfica d'els electors es un punt a tenir en compte. De 1810 a 1834 es difícil delimitar aquesta distribució doncs les eleccions segueixen el sistema indirecte: la primera junta electoral es a nivell parroquial o municipal i la darrera, la que decideix qui seran els diputats, es provincial o inclús pot comprendre tot el Principat. Amb el sistema directe, hi han dues alternatives definides: una proposta dels progressistes i una altra dels moderats. La concreció dels districtes esdevé un punt de discussió entre els partits polítics per dues raons: la primera perquè hi ha zones amb mes pes d'un partit que l'altra, i la segona respon a l'interés de un major control dels resultats per part del govern. Circumscripcions provincials o districtes unipartidaris diferencien els interessos de progressistes i moderats respectivament, i en part de la seva elecció depenen els resultats finals de la consulta.

Els progressistes són partidaris de les circumscripcions provincials d'acord es compensa el desnivell entre zones urbanes molt poblades, i amb major percentatge d'electors, i les extenses zones rurals molt poc habitades. Naturalment el vot reflexa molt més el criteri més liberal de les ciutats, diluint una pretesa tendència conservadora o reaccionària dels propietaris rústics. Aquesta divisió afavoreix unes eleccions més netes doncs en el escrutini final participen els presidents de les juntes electorals de tots els districtes de la província i acostuma a existir un cert equilibri de representants de cada partit; es discuteixen les actes de tots els districtes abans de la seva aprovació i després es treuen els resultats definitius. Els progressistes procuran ampliar el cens electoral per que creuen que les classes mitjes urbanes els són afins i busquen la maxima participació dels electors; així el principal criteri per definir el districte electoral es basa en la comoditat dels votants, creant nombrosos i desiguals districtes on el centre mes ben comunicat serà el col.legi electoral. Per aquest motiu entre 1837 i 1845, quan les eleccions es celebraren per circumscripcions ^{provincials} electorals, sovint es varia el seu traçat i sobretot el seu nombre, doncs a les eleccions de 1844 hi ha deu districtes mes que a les de 1837. Aquest augment en part s'explica pel fet que fins 1839 tot el Bergadà es trobava sota el control dels carlistes, i per tant no va haver-hi eleccions; el mapa electoral es completa alhora que els liberals van reconquerint aquesta zona. El traçat mes definitiu es el del Mapa 1, que s'utilitza entre 1841 i 1843 i, després, durant el bienni progressista, però no es pot oblidar que van existir molts altres traçats, alguns amb valor clarament coyuntural.

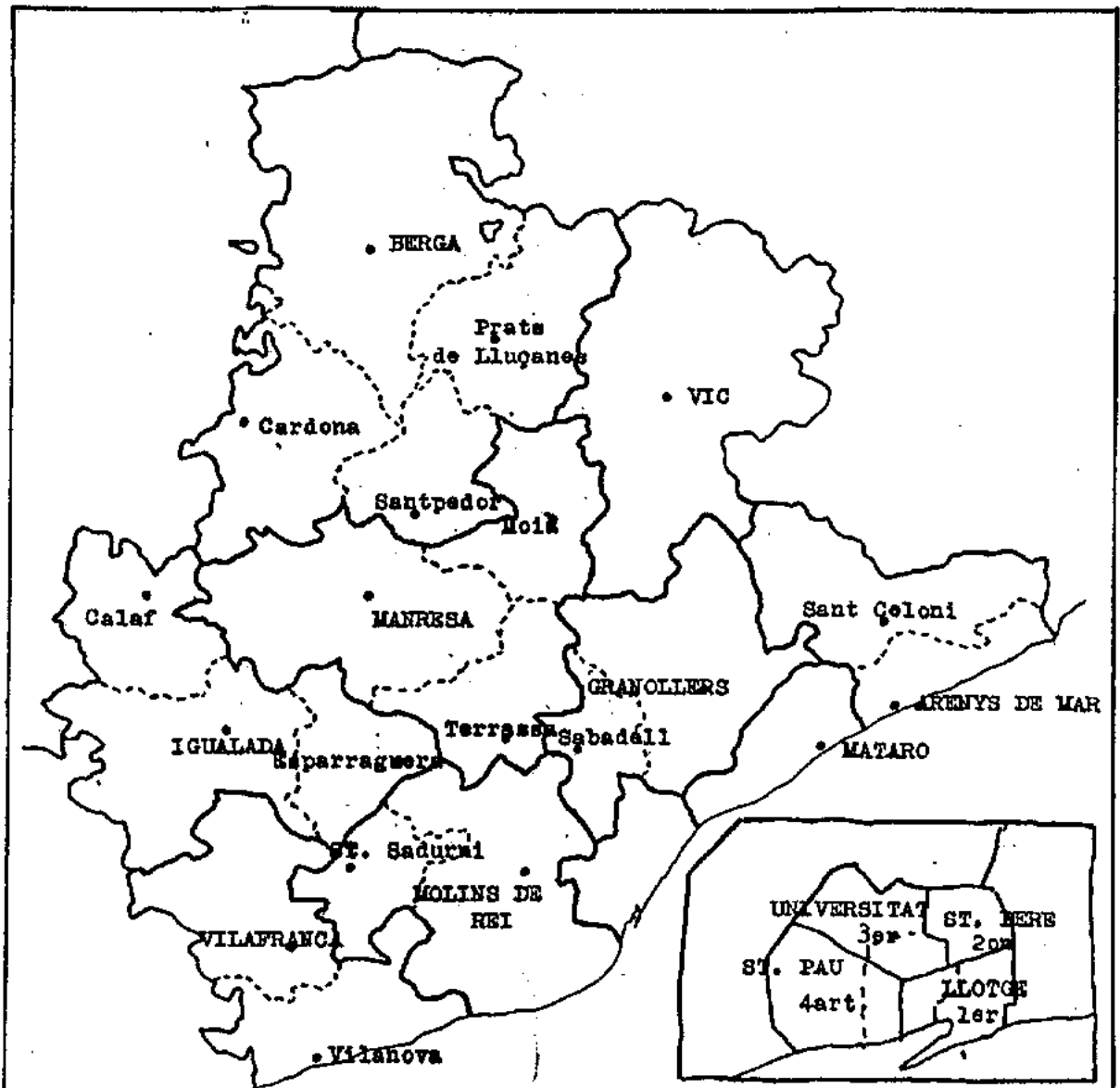
Els moderats són partidaris del sistema de districtes uninominals, on a cada un d'ells l'hi correspon un diputat, principalment per ser les eleccions mes controlables des del govern i per que la distribució geogràfica ajuda mes els sectors agraris en detriment dels nuclis urbans. Era una clara incitació al frau electoral doncs hi havia nombrosos districtes amb molt pocs electors on el resultat de la consulta es facilmente manipulable. A la mateixa província de Barcelona el desequilibri en el valor del vot es clar, doncs el 1846, tant els 1.177 electors del districte ler de la ciutat de Barcelona com els 257 d'Arenys de Mar tenen dret a elegir un diputat (3). Aquesta distribució te un traçat clarament definit el 1846, que es vot seguir en el Mapa 2, i te molt poques variants fins

Mapa 1.- Districtes electorals a la província de Barcelona, 1837/43 i 1854/56.

Fonts: Suplemento al Boletín Oficial de la Provincia nº 23, Barcelona 23 de febrer 1843.

Boletín Oficial Extraordinario de la Provincia de Barcelona, nº 118 ~~publicada~~ 21 agost de 1854.

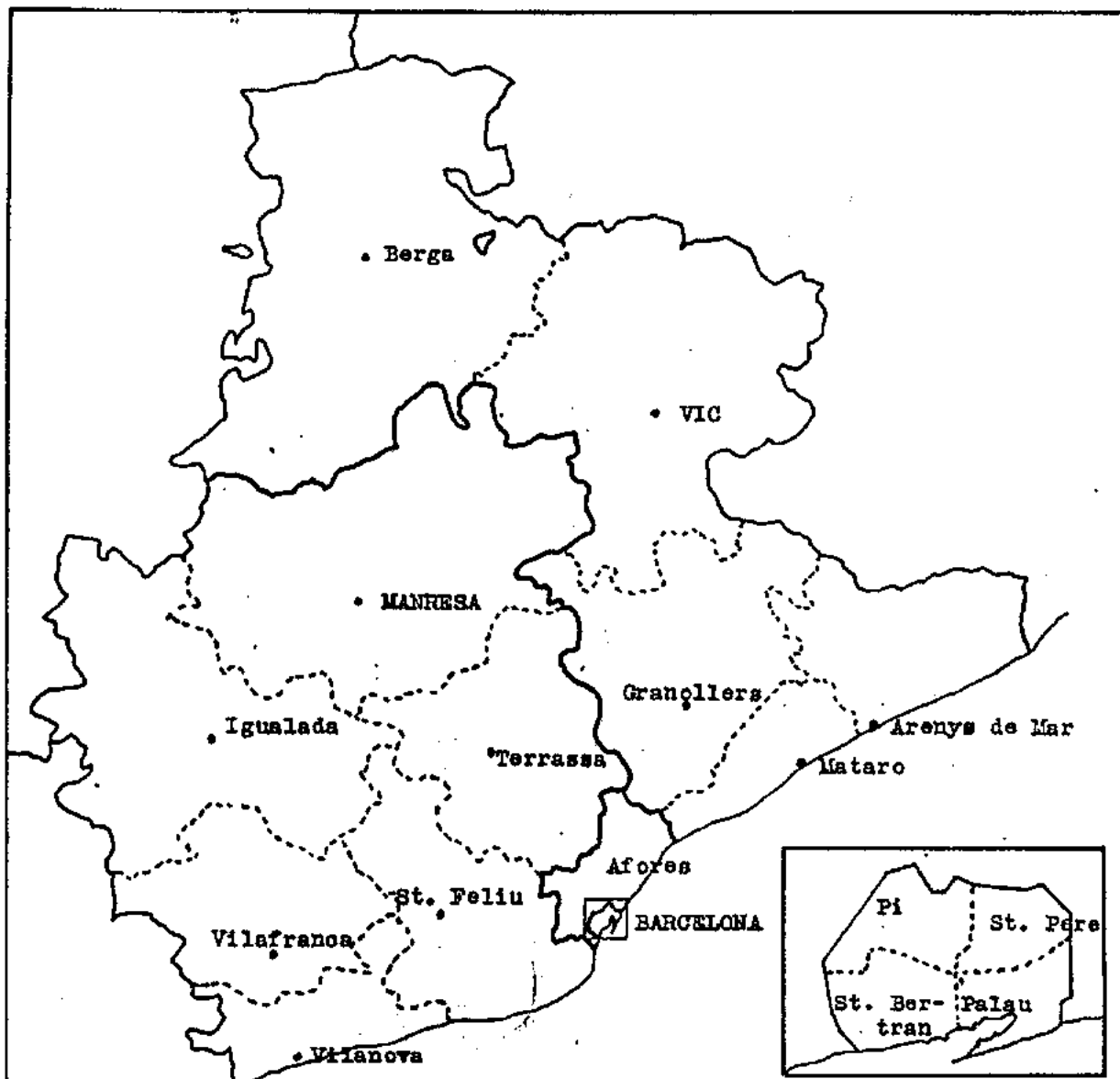

Mapa 2.- Districtes electorals a la prov. de Barcelona, 1846/53 i 1857/64.

MANRESA : Cap de distriote

Terrassa: Cap de secció

Font: Boletín Oficial Extraordinario de la Provincia de Barcelona,
2 de juliol de 1846.

Mapa 3.- Districtes electorals a la prov. de Barcelona, 1865/1867.

VIC: Cap de Circumscripció electoral

Afores: gecció electoral

Font: Boletín Oficial de la Provincia de Barcelona, nº 186, 4 d'agost 1865.

el 1804, el darrer cop que es va utilitzar en unes eleccions. Hi han 13 districtes, amb un total de 27 seccions o col·legis electorals el 1846, que el 1854 segueixen seguint els mateixos amb la única variant de haver-se creat tres seccions més: dos en districtes de la ciutat -des de 1857, el 1er districte té tres seccions i el 2on dues-, i en el districte de Mataró es crea la secció de El Masnou.

Cal esmentar finalment la distribució de 1865, que es pot observar en el Mapa 3, un sistema híbrid entre els dos anteriors on es divideix la província de Barcelona en tres circumscripcions: Barcelona, Manresa i Vic, amb un total de 16 col·legis electorals. L'equilibri entre zones urbanes i rurals es favorable a les ciutats en el cas de Barcelona, però desfavorable en les altres circumscripcions on nuclis progressistes com Vilanova o Igualada són equilibrats per les zones moderades de Vilafranca o Manresa, i Mataró amb les altres ciutats del Maremà, es troben en desigualtat davant les zones de Vic i Berga.

Població i electors.

Quin percentatge d'electors hi ha en relació a la població? Aquesta no es una pregunta fàcil de respondre al referir-nos a la primera meitat del dinou tant per la variabilitat dels censos electorals com per la poca fiabilitat dels censos de població. Es una qüestió clau i procurem respondre-la en el Quadre 1 i la Gràfica 1.

Ens basem en dos censos de població: el primer es el de 1847, que queda detallat en el Diccionari de Pascual Madoz i senyala per la província de Barcelona un total de 457.472 habitants, i l'altre es el de 1857, quan es fa el primer cens modern i fiable, que dona per la província 702.764 ànimes (4). Aquestes xifres destaquen enfront de la dada oficial de 1846, que es de 442.273, que senyalen per donar una idea de com s'utilitza l'estadística en aquest període. Si bé es cert que entre 1840 i 1860 hi ha un fort creixament demogràfic -la població s'ha recuperat de la crisi del primer quart de segle i excluint la guerra carlina dels anys trenta i les epidèmies de colera del 1834 i el 1854, no hi ha cap accident demogràfic important-, s'ha de reconèixer que la xifra de 1847 es bastant baixa, femmen generalitzat en en censos i padrons anteriors a la segona meitat del

Quadre 1.- Població i electors a la província de Barcelona (1836-1869).

any	electors	població	%	veins ¹	%
1836	3.130		0,7		3,2
1837	10.475		2,3		10,6
1839	13.715		2,9		13,8
1840	13.403		2,9		13,5
1841	17.317	467.472	3,7	99.156	17,5
1843	18.987		4,1		19,2
1844	20.122		4,3		20,3
1846	6.657		1,4		6,7
1850	7.136		1,0		4,9
1851	7.136		1,0		4,9
1853	6.539		1,0		4,5
1854	24.051	702.784	3,4	146.177	16,5
1857	9.146		1,3		5,7
1858	12.264		1,8		8,4
1863	11.783		1,7		8,1
1864	11.722		1,7		8,0
1865	17.305	726.267	2,4	153.870	11,3
1867	15.946		2,2		10,4

1.- Es considera veïns la població de sexe masculí major de 25 anys i resident en el municipi.

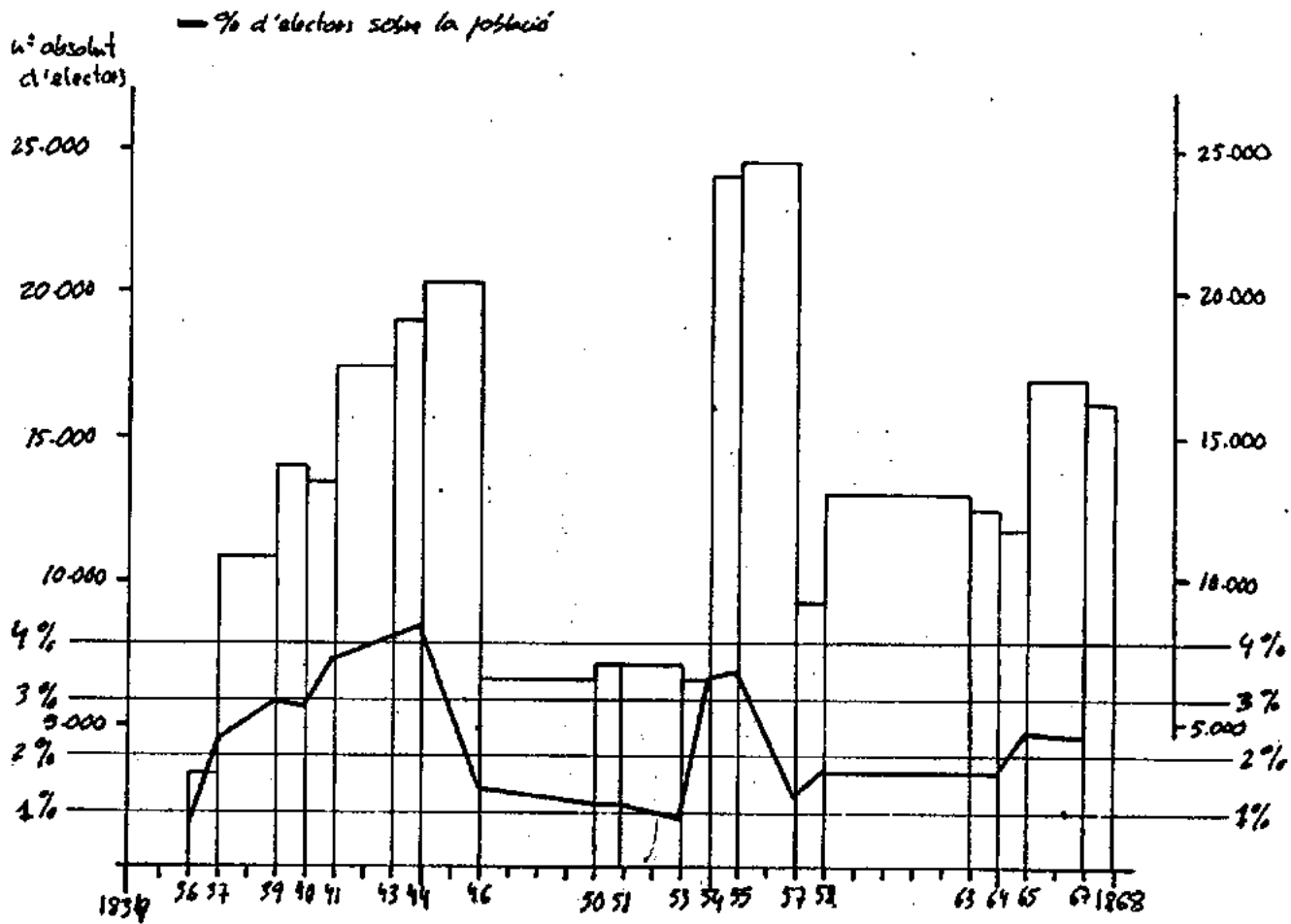
Fonts: Les dades sobre els electors s'han extret de múltiples fonts; veure en el Apendix els quadres amb els resultats de les eleccions.

Les dades sobre població i veïns ~~amban~~ són calculs propis a partir de les estadístiques de Josep IGLESIES i FORT; Indagaciones sobre la población de Cataluña en la primera mitad del siglo XIX, Memorias de la Real Academia de Ciencias y Artes de Barcelona, nº 721, Vol. XXXVII, nº 14, pp. 437 a 481, i El movimiento demográfico en Cataluña durante los últimos cien años, Memorias de la Academia ..., nº 680, Vol. XXXIII, nº 16, pp. 391 a 417.

T (Barcelona, 1967)

L (Barcelona, 1961)

GRÀFICA 1.- Evolució del cens electoral a la prov. de Barcelona, 1836-1868.

dinu (9). Tenint en compte aquestes deficiències, es pot interpretar el Quadre 1 de la següent manera: amb la llei electoral de 1837 van arribar a votar entre el 3,5 i el 4 % de la població, o entre el 15 i el 20 % dels veïns. Aquestes dades indiquen que prop de una quinta part dels caps de família tenien dret a participar en política, doncs el vot es reservava únicament als habitants de sexe masculí majors de 25 anys. Amb la llei electoral de 1846 el cens es molt més reduït, entre el 1 i el 1,5 % dels habitants i entre el 5 i el 8% dels veïns.

S'ha confeccionat la gràfica a partir de les dades del Quadre 1 per fer més clar el nombre absolut d'electors en el període del sufragi censitari-directe i per mostrar la influència de la legislació. Es reflexa la evolució del cens al llarg de tota la etapa liberal d'on sobresurten dues fases ben marcades: sota la llei de 1837 el augment del cens es constant i molt ràpid, amb variacions progressives després de cada consulta electoral. Aquesta mobilitat permet doblar el nombre d'electors entre 1837 i 1844, i té una continuïtat en el breu període de 1854-56, on tan sols es van poder fer unes eleccions generals i per tant no es pot conèixer quina evolució hagués seguit el cens de altres consultes. Contràriament, els censos sota la llei de 1846 no són tan variables i tendeixen a un estancament del nombre d'electors. També es pot apreciar que la reforma de 1865 es tímida i poc convincent doncs el cens segueix molt reduït si es compara amb els dels anys 1841-44 o 1854-56. La línia que mostra el percentatge d'electors sobre la població es prou interessant; segueix fidelment el traçat de la línia del nombre absolut d'electors però mostra que entre 1839 i 1844 es quan hi ha els majors percentatges.

Si bé s'han definit les línies generals de la rel.lació entre els electors i la població, i la evolució dels censos electorals al llarg del període, es important ara fer una anàlisi més concreta a nivell dels districtes de la província. Ja s'ha dit que a la província de Barcelona hi han ferto contrastes tant en la distribució com en la activitat material de la població. En aquest sentit prenem els districtes com a base de diferenciació de les diverses zones geogràfiques; s'han reunit els districtes de la ciutat de Barcelona per unificar-la amb la resta de la província, però més endavant es farà un estudi més de-

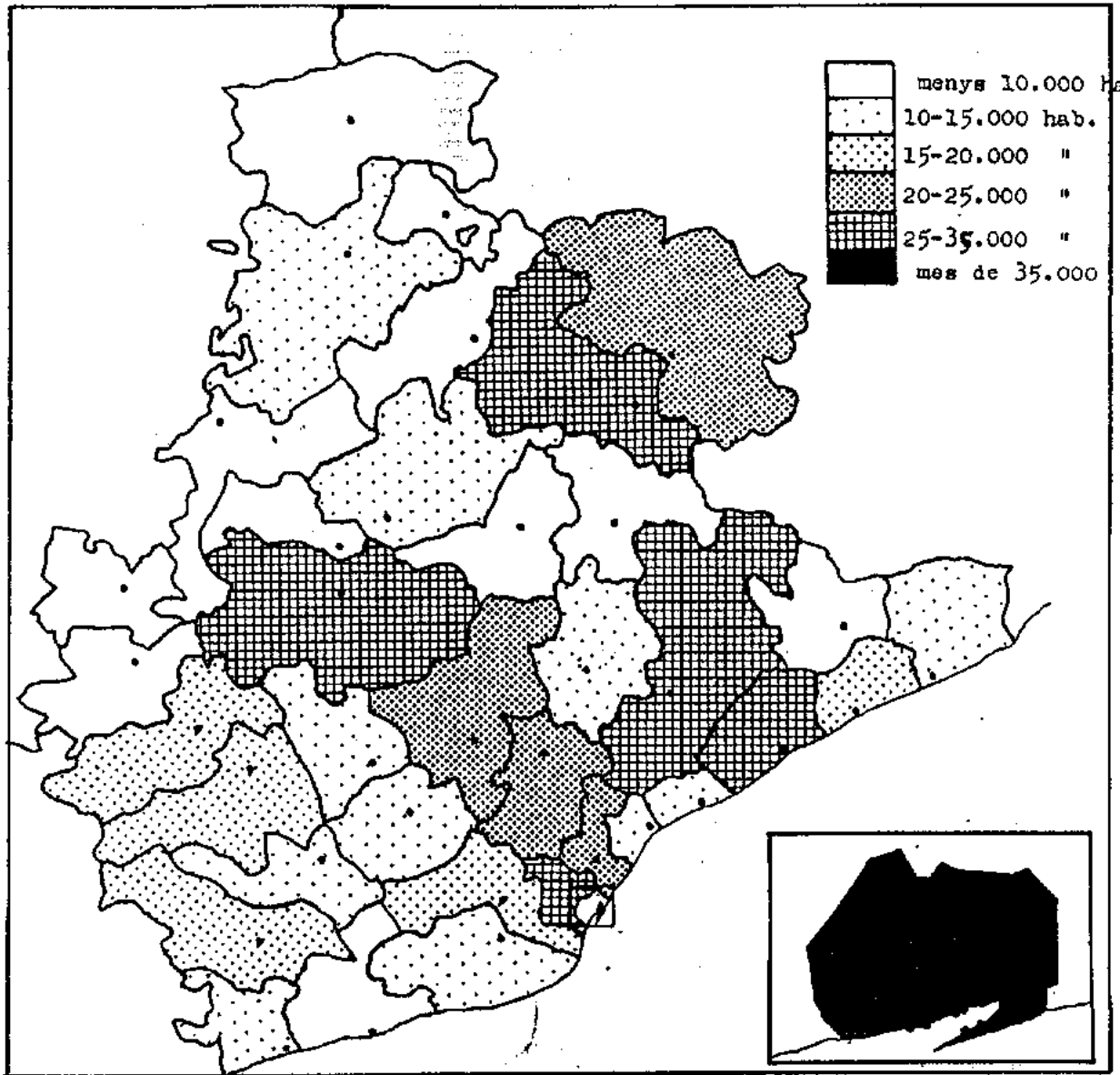
tallet dels electors de la ciutat. En el Quadre 2 s'analitzen els censos electorals sota la llei de 1837 en relació a la població, tant habitants com veïns. Les dades de 1841 i 1843 mostren una desigualtat important entre els districtes, mentre en el cens de 1854 hi ha més equilibri en els percentatges entre població i electors. Al comparar les columnes de 1841 i 1843 es comprova la constant revisió que es feia en les llistes entre una elecció i l'altra, que ja es pot senyalar com característica ~~principal~~ de la política electoral seguida pels progressistes.

Per una millor comprensió del Quadre s'han fet els Mapes 4, 5, 6 i 7. El de població mostra la qualitat dels districtes des del punt de vista demogràfic, i s'aprecia la influència de que compregui una ciutat, per exemple a Vic, Manresa, Gràcia, Granollers o Mataró, i en un segon nivell es troben Terrassa, Sabadell o Sant Andreu. Tot i així la relació entre nuclis urbans i zones rurals estava més compensada en el segle dinou que actualment, i així explica que altres ciutats com Igualada, Vilafranca, Vilanova, Badalona, El Masnou o Arenys no sobresortint, en part per trobar-se en zones poc poblades o per tenir districtes més reduïts en ^{amb menys població} espai. Les zones ~~més poc poblades~~ són el Bergedà, ^{de} l'Anoia, l'Alt Penedès i, globalment, el Baix Llobregat mentre que les més poblades són el Maresme, el Vallès Oriental i Occidental, i el Barcelonès. El Bages i l'Ausona es troben en un nivell intermig, però contrastant la Plana de Vic davant del Lluçanès. El Mapa 5 sobre els electors mostra la desigualtat en la seva repartició pels districtes, sempre favorable a les comarques del Maresme i Barcelonès i els districtes de Sant Feliu i Vilanova, tots ells en el litoral. A l'interior els districtes de Roda, Vic i Manresa són els que tenen variacions més importants, ara negatives, en relació al mapa de població. Els Mapes 6 i 7 acaben de definir el desequilibri entre electors i població, en dos moments diferents del període liberal: el 1843 i el 1854. El mapa de 1843 es més contrastat, senyala fortes diferències entre els districtes, doncs n'hi han 17 per sobre la mitja general de la província. Cal no fer gaire cas dels alts índexs de Calaf i Solent, que en el mapa de 1854 queden del tot dissimulats, per fixar-nos preferentment en els districtes de Igualada, Vilanova, Sant Feliu, Sant Andreu, Badalona, El Masnou i Mataró on el percentatge d'electors sobre la població es superior al 5%. El mapa de 1854 es més equilibrat i tan sols 10 districtes es

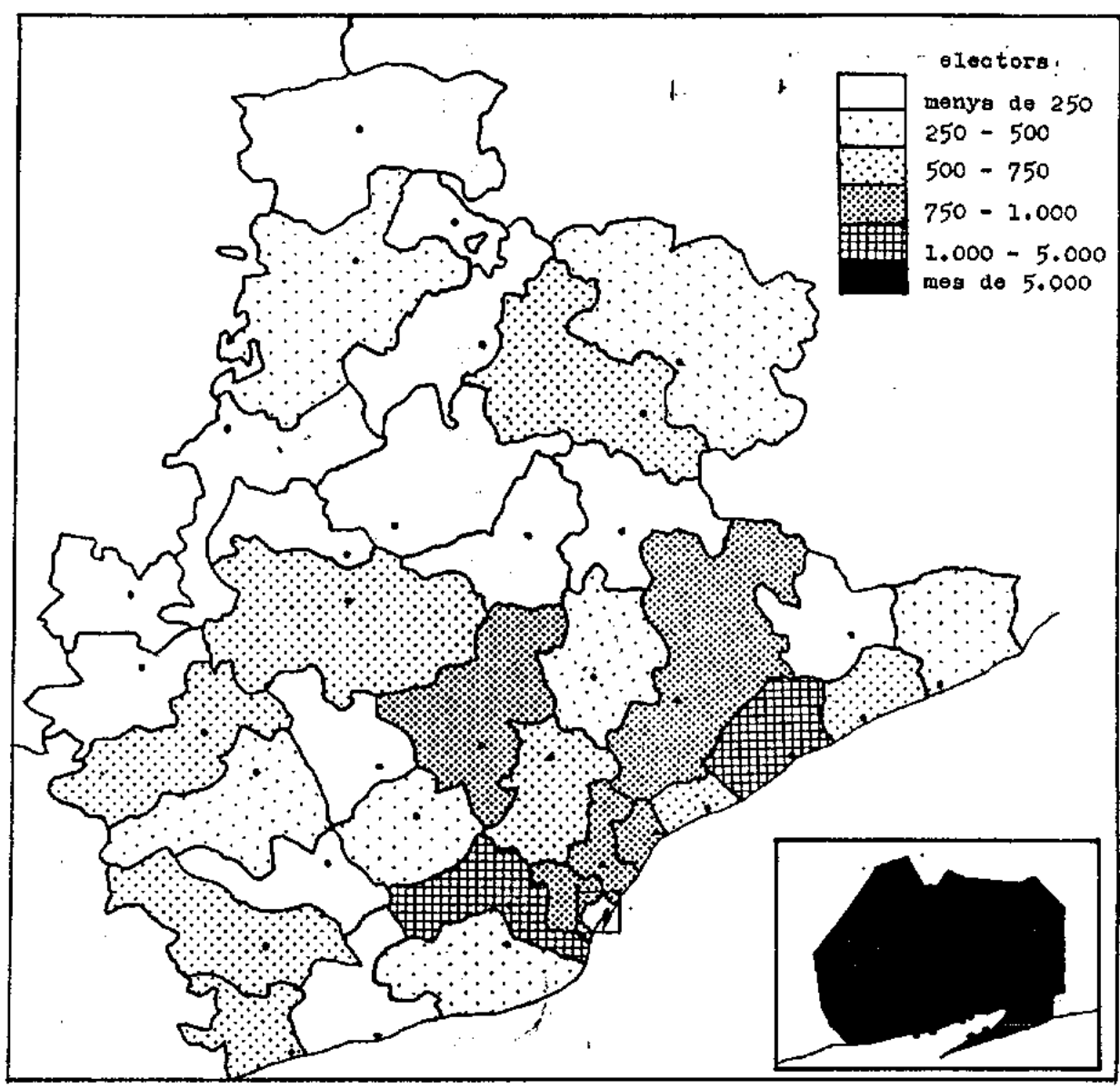
Quadre 2. Població i electors, en els districtes electorals de la província de Barcelona el 1841, 1843, i 1854

	Població (1842)		Electors (1841)			Electors (1843)			Població (1857)		Electors (1854)	
	habitans	veïns	n ^o	%hab.	%veïns	n ^o	%hab.	%veïns	n ^o	%	n ^o	%
ARENYS	12.022	2.519	467	3,9	18,5	520	4,3	20,6	15.996	597	3,7	
BADALONA	4.571	900	423	9,3	47,0	479	10,5	53,0	12.121	889	7,3	
BAGÀ	4.434	1.281	13	0,3	1,0	33	0,7	2,6	7.775	149	1,9	
BARCELONA	121.815	27.671	4.836	4,0	17,5	4.926	4,1	17,8	183.787	5.992	3,3	
BERGA	10.308	2.334	159	1,5	6,8	210	2,0	9,0	13.698	326	2,4	
BORREDA	1.035	265				40	3,9	15,1	2.689	30	1,1	
CALAF	3.670	707	43	1,2	6,1	204	5,6	28,8	5.687	109	1,9	
CALDÉS M.	10.277	1.898	345	3,4	18,2	432	4,2	22,8	12.530	361	2,9	
CALELLA	10.825	2.448	279	2,6	11,4				14.733	387	2,6	
CAPELLADES	12.014	2.660	183	1,5	6,9	210	1,8	7,9	15.856	382	2,4	
CARDONA	3.325	645	66	2,0	10,2	104	3,1	16,1	7.929	184	2,3	
CENTELLES	6.140	1.194	76	1,2	6,4	110	1,8	9,2	7.856	150	1,9	
COPONS	2.073	409	93	4,5	22,7	88	4,2	21,5	3.471	144	4,2	
ESPARRAGUE.	8.407	1.771	112	1,3	6,3	166	2,0	9,4	11.102	186	1,7	
GRACIA	16.508	3.937	424	2,6	10,8	441	2,7	11,2	30.933	793	2,6	
GRANOLLERS	16.164	3.006	687	4,3	22,8	775	4,8	25,8	25.802	824	3,2	
IGUALADA	13.698	2.906	655	4,8	22,5	699	5,1	24,1	18.266	742	4,1	
MANRESA	18.069	3.823	300	1,7	7,9	392	2,2	10,3	27.784	588	2,1	
MARTORELL	7.299	1.544	237	3,3	15,3	259	3,6	16,8	12.009	399	3,3	
MASNOU	10.320	1.808	735	7,1	40,6	813	7,9	45,0	11.779	585	5,0	
MATARÓ	23.331	4.683	1.890	8,1	40,4	1.963	8,4	41,9	29.979	3.391	11,3	
MOIÀ	5.680	1.231	70	1,2	5,7	76	1,3	6,2	8.013	130	1,6	
PRATS. LL.	2.451	555	31			31	1,3	5,6	6.347	112	1,8	
RODA	14.014	2.770				59	0,4	2,1	22.898	281	1,2	
SABADELL	14.130	2.898	632	4,5	21,8	654	4,6	22,6	21.939	700	3,2	
SALLENT	6.860	1.509	239	3,5	15,8	282	4,1	18,7	12.829	220	1,7	
SITGES	6.456	1.518	191	3,0	12,6	218	3,4	14,4	7.227	115	1,6	
SANTPEDOR	2.756	586				45	1,6	7,7	4.035	80	2,0	
SANT ANDREU	9.363	1.867	560	6,0	30,0	702	7,5	37,6	21.337	867	4,1	
SANT BOI LL	8.622	1.720	295	3,4	17,2	354	4,1	20,6	10.005	379	3,8	
SANT CELONI	3.840	874	62	1,6	7,1	72	1,9	8,2	7.156	170	2,4	
St. FELIU	12.596	2.481	586	4,7	23,6	690	5,5	27,8	18.753	1.010	5,4	
St. SADURNÍ	5.190	1.028	127	2,4	12,3	130	2,5	12,6	10.469	163	1,6	
TERRASSA	14.132	2.862	313	2,2	10,9	558	4,0	19,5	23.270	756	3,3	
VIC	19.999	3.912	858	4,3	21,9	813	4,1	20,8	26.646	544	2,0	
VILAFRANCA	12.648	2.380	442	3,5	18,6	437	3,5	18,4	15.748	537	3,4	
VILANOVA	12.430	2.556	730	5,9	28,6	699	5,6	27,4	14.329	609	4,3	
TOTAL	467.472	99.156	17.309	3,7	17,5	18.963	4,1	19,4	702.784	24.271	3,4	

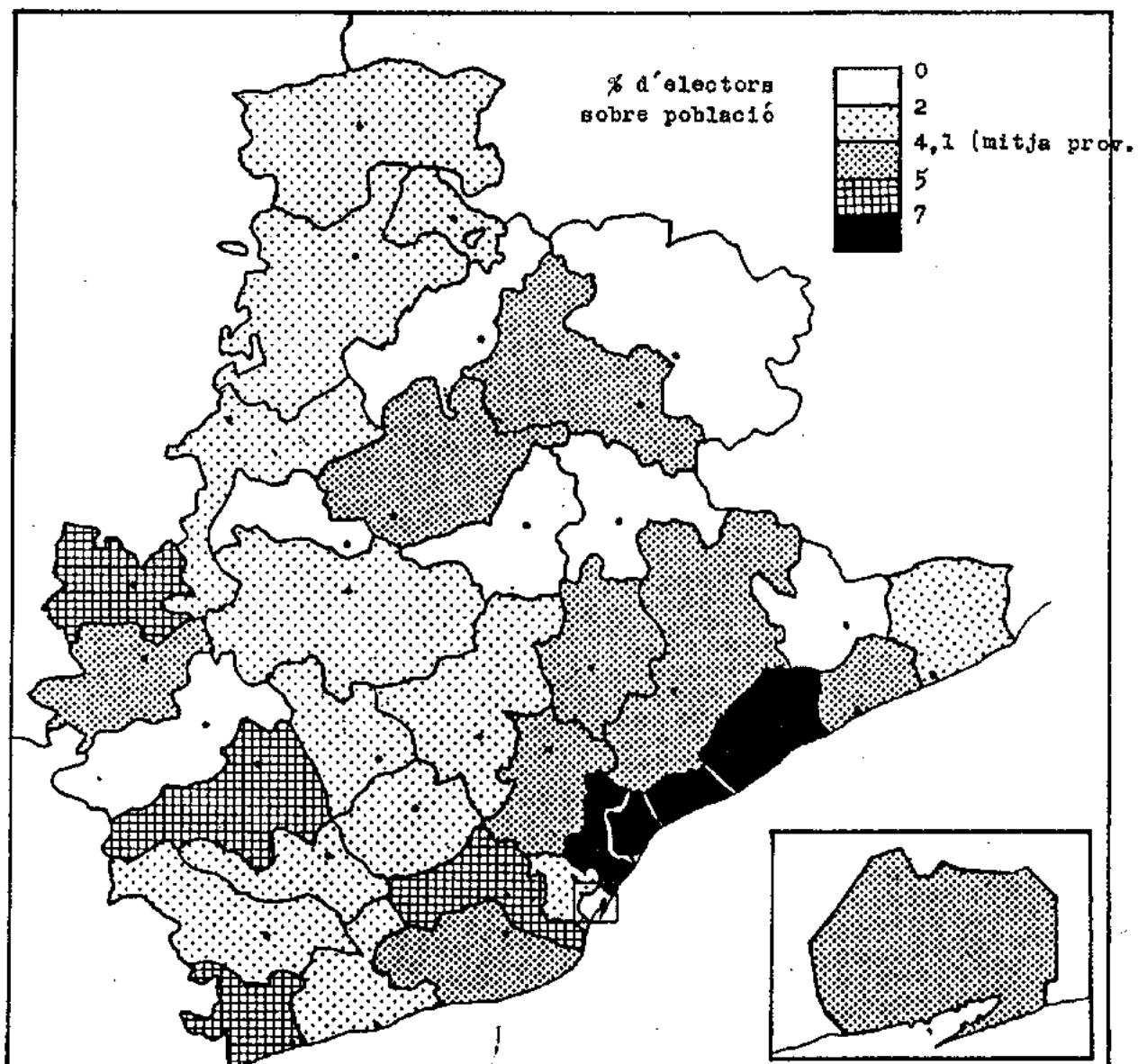
Fonts: Mateixes fonts que el quadre 1

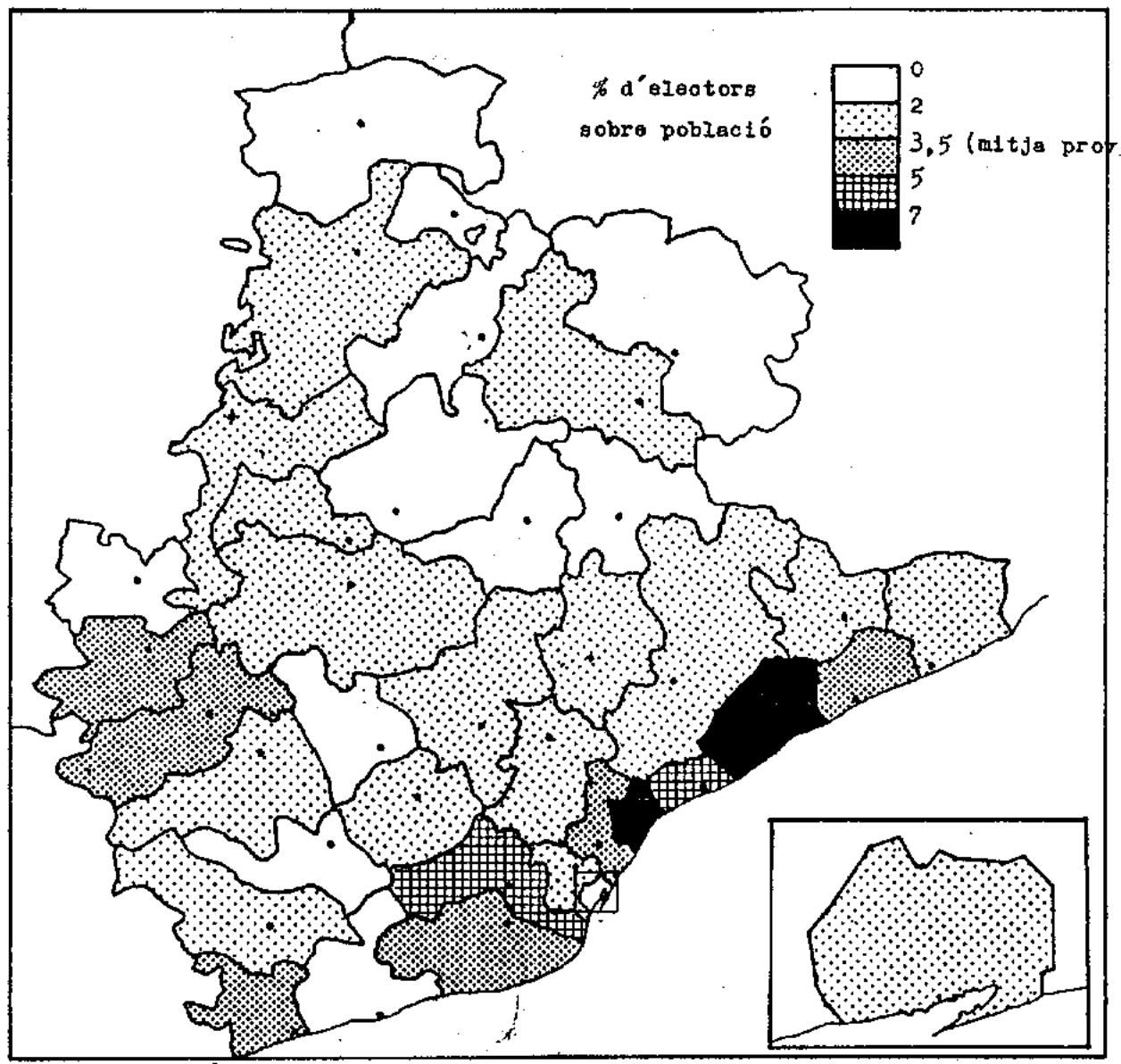
Mapa 4.- Població en els districtes electorals de la prov. de Barcelona el 1857.

Mapa 5.- Electors per districtes de la prov. de Barcelona el 1854.

Mapa 6.- Percentatge d'electors sobre població el 1843.

troven per damunt de la mitja, tots ells ja representats en el mapa de 1840. Fora de Igualada i Copons, tots son districtes maritims.

Per arrodonir la analisi de la població i els electors de la provincia de Barcelona, es pot fer una comprovació a nivell municipal. El Quadre 3 es un resum on son representats varis nivells de concentració de la població: en una gran ciutat com Barcelona; en ciutats amb mes de 5.000 habitants; ciutats petites, i finalment nuclis inferiors a 2.500 habitants de caracter principalment rural. Les diferencies son notables, encara que si fos possible fer el mateix quadre per el any 1840 probablement els desequilibris entre les ciutats i els nuclis rurals serien molt mes contrastats. El quadre mostra una marcada inclinació dels electors cap a les zones urbanes, principalment en les ciutats mes grans, amb la excepció de Barcelona, on el fort creixement demogràfic dels darrers anys -cap el 1840 la dada mes fiable situa la població al entorn dels 175.000 habitants, mentre el 1849 estaria cap els 145.000 i el 1857 en els 180.000- s'ha d'entendre com un creixement de la població treballadora mes que de propietaris i burgesis.

Resumint les aportacions en aquesta part del treball, veiem que de les dues propostes legislatives, la progressista o la llei de 1837 ens permet un major apropament a la base social dels electors. La moderada, que ja considerem prou definida, la excluim en les posteriors analisis de tipus social. La dada de un electorat que es situa al entorn del 4 % de la població indica que el sufragi censitari a l'Estat espanyol o, mes concretament, a la provincia de Barcelona era, comparat amb altres països europeus, prou alt: entre 1840 i 1845 és inferior als indexs de Gran Bretanya on hi ha una llarga tradició liberal, però superior a França, Belgica, Holanda, Italia i altres nacions.

Els electors no es distribueixen armonicament entre la població. S'ha vist dues línies generals d'aquesta distribució que es mostra constant al fer prospeccions en anys diferents i que son: primer una tendència a una major concentració cap els districtes del litoral i, després, una altre cap a les ciutats o municipis entre 5.000 i 20.000 habitants. Contrariament, les zones rurals son les que tenen un menor index d'electors. Es pot aportar una altre prespectiva a la analisi:

Quadre 3.- Distribució ^{municipal} dels electors de 1854.

	Població 1857	%	Electors 1854	%	Electors sobre pobla ^{ció}
Barcelona ciutat	183.737	26,1	5.992	25,1	3,3
Ciutats de 5.000 a 20.000 hab.	162.755	23,2	8.517	35,7	5,2
Municipis de 2.500 a 5.000 "	96.690	13,3	3.637	15,2	3,9
" " amb menys de 2.500 "	259.552	36,9	5.735	24,0	2,2
Total	702.734	100	23.881	100	3,5

Fonts: Les dades de població son calculs propis a partir de les estadístiques de Josep IGLÉSIES i FORT; El movimiento demográfico en Cataluña durante los últimos cien años, Op. cit., pp. 391-417. La informació sobre els electors elaborada a partir de la font manuscrita "Estadística electoral de 1854", ADP, Lligall 142.

els electors representen les classes dominants, les que possi^{en}en mes propietats o diners en efectiu. Així, la distribució dels electors mostraria igualment la repartició i concentració de la riquesa sempre des del punt de vista burges. Però queda demostrat que el moviment liberal cerca la seva base social entre la població cubana que viu preferentment en les ciutats del litoral, allà on la propietat i les activitats materials capitalistes tenen un major desenvolupament en el segle dinou.

Activitats materials dels electors.

Hi ha varis qualificatius o categories per diferenciar els electors segons com aquests obtenen el dret per entrar a formar part del cens electoral. Amb la legislació del Estatuto Real i les lleis de 1846 i 1855 els electors es divideixen simplement entre contribuents i capacitats. La llei de 1837 preveu unes categories mes concretes: contribuents, rendistes, arrendataris rústics i inquilins urbans. S'ha escollit el cens de 1854 amb la intenció de fer una primera aproximació a la estructura socio-professional dels electors tenint com a referència la diferenciació d'aquestes categories; de fet es la única manera per entreveure la estructura social dels electors doncs en els censos no s'especifica la professió.

Cal intentar una definició d'aquestes categories que de cara a la legislació son excluents; així, un propietari pot ser contribuent per industria i comerç, obtenir una renda per la seva professió i pagar un lloger urbà al mateix temps, però figurarà unicament com contribuent en 'el cens.

- contribuents: no s'acostuma a diferenciar entre contribució territorial, comercial o industrial. En aquest sentit es poc concret# doncs pot definir a la vegada a un botiguer o un propietari rural, per posar un exemple; però en aquest cas ha sigut possible separar els contribuents d'industria i comerç, una categoria evidentment urbana i burgesa, del total que l'acaben de compondre els propietaris rurals. Es la única categoria que implica ser necessariament propietari.

- renda: s'enten la renda que s'obté per un treball o professió, ^{el que s'obté per un treball} Aquest grup s'identifica plenament amb les professions liberals, militars o funcionaris (6).

- arrendament: categoria eminentment rural, correspon al pagés no propietari

que té en arrendament o oparceria les terres que treballa.

- inquilins urbans: afecte a les ciutats, on el lloguer de la casa és una quantitat important -1.500 rals a Barcelona i 400 a la resta de municipis. És difícil delimitar el seu espai social, però sens dubte es la categoria més popular, doncs els límits dels contribuents permeten assegurar a la burgesia i la elit menestral d'entrar a les llistes electorals. Així doncs els qui s'acullen a aquesta categoria seran principalment menestrals o artesans, bobiguers, professions liberals amb rendes bastant baixes, etc.

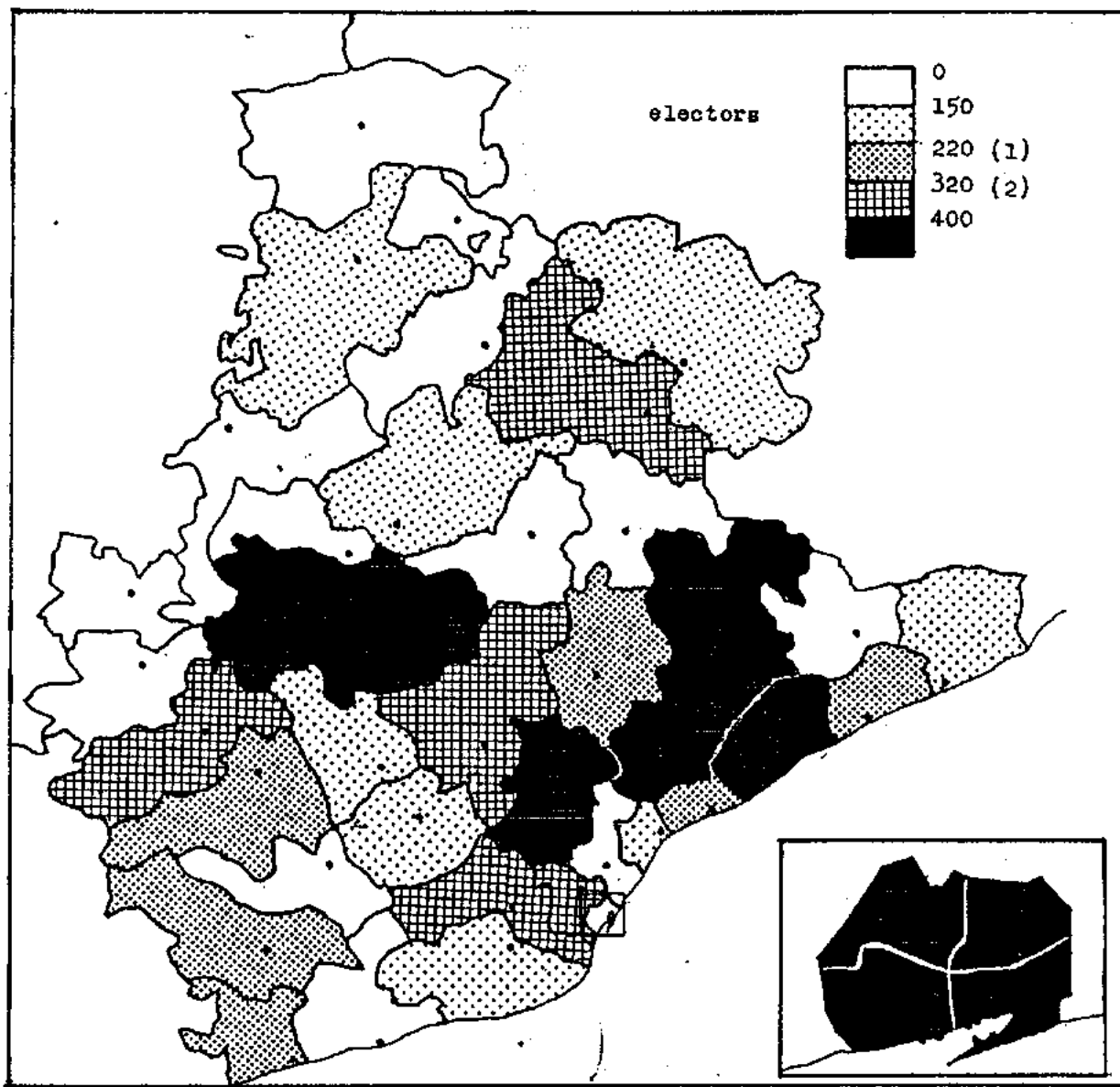
Amb aquestes precisions es pot passar a comentar el Quadre 4 sobre els electors de 1854, elaborat des de dades parcials a nivell municipal que es resumeixen per districtes. Hi ha una nota aclaratoria al principi del document, que transcribim íntegrament: "Debe tenerse presente que formadas las listas en la fuerte de la invasión del cólera, ni los Ayuntamientos dieron las relaciones bien exactas ni los electores tuvieron lugar a reclamar, como especialmente se observa en Inquilinato" (7). La nota sembla dirigida concretament als districtes de la ciutat de Barcelona, Manresa, Sitges i Vic, on el nombre i percentatge dels electors per lloguer urbà es molt baix si el comparem al d'altres districtes com Materò, Badalona, Gràcia, Igualada o Sant Andreu. De fet, a les eleccions parcials de 1855 les variacions més importants en el cens son a Manresa, que augmenta els electors de 588 a 951, i Vic, de 544 a 721, on sembla corregir-se aquesta deficiència (8). A Barcelona probablement no es va tenir temps d'actualitzar les llistes però, per exemple, el 1837 els electors per inquilinat representaven el 35,1 % del cens i es pot assegurar que va ser el percentatge més baix del període 1837-44. Per aquestes raons en el Quadre 4 s'ha col·locat junt al total de la província, un altre total on s'exclouen els districtes de Barcelona; en aquesta segona dada els electors per contribució i lloguer tenen el mateix índex, el 44 %, que ens sembla més d'acord en una normalització del cens.

No es façil fer una interpretació d'aquest complex quadre, doncs els electors es distribueixen de manera molt desigual segons el districte. En línies generals cal destacar dos punts: primer en les columnes dels contribuents, veiem que dels 35 districtes de la província -excloum els de Barcelona-, en 19 hi ha menys del 25 % dels electors per industria i comerç, cosa que indica que en tots ells hi ha una gran majoria de propietaris; de fet, com indiquen les xifres totals, hi ha el

QUADRE 4.- Categoriés econòmiques dels electors de la prov. de Barcelona el 1854.

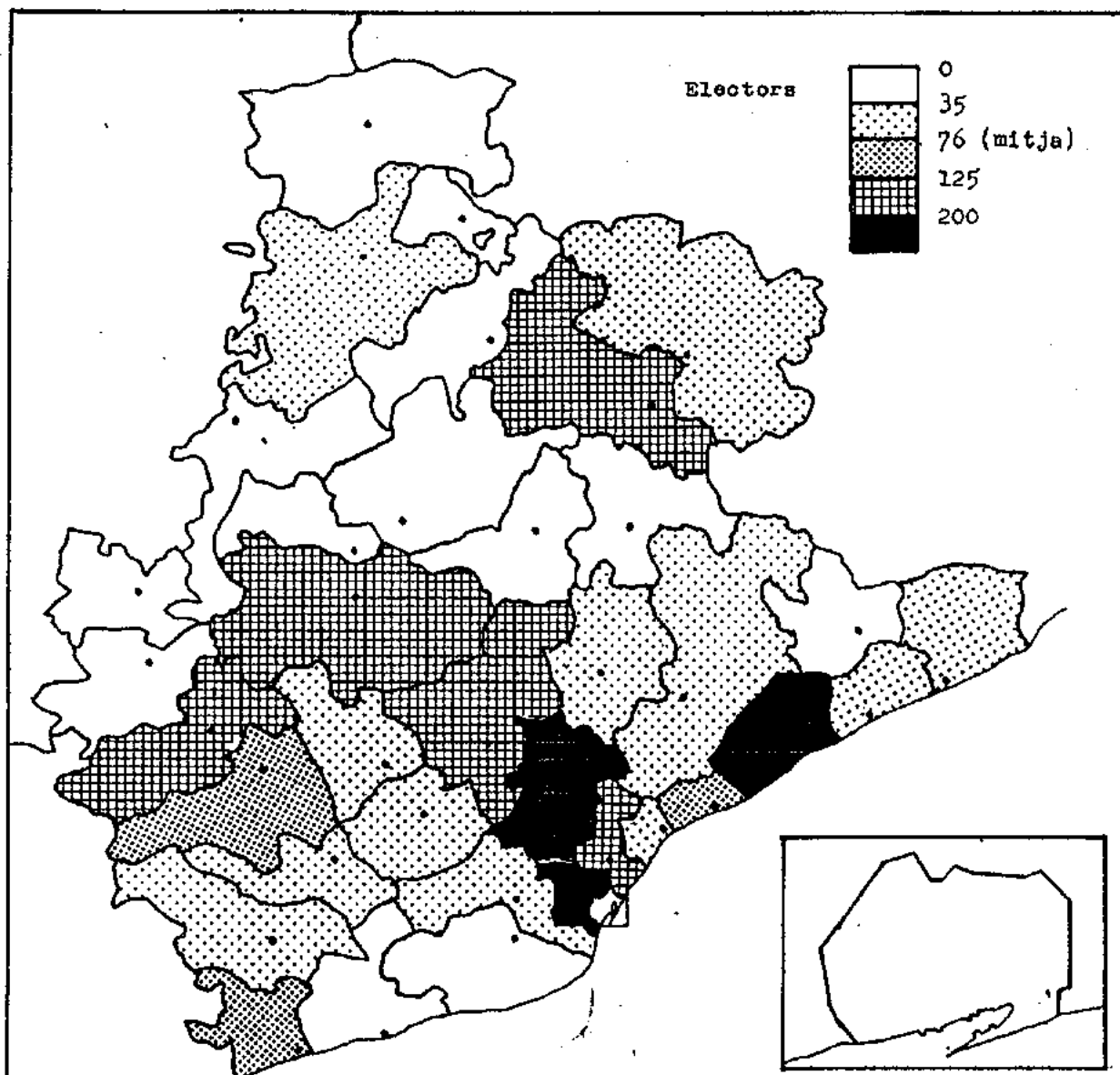
Districtes	CATEGORIÉS ELECTORAL										
	Contribució				Renda per la Arrendament rústic				Lloger arba		TOTAL
	Indus. i Comerg	Total	%	n°	%	n°	%	n°	%		
ARENYS DE MAR	61	22,7	272	45,6	35	5,9	2	0,3	288	48,2	597
BADALONA	57	33,1	172	19,3	83	9,3	8	0,9	626	70,4	889
BAGA	10	10,7	93	62,4	35	23,5	7	4,7	14	9,4	149
BARCELONA											
Dist. 1er			1.717	88,7	81	4,2			138	7,1	1.936
Dist. 2on			1.041	87,1	101	8,4			53	4,4	1.195
Dist. 3er			846	85,0	102	10,2			47	4,7	995
Dist. 4art			1.541	84,6	180	9,9	1		100	5,5	1.822
Total			5.145	86,5	464	7,8	1		338	5,7	5.948
BERGA	43	21,9	196	60,1	32	9,8	43	13,2	55	16,9	326
BORRERA	2	11,8	17	56,7	32	43,3					30
CALAF	6	4,6	91	83,5	7	6,4	11	10,1			109
CALDES MONTB.	50	19,6	269	74,5	20	5,5	31	8,6	41	11,4	361
CALELLA	49	23,2	206	53,2	53	13,7	10	2,6	118	30,5	387
CAPELLADES	91	35,1	259	67,8	29	7,6	4	1,1	90	23,6	382
CARDONA	19	15,0	127	69,0	11	6,0	3	1,6	43	23,4	184
CENTELLES	13	12,3	106	70,7	15	10,0	27	18,0	2	1,3	150
COPONS	3	3,3	90	62,5	12	8,3			42	29,2	144
ESPARRAGUERA	68	47,4	153	82,3	20	10,7			13	7,0	186
GRÀCIA	273	35,3	320	40,3	72	9,1	39	4,9	362	45,7	793
GRANOLLERS	70	14,0	501	60,8	64	7,8	124	15,1	135	16,4	824
IGUALADA	139	25,3	331	44,6	11	1,5			400	54,0	742
MANRESA	194	35,3	549	93,44	18	3,1			21	3,5	588
MARTORELL	48	22,5	213	53,4	20	5,0			166	41,6	399
MASMOU	94	41,4	227	38,8	27	4,6	40	6,8	291	49,7	585
MATARO	332	50,1	654	19,3	62	1,8	54	1,6	2.621	77,5	3.391
MOIÀ	34	35,0	97	74,66	18	13,8	10	7,7	5	3,9	130
PRATS DE LLUÇ.	16	30,8	52	46,44	26	23,2	26	23,2	8	7,2	112
RODA DE TER	60	17,7	159	56,6	37	13,2	50	17,8	35	12,4	281
SABADELL	216	53,3	405	57,99	27	3,9	18	2,6	250	35,7	700
SALLENT	27	15,2	178	80,9	14	6,4	8	3,6	20	9,1	220
SITGES	15	14,3	105	91,33	10	8,7					115
SANTPEDOR	7	12,3	57	71,3	21	26,2			2	2,5	80
ST. ANDREU P.	168	110	86	9,9	93	10,7	47	5,4	641	73,9	867
St. BOI LLOB.	14	8,4	166	43,8	35	9,2	27	7,1	151	39,8	379
St. CELONI	13	9,1	142	83,5	14	8,2	13	7,6	1	0,6	170
St. FELIU ILO.	70	20,3	344	34,1	77	7,6	64	6,3	525	52,0	1.010
St. SADURNI	40	32,8	122	74,8	14	8,6	4	2,4	23	14,1	163
TERRASSA	127	39,7	320	42,3	34	4,5	7	0,9	395	52,3	756
VIC	163	44,4	367	67,5	97	17,8	67	12,3	13	2,4	544
VILAFRANCA	75	24,4	307	57,2	15	2,8	1	0,2	214	39,8	537
VILANOVA	88	36,5	241	39,6	23	3,8	9	1,5	336	55,1	609
TOTAL			13.139	55,1	1.658	7,0	755	3,2	8.285	34,7	23.837
" sense Barce. celona	755		7.994	44,7	1.194	6,7	754	4,2	7.947	44,4	17.889

Fonts: Elaboració propia a partir de la "Estadística de 1854", ADP, Lligal:
 142. La llista de contribuents per indústria i comerç en un manuscrit titulat
 "Relación de Contribuyentes por Subeclio a Ind. y Comercio de la prov. de Barcelona" a el matrix Llig

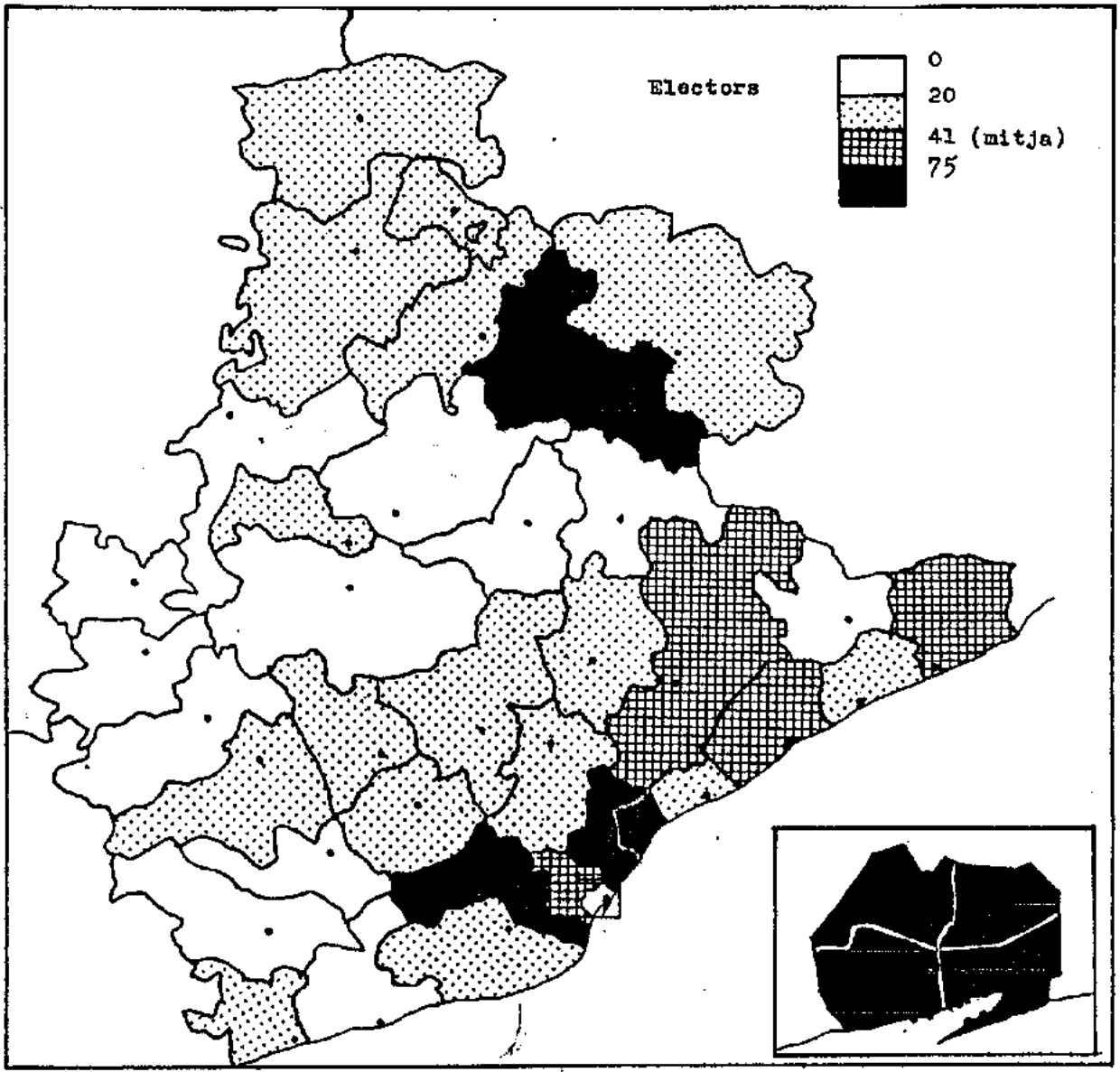

Mapa 8.- Electors per contribucio industrial, comercial i territorial el 1856

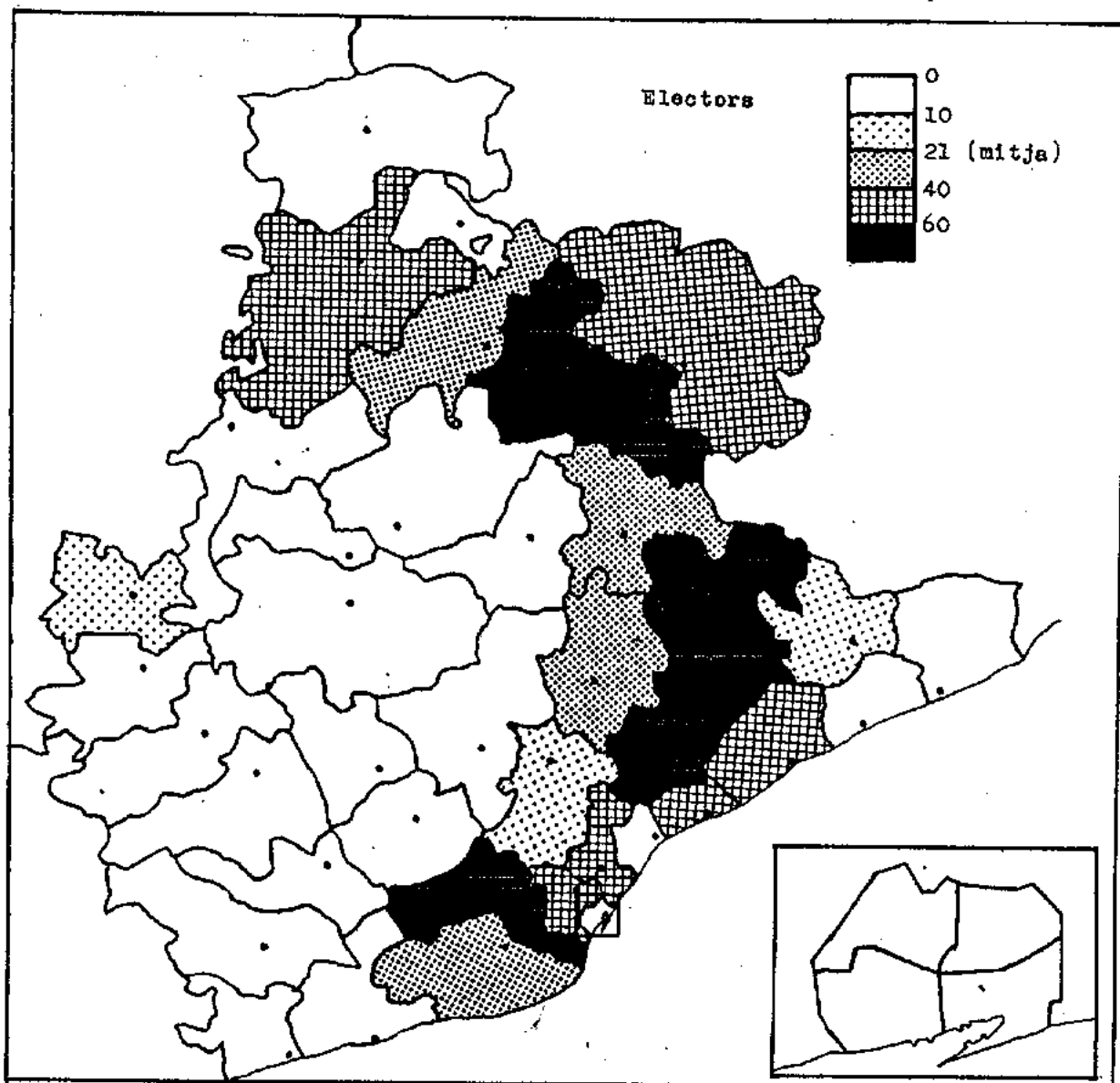
- (1).- Mitja sense comptar els districtes de Barcelona-ciutat
- (2).- Mitja incluint els districtes de Barcelona.

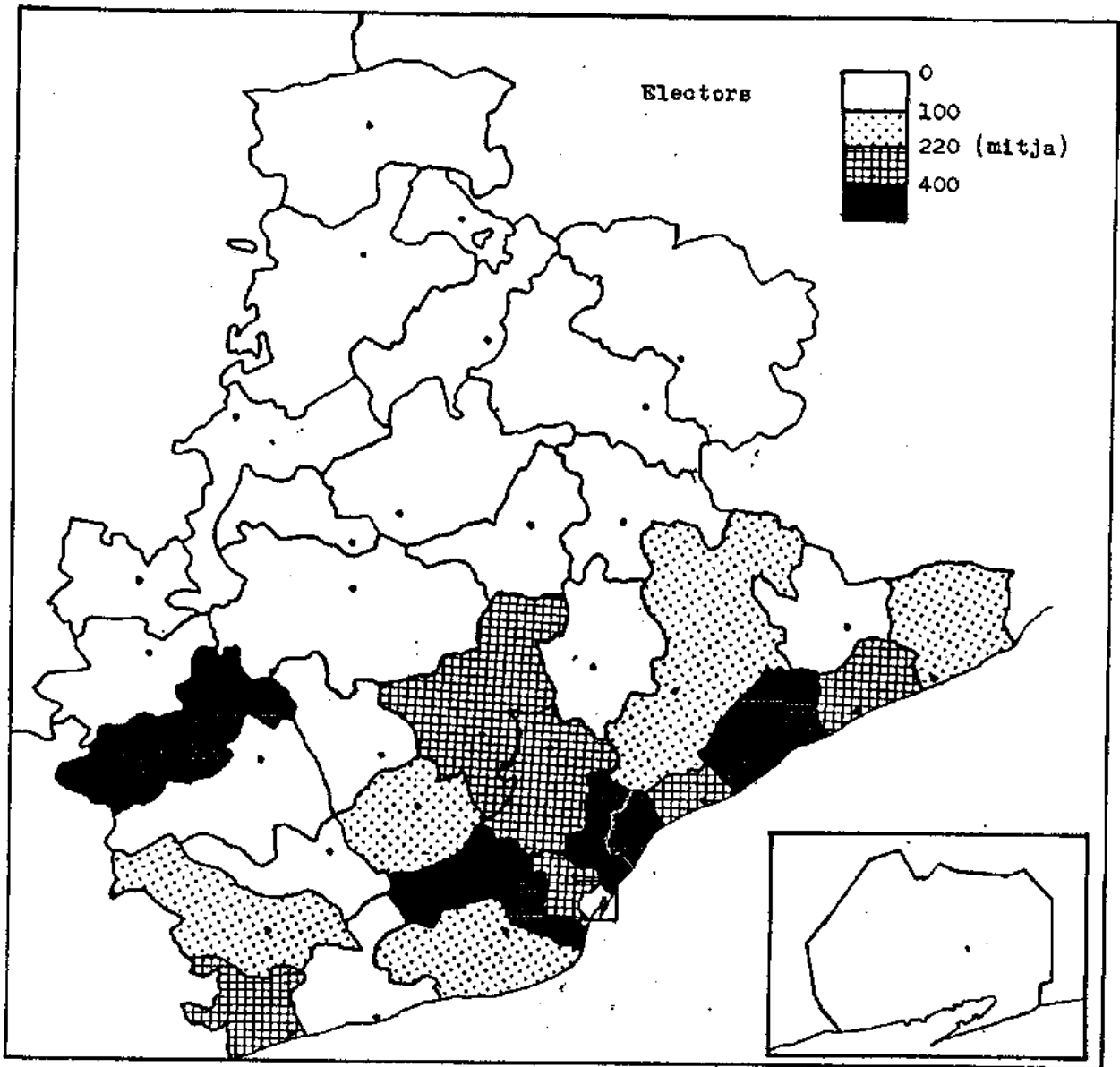
Mapa 9.- Electors per contribució d'Indústria i Comerç, el 1854.
(sense Barcelona unitat).

Mapa 10.- Electors per renda de la seva professió, el 1854.

Mapa 11.- Electors per arrendament rústic, el 1854.

Mapa 12.- Electors per lloger urbà, el 1854.
(sense Barcelona ciutat).

el doble de propietaris que persones rel.lacionades amb activitats o professions econòmiques. L'altre punt es refereix a la columna de lloguer urbà, doncs tan sols hi ha 10 districtes en on els electors per inquilinat representen més del 45 %, index que es el que correspon a aquesta categoria sobre el total del cens. Això indica una concentració important dels inquilins en determinats districtes, contrastant amb la dispersió que mostren els propietaris.

El quadre també permet aventurar algunes tipologies. En els districtes de Berga i Granollers, que podem considerar com essencialment rurals i amb ciutats de uns 5.000 habitants, hi ha un index elevat de contribuents, el 60 %, la majoria d'ells propietaris de terres; també son elevats els indexs en el arrendament rústic comparats amb la resta de districtes, cosa que fa pensar que s'havia creat una classe de pagesos no propietaris bastant nombrosa --doncs els que figuren en el cens com electors només representen una élit-- i, principalment en el cas de Granollers, pot indicar un progres en la utilització capitalista dels recursos de la terra. Contrariament hi han percentatges molt baixos entre els inquilins que senyala la poca importància de les classes mitjes. Martorell i Sant Boi de Llobregat també son districtes amb una marcada tendència rural, però situats prop de Barcelona i en la fertil conca del Llobregat. Les variants respecta als exemples anteriors son importants, doncs si bé es manté el major percentatge d' electors entre els propietaris, ara trovem indexs mes alts entre els inquilins, que representen pels voltants del 40 % del cens, mentre els arrendataris tenen indexs molt mes baixos; hi ha una representació normal de professions liberals i nivells baixos entre els contribuents d'industria i comerç. Sembla tractar-se, doncs, de una zona rural on el contacte de ciutats com Barcelona, Gràcia o Sant Feliu--que signifiquen un mercat molt ampli-- ha permès la creació d'una classe mitja que probablement encara es troba molt rel.lacionada en activitats agrícoles, però al mateix temps hi ha facilitats per el desenvolupament de tallers menestrals o industrials; aquest darrer aspecte diferenciaria la zona del Baix Llobregat d' altres com els exemples de Granollers i Berga. Entre els districtes del litoral escollim Mataró i Vilanova, dos ciutats de mes de 10.000 habitants on la tradició comercial i industrial es molt antiga. Efectivament, el percentatge de propietaris es baixa considerablament mentre trobem indexs mes importants en els contribuents de industria i comerç, però sobretot es destaquen les dades dels inquilins que

que son superiors al 50 % del cens. Son ciutats clarament burgeses amb una amplia base de classes mitjes de mercaders, menestrals i petits industrials. Mataró es, amb avantatge, el districte amb mes electors, i es alhora una ciutat de gran activitat mercantil i industrial, mercat de una rica zona agricola i maritima, on les rel.lacions de producció capitalista s'hauran extes sense entrebancs. Segons aquestes dades a Mataró podien votar el 1854 cap el 15 % dels habitants, i mes del 50 % dels caps de familia. Finalment Gràcia ens tipifica una ciutat del Plà de Barcelona, amb una propenderancia urbana que es evident si sumem els electors per contribució industrial i els inquilins, doncs ells sols ja representen el 80 % del cens. Els propietaris son una minoria, fenomen que tan sols trobem en un altre districte amb caracteristiques similars, Sant Andreu (9).

A partir d' aquests exemples es pot entendre com es reparteixen els electors tenint en compte les seves activitats. Naturalment un major percentatge de activitats econòmiques sobre els propietaris indica un major desenvolupament material i capitalista. També es pot apuntar que una major representació d'electors per la categoria de lloger urba s'ha de rel.lacionar amb una distribució mes equitativa de la riquesa i, des del punt de vista social, permet constatar l'existencia de una classe mitja urbana. Però, junt amb el Quadre 4, encara queden elements de analisi en els Mapes 8, 9, 10, 11 i 12 que ens ajudazen per donar una visió global de tota la provincia.

Els Mapes 8 i 9 corresponen a les columnes dels contribuents. En el del total d' aquests, sobresurten els districtes de Barcelona i Mataró, i després Granollers, Sabadell, Manresa en un primer pla i Gracia, Sant Feliu, Terrassa, Igualada i Vic en el segon; en tots ells una ciutat mitja o gran es conjuga en zones agricolas fertils. Però en el Mapa 9 es possible diferenciar als contribuents per activitats econòmiques dels propietaris; es facil observar com disminueix la seva presencia en les zones agricolas com Granollers, Sant Feliu i Manresa, mentre aumenta la representació d'electors del Plà de Barcelona en els districtes de Gràcia i Sant Andreu. Els dos mapes es poden interpretar com una imatge aproximada de major o menor concentració de riquesa en la provincia de Barcelona, on es fa evident la importancia de la propietat rural, malgrat existir molts centres urbans que fan el paper del mercat de la zona. Això explicaria que en ciutats similars en població com Manresa, Vic i Vilanova hi ha disparitat en el nombre d'electors per

contribució doncs les primeres comprenen unes zones agrícoles més riques que la de Vilanova, ciutat dirigida cap el mar.

El Mapa 10 correspon a la columna de la renda en el Quadre 4, que s'identifica amb les professions liberals; es la columna més equilibrada: un total de 20 districtes es mouen entre el 5 i el 10 %. De advocats, metges, mestres d'escola o farmacèutics n'hi ha per totes les ciutats i pobles, responant mes la seva quantitat al nombre total de la població de cada districte. Els casos extrems, com Bagà, Borredà, Prats de Lluçanès o Santpedor on mes del 20 % dels electors pertanyen a aquesta categoria, però, com es veu en el mapa, no son gens representatius i es pot deure mes per la manca d'electors de altres categories que per una gran concentració d'advocats o metges. Contrasten Vic, Barcelona i altres districtes propers a la ciutat.

El conjunt d'electors per arrendament es un grup molt petit, tan sols el 4 %, o menys si tenim en compte els districtes de Barcelona on, evidentment, poden haver-hi molts pocs casos d'aquesta categoria. Els hem identificat com pagesos no propietaris i la legislació no els ^{és} favorable: l'exigència de 3.000 rals anuals en concepte de parceria es una quota molt elevada. La distribució en el Mapa 11 mostra una concentració en la zona de Berga, Ausona, Vellès Oriental, Manresa i Baix Llobregat, mentre queda un gran buit al Bages, Anoia i Penedès. Hi ha alguna rel.lació en el tipus de cultiu? Sembla que l'arrendament s'unesixi al regadiu en els casos mes destacats, però no s'ha d'oblidar els tipus de contractes de la terra. La "rabassa morta", molt extesa al Penedès i Anoia, no ^{sembla} semblar afavorir arrendaments tan alts com els de parceria. En tot cas s'ha de veure l'aperició d'electors d'aquesta categoria com un signe positiu doncs senyala una agricultura mes activa, un major fraccionament de la propietat i a una pagesia no propietària però econòmicament forta.

El grup mes interessant es el delinquinat, doncs representa mes del 40 % del cens i amb llistes mes completes serien amb tota seguretat la categoria amb mes electors. Es un grup complex i dificil de definir en precisió però que respon principalment al qualificatiu urbà. La disperitat tan en nombre absolut com en el percentatge de les dades de la darrera columna del Quadre, es veu a primer cop d'ull. En el Mapa 12 ^{s'observa} es veu com nomes hi ha 10 districtes per sobre de la mitja de la provincia; en tots ells hi han ciutats importants i es situen en el

litoral amb l'excepció de Igualada i Terrassa. En aquests districtes es troben 11 de les 15 ciutats de la província que tenien més de 5.000 habitants el 1857, excluint Barcelona, i són, per ordre de més a menys: Gràcia, Mataró, Sabadell, Sant Andreu del Palomar, Igualada, Vilanova, Badalona, Terrassa, Sant Martí de Provençals, Sants i Arenys de Mar, que en conjunt reuneixen a 4.917 electors per inquilinat, exactament el 61,9 % de tots els electors d'aquesta categoria. Considerant els electors per llloguer com els de un nivell social més popular en el cens, es interessant fixar-nos en la seva distribució geogràfica, doncs sembla que es divideixi la província en dos meitats. L'existència d'aquestes classes mitges -que distingim de la burgesia com a classe dominant- es un fenomen important doncs no es pot considerar com un resultat de les relacions socials capitalistes; doncs en realitat es la herència d'una llarga evolució des de l'Antic Règim o el període pre-industrial, encara que facilita la creació de una base per els nous sistemes polítics i socials.

Amb la analisi de les activitats materials dels electors s'ha pretés ampliar i matitzar els resultats extrets al comparar el nombre absolut d'electors i de població. Els censos electorals de l'època no permeten un estudi més profund per el conjunt de la província, doncs no acostumen a donar informació més exacta sobre la professió o nivell econòmic dels electors. Això deixa varies incògnites sobre la composició socio-professional, però s'han vist unes línies generals en la distribució geogràfica i, a partir de la diferenciació d'activitats materials, uns nivells qualitius. Els electors de 1854 es poden dividir en tres grans grups: els propietaris que són 5.239, o el 29,3 %, la burgesia ^{de professions econòmiques} i liberals que sumen 3.949, o el 22,1 %, i les classes mitges d'arrendataris i inquilins que són 8.701, o el 48,6 %. Es una divisió simplista però creiem ^{que} s'acosta a la realitat social a meitats del dinou. El grup més identificable amb la burgesia de comerciants, fabricants i professions liberals es el més reduït, mentre que els propietaris són encara molt nombrosos i conserven una influència decisiva sobre les estructures socio-econòmiques. La diferència de criteris i mentalitat entre aquests dos grups es comprensible tan per el caràcter urbà o rural, com per la divergència d'interessos en l'evolució econòmica, malgrat ser fàcil que

això no contrasta

s'estableixin aliances en l'actuació política.

Hem definit un cens electoral que dona facilitats a la població urbana enfront a la rural, on la burgesia urbana i els propietaris rurals s'asseguren la participació i preponderància però permeten participar igualment a una part de menestrals que no s'identifica^{tenen} necessàriament amb aquesta elit. La menestralia ha vist al llarg de la primera meitat del dinou perdre bona part de la influència que gaudia en les estructures pre-industrials, inclús s'ha intentat marginar-la del joc polític amb sistemes electorals com el del Estatuto Real o la llei de 1846. No es una classe passiva si es relaciona amb el radicalisme^{urba} de les ciutats en (el període 1835-43 o 1854-56, on les revoltes i bullangues no tenen una configuració plenament obrarista, sino semblen mes una resistència dels sectors de menestrals i artesans a les innovacions capitalistes que extenen els interessos burgesos a tota la societat. Els progressistes pretenen integrar en el liberalisme aquests important sector tant per enfortir la seva propia posició com per eliminar una oposició mes al moviment liberal.

2.2.- Els electors de la ciutat de Barcelona.

Les ciutats en el segle dinou son l'embrió i motor dels fenòmens que defineixen la solidificació del nou sistema capitalista. El seu brutal creixement demogràfic i urbanistic resten com a testimonis d'aquestes transformacions que afecten simultaneament als sistemes econòmics, a l'estructura social i a la mentalitat política. Els conceptes d'industrialització, burgesia o liberalisme s'uneixen als de ciutat o nucli urbà al dinou, de la mateixa manera que noblesa o aristocràcia ~~tenen el seu origen~~^{s'identificaven} en els medis rurals de les societats d'Antic Règim.

Barcelona es un prototipus de ciutat burgesa, avantguarda dels moviments capitalista i liberal en un Estat on el sector rural es encara molt tradicional i el capitalisme es fonamenta mes en la propietat privada que en un sector industrial, clarament marginal. La ciutat té un fort creixement demogràfic al llarg del dinou; ^{que es} si a principis de segle la seva població es al entorn de les 110.000 animes, el 1848

ja es superior a 150.000 i el 1900, un cop anexionats els pobles del Plà, ja sobrepasse el mitjà milió d'habitants. Es una de les principals ciutats de l'Estat espanyol, la capital natural de Catalunya i reuneix a meitats de segle el 25 % de la població de la provincia de Barcelona.

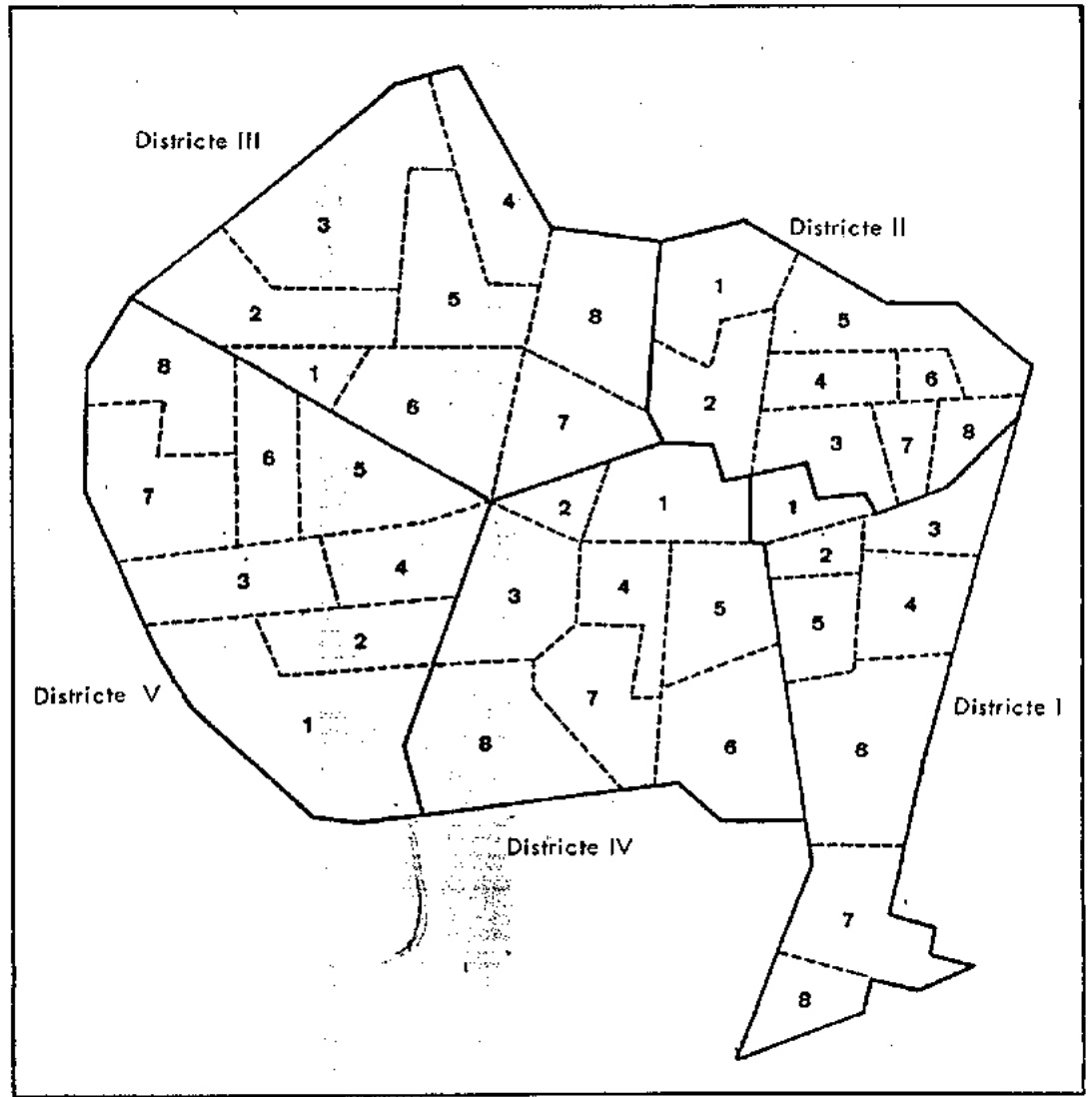
Fins ben avançat el dinou, el menys fins el 1868, Barcelona té la forma de una ciutat pre-industrial al trobar-se comprimida dins les muralles. El derrocament d'aquestes es converteix en un símbol anti-absolutista per els seus ciutadans que no perden ocasió per demostrar la seva arrelada mentalitat lligada al ideal de progrés. L'imatge externa de la ciutat contrasta amb l'esperit dels seus habitants que sovint volen mostrar-la com un centre industrial, quan Barcelona, en el mateix període, es prou diferent de ciutats com Manchester i Birmingham a ^{Anglaterra} ~~Gran Bretanya~~, o Lyon a França (10). Barcelona a la primera meitat del dinou es sobretot una ciutat mercantil amb una nòmina important de comerciants i negociants, i una amplia massa de menestrals i artesans encarregats de la elaboració de productes per aquest comerç. Sens dubte hi ha un sector industrial, al entorn de una cinquantena de fàbriques mogudes per maquines de vapor a meitats de segle, com a resultat del enfebreament industrialista dels anys trenta i quaranta; tot i així, el verdader pes de l'industria a la Barcelona del dinou es un aspecte que la historiografia actual encara no ha desxifrat plenament (11).

La burgesia barcelonina es compon preferentment de propietaris, comerciants, professions liberals i una elit dels menestrals. El fabricant es al llarg del període 1836-1868 un personatge quantitativament excepcional, mig confós entre els grans comerciants i el fabricant-menestral tradicional que ha conseguit transformar el seu taller en una industria tèxtil. Però té influencia en el grup de la gran burgesia que forma junt amb altres capitalistes, negociants i hisendats. ^{la localització d'} ^{el finalitat de l'anàlisi} (12)
(Aquesta burgesia es la que analitzem al estudiar els electors de Barcelona. ^{i de les altres estrats de la classe dominant})

Districtes, població i electors.

Barcelona es divideix en varis districtes electorals, que en principi segueixen el traçat de la divisió civil de la ciutat. En el període 1808 a 1868 hi ha dos divisions civils diferents, una amb cinc districtes o quartels i vuit

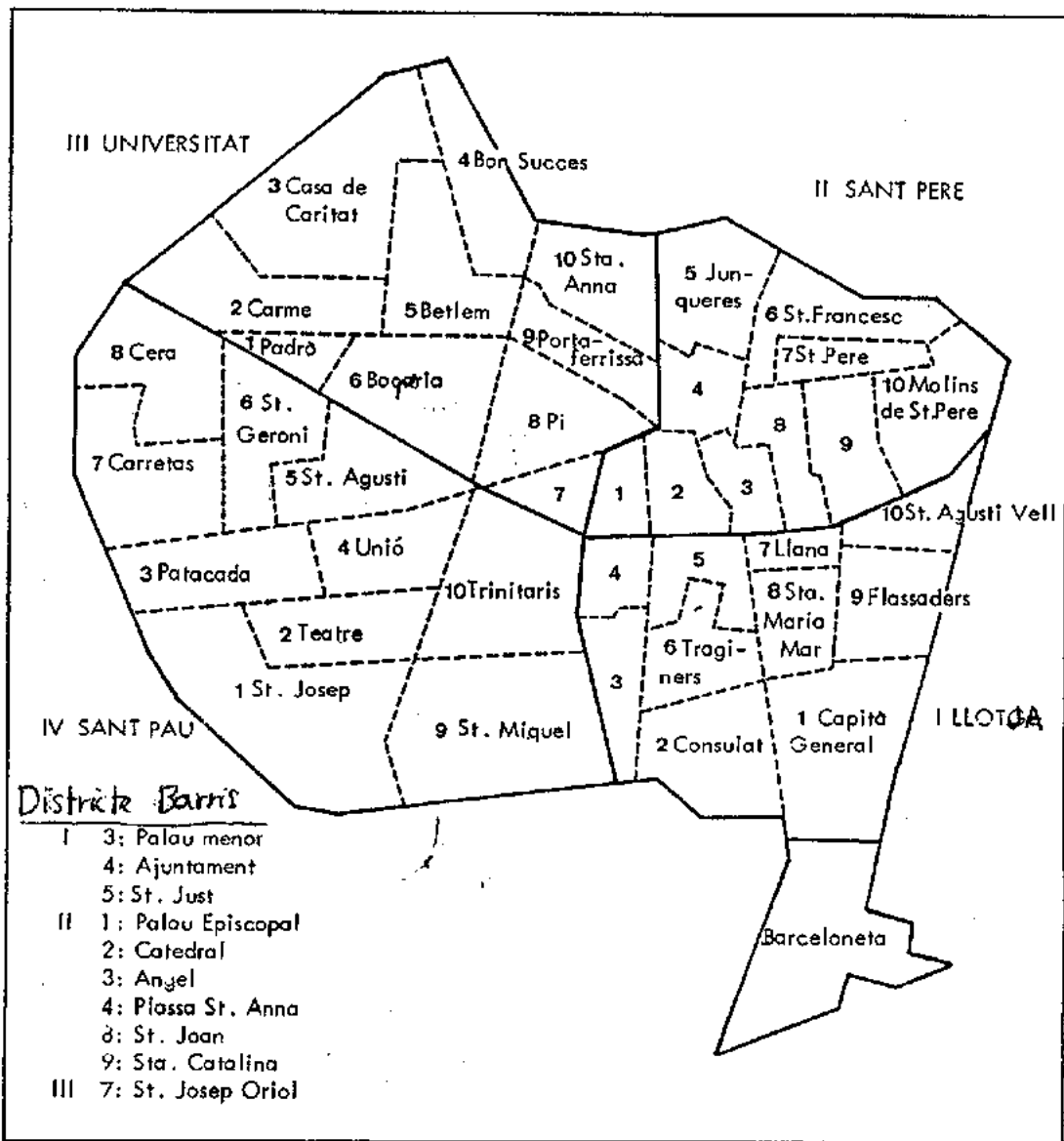
MAPA [3.- Distribució civil de Barcelona fins el 1846 .

La distribució civil coincideix amb la electoral; entre 1837 i 1844 a Barcelona hi ha cinc col·legis electorals, cada un d'ells coincidint amb els districtes civils.

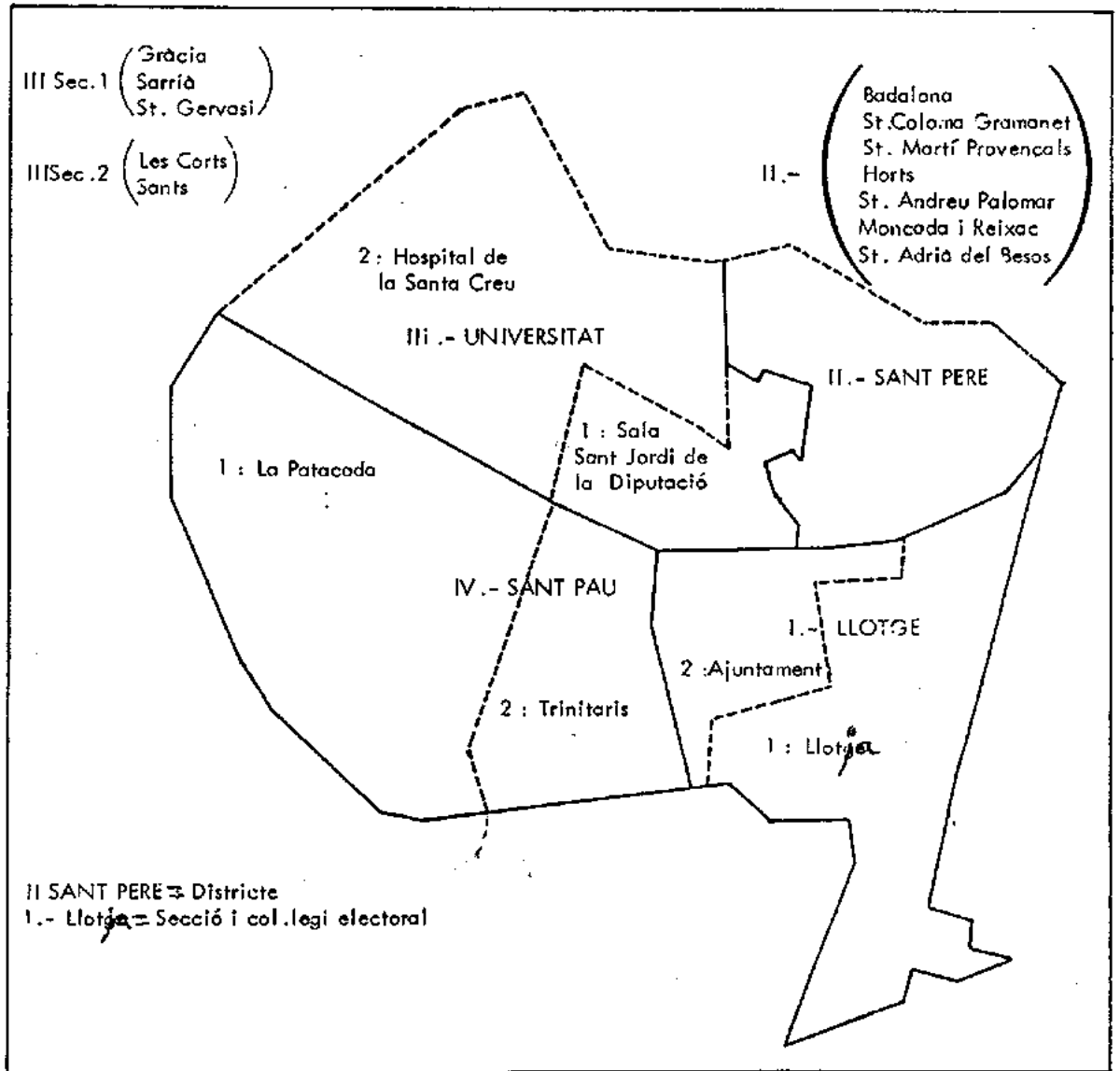
Les subdivisions i els números (1 a 8) corresponen als barri.

MAPA 14.- Distribució civil de Barcelona a partir de 1846.

Fonts: Full volant "Subdivisión civil de esta ciudad", editat per Antoni Brusi, Barcelona 1946.

MAPA 15.- Districtes electorals a Barcelona entre 1846-53 i 1857-64*.

* El 1957 hi ha algunes variacions; el Districte I es divideix en tres seccions i el II, en dues seccions.

barris en cada un d'ells, i una altre, en vigència des de 1840, amb quatre districtes subdividits en dos barris. En la primera s'inclouix la Barceloneta -barri 7 i 8 del districte 1er; les cases de Sant Bertran i altres disseminades fora de les muralles figuren com els barris 9 dels districtes 5é i 3er, respectivament. En els Mapes 13 i 14 es poden apreciar les esmentades distribucions civils.

Amb la llei electoral de 1837, la distribució dels districtes segueixen el treçat dels quartels civils, així entre 1837 i 1845 hi han cinc districtes i en el Bienni progressista aquests són quatre. Només hi ha una excepció, el 1843 quan per motius polítics es crea un nou districte: el quartel 4art es divideix en dos, en un votaran també els electors de Sant Andreu del Palomar, i en l'altre els de Montcada i Reixac, Horta i Sant Martí de Provençals. El motiu es contrarestar el fort predomini exaltat/progressista dels pobles del Plà amb la moderació dels electors de la zona més elegant de la ciutat.

També respon a la mentalitat moderada el treçat dels districtes electorals en els anys de vigència de la legislació de 1846. Si bé els districtes 1er i 4art segueixen fidelment la distribució civil, amb l'única variant de incloure la Barceloneta i Sant Bertran respectivament, en els districtes 2on i 3er, s'absorbeix a tots els pobles del Plà, que abans formaven dos districtes diferents, el de Gràcia i Sant Andreu. La reducció d'electors es evident, doncs a Gràcia hi havien el febrer de 1843 un total de 441 electors,^{4a} el 1846 els mateixos pobles només en sumen 47. Aquesta divisió permet que Barcelona elegeixi a quatre diputats i elimina la fora influència progressista de les afores. En el Mapa 15 hi ha el treçat d'aquesta distribució, que es subdivideix en varies seccions o col·legi electorals. Posteriorment, el 1857, es fan noves modificacions doncs en el districte 1er hi hauren 3 seccions i en el 2on es divideix en dues.

El 1865, Barcelona i el Plà formen una de les tres circumscripcions en que queda dividida la província, amb quatre districtes que s'equiparen a la divisió civil de la ciutat i un cinquè que reuneix a tots els pobles del Plà. (13)

El proxím element de anàlisi vol ser alhora un punt de referència en relació a la província i una visió global dels electors de la ciutat entre 1834 i 1868. En aquest sentit s'ha confeccionat el Quadre 5 i la Gràfica 2 amb

el número absolut d'electors i el seu percentatge en relació a la població de Barcelona.

El comentari s'ha de fer tenint en compte el Quadre 1 i la Gràfica 1 sobre el total d'electors de la província. La Gràfica de la ciutat difereix del de la província sobretot en els períodes moderats 1846-53 i 1857-68, doncs en el primer cas el descens d'electors no es tan brusco com a la província i des de 1858 el nombre absolut d'electors es similar i inclús tendeix a créixer respecte el 1854. Aquestes diferències són importants doncs ens mostren que la legislació no efecte de la mateixa manera a un i altre lloc: mentre el 1854 els electors de Barcelona representen el 25 % del total de la província, el 1858 són més del 55 %. Si bé en la gràfica de tota la província es pot notar fàcilment la influència de les lleis electorals de 1837 i 1846, en la de la ciutat sembla imposar-se la influència de la situació política particular al moment de fer els censos. A la ciutat el percentatge de electors es en general més elevat, doncs dels 18 censos electorals representats en el quadre, en 12 ocasions el índex es situa per sobre el 3 % mentre que a la província tan sols es supera aquesta dada en quatre censos.

En la Gràfica 2 es pot seguir tres fases diferents: una primera d'alça fins 1843, la segona de descens entre 1844-53 i, finalment, una darrera d'alça i equilibri entre 1854-65. El creixement del cens es molt fort el 1837 i 1839, quan proporcionalment hi ha més electors en relació a la població. Probablement el cens de 1839 es exagerat i la rectificació de 1840, no obstant les polèmiques que va portar, significa una verdadera actualització. De fet els censos de 1841 i 1843 es poden considerar com els més representatius del període progressista, doncs es beneficien de l'experiència en la confecció dels censos dels anys anteriors; el índex ¹⁰⁰ ~~elector~~ del 4 % d'electors sobre la població, que equival al entorn del 20 % dels veïns, ens sembla lògic i permet apreciar els veritables límits de la legislació liberal. La etapa 1844-53 s'inicia amb una significativa expurgació d'electors inclús abans d'entrar en funcionament la llei de 1846: després de la revolta de la Jomancía de setembre a novembre de 1845, els progressistes perden tota influència sobre ~~el~~ Ajuntament i la Diputació, i el cens perd un 20 % dels electors. Aquestes modificacions tenen continuïtat fins el 1846 però són poc importants a la ciutat, sobretot si es compara amb la reducció del cens a la resta de la província que disminueix en un 70 %. La forta baixa del 1853 es

QUADRE 5.- Població i electors a Barcelona, 1836-1867.

	Electors	% població	% veïns ¹
1836	1.427	1,2	6,0
1837	4.368	3,4	16,8
1839	5.732	4,4	22,8
1840 ²	4.872	3,7	18,7
1841	4.836	3,7	18,7
1843	4.926	3,8	18,9
1844 ³	4.000	3,1	15,4
1846	3.428	2,3	11,4
1850	3.758	2,5	12,5
1851	3.757	2,5	12,5
1853	2.400	1,4	7,1
1854	5.942	3,6	17,8
1857	4.414	2,4	12,1
1858	6.873	3,7	18,8
1863	5.931	3,2	16,2
1864	6.050	3,3	16,5
1865	6.863	3,7	18,7
1867	6.301	3,4	17,2

Fon ts: Les dades sobre els electors s'han tret de varies fonts; veure en el Annexe els quadres amb els resultats de les eleccions.

Les dades sobre població son aproximades, basades en Laureano FIGUEROLA; Estadística de Barcelona en 1849, Madrid 1968, pp. 39-45, i Ildefonso CERDA; Teoría general de la Urbanización, Madrid 1968, Vol. II, p. 265.

Notes:

1.- Els veïns s'han calculat segons la proporció 1:5 habitants.

2.- S'inclouen en el cens de la ciutat els electors de St. Andreu, Moncada i Reixac, Horta i St. Martí de Provençals.

3.- En els períodes de vigència de la llei de 1846- 1846/ 53 i 1857/ 64- també hi ha els electors del Pla -Gràcia, Sarridà, St. Andreu, etc.

produïx com a conseqüència de les normes pre-electoral del govern ultra-moderat de Bravo Murillo.

La darrera etapa s'inicia el 1854 amb el restabliment de la llei de 1837; però el cens a Barcelona es molt deficient a causa del colera que no facilita una actualització dels electors per lloguer de cases: aquests el 1849 son el 42%^{en}, mentre el 1854 tan sols representen el 7%. En una proporció similar als índexs del primer període progressista, el cens a la ciutat de Barcelona sobrepassaria probablement els 10.000 electors. Però la inestabilitat política del Bienni i la impossibilitat de una major experiència electoral, doncs només es poden celebrar unes eleccions generals, deixen aquest aspecte tan sols dins els límits de les hipòtesis. Després de la reacció de 1857, s'inicia una dècada de un cert equilibri sota el govern de la Unión Liberal de O'Donnell i la posterior reforma de 1865, però ara les eleccions i el mateix sistema polític cauen en nombroses contradiccions que porten, finalment, al retraïment definitiu dels progressistes el 1868 (14). El sistema censitari es fortament criticat per el cada cop mes important partit democrata i un sector dels progressistes, que ja inclueixen en els seus programes polítics el sufragi universal masculí. La primera experiència es farà el 1869, després del triomf de la revolució de setembre del 1868.

Un element d'anàlisi important seria poder comparar la població i els electors per barris, doncs podria ser significatiu per distingir les zones propiament burgeses de la ciutat. Barcelona, com a conseqüència del fort augment demogràfic i un espai urbà estàtic, doncs no es permet construir fora de les muralles (15), arriba a tenir cap a mitats de segle una gran densitat de població. Com a resultat dona una certa uniformitat social, siguent mes visibles les diferències socials segons els pisos de les cases -el burgès viu al principal, el obrer al 1er pis, etc.-, que per zones. Tot i així es poden trobar algunes zones de diferenciació socio-professionals. Per exemple, es evident que els sectors industrials es situen al entorn de la Porta Nova, al nord-est de la ciutat, i a la porta de Sant Antoni, a l'oest. La burgesia comercial es troba arrelada al entorn de la plaça Palau, prop del port i de Llotja, i les Rambles es converteixen en la nova zona elegant on es troben els lloguers de ~~les~~ cases mes elevats,

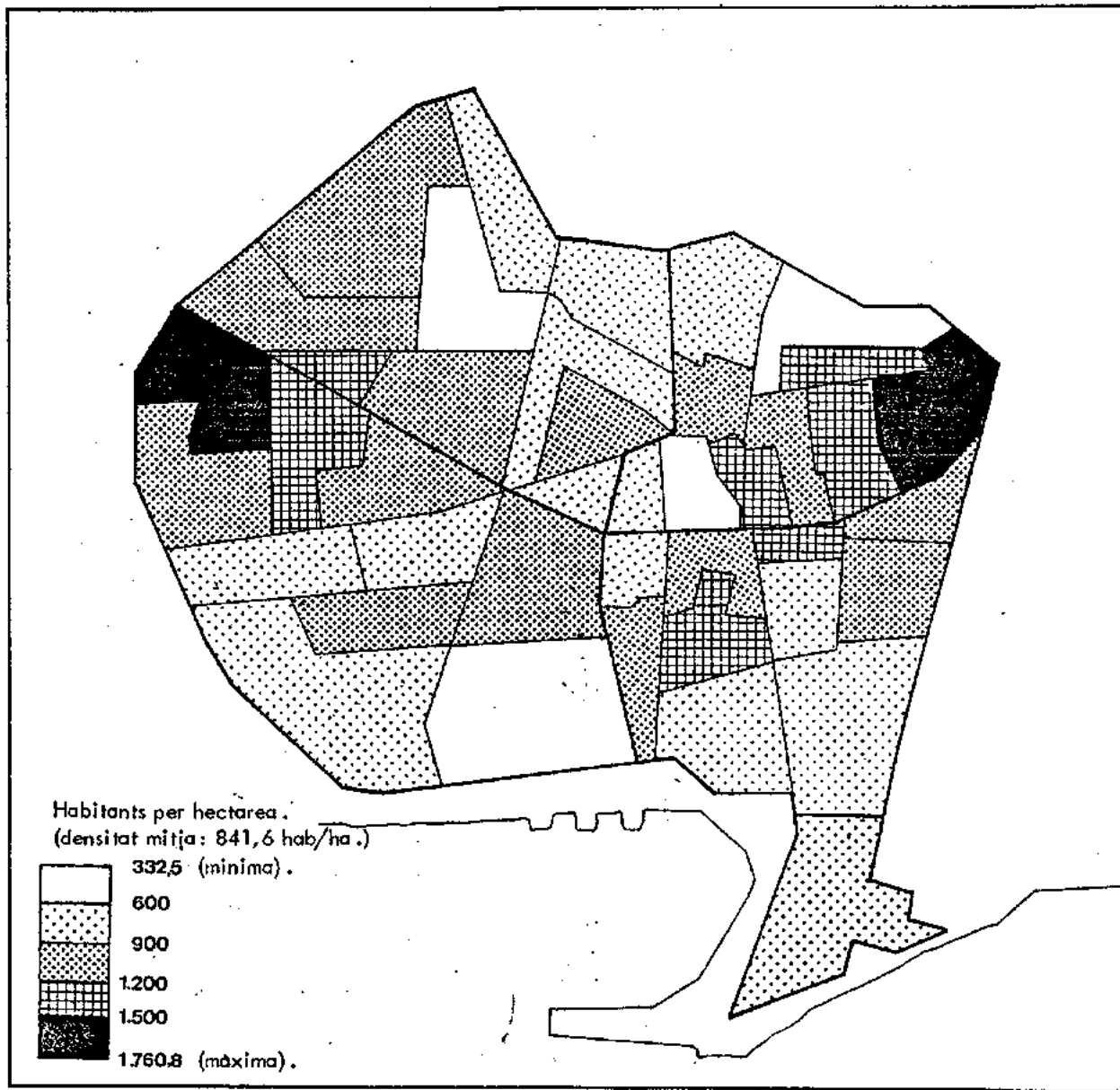
i el Pla de la Boqueria esdevé un centre de reunió social important ja a finals dels anys trenta: aquí trobem els cafés i tavernes més prestigioses i es construeix el teatre burgès per excel·lència, el Liceu (16).

Certament tenen d'existir contrastos socials malgrat el reduït espai urbà. La única font demogràfica que permet mostrar detalladament la distribució de la població per barris es del 1859, ~~quan ja s'havia endemstrat les muralles~~. En el Mapa 16, sobre concentració de la població per barris, es pot apreciar que la densitat ja era molt elevada i permet diferenciar unes zones molt concretes: els punts de major concentració, es el barri Molins de Sant Pere a la Porta Nova, i el barri de la Cera a la Porta de Sant Antoni, tots dos rodejats per altres barris molt poblats - Sant Pere, Santa Caterina, Pedrò i Sant Geroni-, i que coincideixen amb els sectors industrials; es tracta de les zones amb més població obrera de la ciutat. Des de la Porta Nova, a l'est de la ciutat, es troben, seguint cap el centre, cinc barris amb índexs molt elevats i sis més amb densitats superiors a la mitja: corresponen a barris de tradició menestral, alguns d'ells prou allunyats de les zones del tèxtil, com els barris de la Llana, Angel i Traginers. Fins 1840 encara es troben importants nuclis d'empreses corresponents a oficis menestrals com els blanquers o galoners que precisament es localitzen en aquesta zona (17). Sembla lògic que es tracti de població d'artesans i menestrals, classes mitjos-baixes dins l'estructuració social de la ciutat.

No s'ha pogut confeccionar cap mapa d'electors del mateix període que hagués permetes diferenciar alguna zona burgesa. La informació dels Quadres 6 i 7 tan sols permet intuir algun nucli diferencial, concretament en el districte Ier, on sobresurt la zona de concentració de la burgesia comercial al entorn de la plaça Palau. Les altres zones queden diluïdes tant per la elevada població de cada secció electoral com per la migradesa del cens de 1857, molt poc adequat per aquest tipus d'anàlisi.

En el Quadre 6, al comparar dades de Figuerola per 1843 i les de Gardè per 1859, dos censos fiables, es pot observar el fenomen de sobrepoblació en els districtes I i II, on sembla que s'hagui arribat a un límit, doncs la població queda estancada mentre en els altres districtes segueix creixent, especialment en el III. Tot sembla indicar que cap a 1860 la ciutat havia arribat a una límit de població i d'urbanització, de tal manera que l'exemple de Barcelona ja es

MAPA 16.- Densitat de població a Barcelona el 1857.

Fonts: 1. CERDA; Op. cit., Vol. II, pp. 52-57 (superfícies en àrees mètriques per barris) i pp. 202-205 i 224 (habitants per barris).

El mapa és indicatiu de com es reparteix la població en el sol urbà, amb dos nuclis molt clars amb uns índexs molt elevats de densitat; però s'ha de tenir en compte que dins la ciutat hi han zones més densament edificades que altres. Edificis públics com les Dressanes, l'Ajuntament o la Diputació fan variar sensiblement la relació entre població i espai habitable; per exemple, en el barri 5è del Quartel 3 -en el Raval-, que presenta la densitat mínima amb 332,5 hab/ha., una bona part de la superfície es ocupada per els convents de religiosos.

QUADRE 6 . Electors i població a la ciutat de Barcelona, 1846, 1854 i 1865.

Districtes.	1848		1846		1859		1854		1865	
	població	densitat (1)	electors	% sobre població	població	densitat (2)	electors	% sobre població	electors	% sobre població
I	30.876	21,9	1.116	3,6	32.700	11,6	1.943	5,9	2.023	6,2
II	37.383	14,6	773	2,1	38.082	10,6	1.197	3,3	1.483	4,1
III	26.663	28,7	624	2,3	38.252	10,9	1.028	2,8	1.438	4,0
IV	51.400	17,7	797	1,5	57.856	10,8	1.824	3,2	1.919	3,3
TOTAL	146.322	19,8	3.310	2,3	167.438	11,6	5.992	3,6	6.863	4,2
Veïns (3)	29.001			11,4	32.500			18,0		20,5

Fonts: Població 1848 a Figuerola, L.; Estadística de Barcelona en 1849, pp. 50, 51.
 població 1859 a I. Cerdà; Teoria general de la urbanización, II, p. 265
 electors 1846 a BOPB, nº 284, 27 nov. 1846.
 electors 1854 a ^{ADP} Llig. 145, Acta original de l'Escrutini, 1 nov. 1854.
 electors 1865 a AC, Libros de registro de diputados, leg. 1865-66.

(1) Superfície per habitants en vares quadrades, dades donades per Figuerola cit. supra., p. 51.

(2) La dada de 1848 extreta de Figuerola. En aquesta dada nomes es compta a la gent domiciliada a la ciutat, així seran varons majors de 25 anys, excluint a criats, població flotant i estrangers; si s'exclou a aquestes darreres categories de la dada de població total, ens donaria per la ciutat un total de 125.048 veïns. La dada de 1859 s'ha calculat mantenint la mateixa relació entre veïns-població del 1848, que equival a 5 habitants per veí.

Elevaració propia a partir de la dada (4)

(2) Superfície per habitants en areas mètriques, Idelfons CERDÀ, Op. cit. vol II, p. 54.

QUADRE 7.- Electors i població a Barcelona, per districtes i seccions electorals, el 1857.

Districtes	Seccions	Barris	Població 1857	Electors 1857	% electors sobre població
I	1er.	1 i 2	6.540	660	10,1
	2on.	3,4,5,i 6	13.728	360	2,6
	3er.	7,8 i 10	12.424	308	2,5
	Total		32.692	1.328	4,1
II	1er.	5,6,7,8,9 i 10	28.839	484	1,7
	2on.	1,2,3,i 4	9.192	259	2,8
	Total		38.031	743	1,9
III	1er.	6,7,8,9 i 10	13.376	491	3,7
	2on.	1,2,3,4 i 5	25.476	317	1,2
	Total		38.852	808	2,1
IV	1er.	1,2,4,9 i 10	21.800	624	2,9
	2on.	3,5,6,7 i 8	35.636	520	1,5
	Total		57.856	1.144	2,0
TOTAL			167.436	4.024	2,4

Fonts: Les dades sobre la població, s'han elaborat a partir de Ildefons CERDA. Teoria General de la Urbanización, Vol. II, pp. 202-203. Els electors s'han extret del cens publicat pel BOPB, nº 31 a 40, febrer de 1957.

una qüestió necessària i urgent.

Els censos electorals: estructura socio-professional dels electors.

No coneixem encara la professió o activitats dels electors. Aquest punt es especialment complicat de tractar, doncs es molt difícil trobar les fonts adequades; alhora es de una gran importància, doncs ens permet començar a esbrinar aspectes de la burgesia, aquest grup social que fins el moment s'ha tractat a grans pincelades. La diferenciació per categories socio-professionals ens aproxima a la realitat de les classes socials i llur estructuració. Tan sols s'ha pogut reconstruir íntegrament els censos electorals en dos anys, el 1836 i 1865, que són a la vegada el primer i darrer cop que es van celebrar eleccions sota el sistema censitari. Pels anys 1837 a 1840, quan es confecciona el cens amb els criteris de la legislació del 37, s'ha trobat molts materials que servien per la formació de les llistes i s'ha procurat reconstruir un cens que en part serà hipotètic. L'anàlisi es redueix als electors de la ciutat de Barcelona, doncs una reconstrucció a nivell provincial es de una gran complexitat.

El cens de 1836. El cens es fa segons les normes del decret d'Isturiz de la primavera de 1836; es el primer cop que es convoquen eleccions sota el sistema directe i els electors es divideixen en les categories de contribuents i les capacitats. El cens es molt restringit i només permet votar al 1,3 % de la població; la quota mínima per als contribuents es situa al entorn dels 300 reals. En el Quadre 8 es pot veure la seva estructura per categories socio-professionals. Aquest cens, probablement amb moltes deficiències, s'ha de veure com un punt de referència i una primera experiència en la confecció de les llistes electorals sota el sistema censitari.

La composició del cens creiem que reflexa més el moment polític que la verdadera estructura de la burgesia barcelonina d'aquests anys. Al setiu de 1836 s'inicia un moviment de "Juntas" a les principals ciutats de l'Estat espanyol, entre elles Barcelona on la milícia, controlada per la burgesia, dirigeix la revolta i

Cat. socio-professional	Grup	Ofici	Electors		Totals	%		
			Contribució	Capacitat 1 Prof. M.N. 2				
Pagesos i pescadors		Hortolà	1		1	0,06		
Menestrals	Confecció	Sastres	21		25	78	4,93	
		Barretaires	4		4			
	Espar, camen, boga	Corders	3		5			
		Esparters	2		2			
	Pell, cuir	-		-				
	Fusta	Fusters	10		10			
	Construcció, Ceràmica	Terrissaires	5		5			
		Argenters	10	+2	17			
	Metall	Serrallers	5		5			
		Impressors	4		4			
Química	Cerers	5		5				
	Saboners	6	+1	12				
Fabricants		Telxits, filats i pintats	51	+3	62	3,92		
		Velers	4		4			
		Passamaners	3		3			
Botiguers	Comerç al detall	Mitjals	1		1	133	219	13,84
		Botiguers	60		60			
		Mercaders de paper	8		8			
		Revenedors	32		32			
		Drappaires	4		4			
	Alimentació	Adreiners	10		10			
		Confiters	18	+1	19			
		Forners	22		22			
		Carnissers	4		4			
		Semolers	12		12			
	Hostaleria	Xocolaters	6		6			
		Taverners	18		18			
		Cafeters	5		5			
		Fondistes	8		8			
		Hostalers	7		7			
Serveis	Traginers	4		4				
Comerciants	Comerciants	264	+29	293	400	25,28		
	Societats comercials	71		71				
	Corredors de canvis	28	+1	29				
	Agents de negocis	2		2				
	Prestamistes	2		2				
Professions liberals	Arrendataris	3		3	327	20,67		
	Advocats i Jutges	19	+185	204				
	Metges i Cirugians	2	+32	34				
	Apotecaris	1	+46	47				
	Catedràtics i Licenciats	1	+27	28				
Funcionaris	Acadèmics		+10	10	25	1,58		
				16				
Propietaris	Hisendats i Propietaris	95	+5	100	156	9,86		
	Nobles	51	+4	55				
Militars	Exerçit terra	2	+255	257	276	17,45		
	Marina		19	19				
Desconeguts		5	33	38	38	2,40		
TOTAL			916	+576	+90	1.582	100	

Fons: ADP, Lligall 98. Lista de los contribuyentes de la cuota fija de 300 reales vellon inclusive para arriba ... y de las capacidades.

Notes:

- 1.- Aquest individus accedeixen a les llistes electorals per llur professió; s'han deduït els que ja han sortit com a contribuents.
- 2.- Els oficials de la Milícia Nacional també accedeixen directament a les llistes electorals; davant la coincidència de varis noms amb els electors, s'han fet les següents deduccions: 7 comerciants, 2 hisendats, 2 Nobles, 1 argenter, 1 corredor de canvis.

situa a una Junta de Govern Provisional amb representació dels notables de la ciutat: delegacions d'institucions com la Junta de Comerç, la Comissió de Fàbriques, els Col·legis i Gremis i, finalment, dels propietaris i hisendats. La crisi econòmica, la guerra carlina i la inoperància del govern Torrens són les causes de la radicalització dels sectors liberals. Amb la pujada de Mendizabal al poder, la Junta considera satisfetes les seves exigències i s'afanya a dissoldre. A partir d'ara, entre la tardor de 1835 i la primavera de 1836, els líders liberals col·laboren amb les autoritats per mantenir el ordre i rebaixar la efervescència política i social: a principis de gener es detingut i deportat misteriosament un grup de líders radicals i populars, i poc després es fa una depuració de la milícia. Els notables de la ciutat no sembla que desitgin portar molt endavant la revolució liberal.

En aquest context polític es pot comprendre la estructura del cens de 1836, que reflexa la composició i influència de determinats grups de l'elit burgesa, concretament els que es troben relacionats amb els notables que intervingueren activament en la crisi de l'estiu de 1835. Els comerciants, el grup econòmic més fort entre els contribuents d'indústria i comerç, són els més representats, junt amb les professions liberals, on sobresurten els advocats (229 electors), els farmacèutics (47) i els metges (34). Es una aliança conseqüent en la perspectiva liberal i, en particular, de Barcelona, que es completa amb una representació més del moment, la dels militars entre els que cal diferenciar a un centenar de caps i oficials de la milícia, que per professions comprèn a 23 comerciants, 3 nobles i hisendats, 9 funcionaris, 3 fabricants i una llarga llista d'altres oficis ben diversos. El protagonisme dels militars com a conseqüència de la guerra civil fa comprensible aquesta nombrosa llista d'oficials i militars retirats. També es troben forces botiguers i menestrals, entre els que trobem a 50 botiguers, 32 revendedors, 28 adroguers i confiters, 25 sastres, 22 formers, 18 taverners, 12 sembrers, 11 argenters i 10 fusters; es un grup d'oficis de la menestralia tradicional amb majors possibilitats de supervivència en les condicions capitalistes de la primera meitat del segle.

Un xic marginats i amb percentatges menors, trobem a una representació dels 100 majors contribuents territorials -els hisendats- i a 53 nobles, que confirma la aliança entre antics sectors de l'aristocràcia i els liberals. Però es troben

a faltar molts propietaris, tant urbans com rurals, però amb residència fixe a Barcelona, doncs segur que n'hi havien mes de 153 que tenien quotes de contribució per damunt dels 300 rals. El grup dels fabricants ⁽⁵¹⁾ es molt reduït, mes si pensem que solament n'hi han 10 que paguen mes de 750 rals, el minim que s'exigiria a un fabricant que posseís un establiment amb unes certes dimensions industrials. Contrariament n'hi han 23 que es situen entre els 300 i 400 rals, on hem localitzat també a 17 sastres, 14 forners, etc. El cens mostra un bloc homogeni de la gran burgesia que es encapçalat per comercients, advocats i oficials de la milícia, que tots sols ja sumen prop del 50 % de tots els electors. Destaca la falta de qualsevol delegació d'eclesiastics que confirma el absolut trencament entre els liberals i l'església en aquests moments de major eferescència revolucionaria de la burgesia.

El cens electoral entre 1837 i 1844. Amb la llei electoral de 1837 la gran burgesia port bona part de l'influència sobre el cens. La inclusió de la categoria d'inquilinet i la reducció de les quotes dels contribuents a 200 rals porta a una relativa popularització del cens, que ara ja permet que siguin electors el 4 % de la població i un 20 % dels veïns. Tots els sectors burgesos tenen assegurada la participació i, junt amb ells, una part de les classes mitjes.

Hi ha varis punts en la llei de 1837 que donen peu a interpretacions un xic confuses en el moment de fer el cens. Així en el article 7, 2on, es demana per ser elector "tener una renda liquida anual que no baje de 1.300 reales vellon, procedente de predios propios rústicos o urbanos (...) o de cualquier profesión para cuyo ejercicio exijan las leyes estudios y exámenes preliminares". Aquest article deixa la possibilitat als propietaris d'escollir entre ser contribuents o rendistes, tenint mes avantatge figurar en el segon procediment, doncs les contribucions acostumen a equivaldre al entorn del 10 % de la renda. Un altre punt conflictiu es en el article 7, 4art, on s'inclueix en els censos a tot aquell que "habite una casa o cuarto destinado exclusivamente para sí y su familia, que valga al menos 1.500 reales de alquiler anual -el cas de Barcelona." Naturalment l'equivoc es troba en l'imprecisió d'esmentar el valor i no el preu de la casa o habitació, i no deixar mes clar que tan sols afecta en el cas de ser un inquilí.

Poc abans de les eleccions de gener de 1840, el govern de Perez de Castro fa circular una real ordre datada el 17 de desembre de 1839 amb la intenció d'aclarir aquests punts; però les interpretacions en aquell moment ja són molt diverses: els progressistes, partidaris d'augmentar el cens, consideren que són electors tant els inquilins com els propietaris partint de la referència al valor del lloguer, prevalent els criteris del lliure mercat a les taxacions oficials. Contràriament els moderats distingeixen entre inquilí i propietari, quedant fora del cens aquests segons si tan sols poden demostrar el valor de la propietat pels rebuts que paguen els inquilins; s'exclou així a una gran quantitat de petits propietaris (18).

En la preparació del cens electoral de 1840, quan a l'Ajuntament hi ha importants figures progressistes com Jacint Felix Domenech, Josep Maluquer i Pau Palachs com alcaldes, i entre els vocals líders radicals com Francesc Reull, Joan Antoni de Llinàs o Ramon Negrevertis, es produeix un fort enfrontament amb la Diputació dominada per els moderats com Josep M. de Gispert i Ramon Bucanya. Les dues institucions tenen de col·laborar en la formació de les llistes, i la Diputació s'agafa a la real ordre del 17 de desembre ^{de 1839} per excloure a una bona part dels petits propietaris al escollir lateralment pèrits per taxar de nou el valor de les propietats; també es treu de les llistes els electors que tenien acumulats varis lloguers, per exemple botiguers o menestrals que pagaven al mateix temps per un taller o botiga i el pis on vivien. Les llistes electorals que conciben, que no són les definitives, doncs fins el dia anterior a les eleccions es van fer modificacions, donen un cens amb 4.300 electors, quan sis mesos abans -el juliol de 1839- s'incluïa a 5.700 electors (20). Totes dues dades són exagerades, doncs els censos de 1841 i 1843, més fiables, i beneficiats de l'escrupulosa formació de les llistes de 1840 on segurament van desaparèixer molts morts i no residents a la ciutat, situen el cens lleugerament per sota els 5.000 electors.

Però es evident que la formació dels censos electorals esdevé una qüestió política. El partidisme de la Diputació es fa patent en detalls com canviar el col·legit electoral de Sant Boi a Hospitalet, "pueblo situado a la izquierda del Llobregat, para que vayan a votar los electores de otros que estan a la derecha" (21). La cosa tenia certa importància doncs obligava a llargs desplaçaments als electors de Segú o Castellefels, i "si ordinariamente se tocan los inconvenientes

que vés a primera vista qualquiera que tenga una idea de la topografía del país, se aumentan en gran manera en la estación presente en que hay muchas posibilidades que se repiten los crecidos aluviones que no dejan de ser frecuentes en el Llobregat, y que imposibilitan no solo el paso a pie sino que dificultan también el tránsito de unos pueblos a otros" (22). Els electors de Sant Andreu del Palomar, Moncada i Reixac, Horta i Sant Martí de Provençals, pobles de clara tendència progressista, s'els fa anar a votar en el districte 4art de Barcelona, després de una notable expurgació d'electors a les seves llistes. També cal remarcar que a les reclamacions per lloguer de cases, la Diputació exigia un certificat de l'alcalde de barri i un altre del propietari de la casa, cosa que col·locava al possible elector en mans d'aquest darrer. En aquestes accions, la Diputació si mes no, actua de mala fe i provoca una radicalització política a la ciutat que es pot seguir d'és de El Constitucional i El Guardia Nacional, òrgans de premsa de progressistes i moderats respectivament. Els comentaris i rumors sobre bullangues son freqüents i els progressistes per evitar-la prenen una postura legalista.

Després de les eleccions, el conflicte té una nova dimensió en unas exposicions a les Corts que envien i firmen distinguits peps progressistes com Joan Antoni de Llinàs, José M. Canalejas o Francisc Rauli, senyalant irregularitats tant en la formació del cens com en les eleccions i demanant la anulació de la Acta de Barcelona (23). Al discutir-se aquesta en el Congrés de diputats en la sessió del 12 de març de 1840, els diputats Viadera, Domenech, Sancho, P. Gil i Madoz segueixen demanant l'anulació de l'Acta, mentre Perpinyà i Armandaris s'encarreguen de defensar-la; les discussions es centren en la validesa del cens electoral. Finalment la cambra aproba l'Acta de Barcelona amb 79 vots a favor i 37 en contra (24).

Per una anàlisi socio-professional d'aquests censos electorals es difícil, doncs en les llistes definitives nomes s'expressa la categoria fiscal dels electors: contribuents, renda, arrendament o inquilinat. La única possibilitat es seguir les mateixes fonts que es van utilitzar per la formació de les llistes i, d'aquesta manera, refer els censos. S'han conservat un important volum d'aquests materials encara que la informació acostuma a ser de valors diferents i en molts

casos es fa difícil de treballar i quantificar. Ens basem principalment en una rel.lació de contribuents amb quotes superiors als 200 rals anuals feta per la Junta de Comerç el 1839, una llista de bens propis urbans superiors a 1.500 rals de renda elaborada per els perits de l'Ajuntament el 1838, llistes dels afiliats als Col.legis d'Advocats, Farmacia, Medicina, Notaris Publics i Procuradors, i el buidatge de una colla d'expedients de reclamacions d'inclusiones a les llistes electorals, dels ^{quals} que s'han treballat al entorn de 400 casos (25). Naturalment el cens electoral que presentem en el Quadre 9 es hipotètic, però creiem que s'acosta al que seria un cens tipus per el periode 1837 a 1843.

La estructura socio-professional dels electors de Barcelona ha sofert una forta transformació en rel.lació al cens de 1835. Ara no son els comerciants o les professions liberals qui predominen entre els electors, sino els propietaris, grup que anteriorment tan sols era representat per un grupat d'hisendats i nobles. Si tenim present el Quadre 10 sobre nivelle de fortunes, es pot interpretar que la majoria de propietaris -prop del 60 %- frueixen de unes rendes modestes, inferiors a 5.000 rals, cosa que fa pensar en l'existència de una massa important de petits propietaris urbans, mentre el gran terratinent rural es un grup molt reduït doncs tan sols 370 electors tenen rendes superiors als 10.000 rals, per entre els quals trobariem els hisendats. Les llistes de propietaris i contribuents es feien paral.lelament, sense tenir en compte que una part dels primers poden trobar-se igualment entre els segons; hem evaluat les coincidències en un 15 % com a maxim, però el total definitiu en els propietaris el creiem correcte, doncs s'ha consultat les llistes de 1841 i 1843 en on els electors per renda son mes de 2.000, incluint alhora a propietaris i professions liberals -en el Quadre 9, uns i altres sumen 2.162 electors.

Els botiguers i els menestrals es situen en indexs bastant elevats i certament son els mes beneficiats per la categoria de lloguer, doncs s'ha de tenir en compte que molts d'ells acumulaven varis lloguers al tenir de disposar d'una botiga, taller o magatzem al mateix temps que un pis o habitació on viure amb la familia. Les dues categories tenen un maxim de representació en els districtes 1er i 4art, la zona mes tradicional de Barcelona i on acostumaven a establir-se els gremis; en el cas dels menestrals les diferències amb els altres barris son notables. Aquesta massa de botiguers i menestrals, mes del 30 % dels elec-

QUADRE 9.- Estructura socio-professional dels electors de Barcelona : cens electoral 1840

Càt. socio-professionals	CONTRIBUCIO RENDA								LLOGUER		TOTAL	
	Districtes								(Estimacions) ⁴		nº	%
	1er. nº %	2on. nº %	3er. nº %	4art. nº %	5e. nº %	TOTAL nº %	nº	%				
Pagesos i pescadors									75	5	75	1,5
Menestrals	83 11,9	16 3,4	10 1,9	107 8,7	22 5,0	243 7,1	450	30	450	30	692	14,1
Botiguers	155 18,3	36 7,5	58 10,9	147 12,0	36 8,2	412 12,1	450	30	450	30	862	17,6
Fabricants	2 0,3	48 10,1	13 2,4	3 0,2	43 9,8	109 3,2	75	5	75	5	184	3,7
Comerciants	143 19,4	52 11,0	23 4,3	186 15,2	17 3,9	421 12,6	75	5	75	5	496	10,1
Prof. liberals	41 5,6	71 15,0	158 27,2	210 17,2	72 16,4	552 16,2	150	15	150	15	702	14,3
Funcionaris	1 0,1	7 1,5	15 2,8	28 2,3	4 0,9	55 1,6	75	5	75	5	130	2,6
Propietaris	328 44,4	243 51,4	253 47,7	542 44,3	244 55,7	1.610 47,3	-	-	-	-	1.610	32,8
Militars							150	10	150	10	150	3,1
TOTAL	737	437	530	1.223	438	3.402	1.500		1.500		4.902	

Fonts: ADP, Lligall, 108: "Lista de Bienes Propios urbanos con renta superior a 1.500 reales vellón... (1838)". Lligall 111: "Noticias electorales sacadas de los libros de Subsidio de Comercio e Industria, o facilitadas por varias corporaciones (deseembre 1839)". Lligalls 112 a 116: "Expedientes de reclamaciones de inclusiones y exclusiones en las listas... (gener 1840)".

Notes: 1.- Aquestes estimacions es basen en una mostra de 214 electors per lloguer urbà dels qui coneixem la professio ~~per~~ per mitjà dels expedients de reclamacion.

QUADRE 10.- Nivells de fortunes dels electors
de Barcelona, (1833-1839).

<p>←</p> <p>Propietats (de 1.500 a 20.000 rals) ←</p> <p>Contribució indústria i comerç (200 a + 2.000 rals)</p>	Districtes										TOTAL	
	1er		2on		3er		4ort		5r			
		%		%		%		%		%		%
+ 20.000 + 2.000	25	3,6	17	4,1	11	2,8	50	4,8	3	0,8	106	3,6
10-20.000 1-2.000	70	10,0	28	6,8	34	8,6	109	10,6	23	6,2	264	9,1
5-10.000 500-1.000	165	23,5	86	20,8	79	20,1	274	26,6	95	25,7	699	24,0
1.500-5.000 200-500	441	62,9	282	63,3	269	63,4	597	53,0	243	67,2	1.837	63,0
Totals	701		413		393		1.030		369		2.906	

Fonts: A.D.P., Lligall 103: "Lista de bienes propios urbanos... (1833)" i Lligall III: "Noticia electoral sacada del libro de subsidio de comercio e industria ..." (deseembre 1839).

tors, junt amb l'existència de molts petits propietaris urbans, mostren un ampli marc de classes mitjes i la pervivència de una estratificació social tradicional; de fet, la sobrevivència dels grans després del decret de dissolució el 1834, es una prova que aquests encara tenien una influència real en la vida ciutadana al menys fins a principis dels anys quaranta (26).

Les professions liberals i els comerciants han perdut pes en el cens, doncs ara entre uns i altres no arriben a ser el 25 %, mentre el 1836 sobrepassaven el 50 % del cens. Els comerciants formen una categoria econòmicament elevada, per professions segueixen essent l'activitat mes representada -un total de 322 membres-, encara que la popularització del cens no els afavoreix tant com en altres oficis. La majoria d'ells es troben a la dreta de les Rambles i en els barris maritims. El 14 % de les professions liberals es un percentatge important i mostra la influencia d'aquest grup dins la burgesia. Es situen preferentment en els districtes 3er i 4art. Els fabricants es troben entre els grups minoritaris, tan sols son el 3,7 % del cens, però cal remarcar que molts d'ells junta amb els comerciants i grans propietaris son els que componen la elit burgesa. Una anàlisi detallada d'aquests tres sectors darrerament esmentats, probablement mostraria estrets lligalls econòmics i socials entre ells. Els trobem en els districtes 2on i 5é, on ja s'ha situat els sectors industrials, mentre en les altres zones tenen percentatges molt baixos. Això sembla confirmar la imatge de uns fabricants que viuen junta a la seva fàbrica.

Els percentatges de funcionaris i militars creiem que son lògics, doncs Barcelona no era un centre burocràtic i ara en els militars s'els exigeix una renda mínima. Els pagesos son un grup d'arrendataris de les hortes de Sant Bertran, on les rendes per la terra eren molt elevades en aquest moment, mentre els pescadors son un grupat de patrons d'establiments de pesca a la Barceloneta.

En el Quadre 10 sobre nivells de fortuna, s'ha volgut comprovar els diferents nivells econòmics dels electors. Tan sols s'inclueix als propietaris i contribuents i en cas de poder afegir els electors per lloguer de cases probablement s'aguditzaria molt mes la tendència cap als nivells econòmics mes baixos. Els electors que es troben fins a una renda de 5.000 rals i una contribució de 500 rals els podem identificar com propietaris i empresaris petits. El següent nivell, fins a 10.000 i 1.000 rals respectivament, equival als propietaris i empresaris

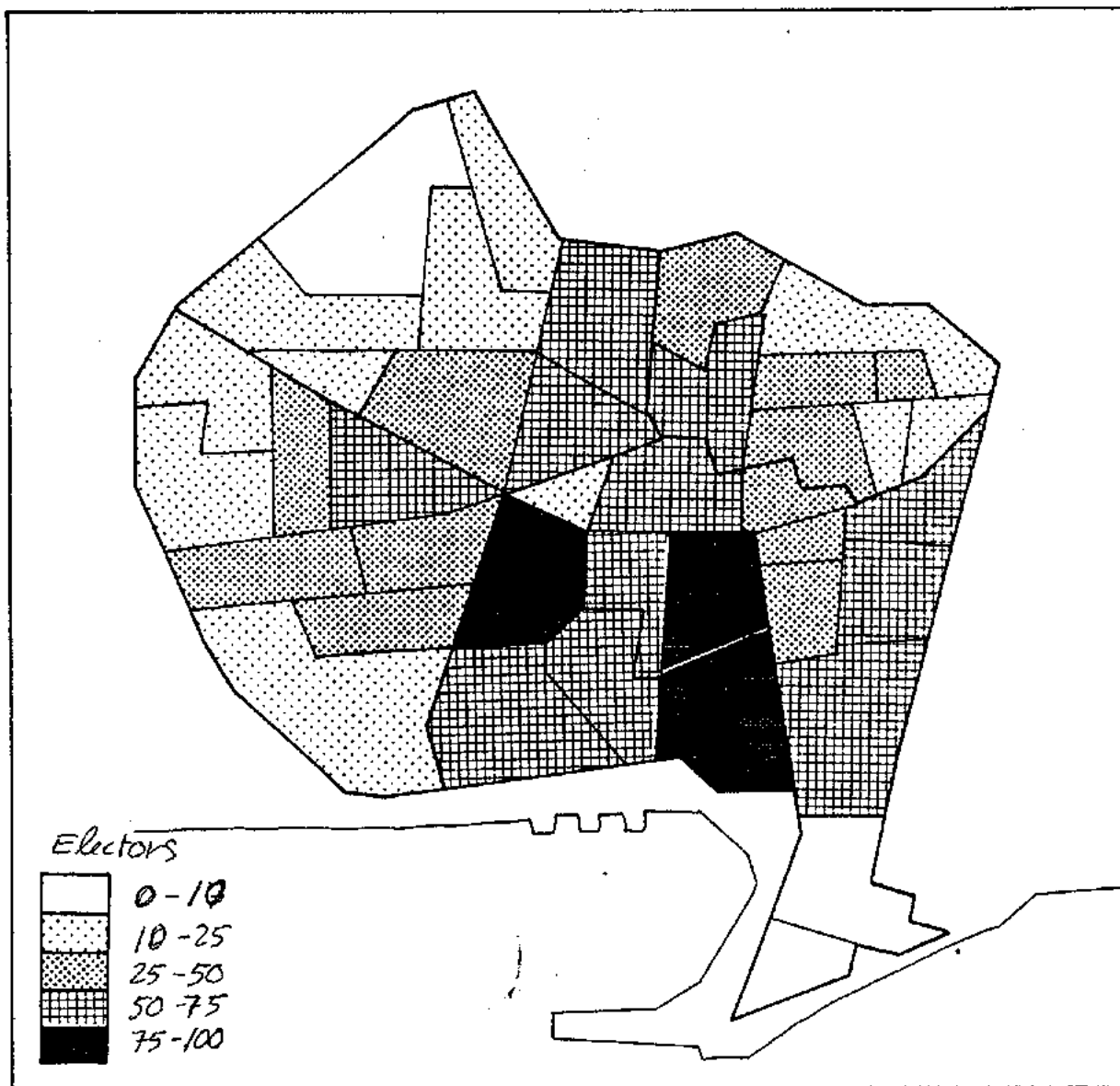
mitjans, tots els membres de la burgesia, mentre que el nivell anterior mostraria una barreja de burgesia i menestrals. Els altres nivells s'identifiquen en l'elit burgesa, on podem trobar els grans comerciants, els hisendats i els industrials. Cal comentar el pes dels propietaris en els nivells mes alts i la major concentració de electors en el districte 4art, tant des del punt de vista qualitatiu com quantitatiu, que a més coincideix amb els barris mes poc poblats. Els contribuents es concentren principalment en el districte 1er, mentre en tots els altres els propietaris son els mes nombrosos.

Completam la visió del cens amb els Mapes 17, 18, 19 i 20 sobre distribució dels electors de Barcelona per barris i segons les activitats materials. Els quatre mapes segueixen la mateixa tendència al mostrar un major nombre de electors en els districtes 1er i 4art, i tan sols tenen certes diferencies de matis, algunes d'elles interessants. En el Mapa 17, on es represente els propietaris, es fa evident el pes del districte 4art, on s'hi troven els barris amb major concentració d'electors. Després cal ressenyar els dos barris alts de la dreta de la Rambla i el que compren la plaça Santa Anna, ja en el districte 2on. En el districte 1er trobem tres barris mes amb molts propietaris, i finalment un altre barri a l'esquerra de les Rambles, entre el carrer Hospital i Sant Pau però que no arriba als barris del sector industrial. El Mapa 18 de contribuents d'industria i comerç, fet a la mateixa escala, mostra una zona molt delimitada que segueix la part baixa de les Rambles, el carrer del Call i arriba al passeig de Sant Joan seguint per on actualment hi ha el carrer Princesa, que encara no s'havia obert. Hi han quatre punts de major concentració, un en el districte 1er al entorn del Born i el carrer Montcada, mentre els altres punts coincideixen amb els del mapa dels propietaris. El mapa senyala per una part les zones de la burgesia comercial, principalment el carrer Montcada i la plassa Palau, i per l'altre la zona de major concentració de botiguers i menestrals mes cap al centre de la ciutat.

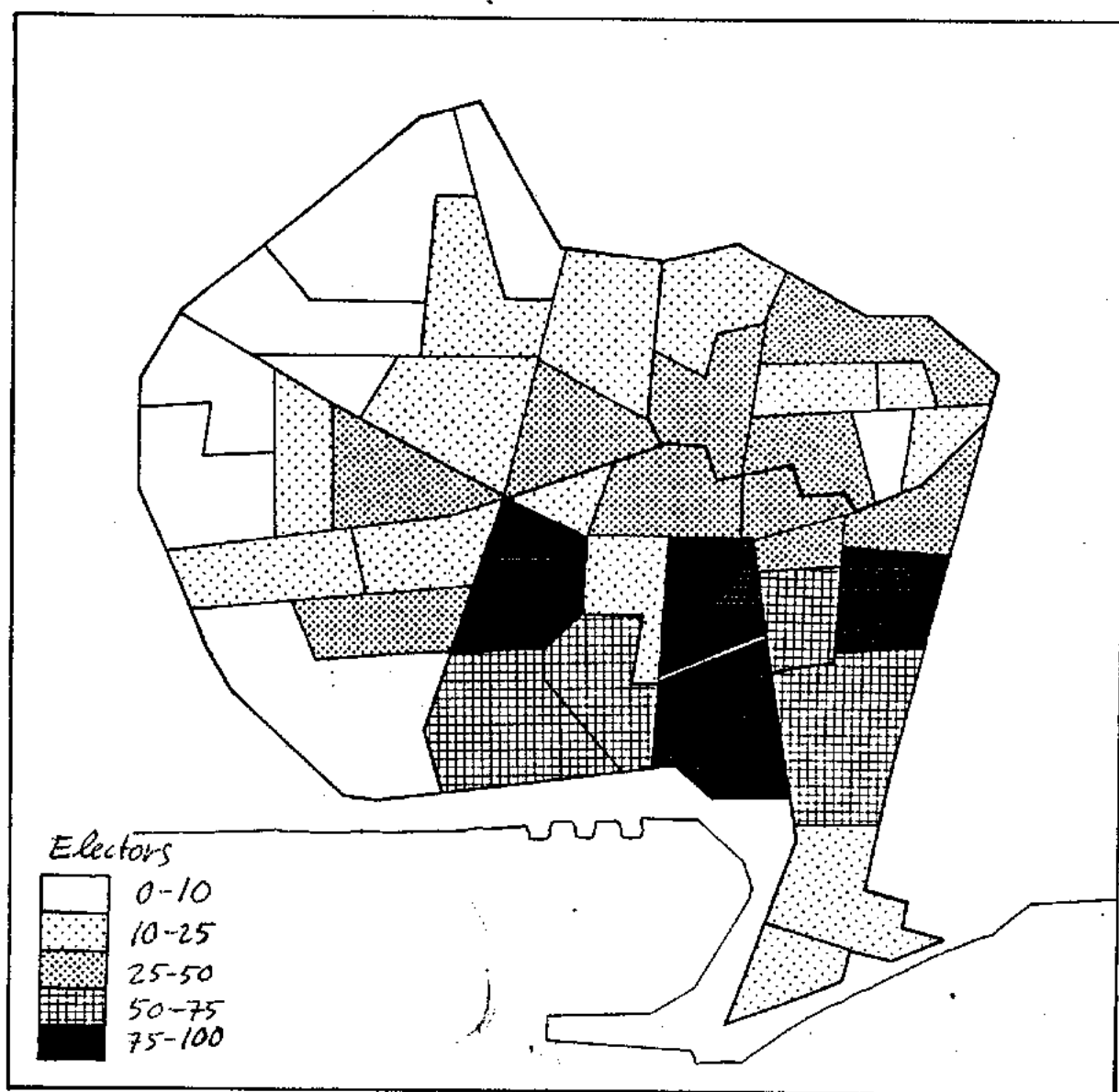
En el Mapa 19 corresponent a la distribució dels electors per lloguer, es interessant, doncs ta de reflexar les zones on es paguen lloguers mes elevats en concordancia en un major grau de representació d'electors. Els entorns de la plaça Palau, la zona mitja de les Rambles i el centre de la ciutat, que no es corresponen

Distric. Barri	Llistes preparatòries								Cens electoral de 1840 ³										
	Contribuents				TOTAL	Contribució				Renda	Lloguer				Arrendament	TOTAL			
	Indústria i comerç ¹		Territorial ²			nº	nº		%		nº	nº		%		nº	%		
	nº	%	nº	%			nº	%	nº			%	nº	%				nº	%
I	1	34	38	33	105	27	16	62	-	105	2,4	2	2,7	2	2,7	2	2,7		
	2	39	44	27	115	34	37	44	-	115	2,7	2	2,9	2	2,9	2	2,9		
	3	32	42	20	104	13	44	42	-	104	2,4	2	2,4	2	2,4	2	2,4		
	4	82	66	30	178	71	40	66	1	178	4,1	2	4,1	2	4,1	2	4,1		
	5	64	43	6	113	50	20	43	-	113	2,6	2	2,6	2	2,6	2	2,6		
	6	72	64	27	163	17	47	64	-	163	3,8	2	3,8	2	3,8	2	3,8		
	7	16	-	29	45	1	28	16	-	45	1,1	2	1,1	2	1,1	2	1,1		
	8	11	-	27	34	5	16	18	-	34	0,5	2	0,5	2	0,5	2	0,5		
	TOTAL	373	28,8	313	176	12,6	862	223	30,3	249	14,3	390	21,6	1	4,5	862	20,0		
II	1	15	25	50	90	4	59	28	-	90	2,1	2	2,1	2	2,1	2	2,1		
	2	27	53	43	123	20	65	38	-	123	2,9	2	2,9	2	2,9	2	2,9		
	3	33	33	37	103	19	37	47	-	103	2,4	2	2,4	2	2,4	2	2,4		
	4	12	35	34	86	24	28	33	1	86	2,0	2	2,0	2	2,0	2	2,0		
	5	25	21	5	51	23	18	9	1	51	1,2	2	1,2	2	1,2	2	1,2		
	6	17	25	13	55	6	30	14	-	55	1,3	2	1,3	2	1,3	2	1,3		
	7	6	22	34	62	11	23	28	-	62	1,4	2	1,4	2	1,4	2	1,4		
	8	12	23	36	71	7	32	32	-	71	1,6	2	1,6	2	1,6	2	1,6		
	TOTAL	167	12,9	237	167	16,9	641	114	15,5	291	16,6	234	12,9	2	7,2	641	14,9		
III	1	7	16	25	48	7	24	17	-	48	1,1	2	1,1	2	1,1	2	1,1		
	2	9	16	17	42	11	17	12	2	42	1,0	2	1,0	2	1,0	2	1,0		
	3	4	5	12	21	3	6	3	9	21	0,5	2	0,5	2	0,5	2	0,5		
	4	4	16	17	37	6	21	10	-	37	0,9	2	0,9	2	0,9	2	0,9		
	5	11	18	30	59	13	37	8	1	59	1,4	2	1,4	2	1,4	2	1,4		
	6	20	44	58	122	24	65	33	-	122	2,9	2	2,9	2	2,9	2	2,9		
	7	41	72	110	223	10	138	72	3	223	5,2	2	5,2	2	5,2	2	5,2		
	8	20	58	103	181	10	131	37	1	181	4,2	2	4,2	2	4,2	2	4,2		
	TOTAL	140	10,8	245	348	24,9	733	84	11,4	439	25,3	192	10,6	188	1,8	733	17,0		
IV	1	45	69	60	174	20	72	82	-	174	4,0	2	4,0	2	4,0	2	4,0		
	2	23	20	29	72	10	32	30	-	72	1,6	2	1,6	2	1,6	2	1,6		
	3	76	90	107	273	14	97	162	-	273	6,3	2	6,3	2	6,3	2	6,3		
	4	23	55	23	101	16	42	43	-	101	2,3	2	2,3	2	2,3	2	2,3		
	5	77	74	68	219	49	105	65	-	219	5,1	2	5,1	2	5,1	2	5,1		
	6	97	100	87	284	41	83	160	-	284	6,6	2	6,6	2	6,6	2	6,6		
	7	59	65	19	143	26	48	67	-	143	3,3	2	3,3	2	3,3	2	3,3		
	8	52	50	61	163	54	52	57	-	163	3,8	2	3,8	2	3,8	2	3,8		
	TOTAL	488	37,7	523	418	29,9	1.429	232	31,5	531	30,6	666	36,9	-	-	1.429	33,2		
V	1	4	12	40	56	2	20	34	-	56	1,3	2	1,3	2	1,3	2	1,3		
	2	25	33	38	96	24	27	44	1	96	2,2	2	2,2	2	2,2	2	2,2		
	3	18	27	10	55	17	16	22	-	55	1,3	2	1,3	2	1,3	2	1,3		
	4	14	36	93	143	11	66	66	-	143	3,3	2	3,3	2	3,3	2	3,3		
	5	30	58	31	119	13	45	61	-	119	2,8	2	2,8	2	2,8	2	2,8		
	6	15	34	2	47	7	4	36	-	47	1,1	2	1,1	2	1,1	2	1,1		
	7	4	15	31	50	4	19	27	-	50	1,2	2	1,2	2	1,2	2	1,2		
	8	4	23	42	69	6	28	35	-	69	1,6	2	1,6	2	1,6	2	1,6		
	TOTAL	125	9,7	238	272	19,5	635	84	11,4	225	13,0	325	18,0	1	4,5	635	14,8		
	sense especificar -		54	3,4															
	TOTAL	1.293	100	1.609	1.398	100	4.300	737	100	1.734	100	1.807	100	22	100	4.300	100		

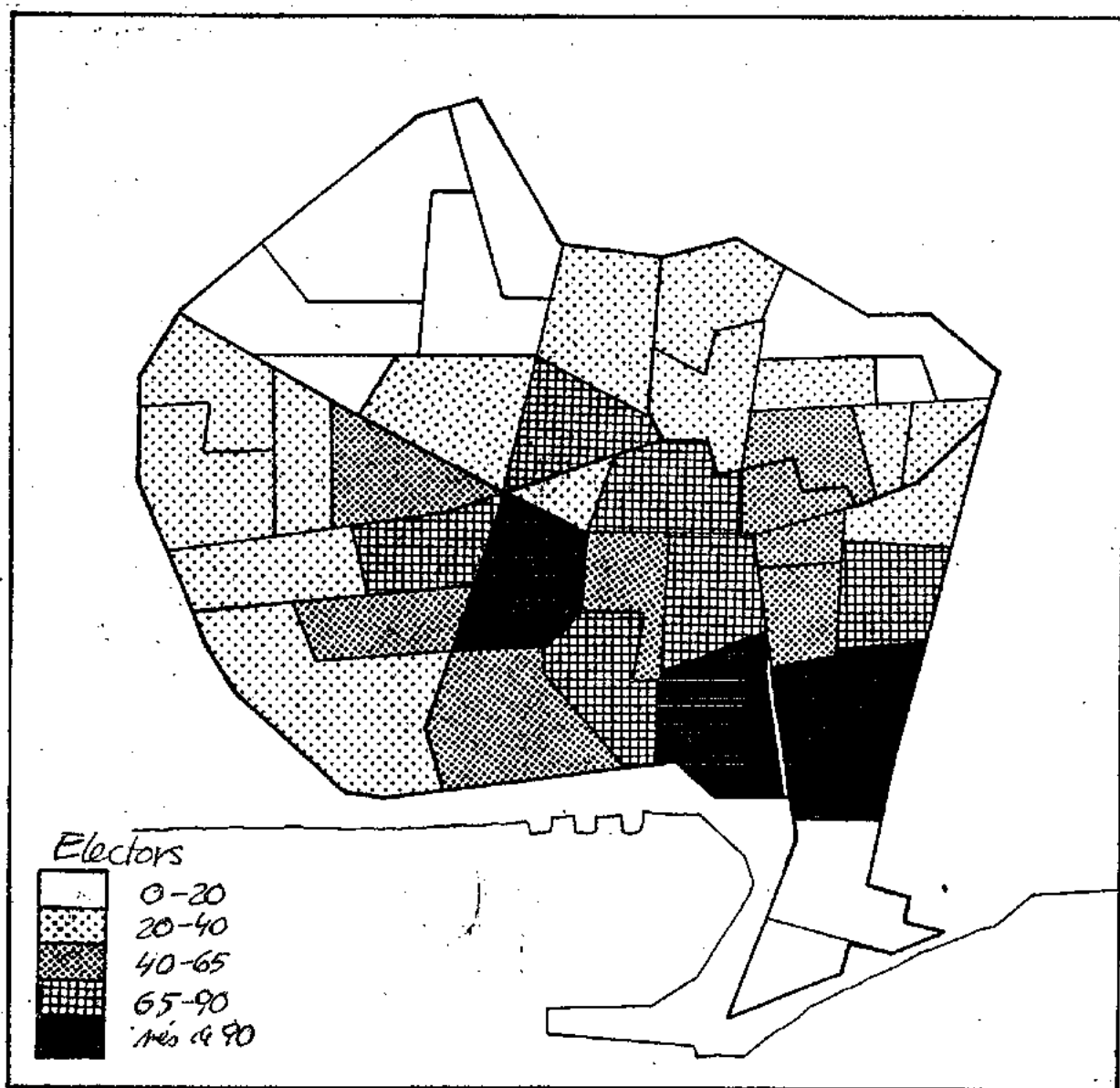
Fonts: 1.- A D P B, Lligall 111.: "Noticias electorales sacadas de los libros de Subsidio de comercio... (dés. 1839)".
 2.- A D P B, Lligall 108: "Lista de los Bienes Propios urbanos con renta superior a 1.500 reales vellón... (1838)".
 3.- A D P B, Lligall 117: "Listas comparadas", Enero 1840.

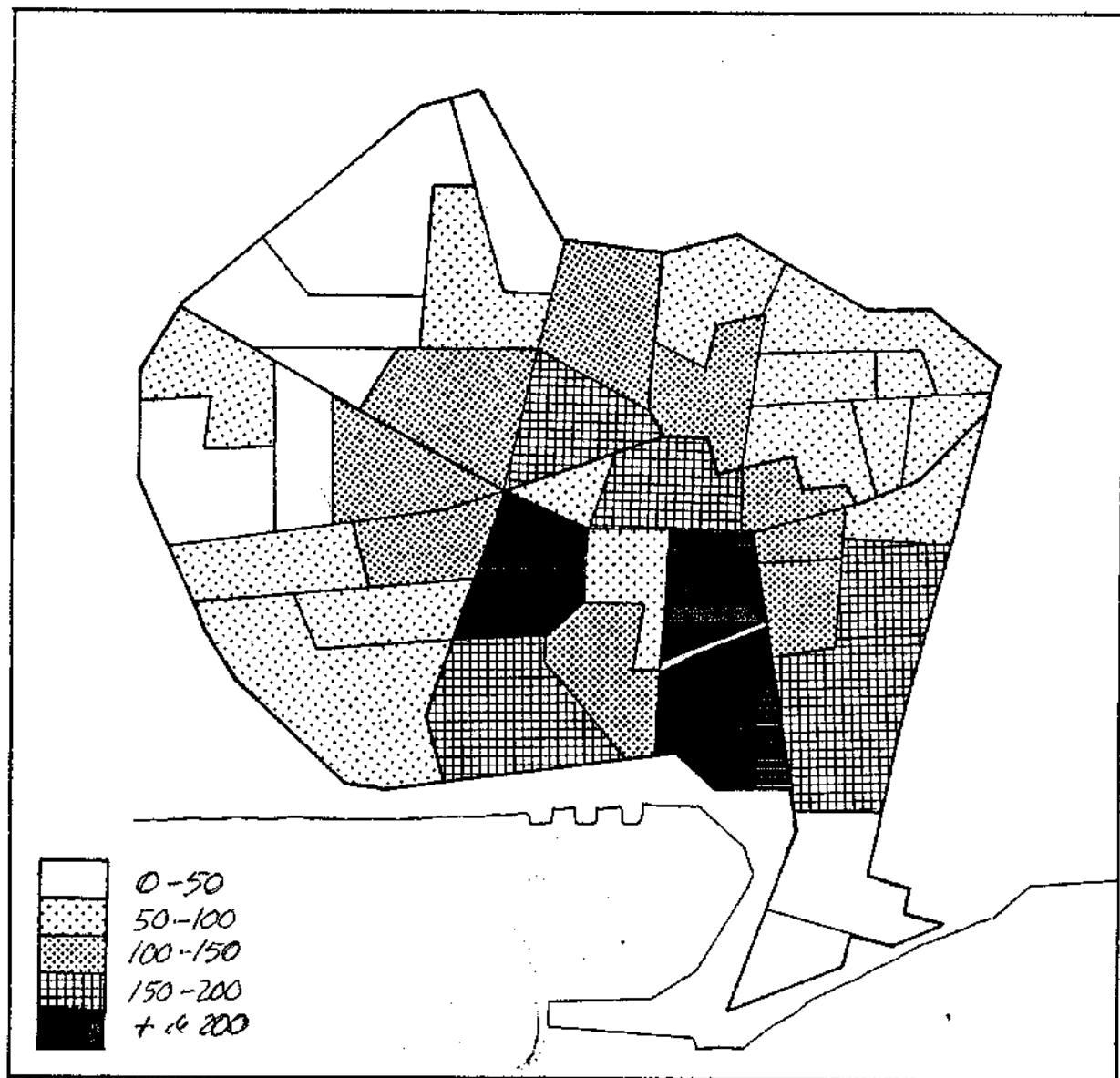
MAPA 17- Electors per contribució territorial, 1838.

MAPA 18 - Electors per contribució de Indústria i Comerç, el 1859.

MAPA 19.- Electors per lloguer de cases a Barcelona, 1840.

MAPA 20.- Distribució per barris dels electors de 1940.

amb els punts de major densitat de població el 1859 sino a zones de població mitja o baixa, com s'ha vist anteriorment en el Mapa 16. Els punts on hi ha mes electors si que coincideixen en els llocs on s'ha fet en els anys trenta les principals reformes urbanistiques: la plaça Palau, que s'ha de veure com un exemple d'urbanisme burgés tipic, i l'obertura del carrer Ferran, que per aquests anys havia arribat fins el carrer Avinyó. En un altre nivell, els districtes 2on i 5é, on es troba la major densitat d'habitants, mostren uns nivells mes baixos que es decanten favorablement cap el districte 5é, zona urbanitzada entre finals del divuit i primer terç del dinou, i a on es situen els nous habitants de la ciutat. Probablement el nivell social del barri 5é es en general mes baix, però els lloguers un xic mes elevats per ser les cases de construcció ^{mes} per recent i els contractes d'inquilinat menys antics.

El mapa del total d'electors es un resum dels anteriors i confirma la concentració en els barris de l'entorn de la plaça Palau i carrer Montcada, en les Rambles i carrer Ferran, i, finalment, en el centre de la ciutat, sobretot entre els carrers Ciutat i Plateria; aquesta darrera es la única zona que coincideix amb un index elevat de població el 1859. Mentre els dos primers punts senyalen les zones de preferencia de la burgesia, doncs allà s'ha situat la Llotja, la casa Xifre, el pià de la Boqueria amb els cafes elegants i el Liceu, el darrer punt sembla indicar una zona de major influencia de menestrals i botiguers o, simplement, de petita burgesia.

El cens de 1865. El darrer cens que s'ha pogut reconstruir es en una dada mes moderna, 25 anys després del cens de l'any 1840. Son uns anys de transformació econòmica important, doncs per exemple s'ha situat l'inici del desenvolupament de la industria textil catalana precisament cap el 1840, i el 1866 aquest sector i els de les finances tenen la seva primera crisi important de caracteristiques capitalistes. (27). En general, i seguint en l'espectre material, el 1865 Barcelona es segueix considerant la capital de una zona industrial i la mateixa ciutat un nucli capitalista desenvolupat.

En el nivell polític, el 1865 s'arriba a una crisi important del sistema censitari, i en general del liberalisme, doncs les reformes electorals empreses per

Observacions

O'Donnell i la Unión Liberal no treuen els progressistes de l'escepticisme. La llei electoral de 1865 no significa cap avenç important, com demostra el fet que els electors segueixen representant el mateix percentatge de la població, al entorn del 4 %, però ara 25 anys després.

En aquesta ^{pers} perspectiva, la anàlisi socio-professional dels electors de Barcelona te l'aliciet de poder comparar l'estructura de la burgesia en dues dades prou allunyades i prou significatives. En aquest context, el Quadre 12 es en bon principi decepcionant doncs no es nota cap evolució important: les diferències mes notables entre els dos censos, mes aviat indiquen un greu estancament de les estructures socials. El pes dels propietaris es ara mes important, com el dels menestrals -o professions manuals que exigeixen una mínima preparació per conèixer l'ofici-, mentre els fabricants segueixen essent una minoria i els comerciants no mostren cap variació significativa. El cens es fa sobre la base dels contribuents i de les capacitats, així que no hi ha cap categoria popularitzadora com era la de l'inquilinat.

Una observació mes detallada per oficis tampoc dona resultats que indiquin masses transformacions. Per exemple en el grup de la construcció apareix un ofici nou, el dels lampistes però tan sols trobem a 10 electors, en contrast amb altres professions que no indiquen massa evolució com les dels "chapuzeros", canters o jardiners. També apareix algun editor al costat dels impresors i llibreters, però en general es dificil de localitzar oficis nous que pugin senyalar algun tipus de transformació en les professions. De fet dona la sensació de trobar-nos devant d'una estructura social urbana pre-capitalista o en una primera fase d'evolució capitalista.

La diferenciació per districtes mostra una tendència a la uniformitat, davant els contrastos que es podien observar en el cens de 1840. Els menestrals que abans trobavem preferentment a la dreta de les Rambles ara es situen en percentatges similars a totes les parts de la ciutat, tendència que ja iniciaren els botiguers en el cens anterior i que ara es confirma plenament. Els comerciants son els que mostren una major predisposició a situarse en el districte 1er, mentre els fabricants, sorprenentment, son mes nombrosos en el sector de l'industria tradicional, en el districte 2on, que en el 4art/on es construeix la industria textil del dinou. Finalment sorpren la distribució dels eclesiastics -que trovem per

QUADRE 12.- Estructura socio-professional dels electors de Barcelona :
cens de 1865.

Cat. socio-professionals	Districtes								TOTAL					
	1 ^o Palau		2 ^o St. Pere			3 ^o Pi		4 ^o St. Bertran			N ^o	%	‰	
	Elec. %		N ^o	%	‰	N ^o	%	‰	N ^o	%	‰	N ^o	%	‰
Pagesos i pescadors..	41	2,0	5	0,3		4	0,3		19	1,0		69	1,0	
Menestrals.....	386	19,0	276	18,7		212	14,7		266	14,5		1.140	16,8	
Fabricants	24	1,2	134	9,0		47	3,3		104	5,6		309	4,5	
Botiguers.....	228	11,3	137	9,2		193	13,4		222	12,1		780	11,5	
Comerciants	304	15,0	144	9,7		106	7,4		174	9,5		728	10,7	
Prof. liberals.....	156	7,0	166	11,2		193	13,4		195	10,6		710	10,5	
Funcionaris.....	107	5,3	32	2,2		59	4,1		98	5,3		296	4,4	
Propietaris.....	718	35,5	541	36,5		569	39,6		715	38,9		2.543	37,5	
Militars	16	0,8	11	0,7		14	1,0		35	1,9		76	1,1	
Eclesiastics	43	2,1	27	2,5		41	2,9		12	0,7		133	1,9	
TOTAL	2.023	100	1.483	100		1.438	100		1.840	100		6.784	100	

Fonts: B.O.P.B., n° 276 i següents, novembre-desembre 1865.

primer cop com a categoria socio-professional en un cens electoral-, per la seva poca representació en el districte 4art, on es situaven a principis de segle molts dels convents, i que per aquesta dada era la zona mes poblada de la ciutat.

Caracterització del elector.

Hi han tres aspectes en el estudi dels electors que ens semblen els mes destacats i, al mateix temps, ens caracteritzen el cens de Barcelona durant el periode del sufragi censitari. Primer, una presència majoritaria de propietaris, segon, un sector de comerciants, industrials i professions liberals, de fet la burgesia, amb una reduida participació en els censos i, finalment, una base important de classes mitges.

Com també s'ha vist a la resta de la provincia, els propietaris son el grup mes nombros entre els electors de Barcelona. No es tracta de grans propietaris de terres, doncs la provincia tampoc s'ha distinguit per l'existencia de grans latifundis; probablement els grans propietaris, els hisendats, son un parell de centenars a Barcelona, aquells que ja coneixem per el cens de 1836, i potser el mateix nombre a la resta de la provincia. La propietat ja es troba molt fraccionada i, després de les desamortitzacions, el seu valor tendeix a augmentar tant en el camp com a la ciutat. Així, tot aquell que posseix a meitats del dinou unes terres o unes cases, pot fruir de unes rendes que el situen en uns nivells socials mitjans o alts, malgrat que això no signifiqui tenir altres ingressos provinents d'activitats econòmiques mes productives. I aquest sector de propietaris, la majoria vinculats a la petita propietat, es en els censos electorals mes nombros que el nucli principal de la burgesia: els comerciants, els industrials i les professions liberals. Aquest ^{caracterisment de} sector burgès, majoritariament urbà però extes per tota la provincia, es qui te unes majors possibilitats d'acumulació capitalista tant en els negocis -que es l'ocupació preferent-, com en empreses industrials o en propietats, doncs sovint els grans comerciants son també terratinents o hisendats. En els anys quaranta es quan aquest grup te majors facilitats de creació material: les inversions es canalitzen cap a la banca i les grans empreses industrials, aquestes darreres envoltades sovint en un aire fantasios, ^{o Saint-Simon} De fet es fan grans negocis i sembla que es vol dirigir una transformació global de la economia,

malgrat que als promotors d'aquestes empreses es vinculen en un determinat i reduït grup de la gran burgesia; naturalment, la possibilitat de fer grans negocis no s'obra a tothom. Probablement cap els anys cinquanta i seixanta els marges dels beneficis en activitats financeres i industrials no es tan clar i moltes inversions es despisten, de nou, cap a la compra de bens passius, en la acumulació de propietats. Es evident que la febril industrialista s'ha aturat i molts grans projectes no s'arriben a materialitzar, mentre que les especulacions que es preveuen davant la realització de l'exemple de la ciutat, atrauran a molts capitals. (25)

La immobilitat que presenta la estructura dels censos entre 1840 i 1865 fa pensar que entre aquestes dues dades s'ha revaluat la propietat, i el món dels negocis segueix en mans de una reduïda elit de comerciants i industrials, ben recolzats per unes nombroses professions liberals de advocats, notaris i procuradors. Aquest tancament de l'elit burgesa significa també una dificultat de mobilitat social i, només ocasionalment, es permet l'ascens social des d'altres sectors de la societat. Així, s'ens dibuixa una burgesia tancada, un grup amb molta força econòmica i que pot dominar institucions de poder local, però massa reduïda, i per tant feble, en nivells polítics més amplis (26).

La base del cens electoral, tant el 1840 com el 1865, la formen les classes mitges dels sectors d'oficis manuals, botiguers i petits propietaris. Creiem que s'ha d'identificar l'origen d'aquest sector social a partir de la evolució de la petita empresa menestral que, entre el segle divuit i la primera meitat del dinou, s'ha generalitzat en tots els nuclis urbans de la província, ara alliberada de les pressions dels gremis encara que possiblement subsistien enllaços corporatius i costums tradicionals. La generalització de la petita empresa, del botiguer i del petit propietari es afavorida en part per el desenvolupament capitalista, però alhora té una evolució paral·lela i peculiar. Hi ha una diferència social i econòmica entre el comerciant i el botiguer, entre l'industrial i el ^{tradicional} empresari tradicional. Conseqüentment podem plantejar-nos unes diferències de mentalitat entre la gran burgesia i les classes mitges.

Intentar una caracterització del elector és perillós doncs s'han distinguit varis grups i sectors dins el cens electoral, que corresponen també a una diferenciació a nivell social i professional. A partir de les reclamacions que els

veïns fan a la Diputació per que s'els inclueixi a les llistes, la ^{tal/}anàlisi quan-
 titativa pren una perspectiva diferent al entrar en contacte amb una bona colla
 de casos particulars. Les impressions generals són de trobar-nos davant d'un cens
 que escapa al monopoli de la burgesia urbana o rural i són les classes mitges les
 més interessades en accedir a un dret polític amb nítides resonàncies socials, i el
 què no es confereix sense resistències. Els exemples de Josep Costa i Badellí i
 Jaume Costa i Segarra ens semblen interessants i representatius (29). Els uneix
 alguna rel·lació de parentela, probablement Jaume es fill d'un germà de Josep, i
 els dos tenen el mateix problema amb la Diputació, que els ha borrat de les llistes
 alegant que són de nacionalitat sarda. És una excusa poc fonamentada, doncs si bé
 Josep va néixer a Cerdanya, el 1840 ja feia 24 anys que vivia a Barcelona i té la
 residència espanyola de fa temps; en Jaume es fill i veí de la ciutat. Tots dos són
 confiters, en Jaume també diu ser propietari de una casa, a més de tenirne llogada
 un altre on probablement ha instal·lat una segona confiteria. La raó de que la Dipu-
 tació els elimini del cens no es econòmica, doncs tan sols per el seu ofici paguen
 una contribució superior els 200 rals anuals, encara que no s'especifica. La raó
 es política, com el mateix Jaume Costa ens permet entreveure: "como español he
 defendido la patria con las armas en la mano la Constitución de 1812, y que soy
 contribuyente en los gastos de contribución de sangre habiendo sido nombrado ofi-
 cial de la 2ª compañía del 6º batallón de la Milicia Nacional que fue desarmada
 por el Exmo. Sr. Barón de Meer, contra el tenor de la misma constitución" (30).
 Aquestes reivindicacions són un desafiament a la Diputació, i no una simple i
 humil·l petició per tornar a formar part del cens. També Josep Costa va formar part
 de la Milícia, encara que no va tenir tantes possibilitats de conseguir el carrer
 d'oficial, però s'enorgulleix d'aquesta participació pública i deixa ben clar que
 la seva companyia "fue armada, desarmada y vuelta a armar" (31), recordant les pe-
 ripècies d'aquesta institució que aviat va perdre el seu caràcter estrictament
 burgès per ser molt més popular i, per tant, més perillosa per les classes domi-
 nants.

Els confiters Josep i Jaume Costa es troben allunyats de la burgesia de comer-
 ciants i industrials tan des del punt de vista socio-econòmic com de mentalitat.
 Ens sembla incorrecte confondre aquests dos sectors socials doncs es per^{ten} moltes
 diferències de matis/que ajuden a entendre diversos aspectes històrics: la política

seguida per moderats i progressistes, la possibilitat de distinguir sectors socials dins les classes dominants, una major comprensió de l'evolució material de Barcelona al dinou o uns programes ideològics que escapen de les indicacions dels partits polítics i tenen poc ressò en les fonts impreses controlades per la burgesia.

Finalment, i ja donem per acabada la ^{l'}anàlisi dels electors, intentem fer una comparació entre els censos de Barcelona el 1840 i 1865 amb el de París ^{del} el 1842. Hi ha una diferència important; ~~doncs~~ mentre a París els electors són 1 per cada 52 ciutadans, a Barcelona el 1840 hi ha 1 elector per cada 25 habitants, diferència que disminueix sensiblement el 1865 (32). Tot i així el cens de París comprén, en nombre absolut, a molts més electors que Barcelona, doncs la capital francesa és al menys, quatre vegades més poblada que la catalana. En el Quadre 12 es pot apreciar unes diferències importants en el tipus d'activitat dels electors, prescindint dels nivells socials. Les "professions econòmiques" són aquí els comerciants, fabricants, menestrals i botiguers, mentre les altres categories ja ens semblen prou conegudes. La estructura comparada dels dos censos senyala vies d'evolució social diferents sota les condicions capitalistes.

A París la major representació de les professions econòmiques, que quasi tripliquen als propietaris, senyalen un major pes de la burgesia productiva i, doncs, una major evolució de les relacions productives i socials capitalistes. Així París, sense ésser una ciutat industrial, sí que té una extensa nòmina de comerciants, empresaris i financers que són els que controlen la vida econòmica; la propietat ha perdut valor enfront a aquesta altra possibilitat d'acumulació de capital. Contràriament a Barcelona el pes dels propietaris és molt fort, encara que naturalment tampoc és superior a la suma de tots els sectors productius; però la evolució entre 1840 i 1865 es negativa al augmentar el nombre de propietaris, sense que s'atenui la dada si tenim present que els censos es van elaborar ^{amb} en lleis i mentalitats diferents. Un augment de propietaris és possible només per una revaloració dels bens ^{reals} passius, o una baixa productivitat dels sectors productius. Creiem indefugible constatar aquest possible augment del valor de la propietat que si bé no contradu una expansió capitalista, sí que la ^{matitza} en el sentit que no es fa recolzant-se en les activitats materials, sino a partir d'especulacions financeres i en referència al valor creixent dels bens passius.

NOTES.-

1.- Manuel SAURI y José MATAS; Guía General de Barcelona. Imp. de M. Sauri, Barcelona 1849; ed. facsimil Ediciones El Albir, S.A., Barcelona 1981, pag. 29.

2.- No hem trobat cap font que permeti comparar el cens de la província de Barcelona amb les restants de l'Estat espanyol, excepte per el 1836; en aquest cas es confirma com es pot veure a Calos MARICHAL; La revolución liberal y los primeros partidos políticos en España, 1834-1844. Ed. Cátedra, S.A., Madrid 1980, pp. 114-115, Cuadro III.

3.- BOP Bar.; nº 292 a 299, desembre de 1846. En el Apendix d'aquest mateix treball hi han els resultats complets de les eleccions de 1846 i els censos electorals de cada districte.

4.- Hi ha una recopilació de tots els censos de població a Catalunya per el segle dinou en els estudis de Josep IGLESIES i FORT; Indagaciones sobre la población de Cataluña en la primera mitad del siglo XIX. Memorias de la Real Academia de Ciencias y Artes de Barcelona, 3ª epoca, nº 721, Vol. XXXVII, nº 14, pp. 383-482; i del mateix autor El movimiento demográfico en Cataluña durante los últimos cien años. Contestación del Dr. D.J.R. Bataller. Real Academia de Ciencias..., Memorias, 3ª epoca, nº 680, Vol. XXXIII, nº 16, pp. 319-436. Barcelona, 1961. Els totals provincials s'han extret a partir de calculs a nivell municipal d'aquesta col·lecció de dades.

5.- Josep IGLESIES i FORT; Indagaciones sobre la población..., Op. cit. supra, p. 481.

6.- Entre 1837 i 1845 en aquesta categoria també entren els propietaris, per una peculiar interpretació de la llei electoral de 1837; analitzem aquesta qüestió al parlar dels censos electorals entre 1837 i 1843 (pp. 43 i 44 d'aquest manuscrit). El 1854, d'on prenem la referència; aquest punt ja s'havia clarificat.

7.- Estadística electoral de 1854, ADP Bar., Lligall 142, font manuscrita sense classificar. Es tracta de una llibreta on es resumeixen les dades més interessats dels districtes: habitants, electors en el cens anterior especificant altes i baixes, electors del cens el 1854 separats per les respectives categories fiscals, tot a nivell municipal. El Quadre 4 es un resum d'aquesta font.

8.- Veure en el Apendix d'aquest mateix treball, els resultats de les eleccions de 1854 i les parcials de 1855 i 1856, on hi ha els censos d'aquests districtes.

9.- Les dades de Sant Andreu del Palomar en el Quadre 4 semblen erronees, doncs hi han mes electors per contribució comercial i industrial que en el total d'electors per contribució. Hi ha una explicació; per algun motiu els electors d'aquest districte en concret prefereixen figurar en la categoria d'inquilinat abans que les altres en el cens.

- 10.- En el treball de J. FOSTER; Class Struggle and the Industrial Revolution. Early industrial capitalism in three English towns. Methuen & Co. Ltd., London 1974, pp. 78-84, hi ha la descripció de una ciutat industrial, Oldham, cap a mitjats del dinou. El 1841 ja hi ha 50 grans fàbriques tèxtils mogudes per màquines de vapor i moltes altres menys importants. El 1851, quan te cap a 65.000 habitants, la població obrera representa el 53,5 % i els de la indústria tèxtil cap al 30 % del total de la població. Barcelona, seguint dades de Cerdà treballades per Josep BENET i Casimir MARTI; Barcelona a mitjan segle XIX. El moviment obrer durant el bienni progressista (1854-1856), Curial, Barcelona 1976, Vol I, pag. 122, el 1957 la població obrera es el 32 % i els obrers del tèxtil ^{enfora} ~~alrededor~~ del 13 %, molts d'ells -al menys una tercera part- ocupats en el sistema domèstic. Per altra part, Ildefons CERDA; Teoría General de la Urbanización. Ed. fascimil Inst. Estudios Fiscales, Madrid 1968, Vol. II; pag. 531, indiquen que funcionaven 70 motors mecànics, sense especificar quants d'ells en el sector tèxtil, cosa que fa suposar que molt difícilment existien a Barcelona 50 grans fàbriques del sector mogudes per vapor.
- 11.- Hi ha una síntesi sobre el tema a Josep BENET i Casimir MARTI; Op. cit. supra, Vol I, pp. 57 a 67. El tema tractat a nivell de Catalunya ha sigut estudiat per Jordi NADAL; El fracaso de la revolución industrial en España, 1814-1913, Ed Ariel, Ariel-História, nº 5, Barcelona 1977, pp. 188-225, Miquel IZARD; Industrialización y obrerismo. Las Tres Clases de Vapor. Ariel-Quinzenal nº 98, Barcelona 1973, pp. 39 a 57 i Jordi MALUQUER DE MOTES; La estructura del sector algodonero en Cataluña durante la primera etapa de la industrialización, 1832-1861. "Hacienda Pública Española", nº 38, (Madrid) 1976, pp. 133-148. En general creiem que aquests estudis donen una imatge massa optimista de la indústria tèxtil catalana, i en particular de Barcelona. Estudis des d'una perspectiva més social i menys econòmica poden donar altres resultats.
- 12.- Jesus MESTRE; Barcelona 1835-1840. Una ciutat pre-industrial en transformació. Tesi de Llicenciatura, Universitat de Barcelona, setembre de 1980 sense publicar, pp. 89 a 97. També es fa un estudi del sector tèxtil tenint com a base les estructures socio-professionals del sector.
- 13.- Veure el Mapa 3 d'aquest mateix treball, on ja s'ha traçat la divisió electoral de 1865 per la ciutat de Barcelona.
- 14.- El 1857 una part important dels progressistes no es presenten a les eleccions, però el 1858 al permetre el cap de govern general O'Donnell un sensible augment d'electors, tornen a participar encara que serà la darrera vegada, doncs a les de 1863 ja no es presenten. Miguel ARTOLA; La burguesia revolucionaria (1808-1874), Alianza- Alfaguara, Madrid 1978, 6ª ed., pag. 233.
- 15.- La ciutat es considera des del punt de vista militar una plaça fortificada, de tal manera que tan sols es pot construir a partir de una distància determinada de les muralles.
- 16.- Jesus MESTRE; Op. cit., pag. 23 i següents.

- 17.- Jesus MESTRE; Op. cit., pp. 70 a 77. Al fer un estudi dels oficis menestrals de Barcelona, es van escollir els exemples dels fusters, blanquers, semolers i impresors.
- 18.- A la premsa aquest punt va ser molt debatut, principalment en El Constitucional i El Guardia Nacional, en els numeros corresponents a la primera quinzena del gener de 1840. També hi ha un interessant i ampli plantejament del problema a Expedientes de reclamaciones de inclusión y exclusión de las listas, ADP Bar., Lligall 115, expedient 236; un grup d'electors de Sant Andreu demana la inclusió a les llistes de 227 afectats per la interpretació de la Diputació del esmentat article de la llei electoral.
- 19.- Hi havia molta gent que es trobaven en aquest cas, acumular varis lloguers, tal com es veu en Expedientes de reclamaciones de inclusión..., ADP Bar., Lligalls 112 a 116; hi ha un total de 419 expedients.
- 20.- Listas electorales en julio de 1839, ADP Bar., Lligall 117.
- 21.- El Constitucional, nº 119, 7 de gener de 1840, pag. 4. Es un fragment d'una llarga exposició que "unos electores de la opinión del progreso" dirigeixen a la Diputació i que la premsa s'en fa ressó, publicant-la íntegrament.
- 22.- Ib. id., pag. 4.
- 23.- Exposición al Congreso de Diputados, Barcelona 7 de febrero de 1840, firmada per Josep Antoni de Llinàs, Francesc Reull, Marià Pons i José Me Canalejas, AC, Lligalls de Credencials dels Diputats, nº 18, Exp. 8.
- 24.- Diario de sesiones de Cortes. Congreso de Diputados, Legislatura de 1840, Vol. I, pag. 211, sesión del 12 de marzo de 1840. A les pàgines 195 a 211 hi ha tota la discussió per l'aprovació de l'Acta de Barcelona.
- 25.- La rel.lació completa de les fonts es la següent: Listas de Bienes Propios urbanos de los electores de Barcelona, ADP Bar., Lligall 108; Noticias electorales sacadas de los libros de subsidio de comercio e industria, o facilitadas por varias corporaciones, ADP Bar., Lligall 111, i Expedientes de reclamaciones de inclusiones..., op.cít., ADP Bar., Lligalls 112 a 116.
- 26.- Aquest punt també es va tractar a la Tesina de Licenciatura, op. cit., pp. 68 i 69. Hem trobat proves de una influència dels gremis com institució fins el 1846. Els Col.legis i Gremis sempre envien alguna representació en actes oficials com durant la visita de la Regent Me Cristina el juny de 1840; veure Diario de Barcelona, 10 de juny de 1840.
- 27.- Jordi NADAL; El fracaso de la revolución industrial en España, op.cit., pag. 195 i següents.
- 28.- La manca de monografies d'història social sobre la burgesia de Barcelona en el dinou, es un buit important en la historiografia catalana i dificulta qualsevol

comentari o interpretació sobre aquesta classe social. Cal ressaltar, doncs, els treballs de Angels SOLÀ; L'elit barcelonina a mitjans segle XIX, Tesi doctoral, Universitat de Barcelona, setembre de 1977, 2 Vols., sense publicar, i, principalment sobre la burgesia industrial, el de Miquel IZARD; Manufactureros, industriales y revolucionarios. Ed. Crítica-Historia, nº 8, Barcelona 1979.

29.- Expedientes de Reclamaciones de inclusiones..., op. cit., Lligall 112, exp. 18 i Lligall 116, Exp. 351.

30.- Op. cit. supra., Lligall 116, exp. 351:

31.- Op. cit. supra., lligall 112, exp. 18.

32.- Adeline DAUMARD; La bourgeoisie parisienne de 1815 a 1848, S.E.V.P.E.N., Paris 1963, pag. 38.

3.- LES ELECCIONS.

Quin interès té la recuperació de les eleccions del període liberal? Son unes eleccions molt diferents de les actuals, doncs com ja hem vist en altres parts del treball, pot votar molt poca gent. Així no tenen l'interès de les actuals que teòricament serveixen per conèixer les inclinacions polítiques de la major part de la societat. Amb les eleccions del període liberal només podem esbrinar la tendència política de una minoria de la població, i això ja es molt dir, doncs les alternatives polítiques son molt reduïdes: moderats o progressistes. Potser se més sentit pensar en aquestes eleccions com una primera experiència en la participació dels afers públics de les classes dominants. Des d'aquesta perspectiva les eleccions poden ser útils en dos aspectes: com es fa un aprenentatge polític-electoral d'una població tradicionalment marginada en la participació directa del poder, i observar quina és l'actuació política dels diferents grups de les classes dominants, que ens permet aproximar-nos a unes mentalitats i ideologies.

Dins la llarga etapa liberal de 1808 a 1868, es diferencien primer dos períodes: entre 1808 i 1836 les eleccions no prenen una forma estrictament liberal, son uns anys d'evolució cap a una plenitud liberal, i entre 1837 i 1868 ja s'utilitza el sistema de sufragi censitari directe que caracteritza als règims liberals de occident. Aquest segon període es pot dividir en dos: un primer on la iniciativa política correspon als progressistes, coincidint amb la vigència de la llei electoral de 1837, i un altre on el predomini polític passa als moderats i conservadors, amparats per les lleis de 1846 i 1855.

3.1.- Les eleccions amb el sistema de sufragi universal indirecte, 1808 a 1836.

La situació política del 1808, després de que Ferran VII abdiqués el 10 de maig, es la resultat de un ampli buit de poder. Sense rei ni monarquia, la

Guerra del francès afavoreix un fraccionament del poder que recau, en l'aspecte polític, a les Juntes Superiors que es formen espontaneament a moltes regions del país, representades a nivell nacional per la Junta Suprema de Cadiz i, en l'aspecte militar, en els oficials dels exercits francesos o anglesos, i a nombrosos caps de les guerrilles i altres formes de resistencia popular. Pel juny, 1808 la situació pren un caracter revolucionari al generalitzar-se el refús de pagament de drets senyoriels, censos i mitgeries (1). A Catalunya, les diferents Juntes acorden el 18 de juliol constituir una Junta de Govern del Principat sota el nom de Ferran VII i tots els atributs de la monarquia. En els propers anys el seu funcionament es propi de un govern, doncs preparà exercits, creà moneda, percebé impostos i elegí els diputats que representaran a Catalunya en les Corts de Cadiz. Liberals i absolutistes tendeixen a confondre's en la lluita unitaria contra la invasió dels exercits bonapartistes.

La primera convocatoria d'eleccions es fa a principis de 1810, pel sistema indirecte: cal elegir electors parroquials o municipals, de districte, provincials i, finalment, es forma una Junta Electoral encarregada de decidir els diputats que aniran a Cadiz. La Junta Electoral es reuneix entre el 23 i 25 de febrer a Tarragona i la presideixen el bisbe de Tarragona, el Regent de l'Audiencia, un Mariscal de Camp, tres vocals de la Junta Superior de Govern del Principat -entre ells un representant de l'Ajuntament de Barcelona, un altre del de Tarragona i el canonge de la Seu d'Urgell. Els electors son un total de 48, en representació dels diferents partits administratius de Catalunya: la Seu d'Urgell, Talarn, Mataró, Manresa, Tortosa, Girona, Barcelona, Tarragona, Figueres, Lleida, Cervera, Vilafranca i la Vall d'Aran; cada partit envia tres o quatre electors. (2). Per grups socio-professionals els eclesiastics son els mes afavorits amb un total de 18 electors; també trobem a varis nobles i hisendats, alcaldes, militars, professions liberals, comerciants i fabricants, però els membres dels sectors mes identificables amb l'Antic Règim son majoritaris enfront als representants de la burgesia. El pes del clergat i l'aristocracia es important, inclus en les seves versions mes conservadores, com son els delegats de la Seu d'Urgell que, a mes, han incluit a un membre en la presidencia; no falten personalitats absolutistes, com Jaume Creus o Felix Aytés que després, en el Trieni constitucional, seran caps de fraccions realistes. Com veiem, els components de la Junta Electoral de 1810 no ressalten per

el seu liberalisme, sinó que es reflexa l'equilibri de forces en el Principat en un moment on no hi ha un enfrontament directe entre absolutistes i liberals.

No es pot esperar uns diputats massa entusiastes del liberalisme elegits per aquesta Junta. De fet, dels disset diputats proposats, vuit són eclesiàstics, quatre nobles o grans hisendats i tan sols n'hi ha tres que semblin representants de la burgesia: dos comerciants, un de Barcelona i l'altre de Vilanova, i l'erudit Antoni de Capmany. Varis dels diputats no podran anar a Cadiz: el canonge Josep Vidal i Domènec Codina són presoners dels francesos; el Marquès de Llupià s'excusa doncs la seva avançada edat, 70 anys, no el permet emprendre un viatge tan llarg i perillós; Joan Gispert morí abans d'anar cap a Cadiz el 23 de juliol, i Josep Joaquim Milà de la Roca, de Barcelona, vinculat a una família de banquers i comerciants, no sembla massa entusiasmada per anar a les Corts (3). Els substituïran Joan de Balle advocat i representant de la Casa Ducal de Medinaceli a Catalunya, Joan de Suelves i Montserrat, Marquès de Tamerit, i els eclesiàstics Felix Aytés i Joan Baptista Serres (4). Un dels suplents, el fabricant de teles Salvador Vinyals, renuncia a l'oportunitat de ser diputat doncs el reté la seva fàbrica de Tàrrassa on treballen 300 obrers (5).

El maig de 1813 es fa una nova convocatòria d'eleccions, i la Junta Electoral es reuneix aquesta volta el 20 de maig, a Manresa. Per aquestes dades la Guerra del francès entrava en la darrera fase, Napoleó Bonaparte va retirant les tropes i el juliol Josep I deixa Espanya. Aquestes eleccions no van servir per gaire, doncs la majoria de diputats no van tenir temps de prendre el seu escó a Cadiz. Dels dotze diputats elegits, nou foren substituïts per els diputats de 1810 i tan sols tenim la cartesa que el jurista Andreu Oller i el mariscal de camp Gaetà Marimon emprenguessin el llarg viatge cap a Cadiz. Entre els diputats elegits el maig de 1813, seguim trobant a varis eclesiàstics però ara la proporció no es tan alta. També hi han un parell d'hisendats, funcionaris i es evident un augment de representants de la burgesia, exemplaritzats en homes com l'advocat barceloní Josep Anglasesell o el comerciant Benet Plandolit.

Ideològicament els diputats catalans a Cadiz entre 1810 i 1814, representen tendències molt diverses però més aviat es distingeixen per la seva moderació pròpia

uque/
 a postures absolutistes en bastants casos. Antoni de Capmany fou dels mes desta-
 cats, home d'experiencia en l'administració pública i resident a Madrid, es va
 decantar cap el grup liberal de les Corts. L'eclésiastic de Cervara Ramón Llätzer
 de Dou i de Bassols també intervingue activament en les sessions, encara que ideo-
 logicament no fos en tots els sentits un liberal. Contrariament, l'eclésiastic
 Felip d'Aner i Esteve fou un tradicionalista i Jaume Creus es relacionà amb els
 sectors mes conservadors de l'absolutisme (6). Després de l'entrada de Ferran VII
 a Espanya el 22 de març de 1814, s'inicia una reacció absolutista que aviat con-
 segueix la dissolució de les Corts de Cadiz i la anul.lació de la Constitució de
 1812. La propera experiencia liberal no serà fins el 1820.

El Trienni constitucional, 1820-1823.

El pronunciament del general Riego provoca una nova crisi de la monar-
 quia absoluta que evidencia una notable debilitat; a America, l'Imperi espanyol
 es fon repidament i Ferran VII, contra la seva voluntat, firma la Constitució de
 1812 i convoca les Corts. La crisi final de l'Antic Règim sembla un fet irrever-
 sible i els liberals tenen una nova oportunitat d'experimentar la seva proposta
 de sistema polític.

Davant la convocatoria de Corts, es cel.lebren a tot el pais eleccions seguint
 el sistema indirecta. La Junta Electoral del Principat es reuneix el 22 de maig
 a Barcelona, i la formen 35 membres: ara els eclésiastics han perdut part de la
 seva influencia però són els sectors terratinents que tenen com a representants
 el Marqués de Tamarit per Tortosa i els hisendats Pere Barata per Mataró, Ramón
 Busanya per Manresa o Manuel Barba per Vilanova; però s'han produït notables
 transformacions entre 1814 i 1820 doncs aquests hisendats s'han apartat dels sec-
 tors absolutistes i comencen a identificar-se amb el liberalisme. La burgesia es
 el grup mes influent en la Junta i, a mes de nombrosos membres de les professions
 liberals, trobem a comerciants com Benet Plandolit i Guillem Oliver entre els
 electors (7). La ruptura entre liberals i absolutistes es evident i aviat pren
 forma d'enfrontament al organitzar Jaume Creus des de la Seu d'Urgell una Regencia
 que comparteix junt amb el Baró d'Eroles i el Marqués de Mataflorida.

A Catalunya s'elegeixen un total de 12 diputats entre els que trobem a dos

advocats, dos metges, un historiador i filòleg, dos comerciants, un funcionari de l'Estat i dos eclesiàstics; dels dos restants desconeixem la professió, però al menys un d'ells es probablement un hisendat, Josep Espiga i Gadea, ara nomenat bisbe de Sevilla, i Joan de Balle, havien sigut diputats en les anteriors Corts i tots dos representen postures moderades dins el liberalisme. Els diputats que poden identificar amb els interessos econòmics de la burgesia són Guillem Oliver i Magí Coromines, tots dos comerciants i negociants, homes molt actius en el món polític i econòmic català; Magí Coromines es membre de la Junta de Comerç i un dels fundadors de la Societat Econòmica d'Amics del País. Entre els elements políticament més progressistes, cal destacar al mateix Oliver, el metge Esteve Desprat o l'historiador i filòleg Antoni Puigblanch (8). Esteve Desprat es vincula a la Junta de Comerç i es soci de la Societat Filosòfica, on també trobem a Bonaventura Carles Aribau i a Ignasi Samponts; el 1824 s'exilia a Londres i s'interessa per les doctrines socialistes i utopeïstes. Puigblanch s'havia distinguit com liberal i de 1814 a 1820 té d'emigrar; al tornar a Barcelona s'el elegix membre de la Junta de Govern i després diputat, i potser és el que reuneix més condicions per esdevenir capventer dels sectors liberals. El 1823 torna a emigrar a Londres, ara definitivament, i es el principal animador del grup d'exiliats catalans. Enmig d'aquest grup liberal, contrasta el canonge Agustí Torres, redactor de un diari realista a Vic, el 1822 (9).

Al novembre de 1821 es torna a elegir una Junta Electoral que es reuneix el 3 de desembre a Manresa per nomenar de nou els diputats catalans a les Corts. Entre els electors segueixen dominar els hisendats i la burgesia urbana, i entre els diputats trobem a tres advocats, dos comerciants i un fabricant com a representants més propers a la burgesia, dos hisendats, dos funcionaris, un militar i, finalment, un eclesiàstic de la zona de Vic de tendència absolutista (10). Entre els liberals moderats trobem els hisendats Miquel Lluís de Septien, que ja havia sigut elector el 1810, i Ramon Busanya, i el advocat Ramon Salvato. Els interessos econòmics de la burgesia són defensats per el fabricant Magí Torner i els comerciants Francesc Rosset i Babi i el gironí Pere Surrà i Rull, que inicia una brillant carrera política que el portarà en el proxím període liberal, i després de un obligat exili a

Londres, a ser ministre de finances el 1841, varis cops diputat per Girona, líder dels progressistes i alcalde de Madrid, on s'estableix des de 1834. Junat amb Pere Surrà, trobem a Josep Melchior Prat i el coronel Grasses com els elements liberals exaltats. Prat es un dels altres emigrats a Londres, amic de Puigblanch, Busanya i Torres Amat i inicia la traducció de la Bíblia al català. ~~Dans de~~ tornar a Espanya el 1833, el 1835 es el governador civil de Barcelona.

Les diferències en la composició dels electors i diputats de 1808 a 1814 i 1820 a 1823 ^{fou} es important, doncs en aquest segon període la burgesia urbana ja consegueix equilibrar la seva representació política amb els sectors tradicionals, concretament, amb els propietaris de terres. Els eclesiàstics perden bona part de la seva influència, encara que es significativa la presència de diputats pròxims al absolutisme, mentre els hisendats segueixen siguent un grup de pressió important que ara trobem mes propers al liberalisme que en el període anterior. Però la experiència liberal fou molt breu i, tant políticament com legislativament, no massa positiva. El règim tenia poques pretensions revolucionaries, malgrat les nombroses disposicions per regular les característiques de la propietat burgesa, i no va saber atreure el recolzament dels sectors exaltats mentre es buscava a un enemic en les classes populars, principalment entre els camperols, al augmentar els impostos. Els aixecaments realistes de 1822 i 1823 tenen un caràcter popular encara que els seus líders i inspiradors fossin eclesiàstics, nobles o aristòcrates, i foren un dels motius principals del fracàs dels liberals (11).

Amb la invasió dels 100.000 fills de Sant Lluís, un exercit format per les monarquies europees, es tanca aquesta segona experiència constitucional; ~~ines-~~ torna a col·locar a Ferran VII com a rei absolut. Mentre durà la ocupació francesa, la repressió no fou molt forta, però ja cap a 1827 i 1828, coincidint amb les revoltes ultrarealistes dels malcontents, es persegueix els liberals amb mes violència; a Catalunya es patiran les arbriterietats del Comte d'Espanya i s'obligarà a exiliar-se a molts liberals. Però son anys importants per la evolució del liberalisme ja que el deteriorament del sistema tradicional es progressiu. Econòmicament no son anys dolents per la burgesia doncs es creen les primeres empreses financeres importants com la Banca Remisa i Casals i es coneixen indicis que mostren

una reactivització del sector tèxtil. Els partidaris del absolutisme es trobaran el 1833, després de la mort de Ferran VII, molt més aïllats que el 1823 i perden el control del poder que es va decantant inexorablement cap els sectors liberals, per passar a mans dels grans propietaris i la elit burgesa, que ara es troben més disposats a iniciar una reforma del sistema polític.

Del Estatuto Real a la Constitució de 1837.

Entre 1834 i 1837 el règim liberal compleix un darrer període de transició i definició de les seves estructures formals. Son uns anys de crisi econòmica i social i els grups absolutistes desafien els liberals en una cruenta guerra civil, la 1ª Guerra carlina, que en aquests primers anys té uns horitzons molt insegurs. El antagonisme camp-ciutat ha explotat amb molta força i el poder central es troba en mans d'un govern debil i poc popular: els aixecaments urbans, com els de l'estiu de 1835, tenen suficient força com per fer caure el govern i adreçar el futur del règim liberal. Però encara seran necessaries noves revoltes urbanes i la coacció dels sergents de La Granja a l'estiu de 1836, per reestablir la Constitució de 1812, convocar Corts Constituyents i emprendre una verdadera reforma legislativa que permetes donar al nou règim la imatge formal del liberalisme.

Els governs del Estatuto Real representen una alternativa molt moderada, malgrat que es vol disfressar ^{ACAR} la monarquia de constitucional. Les eleccions no perden el seu caracter indirecte, però si la matització d'universal, doncs ara només els grans contribuents son els qui realment tenen el dret de vot. El maig de 1834 es celebren les primeres eleccions de procuradors, ara ja per provincies i no reunint a tot el Principat. A Barcelona s'elegeixen sis procuradors i es designen a tres hisendats, Ramón de Siscar, Honorat de Puig i Josep Ignasi de Palaudaries, i tres capitalistes, Ramón Llano de Chavarri, Pau Torrents i Miralda i Josep Plandolit. Ramón de Siscar, també elegit per Lleida, renuncia deixant el lloc a Ignasi Samponts, catedràtic de dret, i Josep Plandolit, que indica estar malalt, cosa que l'obliga a deixar la empresa mercantil al seu fill, es substituït per Antoni Barata, advocat, empleat en la Administració i propietari a Mataró (12). Pau Torrents, Llano i Barata resideixen habitualment a Madrid, però son d'origen català.

Les eleccions confirmen la evolució senyalada en les consultes del Trienni i

demostran l'interés de la gran burgesia per influir en les qüestions polítiques. Els diputats elegits es troben vinculats en els sectors capitalistes de l'Estat, doncs Torrents i Miralda i Llano Chavarri formen part del grup de Safont, Remisa, Ceriola i M. Mateu, els grans banquers i negociants d'aquests anys establerts a Madrid i creditors del règim liberal (13). De ideologia positivista, confien en el progrés material, doncs per exemple Antoni Barata, que ja estava interessat en la política des de 1812, en les propietats de la seva muller Maria Angels Brignes, a Tiana, inicia una explotació experimental de tarongers, dedicant prop de 10 quarters de terres i plantant 924 arbres, valorada en 14.000 rals de vellò que espera triplicar en els proxims anys (14). Ignasi Samponts, vinculat a la Junta de Comerç, es troba en el Trienni col·laborant amb Aribau, Muns Serinyà i Ferrer i Subirana en la creació de una perspectiva doctrinària a la burgesia; mes tard es el mestre de Ramon ^{Martí} d'Eixalà, Illas i Vidal i de Permanyer, principals membres del moviment conservador català a meitats del dinou. Samponts, que també fou secretari de l'Ajuntament de Barcelona i va participar en varies Juntes instalades en moments de crisi, representa al tipus de polític polifacetic -es alhora catedràtic de dret, i manté varis carrecs polítics a l'Ajuntament, la Diputació o en el Parlament-, que es molt corrent en el dinou, i al mateix temps s'ha d'apreciar com l'iniciador de un moviment polític-ideològic que té molta influencia sobre la burgesia (15).

Però els límits del Estatuto Real eran massa restrictius per aquesta burgesia ^{emprenadora}, que ja a les Corts deixa notar la seva oposició a un govern massa moderat i vacilant. Finalment son les revoltes urbanes del estiu de 1835, controlades per aquesta burgesia, les que porten a Mendizabal al poder. Aleshores, entre octubre de 1835 i la convocatoria de Corts Constituyents a l'octubre de 1836, s'inicia un període decisiu i molt significatiu, doncs els liberals governen amb unes Corts i un aparell legal contraris a la seva dinàmica. Mendizabal no potenciarà prou una llei electoral que l'hagues permès consolidar una majoria liberal-progressista i, al dissoldre les Corts el gener de 1836, palesa la poca experiencia parlamentaria que repeteix uns mesos mes tard al presentar la seva dimissió a la Regent Maria Cristina (16). A Isturiz l'hi succeix quelcom similar quan dissol les Corts a principis de l'estiu de 1836 i les revoltes populars, abans que es

pugui fer la segona volta de les eleccions d'agost, semblen desbordar la capacitat de maniobra política del govern.

Així, l'any 1836 es excepcional, doncs es celebren tres consultes electorals i cada una amb normes legals diferents. El febrer, amb les normes del Estatuto Real es celebra la primera consulta que reuneix a Barcelona un total de 25 electors de diferents punts de la província. Els dos electors de Berga no es presenten a la Junta Electoral degut a la poca seguretat dels camins -la zona està infectada de partides carlines- i els de Manresa ^{després de} aconseguixen arribar malgrat sostenir en el Bruc un intercanvi de trets amb guerrillers; la premsa liberal destaca la lluida actuació del brigadier Jaume Carbó, un dels electors per Manresa, al dirigir la resistència en aquest atemptat (17). El 26 i 27 de febrer es reuneix finalment la Junta Electoral on destaquen els grans propietaris -Marià Borrell, Rafael Nadal, Josep M. de Cabanes, Erasme de Janer i Gònima, Felix Barba, Francesc Casanoves, entre altres- que, en alguns casos, son també gent vinculada en activitats comercials, financeres o industrials. S'elegeix per unanimitat i simbòlicament, a Mendizabal, que també ho fou a molts altres districtes de l'Estat, al hisendat Ramón Busanya, a Pau Torrents i Miralda, al ^{al} catedràtic de química Joan Camps i Camps, al metge Josep Roviralta -aquests tres darrers resideixen habitualment a Madrid-, i al arquitecte Felix Ribas i Solà, de família d'hisendats i que darrerament ha destacat com Comandant de la Milícia Nacional. Llicià Folchs, advocat de Vic, substitueix a Mendizabal (18). Roviralta, cosí de l'hisendat Gaietà Roviralta i vinculat al grup de Marià Borrell i Miralpeix, un dels principals líders progressistes de Barcelona, sembla representar a Madrid a un sector important del comerç, però no tan poderós com el grup de capitalistes on figuren Torrents i Miralda, Safont o Remisa. ^{Nadal} Junt amb Torrents, ^{formen} el nucli més homogeni del naixent partit progressista que es comença a formar al entorn de Mendizabal.

A principis d'agost es celebra la primera consulta electoral amb sufragi censitari directe, però no es coneixen els resultats definitius, ^{ja que} ~~doncs~~ abans de la seva publicació oficial, es produeix la sublevació dels sargents de La Granja, que obligaren a Maria Cristina ^a firmar la Constitució de 1812. A Barcelona es presenten per primer cop a les eleccions una candidatura progressista i una de moderada, formant la primera homes com Torrents i Miralda, Josep Roviralta i Felix Ribas i Solà, mentre els moderats son encapçalats per Albert de Baldrich, compte de

Valgorgera i marquès de Morreamejía, Pau Galí, fabricant de Tàrrassa, i Ignasi Semponts. A la ciutat de Barcelona, únics resultats parcials que coneixem, els progressistes aconseguixen prop de 1.000 vots, mentre els moderats no arriben als 200. En aquestes eleccions es registrarà una gran participació, més del 70 % del cens de Barcelona, que sembla confirmar l'interés que desperten entre la burgesia (19).

Finalment, a l'octubre de 1835 es fa la darrera consulta electoral, de nou amb les Instrucciones de 1813, per elegir Corts Constituyents; serà el darrer cop que s'utilitzi el sistema indirecte, cosa que no impedeix reunir a una amplia majoria de progressistes. Els components de la Junta Electoral de Barcelona segueixen seguint gent com Marià Borrell, Rafael Nadal o Jaume Esteve i Claramunt, molt influents en el món econòmic i polític, i s'els ^{hi}afégeix personalitats com el catedràtic de farmacia Agustí Yañez o representants de sectors industrials com Francesc Castells, ^{representant de} de una família de fabricants de Igualada. S'envia a les Corts una representació de conegudes personalitats progressistes com Pau Torrents, Josep Roviralta i Felix Ribas, a la que s'els ^{hi}afégeix els advocats Domènec M. Vila, resident a Madrid, i Jacint Felix Domenech que serà un dels polítics catalans més actius de les properes dècades. També hi ha el comerciant i militar Manuel Torrents i Serremalera i el magistrat Ramon Salvato, ja elegit el 1821, i que es l'únic moderat del grup de diputats. La llista de diputats electes, però que van renunciar, la completen antics liberals com Josep Francesc de Pedralbes, catedràtic de medicina establert a La Coruña que justifica la seva renúncia doncs "la desgracia, el tiempo, y los trabajos habian arruinado su fortuna, su salud y la de su cara esposa" (20), o Antoni Puigblanch, encara des de Londres, que "siento hallarme en la necesidad de excusarme de admitir esta honra a causa de mis achaques que son los que suelen acompañar a un literato de la edad de setenta y dos años" (21). Seràn substituïts per els advocats Josep Feliu i Miralles i Josep Soler i Espalter, aquest darrer resident a Madrid.

Molt rapidament s'ha vist la trajectòria politico-electoral entre 1808 i 1836, dominada per els intents d'articular un sistema liberal estable. Això no s'assoleix fins a la convocatòria de les Corts Constituyents de 1836-37 quan

finalment s'inicien les discussions parlamentaries per donar forma al esperat règim liberal. Per mitjà dels diputats o procuradors es possible entreveure varies etapes de l'evolució política: ^{primer} primer una fusió de liberals i absolutistes per enfrontar-se als francesos, després el trencament d'aquesta feble aliança que obliga als liberals a emprendre la revolució. El període 1834-36 es especialment ric en postures polítiques doncs els liberals comencen a definir-se i aviat surten dues fraccions naturals: moderats i progressistes ara presenten uns models d'actuació diferents i tendeixen a identificarse amb la burgesia rural o urbana, respectivament.

En el microcosmos de la província de Barcelona s'ha observat el predomini de una burgesia urbana que es mostra activa i, inclus, agressiva en la seva reivindicació per poder participar en els ^{els nuclis de poder} nuclis de poder. Els progressistes guanyen les eleccions i es comencen a distinguir els diferents grups i personatges polítics com Pau Torrents i Miralda, Marià Borrell i Miralpeix o Ignasi Samponts i Barba, per destacar figures importants dels anys 1834 a 1836. D'ells parteixen les arrels dels partits polítics a Barcelona i revelen els estrets lligams entre la política i la economia en l'època liberal: la burgesia s'obra a la participació pública sense gaires miraments. Cal destacar també que molts diputats son residents de Madrid, qüestió explicable per la durada del viatge des de Barcelona -entre una setmana i deu dies en un viatge sense incidents-, i que facilitarà una creixent professionalització del polític, en una època de major estabilitat.

3.2.- Els mecanismes politico-electoral en el període de sufragi censitari.

Ja coneixem les característiques distintives de les eleccions sota el sistema de sufragi censitari directe, però per una millor comprensió de la seva pràctica cal tenir en compte el caràcter del període històric, que coincideix amb l'època romàntica. El romanticisme es un moviment ideològic i existencial que té prou força com per imposar a la societat unes pautes de conducta, unes actituds viscerals.

La literatura de l'època va tractar el tema de les eleccions amb bastant frequen-

cia i inclús autors tan anomenats com Charles Dickens o Stendhal (22). Aquestes descripcions situen freqüentment les pràctiques electorals dins uns límits grotescs però recreen el clima real del fenomen. Les eleccions, si bé a vegades són una verdadera farsa, no deixen de moure's enmig de l'apassionament, i són una forma de rel.lació social important. És durant les campanyes electorals quan els diaris prenen un paper de màxim protagonisme i les tendències o grups polítics busquen una diferenciació ideològica o, si més no, emotiva. És un joc reservat a les classes altes, reduït a un petit sector de la població que es coneix de tota la vida, es tracten probablement sovint, i que aprofiten les consultes electorals per decantar-se cap a un partit o altre i demostrar d'aquesta manera una certa participació política i social. Dickens ens descriu a Pickwick les trifulques dels candidats per aconseguir vots, convidant als electors a un àpat, procurant que altres electors que no els són favorables no estiguin en condicions de presentar-se als col.legis electorals doncs sovint el resultat pot variar si 25 o 30 electors no poden votar o ho fan a favor de un determinat candidat.

Aquestes trifulques narrades grotescament per Dickens o Stendhal tenen un punt de veritat en la vida real però no s'han d'interpretar que responguin a una farsa generalitzada del sistema electoral. El clima d'apassionament de l'època romàntica també té quelcom a dir i naturalment entra dins la dinàmica de les eleccions. Els violents enfrontaments dialèctics, no sense fineses, entre els diaris que apoiaven a progressistes o moderats, donaven el clima adequat, de la mateixa manera que es podien succeir algun incident, normalment poc greu, en col.legis electorals on partidaris d'un o altre partit es trobaven molt igualats. Recordem, per exemple, que Mendizabal i Isturiz solucionaren diverses vegades les seves diferències parlamentàries en "duelos" a pistola, cosa que després no els impedia de fer pactes o apoiar estratègies polítiques comunes (23).

Aquests elements de conducta o actitud romàntica no es pot^{ria} oblidar al analitzar les eleccions amb sufragi censitari directe, doncs l'apassionament, l'exaltació i el clima vitalista s'han de veure com el rerefons de unes eleccions que eren, recordem-ho un cop més, l'expressió escollida per la burgesia per participar en la política.

La proposta dels polítics: la formació de candidatures.

Una limitació important de tot sistema electoral es la qüestió de la formació de candidatures, doncs condiciona necessàriament el vot de l'elector. En el període 1837 a 1868, quan els partits polítics es trobaven en una fase de definició i, com a molt, d'organització, es incorrecte pensar que existia una militància i unes juntes o comitès a nivell nacional i local capaços d'articular unitàriament un grup polític. No existeixen partits polítics tal com els entenem actualment i de fet es incorrecte utilitzar el terme "partit" si no tenim present aquestes limitacions; de fet el terme partit polític no s'utilitzava normalment fins ben avançat el període liberal, i els noms i denominacions d'aquests acostumaven a respondre a actituds naturals: conservadors, moderats, progressistes o demòcrates. La organització dels partits respon principalment a l'impuls personal de una colla de personatges que tenen inquietuts polítiques similars, estenen-se aquestes relacions fins a nivells molt amplis. Mendizabal va impulsar la creació dels progressistes com un grup polític a partir d'amics i coneguts personals que formaven sectors de pressió importants a moltes ciutats espanyoles (24).

La formació de les candidatures no respon únicament a les consignes de un comitè central, que formalment no existia, sino mes a ^{avial} interessos locals. La falta de veritables polítics professionals -en trobariem molt pocs que es dediquessin exclusivament a la política-, permetia que es busques per ser candidat a diputat o senador a personatges populars entre la burgesia tant per el seu pensament o actitud ideològica, com per ser representant de un determinat sector econòmic. Naturalment el comitè local de cada partit era, a la llarga, qui intentava imposar una candidatura establerta per ells mateixos i que comptava amb el consentiment de l'organisme central a Madrid -si existia-, però teòricament els electors s'en els únics que podien legalment determinar la candidatura.

La mecànica que s'acostumava a seguir en la formació de candidatures de diputats, era la de convocar una reunió amb els electors del mateix districte o col·legi electoral i de un mateix signe polític en un local públic, taverna o casa particular. Els punts a tractar en la reunió son, primer, com controlar la mesa electoral doncs el primer dia de les eleccions s'elegeix al president i escrutadors de cada col·legi electoral amb els vots dels electors que es troben presents; després

es proposa la candidatura formada per el comitè o Junta de comissionats, i es distribuïxen les papeletes, sovint amb els noms dels candidats ja col·locats per donar una orientació més unitària a les votacions, i finalment es procura animar als electors a que participin en la consulta. També es freqüent que es fessin mitings i xerrades amb els candidats proposats. En els periodics es poden trobar anuncis com aquest: "Los electores progressistas del cuartel 1º y Barceloneta se reunirán hoy 12 (gener de 1841) en casa de don Francisco Puigmarti, calle Moncada, a las siete en punto de la noche, para tratar de las proximas elecciones de diputados a Cortes" (25). A vegades era difícil ^(de confeccionar) (que s'acceptés) la candidatura i es tenien de fer mes reunions d'electors fins que s'en trobava una d'idonea, doncs en el cas que es presentessin varies candidatures de una mateixa tendència política, això suposava una divisió de vots i facilitava les coses al altre partit o, com a mal menor, tenir de celebrar una segona volta, doncs els candidats han de reunir la majoria absoluta de vots -la meitat mes un.

Un cop acceptada la candidatura per els electors, aquesta es publicava a la premsa i la campanya pre-electoral es centrava en els diaris que cada partit controlava; entre 1837 i 1843 El Constitucional era el diari dels progressistes mentre El Guardia Nacional era el dels moderats. Es procurava difondre els programes i candidatures, es publicaven proclames o notícies dels elegibles i, sobretot, s'entaulaven batalles entre els diaris amb intercanvi d'insults i acusacions, però també son freqüents els articles irònics i humorístics sobre les mateixes eleccions. Fins el darrer dia de les eleccions no acostumava a acabar aquesta bèlica i apassionada literatura pre-electoral, que probablement creava el clima que desitjaven els mateixos electors, com sembla demostrar el fet que practicament tot el periodoc es dedica a aquest tema, en els dies anteriors i durant les eleccions.

La estructura de les candidatures a la província de Barcelona segueixen la norma de representar als principals sectors econòmics: propietaris, comerciants i fabricants, i incloure a algun polític o personatge que s'ha distingit pel seu "patriotisme" i que es reflexa de la situació política coyuntural tant en el àmbit local com nacional. Normalment la majoria de candidats son catalans però no s'exclou la possibilitat de col·locar a un cap de govern o ministre que segurament sortirà elegit en un altre districte, però permet que els suplents accedeixin al escó de diputat a les Corts. Hi ha equilibri en el lloc de residència dels candidats

entre Madrid, Barcelona i ciutats de la resta de la província.

En ocasions de crisi es freqüent que s'intenti fer una candidatura unitaria entre moderats i progressistes amb l'intenció de reforçar la imatge de la família liberal, com succeix a principis de 1843 -que fracassà-, en les eleccions de desembre de 1843 o de 1844, i en altres ocasions quan la Unión Liberal pretenia substituir el sistema tradicional de partits. La anàlisi més detallada de algunes candidatures es farà al comentar els resultats de les eleccions.

La resposta dels electors: la participació.

Evaluar la participació dels electors en les consultes es difícil des de la perspectiva actual, que identifica la major o menor abstenció en funció de l'interès de la població en la política. Les circumstàncies són molt diferents en el segle XIX, doncs de bon principi cal establir un percentatge d'abstenció tècnica ja bastant elevat, tant per les probables deficiències dels censos electorals -la estadística és una ciència molt rudimentària-, com per la minsa evolució de tot sistema de comunicació, en general. Les campanyes electorals es limitaven a les reunions d'electors, cosa que per ella mateixa ja predisposa un grau elevat d'interès per la política, o en la lectura dels periodics que eren de distribució escassa, a més de que els nivells d'alfabetització són baixos inclús entre les classes altes. Molts electors per saber si podien votar tenien de desplaçar-se a pobles veïns, i per conèixer la data i altres especificacions sobre les eleccions era segurament necessari ^{el} a recórrer a la difusió oral. Finalment recordem que els desplaçaments fins els col·legis electorals es tenien de fer amb diligència, carro o a peu. El vot s'ha de considerar, doncs, més qualitativament important que en les eleccions actuals.

Amb aquestes precisions es pot comentar el Quadre 13 i la Gràfica 3 que aporten materials suficients per analitzar la participació dels electors. En general els percentatges són baixos, oscil·lant entre el 30 i el 55 % dels electors, exceptuant dos casos que es troben per damunt i altres dos per sota aquests límits. Sobre-surten en nombre absolut de votants els períodes en vigència de la llei electoral de 1837 (1837-45 i 1854-56), doncs el cens es molt més poblat. Cal destacar que el cop que votaren més gent fou a la segona volta de les eleccions de 1854,

prop de 9.500 electors, i el cop que es va registrar menys participació fou el 1846, just estrenada la llei de districtes uninominals, quan els votans no arribaren a ser 2.000 a tota la província.

Una anàlisi de les fases d'alça i baixa pot ser més interessant; aquí cal seguir la corba de la Gràfica 3b sobre els votants a la ciutat de Barcelona, més sensible que la del total de la província. Entre 1836 i 1840 hi ha un augment constant dels votants, que arriben en aquest darrer any a la gens despreciable dada de un 67 i un 74 %. Son els primers anys d'experimentació del sistema electoral i sembla indicar que es progressivament acceptat per la població; son anys de definició dels partits i de una necessària afirmació liberal doncs es pateix el problema de la guerra civil. El 1841 es trenca aquesta línia ascendent doncs els moderats no presenten cap candidatura: es sens dubtè un cop baix per a la solidificació del sistema electoral, més evident a la ciutat on hi han els districtes que reuneixen més electors moderats, i on tan sols vota el 23,4 % mentre a la resta de la província el percentatge es situa al entorn del 45 %. En les eleccions de principis de 1843 es procura salvar la credibilitat en pactes previs entre els partits, però no es fins a la segona volta, al diferenciar-se clarament progressistes i moderats quan hi ha un augment de votants i un percentatge una mica més elevat. Però entre finals de 1843 fins a 1846 es fa evident el poc interès en que cauen les eleccions, ara controlades i quasi monopolitzades per els moderats, mentre els progressistes es troben en una greu crisi interna. La rebuda de la llei de 1846 no pot ser més esceptica tant a la província com a la ciutat.

Fins a 1850 i 1851 no trobem un canvi de tendència i un major interes cap a les consultes electorals, ara motivat per les iniciatives del Institut Industrial de Catalunya que vol col·locar a diputats favorables als interessos del fabricants i, en general, del gran capital català. Es difícil de situar les eleccions de 1854, celebrades en dos voltes, més fruit de una situació revolucionària concreta que de una pràctica electoral. Hi ha confusió en la presentació de les candidatures que ara arreplegan tendències conservadores, progressistes i demòcetes; es nota més interès en els districtes de la província que en la capital, on tan sols vota el 21,9 % del cens. En les eleccions de 1857 i 1858 es segeix la tendència iniciada el 1850, especialment en les darreres, doncs es el cop que hi ha més votants en els límits de la llei de 1846, que finalment sembla haver conseguit

QUADRE 13.- Participació electoral a la província i ciutat¹
de Barcelona, 1836-1868.

	BARCELONA					
	TOTAL de la PROVINCIA			CIUTAT		
	Electors	Votants	%	Electors	Votants	%
1836	3.130	2.247	71,8	1.427	1.076	75,4
1837	10.471	4.967	47,4	4.368	2.115	48,4
1839	13.715	6.755	49,2	5.732	2.903	50,6
1840	13.403	9.103	67,9	4.872	3.605	74,0
1841	17.317	6.155	35,5	4.836	1.131	23,4
1843(1 ^a volta)	18.987	7.967	42,0	4.926	2.191	44,3
1843(2 ^a volta)	18.987	8.941	47,1	4.939	2.159	43,3
1843 desembre	19.645	4.892	24,9	3.633	1.314	36,2
1844	20.122	7.148	35,5	3.956	1.109	28,0
1845 (parcial)	20.122	6.061	30,1	3.956	831	21,3
1846	6.657	1.826	27,4	3.423	525	15,3
1850	7.136	3.102	43,5	3.753	779	20,7
1851	7.136	3.599	50,4	3.757	1.512	40,2
1853	6.539	3.444	52,7	2.400	933	39,0
1854(1 ^a volta)	24.051	8.761	36,4	5.992	1.315	21,9
1854(2 ^a volta)	24.090	9.677	40,2	5.990	1.263	21,1
1855(parcial)	21.729	4.878	22,4	5.954	716	12,0
1857	9.146	5.055	55,3	4.414	2.007	45,5
1858	12.264	6.166	50,3	6.379	2.764	40,2
1863	11.733	3.947	33,5	5.931	1.412	23,8
1864	11.722	3.843	32,8	6.050	1.044	17,3
1865	17.305	5.633	32,5	6.853	1.414	20,6
1867	15.946	5.271	33,1	6.301	1.191	19,0

Fonts: Veure els quadres de l'Appendix sobre resultats de les eleccions

Corts entre 1836 i 1868.

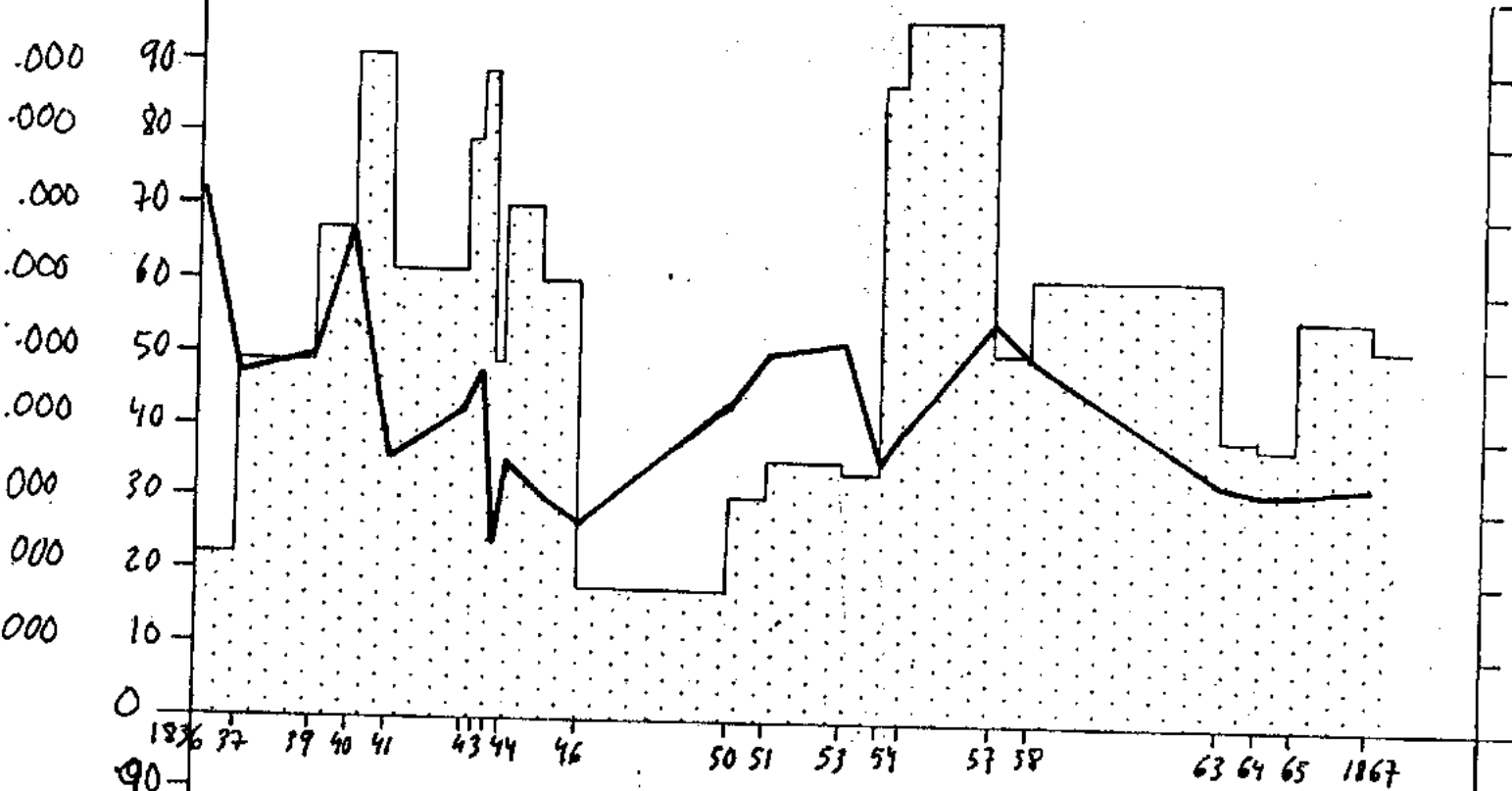
— % de votants sobre el cens elector

▨ nombre absolut de votants

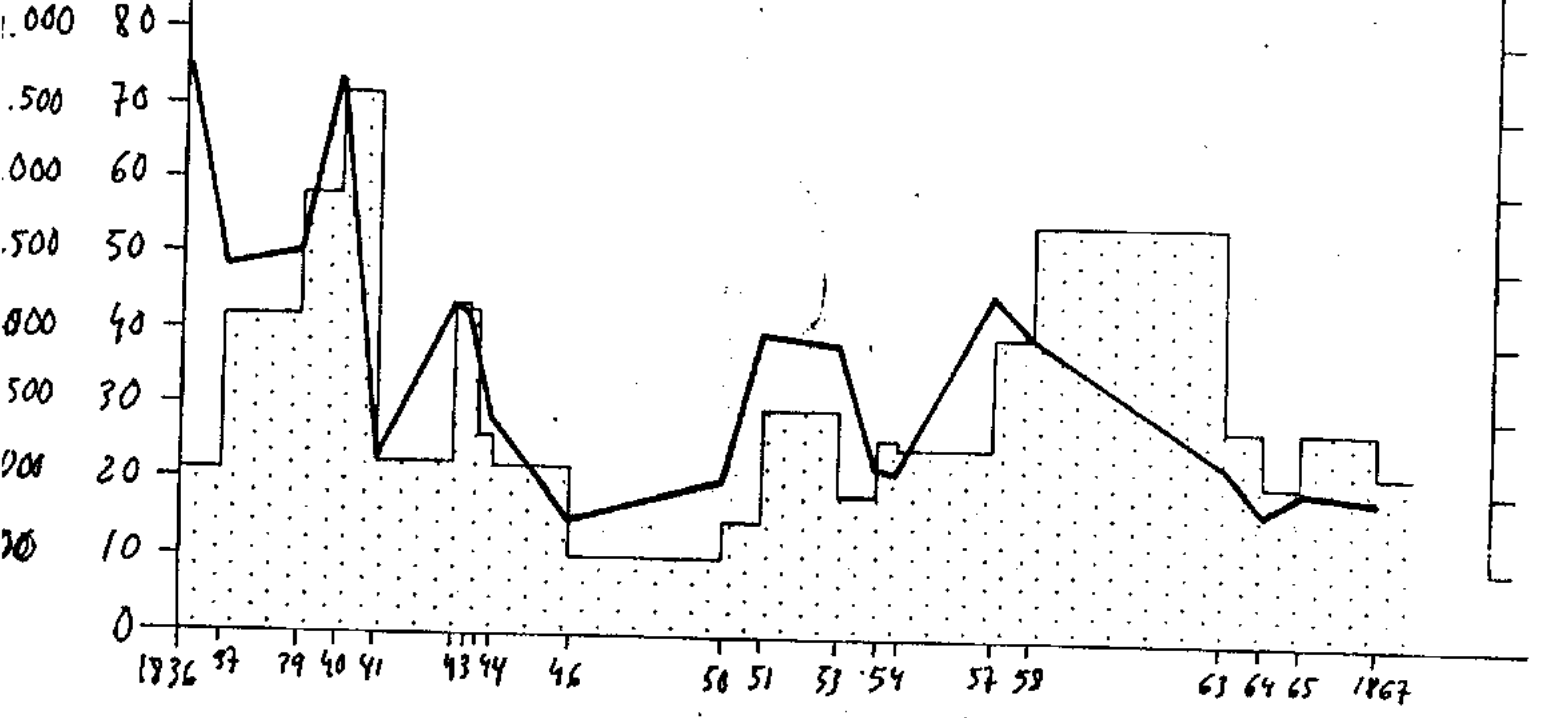
absolut
votants
1.000

%
100

a.- Total provincia Barcelona

b.- Ciutat de Barcelona

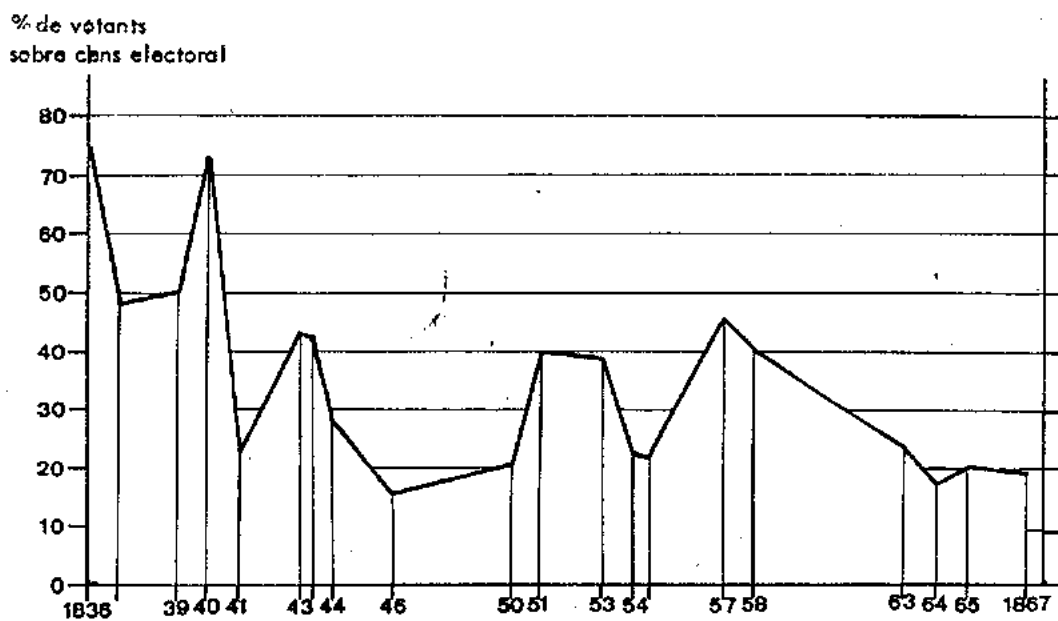
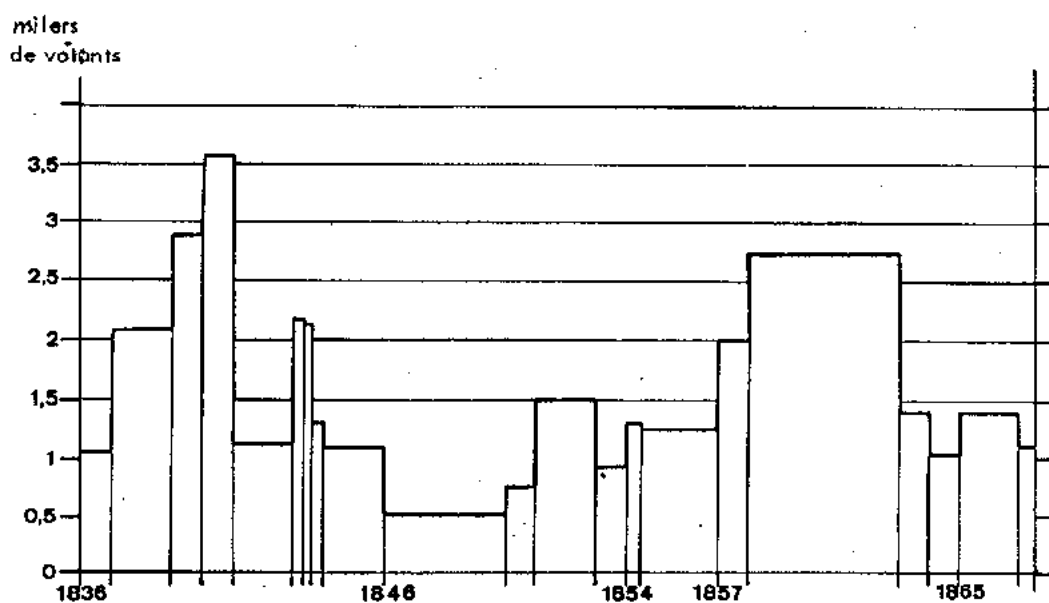

QUADRE #.- Participació electoral a Barcelona, 1836-1867.

	Electors	Votants	% votants
1836.	1.427	1.076	75,4
1837.	4.368	2.115	48,4
1839.	5.732	2.903	50,6
1840.	4.872	3.065	74,0
1841.	4.836	1.131	23,4
1843 (1a. volta).	4.926	2.191	44,8
1843 (2a. volta).	4.989	2.159	43,3
1843 desembre	3.633	1.314	36,2
1844.	3.956	1.109	28,0
1845 (parcial)	3.956	881	22,3
1846.	3.428	525	15,3
1850.	3.758	779	20,7
1851.	3.757	1.512	40,2
1853.	2.400	933	38,9
1854 (1a. volta).	5.992	1.315	21,9
1854 (2a. volta).	5.990	1.263	21,1
1855 (parcial).	5.954	716	12,0
1857.	4.414	2.007	45,5
1858.	6.879	2.764	40,2
1863.	5.931	1.412	23,8
1864.	6.050	1.044	17,3
1865.	6.863	1.414	20,6
1867.	6.301	1.191	18,9

Fonts: Veure Quadre 1.

GRAFICA 4.- Evolució de la participació electoral a la ciutat de Barcelona, 1836-1867.

una certa acceptació. A la ciutat es segueix perfectament l'aument de votants des de 1850 a 1858, tenint com a referència les consultes de 1851 i 1857. El 1863, amb el retraïment dels progressistes, es trenca definitivament la proposta electoral del liberalisme, amb uns nivells de participació que representen un terç del cens a la província i una quarta part a la ciutat, tendència que es confirma fins el 1867; el efecte de la reforma de 1865 no té cap incidència visible en la gràfica.

3.3.- Preponderància progressista: les eleccions entre 1837 i 1845.

Un cop acabats els treballs de les Corts Constituents de 1836-37, es van convocar eleccions generals per el 8 d'octubre de 1837. Els progressistes es sentien confiats per els notables triums del any anterior, però hi havia rivalitat entre els seus líders, doncs no tots volien seguir les consignes de Mendizabal (26). Mentre, els moderats preparaven amb molta cura la campanya pre-electoral des de l'estiu quan s'organitza un comité central a Madrid sota la direcció de Andrés Borrego, que recomenava crear juntes locals seguint les tradicions de França i Anglaterra (27). Un punt que diferenciava els dos partits era com solucionar el greu problema de la guerra civil, doncs mentre els moderats eren partidaris de demanar ajuda militar a França, els progressistes incluien com a punt central del seu programa la no intervenció armada estrangera.

A Barcelona la situació política era molt conflictiva. Des de finals de 1836 hi ha constants rumors de bullangua que al final es materialitzen en la nit del 13 de gener ^{1837/} quan un grup capitanejat per Ramón Xaudardò ocupa la plaça Sant Jaume; tan sols resisteixen fins a la matinada del dia 14, doncs ^{reacció} la repressió es molt dura i no es permet que cap batalló de la Milícia Nacional s'unsixi als aixecats; tots els principals líders ^{empresonats} ~~con encasellats~~. Poc abans, el dia 12 de gener s'havien enviat varies exposicions a les Corts volguent ressaltar el clima d'inseguretat que viu la ciutat, i entre elles destaca la de la Clase de Propietarios y Hacendados, "sobre la cual gravitan mas directamente los azares de toda agitación intestina, la mas sacrificada porque mas al alcanza de toda arbitrariedad i despo-

tismo, derecho tendrá como la que mas para soltar sus clamores, para impetrar protección y auxilio" (28); la firmen gent tan "desvalguda" com Pau Gali, Epèfani de Fortuny, Joan Tamaro, el Baró de Foxà, Erasme de Janer i de Gonima, Rafael Sabadell, Josep Marià de Cabanes, Francesc de Casanovas, Josep Nadal, el Marquès de Lio, Pere Carles de Sentmenat, Honorat de Puig o Marià Vehils, entre molts altres personatges ben representatius no tan sols dels propietaris, sino de tota la burgesia catalana. Dos mesos després, el 16 de mars el Baró de Meer pren possessió de la Capitania general del Principat, mentre es celebra el procés contra Xaudaró i altres líders, que seran condemnats i executats a mort. Aquests fets son de gran importància doncs es desfà les forces esquerranes, properes a postures republicanes, i amb el Baró de Meer com principal autoritat militar a Catalunya s'inicia un període de repressió; la burgesia barcelonina sembla tancar aquí el seu arc revolucionari per pendre unes postures socials i polítiques clarament conservadores o, inclús, reaccionaries.

Amb aquests antecedents era difícil esperar unes eleccions tranquiles; el 21 de setembre els progressistes presenten en El Constitucional la seva candidatura, a on es troba a faltar a Pau Torrents i Miralda, encara que s'inclou a Manuel Mateu, un altre capitalista proxím a la política de Mendizabal. Junt a homes com Domenech, Roviralta, Alcoriza, Viadera o Domènec M. Vila, polítics que no son radicals i amb residència fixada a Madrid o altres indrets fora de Catalunya, hi ha una representació radical-progressista en Ramon Ferrer i Garcés, Joaquim Jaumar, Pere Felip Monlau i Manuel Pers, tots ells caps de la Milícia Nacional de Barcelona. Completen la candidatura el catedràtic Agustí Yañez, el comissionat per la classe de fabricants Ignasi Perera i Oms, el hisendat i comerciant d'Igualada Jaume Esteve i Claramunt —que havia sigut vocal en la Junta Superior del Principat, el 1808— i finalment el pagés i propietari de Sant Fost Jaume Tayà i Cuyàs, que "es patriota muy conocido y de una instrucción poco común en su clase" (29). En la candidatura dels senadors destaquen Marià Borrell, Antoni Ferrer i Pons, Leodegari Serra i Josep Baiges, comerciants, fabricants o hisendats, però també caps de la Milícia en aquests moments o en altres circumstancies.

La candidatura moderada era apoyada per El Vapor i El Guardia Nacional, i era coneguda com la candidatura Torremegia, donca figurava en primer lloc Albert Baldrich. En ella hi formaven part molts hisendats com Pau Gali, Carles de Martí,

Ramón de Bacardí, Josep Carbonell o Josep de Gisbert, els comerciants i fabricants Josep Antoni Flaquer, Leodegari Serra —que també s'havia presentat amb els progressistes en la candidatura de senadors— i Pere Moret, i els funcionaris de l'Estat Joaquín Rey i Claudio Antón de Luzuriaga. Al comentar les dues candidatures, El Constitucional no s'estava d'afirmar que "el capital de nuestros candidatos (els progressistes) es impendible; debenlo a la capacidad, no al contrabando, ni a tentamentos, ni a especulaciones escandalosas" (30), això darrer, dedicat als candidats moderats. El Guardia Nacional, al seu torn, acusava els progressistes de "descamisados, bullengueros, republicanos, incendiarios" (31).

Amb els ànims molt excitats s'arriba al primer dia d'eleccions. Els moderats aconseguen col·locar a Rafael Nadal, Ignasi Girona i Joaquín Martí i Codolar com a presidents de les meses dels districtes 1, 2 i 4, mentre els progressistes ^{ho fan} (guanyen) en el 3er i 5é, presidits per Joan Vilaregut i Ramón Ferrer i Garcés. Aquest mateix dia es assassinat l'hisendat Marià Vehils, al sortir del col·legi electoral on havia anat a votar. La situació es confusa, com ho explica el consul anglès: "las autoridades no tenían poder, la Milicia Nacional estaba en estado de rebeldía, y casi todos los ciudadanos respetables huyeron precipitadamente de sus casas, buscando refugio en los distritos rurales o a bordo de los barcos en el puerto..." (32). El consul exagera una mica, doncs les eleccions segueixen celebrant-se en els districtes 1, 3 i 5, mentre en el 2on i 4art es suspenen momentàniament fins el dia 11. El dia 13 d'octubre, el Baró de Meer, que perseguia carlins, entra a Barcelona amb 4.000 soldats d'infanteria i 300 de cavalleria, decreta l'estat de setge i el dia 15 ordena la dissolució de la Milícia. En la Sesió de Corts de 27 d'octubre de 1837, els diputats catalans Joaquín Alcoriza, Domènec M. Vila i Josep Roviralta demanen que "el Ministerio (de governació) se presente en la sesión de mañana a dar cuenta de las ocurrencias de Barcelona donde el Comandante General Barón de Meer ha dispuesto el embarque de varios individuos proveyendo el buque con viveres para dos meses y medio, se ha hallenado varias casas entre ellas la de un diputado, se ha desarmado a la Milicia Nacional y se han tomado varias medidas dignas de llamar la atención del Congreso" (33). Finalment, en la sessió del 2 de novembre, va apareixer el ministre de guerra, sense comprometre en cap sentit: "que el gobierno no podía entrar en contestaciones sin comprometer la causa pública" (34). El 26 de febrer de 1838 trobem una citació

Judicial sobre l'assassinat de Marià Vehils contra el boticari Josep Oriol Ronquillo, el comerciant Francesc Sacristà, el sastre Joan Rojas i el metge Pere Felip Monlau, entre altres persones (35); desconeixem si foren els responsables del atentat però si sabem que estan relacionats, com Ramón Xaudardò, amb els primers nuclis de republicans i fundadors del partit demòcrata.

Foren elegits diputats per la província de Barcelona els components de la candidatura moderada, la meitat d'ells els hisendats i propietaris que ja hem esmentat. També figuren capitalistes establerts a Madrid, com Pere Moret i Ayats i Josep Antoni Flaquer, aquest darrer emparentat amb els Ceriola doncs una germana seva es casa amb Jaume Ceriola (36). Les eleccions de 1837 marquen un punt important en l'evolució de la burgesia barcelonina, doncs els mateixos que votaren als progressistes el 1836, ara s'han decantat clarament cap a postures moderades i votant una candidatura plena d'hisendats; sens dubte hi ha rel.lació amb la exposició de la Classe de Propietaris que hem comentat anteriorment. La figura autoritaria del Baró de Meer, que a partir d'ara deixarà a la ciutat la major part del exercit en comptes d'amar a perseguir partides carlines, permet restablir la seguretat i l'ordre i, precisament, es en aquests anys -1838 i 1839- quan es torna a notar una certa reactivització econòmica i es comença a invertir en la indústria (37).

Durant la primera quinzena de febrer de 1839, al córrer rumors que es substituiria al Baró de Meer, la Junta de Comerç, els Col.legis i Gremis i altres institucions representatives de la burgesia i les classes dominants s'afanyen a enviar exposicions a la Regent explicant les excel.lencies del Baró i pregant que no fos substituït. Econòmicament es un bon any, com comenta l'articulista del Diari de Barcelona Aben Abulema: "este año hay una buena cosecha. Todo va viento en popa, y anuncia una paz muy cercana" (38). A finals de juny, un mes abans de les eleccions fixades per el 25 de juliol, els diaris ja comencen les campanyes electorals. Els progressistes se les prengueren mes seriosament que les anteriors, i ja el dia 10 de juny es reuneix a Madrid una assemblea on prenen la iniciativa ^{de jure?} Fermin Caballero i Pere Surrà i Aull per (traçar) un programa de onze punts: es demana la llibertat de premsa, una ampliació del cens electoral, mantenir la

independencia dels ajuntaments i promoure la educació política del poble, com a punts mes destacats (39).

El 10 de juliol ja es coneixen les candidatures de moderats i progressistes. Aquests darrers han tret alguns dels elements radicals com Monlau o Jaumar, i basen la candidatura en homes establerts a Madrid: Argüelles, Viadera, Campuzano, Vila, Torrents i Miralda, Mateu i Roviralta. Es completa amb l'advocat Manuel Pers, el catedràtic Agustí Yañez i el metge Ramón Ferrer i Garcés; els fabricants son representats per Gabriel Castells, de Igualada, i Manuel Torrents i Serramallera, de Moyà. Jaume Tayà i Cuyàs segueix representant els petits propietaris, mentre no hi ha ningú que es pugui relacionar amb els hisendats (40). Contràriament, els moderats segeixen comptant amb molt hisendats en la seva candidatura, concretament a Carles de Martí, Ramon de Bacardí, Pau Galf, Miquel de Foxà, Francesc Coll i Jover i Josep Torelló. S'inclueix ara també a dos prestigiosos polítics moderats com son Ignasi Samponts i Francesc Perpinyà, homes que han tingut experiència com a diputats en legislatures anteriors (41). Perpinyà es prou conegut a Madrid per la seva xerrameca: "el imperturbable procurador por Tarragona, mas famoso por su elocuencia que lo fueron Mercurios por las fuerzas, Atlanta por las espadas, Miringo Rebulgo por las jacaras, Fr. Gerundio por su pedanteria, Owen por sus agudezas y Pichote por sus tonterias", tal com el descriu Fermin Cabañero (42).

Després d'una campanya electoral bastant llarga, on el punt central d'enfrontament entre El Constitucional i El Guardia Nacional es canalitzava en tractar la gestió del Baró de Meer, definitivament cessat, i la actuació de la Milícia Nacional, el 25 de juliol començaren les eleccions. Els progressistes aconsegeixen la victòria absoluta en tota la província, al comptar amb els districtes dels entorns de la ciutat: el Baix Llobregat, la Maresme i Vilanova, però els moderats s'imposen a molts districtes rurals i a Barcelona, cosa que no deixa de ser un anacronisme doncs els progressistes vengeren a les principals ciutats espanyoles com Madrid, Cadiz, Malaga, Sevilla, Valencia o Saragossa. Els únics diputats que prengueren l'escò foren Torrents i Miralda, Vila, Mateu, Campuzano -tots ells residents a Madrid- i l'industrial Gabriel Castells. Els altres renunciaren, alguns per ser elegits també en altres províncies com Argüelles i Roviralta, i n'hi ha que no varen tenir temps de jurar a les Corts, doncs el 31 d'octubre el

recentment nomenat ministre de la guerra Ramón María Narvaez tancava la breu legislatura de la tardor de 1839. Poc abans, el 31 d'agost, s'havia firmat el conveni de Vergara entre Espartero i ^{Maroto} Cabrera, fet que el govern moderat de Parez de Castro no va sapiguer pair a temps doncs militars com el mateix Espartero o Isidro Alaix, ministre de la guerra fins octubre de 1839, es decantaven clarament cap els progressistes. El bruscat tancament de la legislatura de 1839, que de fet es l'origen de la crisi política de 1840 que portarà a la renúncia de Maria Cristina del seu carrec de Regent, evidencia de nou la poca preparació dels polítics en governar amb un Parlament popular.

Sis mesos després de les eleccions de 1839, es tornava a viure un clima pre-electoral, ara mes apassionat doncs els moderats que controlaven el govern a Madrid i a la Diputació de Barcelona, procuraren influir partidariament en el moment de dictar normes pre-electorals i al confeccionar el cens. A Barcelona, després de unes emotives eleccions municipals que portaren a eminents progressistes com Domenech, Pau Palachs o Josep Maluquer a la Casa Gran, la campanya electoral es celebra amb els tradicionals enfrontaments entre El Constitucional i El Guardia Nacional, que aviat afecta al mateix Ajuntament i a la Diputació, per el tema de la confecció de les llistes d'electors.

Els progressistes es reuneixen el 10 de desembre en una assemblea a l'Ajuntament, mentre els moderats elegeixen una Junta de comissionats el 19 de desembre a la Llotja, on assistiren uns 3.000 electors (43). El dia 22 hi ha un miting de presentació de la candidatura "Monarquico-constitucional" -moderats- on parlen Josep Marià de Cabanes i Martí d'Eixalà, i finalment es publica el programa i candidatura en els primers dies de gener de 1840, a El Guardia Nacional. La encapçala Espartero, heroi de tota la familia liberal en aquestes dades, i segueix recolzada principalment en els hisendats, com Ramón de Siscar, Francesc Coll i Jover i Antoni Xuriguera. Però també es té present als sectors capitalistes al incloure el industrial Tomas Coma i Miró, els comerciants Josep Bofarull i Carbonell i Sabastià Soler i Ribas, i el fabricant Miquel Catarineu. Finalment trobem a homes prestigiosos com Antoni Barata, el coronel Felix de Mesina i els catedràtics Felix Janer, de medicina, i Joan Agell, de fisica (44). Així s'aprecien canvis

importants doncs ara es presenta una candidatura mes representativa de tots els sectors burgesos.

Els progressistes també volen comptar amb Espartero, mantenint a Torrents i Miralda, Campuzano, Alvarez, Castells i Pers, però radicalizant la candidatura de nou al recomenar a Pere Felip Monlau, Joaquin Jaumar i Josep Antoni de Llinàs, membres de l'ala democrata del partit. Pel senat proposen la terna prou caracteritzada de Marià Borell, Josep Maluquer i Antoni Gironella, homes de la Milícia Nacional de Barcelona, a mes de ser comerciants o hisendats (45). La campanya electoral segueix amb les acusacions de El Constitucional i l'Ajuntament contra l'actuació de la Diputació, i El Guardia Nacional fa córrer rumors de que els progressistes preparen una nova bullanga. Un industrial moderat de Terrassa rep un anònim, informant que es vol incendiar la seva fàbrica.

Les eleccions despertaren molt interès, van votar prop del 70 % dels electors de tota la província i donaren un triomf clar als moderats, enviant com a diputats a Tomas Coma, Antoni Barata, Francesc Perpinyà, Felix de Mesina, Felix Barba i Miquel Catarineu. Però no mancaren incidents; en el districte 6é de Barcelona -el 5é en la distribució civil- l'actuació partidista de les autoritats civils provoca una queixa de varies personalitats de tendència progressista que envien a Madrid varies exposicions demanant l'anulació de les eleccions a Barcelona: "el Jefe Político, abusando notoriamente de su autoridad, revocó una decisión tomada por la mayoría del colegio y mando que se instalara la mesa compuesta de individuos a quienes la mayoría de los electores reunidos en junta habían resuelto que no se les diese posesión por los motivos que arroja el acta mencionada: por esto mas de 300 electores progresistas de dicho distrito se abstuvieron de tomar parte en las elecciones " (46). A Hospitalet també es produeixen incidents, com confirma una suscripció oberta per El Guardia Nacional "a favor de las personas a quienes los incendiarios del llano del Llobregat han perjudicado con la quema de ricas cosechas y tala de árboles, en venganza de figurar en la mesa (electoral) que ha triunfado en el distrito de Hospitalet" (47). Aquí son els moderats que acusan d'intemperancia als progressistes doncs descontents de com haviananat el escrutini de vots, provoquen desordres i atentats a la propietat privada. Els incidents son nombrosos i variats però la majoria aïllats i sembla que cerquin mes molestar a l'enemic polític que decantar definitivament els resultats de les

eleccions d'un costat o altre.

Les noves Corts, que tenen de nou una breu legislatura entre abril i octubre de 1840, començaren les sessions en un clima de violència i inseguretat. El govern de Perez de Castro volia imposar una nova llei municipal amb la intenció de reduir molt les atribucions que disfrutaven els ajuntaments tradicionals, que eren institucions autònomes i prou representatives (48). A l'estiu, la Regent Maria Cristina i bona part del govern visiten Barcelona per considerar-la una ciutat moderada i més segura que la pròpia capital del Regne. Però es produeix un aixecament popular, instigat per els progressistes, que reclamen a Espartero en el govern, i poc després la coneguda manifestació de "las levitas" a favor de la Regent on participa la flor i nata de la burgesia barcelonina, però que acabarà a bastonades. La crisi definitiva esclata el setembre i octubre a València, des d'on la Regent decideix exiliar-se; una mesos abans, al marxar de Madrid, havia retirat tots els objectes valuosos de Palau i sortia d'Espanya com una de les dones més riques de tot Europa (49).

Espartero era el nou cap de govern, poc després assumeix la Regència, i els progressistes controlaven el poder executiu, encara que el partit es trobava mig dividit a causa dels nombrosos líders i fraccions internes. Es convocaren eleccions per el 1 de febrer de 1841 i la Junta de comissionats progressista de Barcelona, presidida per Marià Borrell, comença a preparar-les desde principis de gener. Primer preocupaven les diferents tendències dins el partit, ja que des del 10 de gener una Asociación Patriótica, amb Abdó Terrades com a secretari, convoca reunions per els electors progressista-demòcrates. Però aviat es comença a temer la reticència dels moderats a presentar cap candidatura. El Constitucional publicà el 25 de gener la candidatura oficial dels progressistes, on trobem que el comitè de Barcelona es decanta cap el sector de Joaquim M. Lopez, considerat el més radical, que encapçala la candidatura, que formen també Domènec, M. Vila, J. Jaumar, G. Alvarez, J. Roviralta i M. Mayora. Les novetats més importants són l'aument de comerciants i fabricants, com l'indianà Jaume Badia, Joan Vilaregut i Antoni Vidal. Els hisendats són representats per Josep Ricart, i s'inclou també el metge madrileny Juan Llacayo, al comandant de la Milícia Nacional Francesc Sobirà i el

advocat Pau Palachs, alcalde de Barcelona ^{en} el 1840.

Els progressistes, sense la oposició dels moderats, s'imposaren fàcilment, doncs la confosa candidatura de la Asociación Patriótica de Terrades no aportava casi cap nom nou, excepte als de Pere Mata i Joan Prim, als que tampoc s'els pot considerar excessivament esquerrans.

Devant les nombroses renunciés dels diputats electes, a finals de juny es celebren unes eleccions parcials per decidir les dos plaçes que encara falta per ocupar. Els progressistes presenten dues candidatures diferents, on coincideixen Joaquín Alcoriza i Pere Mata, però es presenta per primer cop una altre del Partit Demòcrata que proposa a Patricio Olabarria, republicà madrileny i redactor del periodíc radical El Huracán, a Josep Verges, propietari de Calella, i a Pere Felip Monlau, metge i redactor de El Popular de Barcelona. En el seu programa destaca la consigna "el Pueblo Único Soberano" i altres punts com una ampliació de la llei d'imprensa, la protecció de la indústria nacional, el combat contra el contraban, que es confonen amb els programes burgesos (50). Els progressistes no van tenir problemes per imposar-se, doncs la candidatura democrata obtingué com a màxim 249 vots a favor de Monlau, però el que realment preocupava era la greu qüestió del retraïment dels moderats. El Constitucional, alarmat per la baixa participació en les eleccions de 1841, intentava buscar motius: "no pudiendo persuadirnos que esa poca concurrencia a las urnas sea una muestra del poco interés que les inspira a los progresistas la facultad de nombrar representantes del pueblo (...), en primer lugar creamos que esta especie de indiferencia nace de la ausencia de electores moderados" i després també "influye esa división deplorable introducida en el campo progresista" (51).

La situació política era prou conflictiva i certament els progressistes estaven lluny de presentarse com un partit unitari. El novembre de 1842 una nova crisi esclata a Barcelona arran de un conflicte pels impostos d'entrada a la ciutat -els tradicionals drets de porta-, i el grup de republicans dirigits per Terrades provoquen una bullanga que acabarà amb el bombardeig de la ciutat ordenat per el mateix Espartero. En senyal de protesta, els diputats per Barcelona Gregori Alvarez, Miquel Mayora, Joaquín Jaumar i Joan Antoni de Llinàs -aquest darrer elegit en les parcials del 30 de març de 1842- renuncien al seu escó en el Parlament (52).

A finals de desembre de 1842 Espertero torna a Madrid, on es mal rebut i durament criticat per el bombardeig de Barcelona, El Regent reacciona a principis de gener de 1843 dissolent les Corts i convocant eleccions per el 27 de febrer. La fablesa del govern, doncs la fracció esquerrana de Joaquin M. Lopez i Fermin Caballero els era contraria i l'ala moderada del partit representada per Mendizabal només apoyava tàcitament al govern, va animar als moderats a presentar-se a les eleccions.

A Barcelona, on els progressistes eran anti-governamentals i seguien apoyant a la fracció de J. M. Lopez, es va intentar fer una candidatura de coalició amb els moderats. Comissionats dels dos partits es van reunir a El Bruc a finals de gener i en principi es va arribar a un acord per incloure membres dels dos partits en una mateixa candidatura, però finalment aquesta iniciativa va fracassar. Malgrat el desacord, els moderats al presentar els seus candidats, incluiren a varis progressistes com els indians Francesc Vinyes i Jaume Badia, i a Pau Torrents i Miralda, probablement tots ells propers a les postures de Mendizabal; excepte Badia, els altres dos també figuraven en la candidatura progressista, cosa que fou motiu d'acusacions mutues en els darrers dies de la campanya electoral. Completaven la candidatura dels moderats el economista madrileny Estevan Sairó, el catedràtic Joan Agell, l'advocat Bertran i Ros, el militar Josep M. Gispert i Josep Manso, el comerciant de Mataró Joaquin Martí i Andrau i els "doceañistas" Marqués de Miraflores i Martínez de la Rosa (53). Es trobava a faltar la tradicional i sempre numerosa representació d'hisendats.

Els progressistes es presentaren dividits, doncs a més de tenir a varis homes entre els moderats, circularen varies candidatures per la província cosa que portà a moltes confusions i a la divisió dels vots. La oficial, la publicava el 25 de febrer de 1843 El Constitucional, i la composaven J.M. Lopez, Torrents i Miralda, F. Vinyes, P. Palachs i J. Alcoriza com a base. S'incloïa oficialment per primer cop a Pere Mata i els militars Joan Prim i Josep Ventosa, a més d'una notrida representació de propietaris i hisendats: Vicens Sisternas, Jacint Febres, Joan Romeu, Jaume Ferrer i Roca i Josep Dachs, que sorpren bastant si tenim en compte la falta de comissionats per els fabricants i comerciants de Barcelona. L'altre candidatura que també circulava per la província -a la ciutat va tenir molt poc ressó-

era un xic més radical i com a variants trobem a Joan Vilaregut, Manuel Pers, Gregori Alvarez, Gaietà Roviralta i el militar Llorenç Milans del Bosch; va tenir acceptació en els importants districtes de Granollers, Mataró i Vilanova (54).

La confusió i proliferació de les candidatures va portar a resultats molt ajustats i tan sols quatre candidats -Vinyals, Torrents, Agell i Badia, tots ells apoyats per els moderats però, excepta Agell, ~~don~~ de signe progressista, aconseguiren la majoria dels vots i va ser necessari recórrer a la segona volta. A la capital, destaca el clar triomf dels moderats en votacions que oscil·laven entre els 1.922 i 1.659 vots, contra el màxim de 520 vots de Torrents.

Per la segona volta, convocada pel 24 de març, els progressistes diferenciaren la candidatura respecte els moderats i es possaren d'acord per presentar-ne una d'unitaria; incloua a Lopez, Prim, Vilaregut, Mata, Palachs, Milans del Bosch, Ventosa, Pers i Romeu, desapareixent la majoria d'hisendats i acceptant els principals membres de la candidatura alternativa de la primera volta. També mostra la militarització que afecta a la política en aquests anys, doncs hi han tres militars -Prim, Milans i Ventosa-, (a més de) ^{per} dos polítics -Lopez i Mata-, dos advocats -Pers i Palachs-, un fabricant -Vilaregut- i un pages-propietari -Joan Romeu. Els moderats repetiran la mateixa candidatura ^{de} que en la primera volta, però ara sense el reforç dels progressistes que ja havien sigut elegits.

La victòria fou clara pels progressistes, especialment a la província, doncs a la ciutat es seguia votant a favor dels moderats que conseguen 1.515 vots contra 843, en els candidats més votats de cada partit.

Les Corts de 1843 estaven dividides en varies minories de les fraccions del partit progressista i un grup de moderats; Espartero, en una estranya jugada política, va col·locar en el poder als líders radicals Fermin Caballero i Joaquín M. Lopez, però per el maig ja hi ha una crisi de govern que provoca la dimissió dels esmentats líders. Es decreta la dissolució de les Corts el 26 de maig i es convoquen, sense massa sentit, noves eleccions per l'agost. A principis de juny ja hi ha un aixecaments populars a varies ciutats i es critica obertament a Espartero, que ara no sols ha perdut el control polític, sino també el dels militars; a Reus, Prim encapçala la Junta formada davant la crisi, on figuren també tres

fabricants, dos comerciants i un advocat. A finals de juliol Espartero deixa el país, mentre el govern es de nou controlat per Caballero i Lopez; però els moderats també es mouen i Narvaez rodeja a Isabel II de una camarilla molt conservadora. A molts llocs del país, les rebelions tendeixen a radicalitzar-se, enfrontant-se al mateix govern i perdent la burgesia el control de la situació.

La més importants de les revoltes urbanes fou la de Barcelona, que va durar entre agost i novembre de 1843, revolta coneguda per La Jamancia fent al·lusió al seu caracter popular. Com en la bullanga de 1842, la burgesia s'afanyà a sortir de la ciutat i les Juntas Supremes de Govern que es van anar formant espontaneament tenien un aire molt radical, encara que es difícil identificar el seu signe polític i clarificar els seus objectius. Probablement els dirigents estaven relacionats amb els elements més esquerrans del partit progressista, com Rafael Degollada que era comissionat d'aquest partit al preparar les eleccions en anys anteriors i que el trobem primer com a vocal i després com president de la Junta; també hi ha líders republicans o demòcrates com J. Vergés, Tomas M. Quintana o Josep Oriol de Ronquillo. L'aixecament tenia un aire populista i probablement era portat per menestrals, artesans i obrers, com sembla indicar al trobar a Joan Muns, líder de l'Associació de teixidors, capitanejant un batalló de voluntaris (55).

Prim, Milans i altres militars progressistes s'encarregaren de reduir la sublevació que políticament va significar una greu crisi per el partit progressista a Barcelona. Mentre, s'havien celebrat noves eleccions a tot l'Estat i Barcelona les comença a preparar des de Gràcia, on es troba reunida la major part de la burgesia i les principals autoritats. S'ha nomenat una Diputació i un Ajuntament amb una notrida representació dels sectors moderats i la campanya electoral es disfressa amb la pretensió de formar una candidatura unitària. El diari conservador La Verdad incluïa el següent editorial mentre es celebren les eleccions: "afortunadamente, los antiguos partidos leales se han refundido en uno solo, todos ellos se han presentado en la candidatura que los comisionados han presentado y no habrá quien dispute la victoria", per criticar després als esparteristes: "el día en que los centro-ayacuchos escaláran el poder, aquel día recibiría el golpe de gracia la industria de Cataluña y su tranquilidad y su sosiego" (56).

La candidatura la formaven els progressistes Joan Prim, Milans del Boch i Jaume

Badia, que de fet ja es trobaven mes proxims a postures conservadores que progressistes ^{deguet} per ~~els~~ darrers aconteixaments, i una colla de moderats ben significatius com els militars Josep M. de Gisbert i Juan de la Pozuela, els hisendats Ramón de Bacardí, Antoni Satorras, els capitalistes Tomas Coma i Pere Moret, i els influents polítics i advocats com Francesc Perpinyà, Ramón Martí d'Eixalà, Estevan Sairó, Antonio Alcalá Galiano i Carles Llauder (57). La candidatura recull a antics diputats moderats de tot el període 1837 a 1843 a mes d'incloure ^{per exemple} al prestigiós catedràtic de dret R. Martí d'Eixalà que va tenir molta influència en la definició de les corrents conservadores, sovint properes a postures reaccionaries, de la burgesia catalana (58). Naturalment no varen tenir dificultats en imposar-se en unes eleccions que no despertaren gaire interès; tampoc van tenir massa significació/doncs cap diputat electe va tenir temps de presentar-se a Les Corts ja que la legislatura es va suspendre el 27 de desembre del mateix 1843.

A Madrid la situació política evolucionava rapidament a favor dels moderats un cop declarada la majoria d'edat de la reina-adolescent Isabel II. Gonzalez Brabo, que havia traïdonat als progressistes, i el general Narvaez feren dimitir el govern de Joaquin M. Lopez el mateix desembre de 1843 i iniciaren una dura repressió contra els sectors populistes. Els intents d'aixecament o revolta a Figueras i Cartagena foren brutalment aixafats i els moderats prengueren el control efectiu del govern. Es facilitaren les coses al no convocar les Corts, suspeses a finals de 1843 i dissoltes definitivament el 10 de juliol de 1844, i no es crida a eleccions fins el setembre, quan el partit progressista ja es trobava totalment desfet i els seus líders aïllats.

A la província de Barcelona es presentaren varies candidatures moderades que conseguiren despertar l'interès de mes de un terç del cens electoral, sortint com a diputats Francesc Perpinyà, Estevan Sairó, Ramón Martí d'Eixalà, Josep M. de Gisbert, Luis Pinzón, Joan Vañiles i Josep Manso i Juliol, comte de Llobregat (59). La tendència cap a postures mes dretanes es evident en relació a les candidatures moderades del any anterior. Les Corts elegides en aquestes eleccions foren les encarregades de preparar i aprovar la Constitució de 1845 i la Llei electoral de 1846, que significaven una rectificació important del sistema liberal; contràriament a 1837, la base legislativa del règim ara tant sols es apoyada per una part de la familia liberal.

Caracterització dels districtes electorals a la província de Barcelona, en les eleccions de 1837 a 1843.

Al comentar les eleccions de 1837 a 1845, ens hem centrat en la recerca del clima polític, la formació de candidatures, la lluita entre els partits i les caracteritzacions dels diputats. S'ha fet, doncs, un comentari general tenint a tota la província de Barcelona com una unitat que es el que de fet busca la estructura de la llei de 1837, ja que son tots els electors sense diferenciació de districtes els que elegeixen els nou diputats que els representen a les Corts. Ara voldriem estendre l'anàlisi tenint en compte que cada districte pot ser també una entitat individual dins la circumscripció provincial. Però no volem fer un estudi en profunditat de algun districte en concret, encara que fer-ho, per exemple, a Mataró, Vic o Sant Andreu del Palomar, al llarg de tot el període liberal pot aportar dades interessants, doncs fuig dels objectius que ens hem proposat.

El que si es pot fer es donar unes línies generals per identificar la tendència política dels diferents districtes de la província. En aquest sentit s'han elaborat els Mapes 21, 22, 23, i 24 on es pot observar el repartiment de progressistes i moderats en els districtes segons els resultats de les eleccions; s'han escollit les consultes de 1837, 1839, 1840 i les primeres de 1843 per ser les mes completes, mentre s'ha prescindit de les restants, concretament les de 1841, les de desembre de 1843 i les de 1844, doncs no hi ha rivalitat entre els partits. En els mapes es pot apreciar el partit que ha vençut i si ho ha fet amb molta ventatge -mes del 60 % dels sufragis-, o si, contràriament, hi ha un cert equilibri i lluita en les votacions del districte -en aquest cas la candidatura guanyadora ha conseguit menys del 60 % dels vots del districte. Per un millor comentari, s'han de tenir presents els Mapes 8, 9, 10, 11 i 12 sobre la distribució dels electors per districtes a partir de les categories fiscals que, com hem vist anteriorment, representen activitats materials i sectors socials.

Es poden identificar els votants d'un o altre partit amb els electors d'alguna categoria fiscal? Es difícil de respondre a aquesta pregunta doncs a partir de la comparació dels mapes tant sols es poden distinguir unes tendències un xic imprecises. Potser es millor primer intentar identificar els partits polítics en

nuclis rurals o urbans. En general els moderats es poden identificar mes amb els districtes rurals, com en la zona d'Ausona, Bages o Vallès Oriental, mentre que als progressistes els afavoreix mes els nuclis urbans com les ciutats dels entorns de Barcelona, Mataró, Vilanova o Sabadell. Si bé en principi es pot destacar aquesta tendència, es cert que no es absoluta doncs en altres ciutats com Vic, Manresa, Terrassa o la mateixa Barcelona hi ha un clar predomini dels moderats. Així es pot afirmar que els progressistes reuneixen la seva base electoral en els districtes on hi han nuclis urbans com a tendència general, però matitzable, mentre no hi ha masses indicis que contradiguin la identificació dels moderats amb els districtes rurals.

De fet no es suficient aquesta diferenciació si no tenim en compte aspectes socio-professionals dels electors en els districtes. Així, prenent com a referència el Mapa 12 sobre lloger urbà, veiem que hi ha molta rel.lació entre els districtes amb major pes de l'inclinat amb els de major influència dels progressistes, cosa que fa pensar que a mes d'una tendència general cap els nuclis urbans, els progressistes son mes votats en els districtes amb major nombre de classes mitjes. Els mapes dels contribuents son mes difícils de rel.lacionar, encara que districtes com Vic, Manresa o Granolles amb un gran pes dels contribuents territorials es decanten a favor dels moderats, mentre a Mataró, Sabadell o Gràcia on hi ha mes pes dels contribuents d'industria i comerç, cap els progressistes. Però amb la informació que tenim, creiem que es precipitat considerar aquests indicis com afirmacions.

Al buscar uns resultats constants en els districtes, veiem que entre 1837 i 1843 els moderats sempre han vençut a Roda de Ter, Vic, Centelles, Sallent, Sant Sadurn i Sitges, tots ells districtes essencialment rurals, la majoria en la part nord de la provincia, i només (hi ha) un nucli urbà important, Vic. També trobem una forta influència dels moderats en els districtes de Vilafranca, Terrassa, Granollers -on els progressistes nomes van guanyare al 1843- i Manresa, que son districtes amb poblacions urbanes prou importants però, probablement, mes unides als sectors i activitats rurals que a mercantils i industrials. Sobre tots aquests districtes sobressurten els 1er, 2on i 4art de Barcelona, que també es decanten clarament cap els moderats i, en part, ens trenquen aquestes primeres interpretacions, doncs son indubtablement urbans. Clar que coincideix amb les zones de la

ciutat amb major representació de l'elit de la burgesia comercial -districte 1er i dels grans propietaris -districte 4art. Es certament un fenomen interessant que la burgesia barcelonina es decanti cap als moderats quant a la majoria de ciutats espanyoles es vota als progressistes, a menys que tinguem en compte la presència de molts propietaris en el cens, que com a Vic, Manresa, Terrassa i Granollers, fossin partidaris d'una evolució socio-econòmica mes pausada i ordenada que la proposada per els progressistes. Es possible que l'elit de la burgesia barcelonina es consideri mes amenaçada que altres de la resta del Estat, i ja hem vist com el 1837 s'ha apartat de la via revolucionaria per cercar un arbitrari manteniment de l'ordre públic i la seguretat de les ~~seves~~ propietats.

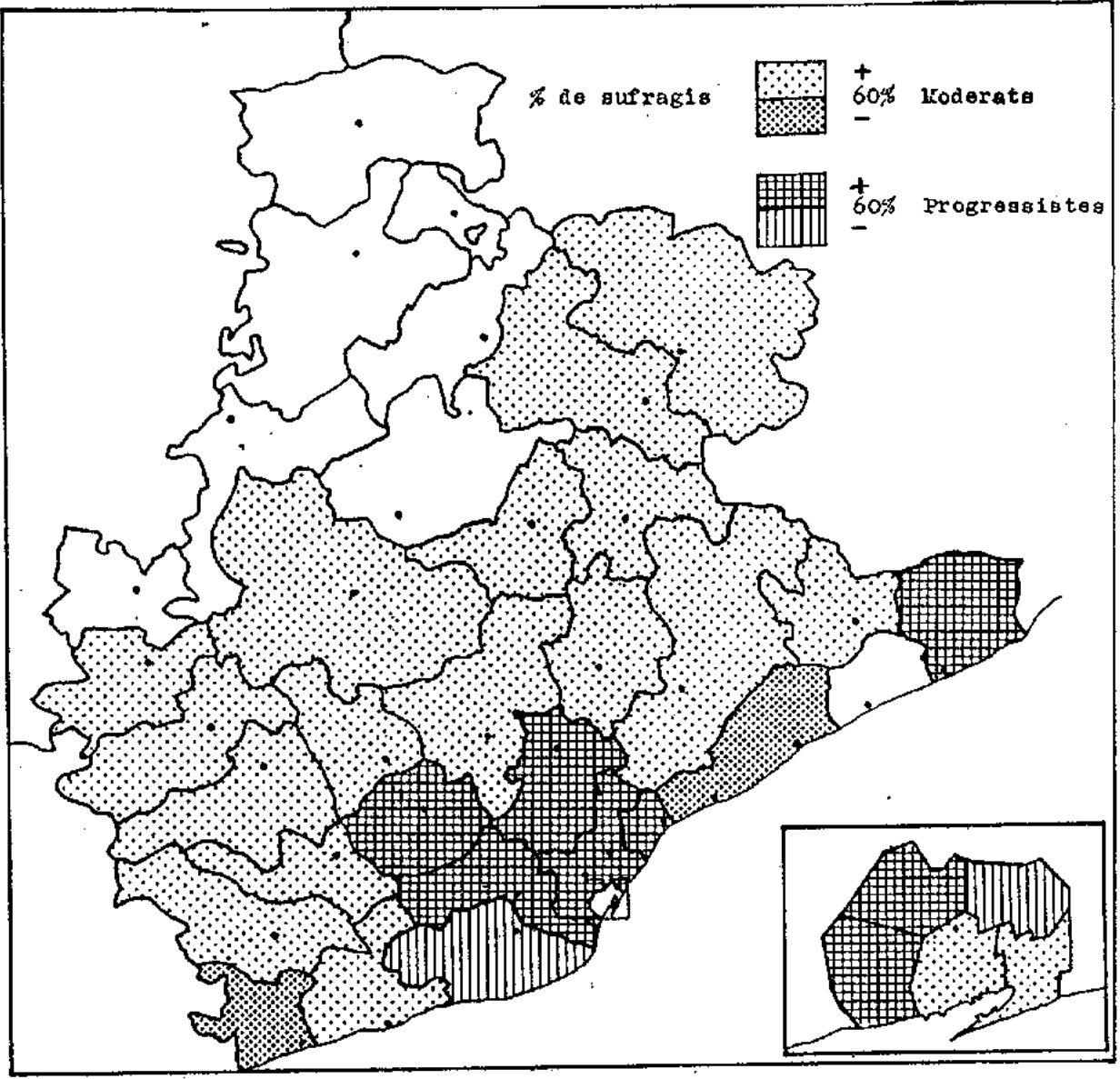
Els progressistes guanyen clarament en els districtes de Sabadell, Martorell, Badalona, Sant Feliu de Llobregat, Sant Andreu del Palomar, Gràcia i en el 5é de Barcelona -en aquests quatre ultims districtes guanyen els moderats el 1840 doncs van introduir modificacions en el tractat i en el cens ~~no sense~~ ^{les} ~~seves~~ ^{seves} legals, i per tant no son significatives. Tots ells es troben en el Baix Llobregat i als entorns de Barcelona, precisament en llocs on hem vist que hi ha molt pes dels electors per inquilinat i contribuents d'industria i comerç, cosa que s'ha relacionat amb un major pes de les classes mitjes. Els segueix, també de signe progressista encara que en alguna ocasió van vencer els moderats, els districtes de Vilanova, Mataró, El Masnou, Capellades, i Esparraguera, els tres primers situats en el litoral i considerats com nuclis urbans i ports comercials importants, mentre que en els altres dos cal destacar a Capellades on hi ha una manufactura tradicional molt arrelada, i Esparraguera sens presenta com la continuació de la conca del Llobregat. Certament si busquem on situar una classe mitja formada per menesbrals, botiguers i petits propietaris, es en tots aquests districtes on tenim mes possibilitat de trobar-la. Però també es pot apreciar que alguns d'aquests districtes es caracteritzen per la manufactura de teixits tant tradicional com mecanica, per exemple el districte 5é. de Barcelona, Sabadell o Capellades; es possible que una part dels fabricants, i no necessariament els grans industrials, fossin partidaris dels progressistes. Els progressistes tenen la seva base electoral en les zones urbanes amb major proporció de classes mitjes i, ocasionalment, en parts de la burgesia com podria ser el sector dels fabricants.

També s'aprecia uns interessants aparellaments entre districtes, com per exemple

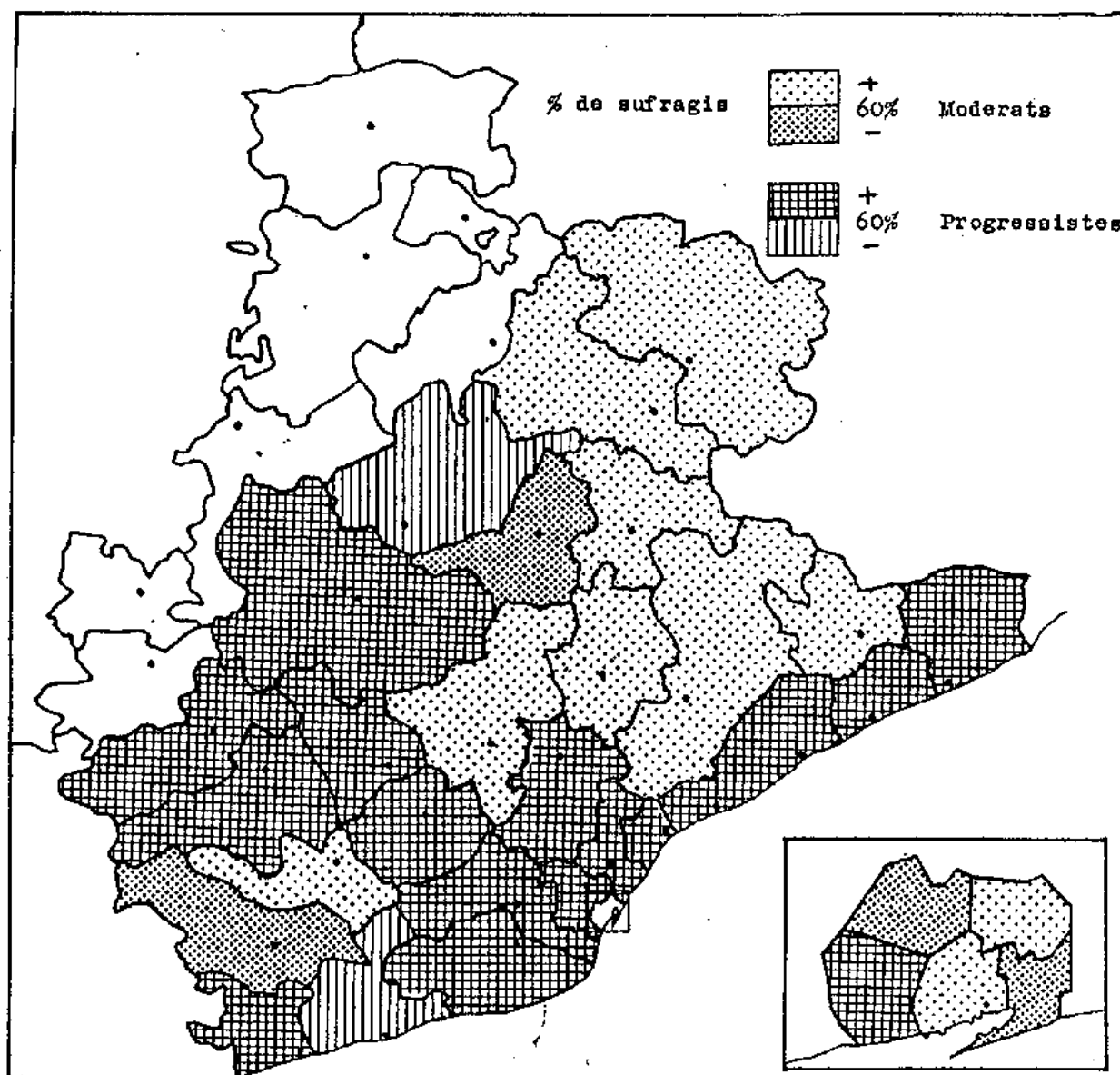
la Vilanova mercantil i progressista davant de Vilafranca, mercat de una zona rural i moderada. Amb Sabadell i Terrassa succeix el mateix, doncs malgrat trobar-se tots dos districtes en el Vallès Occidental, cada un es decanta clarament cap a un partit; a Sabadell s'ha desentrotllat més la manufactura, mentre Terrassa es una ciutat de propietaris rurals i burgesia comercial. Finalment hi ha la dicotomia Granollers-Matarò, on es clara la presència de un districte rural amb petita o mitjana propietat pagesa davant la ciutat mercantil i industriosa, capital d'una zona litoral.

Creiem que hi han substancials diferències entre els districtes de predomini progressista o moderat, encara que tota generalització ens pot portar en aquest cas a un cert confusionisme. Pecant d'imprecisions, es pot avançar unes línies de tendència: els moderats reuneixen més vots en districtes amb presència de grans propietaris, sectors de l'elit burgesa, petits propietaris agraris i, prioritàriament, rurals. Contràriament els progressistes tenen la base electoral en les classes mitjanes urbanes, arreglant sectors de petita burgesia a on es pot incloure a fabricants, menestrals i petits propietaris urbans. Les línies són excésivament simplistes, però creiem que ens identifiquen un electorat que, com s'aprecia en els mapes, es trova dividit en dos meitats: els moderats són més forts en el nord i el centre de la província, mentre el predomini progressista es en el litoral i al entorn de Barcelona, que forma una illa conservadora en el mig de la zona més radical de la província.

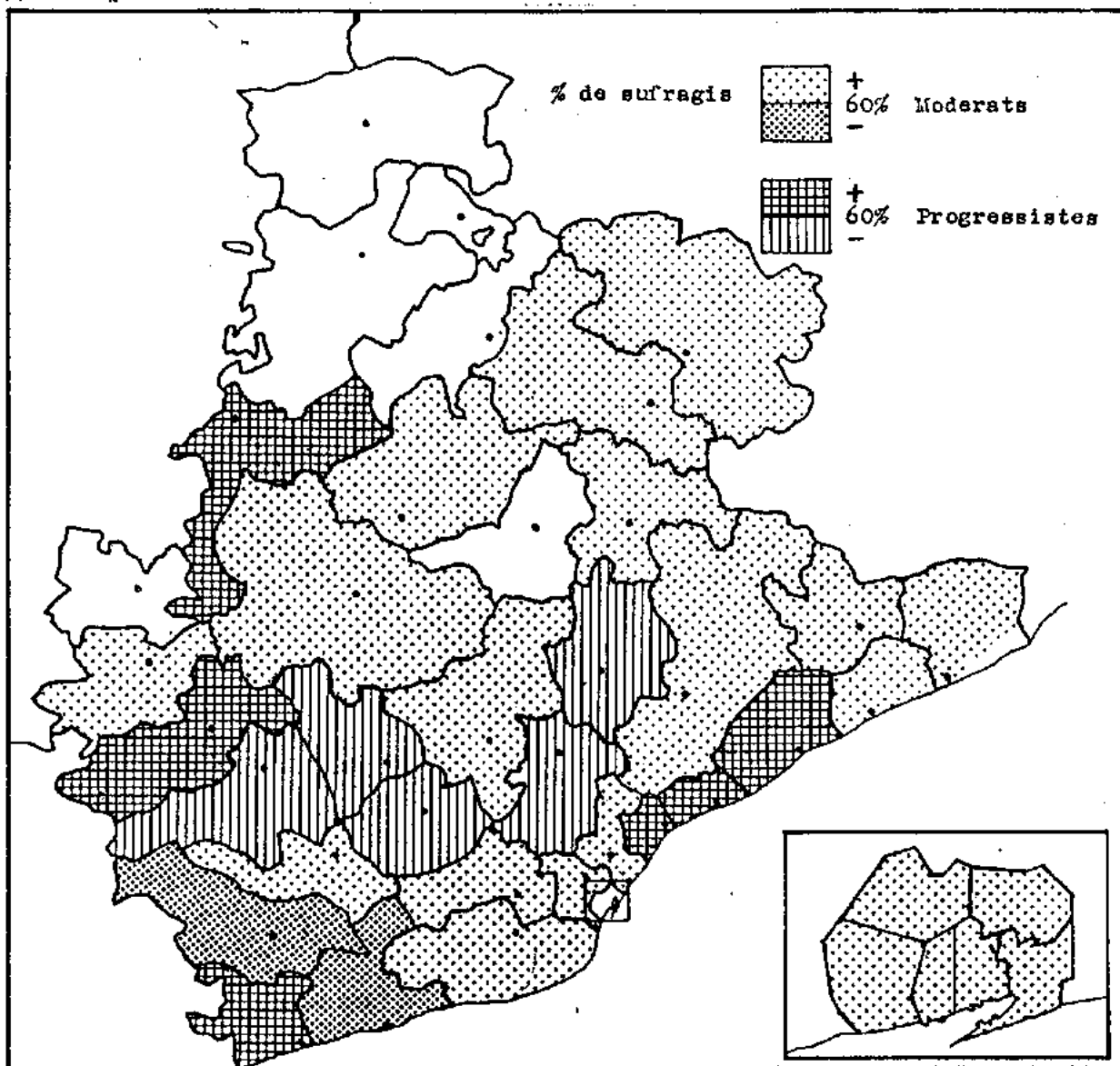
Al treballar les eleccions del període 1837 a 1845 ens hem fixat en la composició de les candidatures i en les activitats professionals dels candidats. En general aquestes candidatures s'interessen en controlar tots els sectors socio-professionals que abasta el cens electoral, però en els moderats, per exemple, la tendència d'omplir-les d'hisendats i grans propietaris es molt clara, cosa que fa suposar la recerca ^{en} de un electorat compost principalment de propietaris rurals. Contràriament els progressistes es van recolzar molt en homes ^{de} amb una significació política particular i personalitats populars, sovint membres de les professions liberals, encara que pertanyer a la Milícia Nacional equival a un punt favorable; s'interessaran ^{en} que les seves candidatures donin una imatge ideolò-

Mapa 21.- Eleccions de diputats a Corts, octubre de 1837.

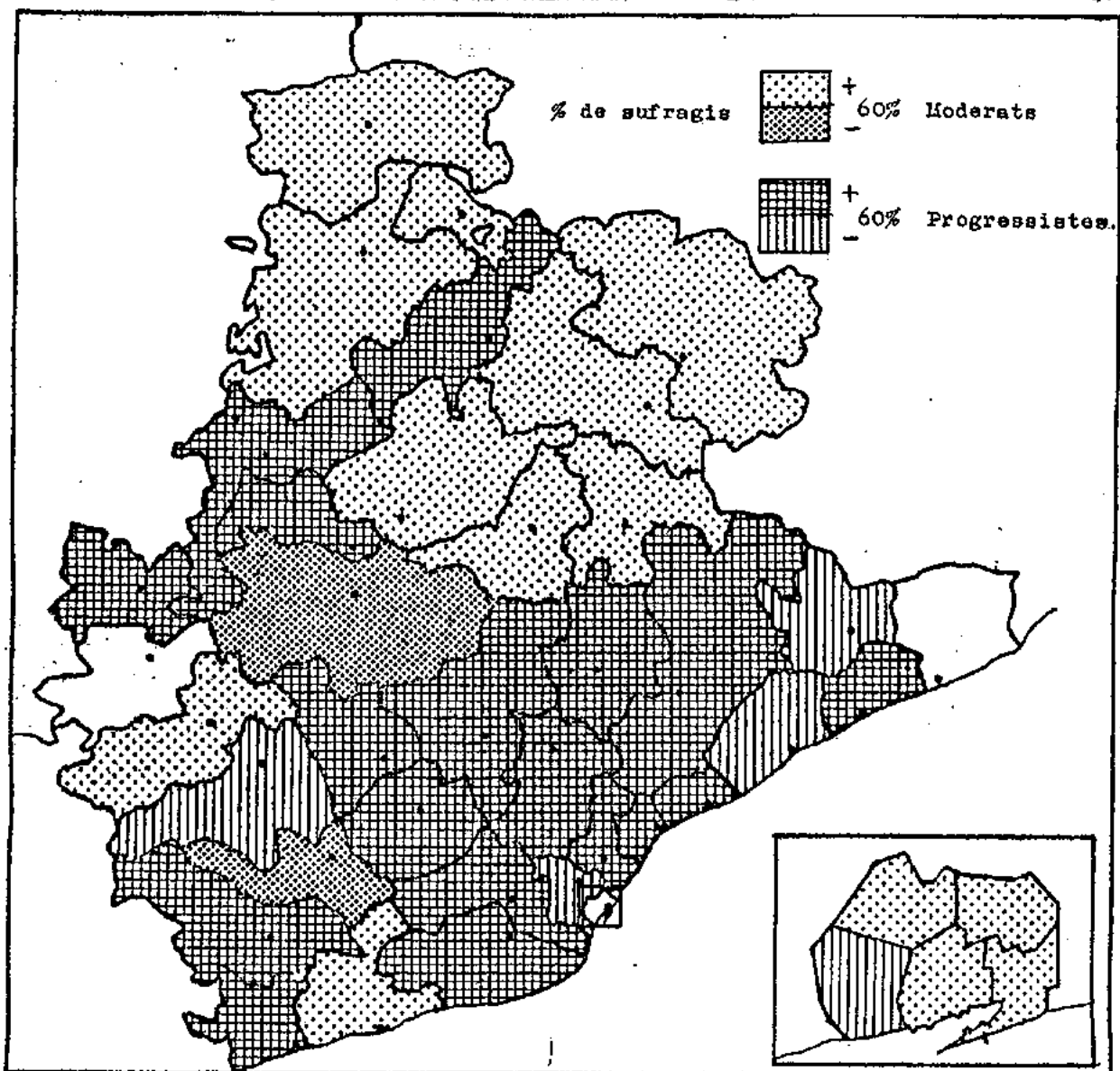

Mapa 22.- Eleccions de Diputats a Corts, juliol de 1839.

Mapa 23.- Eleccions de Diputats a Corts, gener de 1840.

- els electors del districte de Sant Andreu voten en els districtes 4art i 5è de Barcelona, que normalment forma un sol districte (el 4art de la ciutat).

Mapa 24.- Eleccions de Diputats a Corts, 1ª i 2ª volta el febrer i mars de 1843.

- en els districtes d'Igualada, Capellades i Sitges tan sols es va celebrar la 1ª volta. La majoria dels resultats del mapa son extrets de la 2ª volta, mes clarificadora.

- a Capellades, St. Sadurni i St. Celoni es van presentar candidatures mixtes de moderats i progressistes.

gica i, potser per aquest motiu, aviat tenen de recórrer a l'inclusió d'elements radicals. Uns i altres sempre procuren tenir a algun comerciant, fabricant i hisendat en les candidatures, i es pot seguir com els moderats cada cop estan més interessats en col·locar a comerciants o grans capitalistes, mentre en els progressistes sembla que aquesta qüestió es vagui descuidant.

La composició de les candidatures i la mateixa actuació política de moderats i progressistes ens van confirmant les hipòtesis que s'han anat adelantant en el comentari dels mapes. En part l'enfrontament entre els dos partits es també un antagonisme social entre la gran burgesia i les classes mitjes, i geogràfica entre zones rurals i urbanes. És important remarcar que els resultats d'aquests districtes més caracteritzats presenta una constància que pot suposar uns vots prou raonats, sense que la major pressió d'un o altre partit durant la campanya electoral tingui una influència excessiva.

3.4.- Predomini moderat: les eleccions entre 1846 i 1868.

A partir de 1846 les eleccions entren en una nova dinàmica. S'ha reduït molt el cens i es fan per el sistema de districtes uninominals cosa que facilita molt el control sobre els votants, doncs, si abans un candidat tenia de reunir varis milers de vots, ara es possible ser diputat amb menys de 100 sufragis. El interès de les consultes es centra principalment en la lluita del partit del govern per imposar els seus homes en front de l'oposició de certs grups de pressió de la burgesia barcelonina, en concret entorn al Institut Industrial de Catalunya, o davant els progressistes, malgrat que han perdut molta força en les noves condicions electorals.

El 6 i 7 de desembre de 1846 es celebra la primera consulta on participen varies candidatures moderades, però es difícil esbrinar si s'identifiquen en algun sector de pressió social o econòmica. A Barcelona en coneixem quatre on es repeteixen els noms de polítics moderats, com el comerciant Maresch i Ros, i el advocat Sebastià Anton Pascual. Precisament en una candidatura que figuren ells dos i el fabricant Joan Góell i Ferrer podia considerar-se propera als interessos dels

sectors capitalistes, però també figura l'hisendat i ex-ministre José de la Peña y Aguayo, candidat governamental. (59)bis.

Les eleccions despertaren molt poc interès, a la ciutat tan sols va votar el 15 % del reduït cens electoral, i els candidats del partit moderat i els governamentals ^{van poder} pogueren arrebregar la majoria dels escons, en varis districtes sense oposició: Peña y Aguayo en el 4art. de Barcelona, el comte de Llobregat a Molins de Rei, el hisendat Pere Batlle i Mascaró per Vilafranca, Celesti Mas i Abat a Igualada, José de Calasanz de Abat a Berga, Ramón de Casanova i Mir a Granollers, Galetà de Pallejà a Arenys de Mar i Joaquín Martí i Andreu a Mataró. Molts d'ells son hisendats i altres professions liberals, com el advocat Mas i Abat que inicia la carrera política sota l'etiqueta governamental.

Al districte 2on. de Barcelona s'imposa Illas i Balguer i a Manresa, després de la renuncia de Leodegari Serra, el personatge pro-industrialista Angel de Vilalobos. En el districte 1er. de Barcelona, Güell i Ferrer obliga a Maresch i Ros a fer una segona volta, que finalment guanyarà aquest darrer; mentre en el 3er. Josep Manuel Planas es elegit ^{novembre} a la segona volta, després d'imposar-se a Sebastià Anton Pascual. Tots aquests darrers candidats i diputats son gent vinculada als interessos econòmics de la burgesia catalana, i donen una mica la pauta del que pot significar unes eleccions en límits tan estrets. Com hem vist, dos candidats poden ser proposats en una mateixa candidatura, per finalment acabar disputant-se un mateix escó. Els progressistes no es van presentar oficialment, encara que Joan Antoni de Llinàs o Marià Borrell obtinguessin algun vot en els districtes de Barcelona.

A finals de 1849 hi ha un nou assaig en les eleccions parcials del districte 4art. de Barcelona al quedar la plaça de diputat vacant. Es presentaren Joaquín Bastús, apoiat pel diari radical El Catalán, que dirigia Victor Balaguer, i l'industrial Joan Vilaregut de tendència progressista i recolzat per varis periodics: El Bien Público, òrgan de premsa del Institut Industrial de Catalunya (IIC), El Barcelonés, el diari ^{dels} progressistes, i La Opinión Pública, mentre el pro-governamental El Sol no s'acabava de decidir-se a apoiar a cap candidat (60). Va guanyar Vilaregut, encara que no va tenir temps de presentar-se a les Corts,

doncs la legislatura es va tancar el dia 2 de novembre de 1849. Però aquestes eleccions parcials son importants, doncs senyalen la participació activa del IIC en la política, principalment a partir del diari El Bien Público que tenia en la seva primera època a Manuel Duran i Bas com a redactor. L'Institut Industrial fou fundat el 23 de juny de 1848 per Joan Güell i Ferrer amb l'intenció de treure a la Comissió de Fàbriques de les postures massa oficialistes que seguia en els darrers anys; els industrials eren conscients de la necessitat d'orientar la seva postura política i econòmica autònomament de la resta d'Espanya.

Després de varis mesos amb les Corts clausurades, es convoca eleccions generals per setembre de 1850. Però abans ja hi ha un acte que podriem considerar pre-electoral en la visita de Pascual Madoz en el mes de març a Barcelona, on aprofità per anar a veure les instal·lacions de la gran fàbrica La España Industrial. En l'acte participaren tots els grans industrials i nombrosos polítics, com Jaume Ceriola, Güell i Ferrer, Sol i Padrís, Illas i Vidal o Laureà Figuerola (61). Al preparar la campanya electoral, El Bien Público indicava que els diputats "deben ser independientes sobre todo por caracter y por habito; luego por recurso de sus bienes...", per després criticar el sistema de partits tradicional, per recomenar que "Cataluña en masa no formaria mas que un partido: a este partido unico, verdaderamente catalán, deseamos que pertenezcan los diputados catalanes". El raonament que justificaria la existencia de un sol partit es basava en que "en Cataluña la opinión poco menos que unanime es decididamente proteccionista en economia, decididamente opuesta a los immoderados tributos existentes, decididamente opuesta también en administración a la centralización excesiva" (62).

La Junta electoral o de comissionats del IIC la formaven Joan Jaumandreu, president, i quinze vocals, entre els que trobem a Joan Illas i Vidal, Josep Sol i Padrís, Nicolau Tous i Soler i Isidre Muntadas; el secretari era Laureà Figuerola (63). La candidatura que proposen es la formada per l'advocat i hisendat Sebastià Anton Pascual, del qual es remarcava "la brillante posición que su riqueza le da en la sociedad, los considerables intereses que tiene así en la propiedad como en varias empresas mercantiles e industriales" (64). Per el 26n. districte de Barcelona es presenta a Tomas Illas i Balaguer, fabricant del sector de la seda i comissionat en èpoques anteriors dels Col·legis i Gremis, "verdadero tipo de menestral honrado de Barcelona, franco, leal, modesto, celoso defensor del buen

nombre de su patria, firme en sus creencias, persona de pocas necesidades" (65). Completaven la candidatura a Barcelona dos polítics progressistes, Jacint Felix Domenech i Pascual Madoz, en els districtes 3er. i 4art. on hi havia més tradició industrial i progressista. A la resta de la província es confiava amb Angel Villalobos a Manresa, Joan Prim a Vic i Josep Sol i Padris a Granollers i Sabadell.

La candidatura governamental de El Sol incluïa a Carles de Fortuny, Francesc Permanyer -home proper a les postures de Semponts i Martí d'Eixalà-, Ramón Anglasesell i Francesc Romà pels districtes de la ciutat, i encara hi ha un altre candidatura proposada per el Marquès de Lió que incluïa a Sebastià Anton Pascual, el capitalista Miquel Clavé, el fabricant Antoni Codina i l'advocat Francesc Permanyer en els districtes de la capital.

Les eleccions despertaren més interès que les anteriors, encara que tan sols va votar el 20 % dels electors de la ciutat i el 43 % en el total de la província. Les candidatures del Institut Industrial s'imposaren a Barcelona, -malgrat ser necessari disputar la segona volta en els districtes 1er. i 3er. per l'oposició dels candidats governamentals,- a Manresa i Vic, mentre els moderats i governamentals s'emportaven els altres escons. A Granollers, davant de la renúncia del ministre de governació Comte de San Luis es celebren noves eleccions que s'emporta Joan Baptista Clavé, comerciant i fabricant relacionat amb la família Girona. Francesc Pi i Margall, que es presentava en el districte de Manresa, va recollir bastants vots en la secció de Terrassa. El triomf dels industrials no va agradar a Madrid doncs després de les eleccions es va disposar el tancament del IIC, encara que aquest seguirà exercint una notoria influència en els afers polítics .

El gener de 1851 cau el govern de Narvaez i el substitueix un ministeri dirigit per Bravo Murillo, que decreta la dissolució de les Corts el 7 d'abril i convoca noves eleccions per el 10 i 11 de maig. El partit progressista ja havia tornat a la vida política encara que seguia dividit entre les fraccions més moderades de Cortina i Mendizabal i les esquerranes, entre qui trobem a Pascual Madoz. Però ara l'espai polític era més restringit, doncs el Partit Demòcrata representa un nou enemic a la seva esquerra, que en un principi es va intentar assimilar però els contactes no donaren més fruit que algunes coalicions electorals.

El lema dels demòcrates era, quan es preparaven les eleccions de 1861, "Unión, pero no confusión" (66), remarcant les distàncies que els separaven dels progressistes. Les forces d'esquerra, que tenien el seu paper reduït a una pasiva i poc productiva oposició a les Corts, foren probablement influenciades per la revolució de 1848 a França i aviat tindran de fer rectificacions en el seu programa polític. Ja per aquestes dades, el demòcrata-progressista J. B. Guardiola escriu un folletó on remarca la importància d'incloure el sufragi universal com punt bàsic per els partits (67).

A Barcelona les eleccions es plantejaren en la perspectiva d'un enfrontament entre progressistes i governamentals. Aquests darrers, que tingueren molts problemes per presentar una candidatura unitaria a la ciutat, confiaren finalment en Martín Rodón, Joaquín M. Gispert, Ramón Anglasesell i Juan Bravo Murillo, però altres moderats com Manuel José de Torres o Joan Agellies presentaren per el seu compte i no fou possible incloure a Madoz en el 4art districte, per renúncia explícita del interessat. Els progressistes prepararen les eleccions molt cuidadosament i el 4 de maig ja tenien la candidatura definida, després de celebrar una reunió en la popular taverna "La Patacada", d'on surt una complexa coalició electoral que vol aglutinar, amb els progressistes, els membres del Institut Industrial i els demòcrates. La Junta de comissionats tenia com a president honorari a Espertero i en exercici a Marià Borrell; entre els vocals trobem a vells progressistes com Pau Palachs o Marià Pons i Tarrach; gent de noves fornades tals com Benigne Armendariz, Agustí Aymar o Pacià Masades, alguns d'ells propers als demòcrates, i homes vinculats al Institut Industrial com Magí Soler i Espalter i Laureà Figuerola. Formaven la candidatura els demòcrates Estanislau Figueres i Ildefons Cerdà, i els progressistes Jacint Felix Domenech i Joan Vilaregut, i comptava amb el recolzament de progressistes, demòcrates i l'acceptació del Institut Industrial de Catalunya (68).

Les eleccions despertaren força interès, doncs votaren el 40 % dels electors de Barcelona i el 50 % a tota la província. Van donar un triomf clar a la candidatura de coalició de progressistes i demòcrates a Barcelona i Mataró, on també es presentava J. F. Domenech. A Molins de Rei s'emportava l'escó el industrial i capitalista Josep Ceriola i Flaquer, a Manresa de nou Villalobos, a Berga el notari -relacionat amb membres del IIC- Ferran Moragues i Ubach, a Vic, Pere Moret i

a Granollers, Josep Sol i Padris s'imposava a J.B. Clavé, cosa que mostra una clara preponderancia dels industrials o grans capitalistes en front a les candidatures governamentals, malgrat que el Institut Industrial no es va presentar oficialment. Al renunciar Domenech a l'escó del districte 3er. de Barcelona, doncs ja el tenia assegurat a Mataró, s'el disputen els progressistes Joan Prim i Francisco Lujan, aquest darrer proper a Espartero, emportan-se'l finalment el comte de Reus. Els moderats seguien controlant varis districtes, com el de Vilafranca, Igualada -on es reelegia automàticament a Mas i Abad- i a Arenys de Mar, on Josep Xifré i Downing no tenia competencia.

La legislatura de 1851 va ser molt brau, com ja començava a ser tradicional en els governs moderats que es servien mes de la Corona, que de les cambres, per apoyar la seva gestió. El 7 de gener de 1852 es tanquen les Corts, que ja havien sigut suspeses el 9 de desembre de l'any anterior al coneixer el cop d'estat de Lluís Napoleó a França. Bravo Murillo pren resolucions similars a les del estadista francès i prepara unes reformes constitucionals que encara restringuen mes tota possibilitat de maniobra parlamentaria; el 1er de desembre de 1852 convoca de nou les Corts per fer públic el seu programa, però aquest no era acceptable ni pels mateixos moderats. El dia següent dissol les Corts i convoca noves eleccions pel febrer de 1853, després de reduir sensiblement el cens electoral.

A Barcelona es va presentar una sola candidatura de coalició entre progressistes i conservadors. Els moderats havien canviat el nom del partit per anomenar-se conservadors i "antirreformistas" per deixar ben clar que s'allunyaven de les postures governamentals. Formaven el comitè electoral el Marqués de Castellidosrius i l'industrial Valenti Esperó, i es va elegir a Martí d'Eixalà i Joan Agell, dos prestigiosos polítics moderats, per representar als conservadors en els districtes 1er i 2on. de Barcelona, mentre es deixava que els progressistes Joan Prim i Joan Vilaregut completessin la candidatura en els altres districtes. Ramón Anglasell i Joan Góell i Ferrer, vinculats al IIC, s'oposaren als progressistes en els districtes 3er. i 4art. com a independents (69). A la resta de la provincia en molts districtes nomes es va presentar una sola candidatura i foren reelegits els mateixos diputats que en les eleccions anteriors, exepete a Vilafranca on foren molt dispu-

tades -votaren el 96 % dels electors- però no va haver-hi acord en el moment d'aprovar l'acta; en el Arxiu de les Corts hi ha un voluminos expedient sota la rubrica de "grave" (70). A Barcelona, la candidatura de conservadors i progressistes no va tenir problemes per imposar-se.

Després d'aquestes primeres eleccions disputades per districtes uninominals i amb un cens electoral bastant mes restringit que durant el període 1837 a 1845, veiem que la relació de les forces polítiques ha variat ostensiblement. Els moderats, o conservadors com s'anomenen a partir de 1853, s'emporten la majoria d'escons, amb l'única resistència dels progressistes en algun districte de la ciutat i a Mataró. Tot i així els candidats progressistes -Vilaregut, Prim, Domenech- son del sector moderat i deuen la seva participació mes pel fet de ser pro-industrialistes i proteccionistes que per representar una postura radical. El mateix Domenech acceptarà a finals de 1853 la cartera de finances que li ofereix el govern ultra-moderat de Sartorius, cosa que l'apartarà definitivament de la escena política catalana.

En el grup conservador son uns anys importants doncs es comença a gestionar una alternativa política catalana, fora de l'influencia del comité central del partit a Madrid. La iniciativa dels homes vinculats a l'Institut Industrial de Catalunya com Güell i Ferrer, Angel de Villalobos, Ferran Moragas o Josep Sol i Padris els porta a una coalició amb els progressistes, doncs es vol fer un partit únic, i en aquells moments els Vilaregut, Madoz o Prim son populars entre la burgesia; encara no s'ha aconseguit atraure al grup de Martí d'Eixalà, Permanyer o Agell que son molt detrans, i malgrat les seves intencions independistes son els qui sostenen el nucli governamental fins el 1853 a Barcelona: aquest grup es completa amb els capitalistes Josep Cериola i Flaquer i Pere Moret, residents a Madrid, els advocats Celestí Mas i Abad i Francesc Permanyer, i l'hisendat Josep Xifré, per emportar-se, de fet, la majoria dels escons de la provincia.

El Bienni progressista, 1854-1856.

Per treure el govern del seu capficament ultra-moderat, fou necessaria una vegada mes l'acció conjunta dels pronunciaments militars i les revoltes urbanes. Ara, les insurreccions depassen rapidament els objectius dels generals

Dulce, Concha o O'Donnell que al pronunciar-se tant sols buscaven un canvi de govern. Les Juntas locals reclamen a l'estiu de 1854 les tradicionals aspiracions progressistes: que permetien una major liberalització política: convocatoria de Corts Constituyents, administracions locals amb la llei del Trieni i reorganització de la Milicia Nacional. Aviat es demana també la Constitució de 1837 i es recorre a Espartero, a qui la llarga inactivitat del període 1844-1854 li havia restituit tot el prestigi, per fer-se càrrec del govern mentre el general O'Donnell es colocava en el important ministeri de la guerra.

A Barcelona la revolta pren un caire revolucionari doncs es pateix una crisi industrial i molts obrers, afectats per la creixent mecanització del tèxtil, es troben sense feina. La iniciativa política desborda les aspiracions burgeses per recaure en els sectors radicals dels progressistes, els demòcrates i les associacions obreristes (71). Dins aquest clima de conflictivitat es convoquen eleccions per el 24 al 26 d'octubre, un cop restituida la llei electoral de 1837.

En la campanya electoral destaca la proliferació de candidatures, en moltes d'elles repetin els mateixos noms. La majoria son esquerranes -progressistes, radicals i demòcrates- amb un mercat interès de presentar-se sota el signat de la coalició; així n'hi ha varies amb l'emblema de La Unión Liberal cosa que permet introduir a alguns personatges moderats en llistes propiament progressistes, doncs en principi es tem que la consulta desperti poc interès entre la burgesia. Els progressistes, poc organitzats com a partit en aquells moments, recorren a la vella tradició d'incloure a gent popular del moment, com son els militars Domingo Dulce, Miguel Manso de Zuñiga o Manuel de la Concha; també es cerca a herois radicals com Rafael Degollada i a redactors de diaris com Antoni Ribot i Fontserè i Francesc Camprodon. S'introdueix a polítics del darrer període familiaritzats en les practiques electorals però que encara no han tingut l'oportunitat de presentar-se, entre ells a Laureà Figuerola, Pacià Massades i Joan Bautista Guardiola, sense oblidar els més coneguts, com els militars Joan Prim i Josep Tomas Ventosa, o un representant dels hiendats en Nicamor de Franco (72).

Els demòcrates, mig barrejats amb els progressistes i altres coalicions, son representats principalment per Josep Montaldo, Francesc Pi i Margall, Josep Molins i Negra, i el republicà Abdo Terrades, a mes d'incloure al comissionat per els obrers Joan Miralles, en una candidatura. Els conservadors confiaren amb el infuent

articulista del Diario de Barcelona Manuel Duran i Bas, els industrialistes Angel Villalobos, Joan Illes i Vidal, i Jaume Badia, a mes de Mas i Abad i Andrés Borrego, però no es preocuparen d'organitzar una campanya electoral massa agressiva, doncs la situació política i electoral prenia una clara iniciativa dels progressistes i demòcrates. L'Institut Industrial, preocupat per la conflictivitat obrera, deuria mirar les eleccions amb cert escepticisme.

Certament aquestes van atreure a poc electorat i la victòria dels progressistes a Barcelona s'ha d'interpretar mes com a fruit de l'abstenció de la burgesia que per merits dels pertits d'esquerra. Efectivament, a la ciutat tan sols van votar el 22 % dels electors, mentre que a tota la província el percentatge pujava fins el 36,4 %, que son uns dels nivells mes baixos de participació en les eleccions fetes segons la llei de 1837. La confusió en el moment de definir les candidatures pot ser una explicació raonable per uns electors que entre 1837 i 1843 s'havien habituat a votar a favor de les ben diferenciades candidatures de progressistes i moderats.

A la primera volta només conseguiren la majoria absoluta nou candidats, els militars Domingo Dulce, Miguel Manso de Zúñiga i Manuel de la Concha, els progressistes Jaime Codina, Pacià Masades i Nicàfor de Franco, i els radicals Rafael Degollada, Joan Baptista Guardiola i Antoni Ribot i Fontserè; el demòcrata Josep Montaldo no va arribar a la majoria per 16 vots. Faltaven completar quatre escons i es va tenir de celebrar una segona volta entre el 13 i el 15 de novembre.

Ara la lluita es centra entre una coalició de progressistes i conservadors que inclueix a Joan Prim, Felix M. de Mesina i Mas i Abad, els progressistes radicals Laureà Figuerola, Francesc Camprodon i Josep Tomas Ventosa, i una tercera de demòcrates amb Josep Montaldo, Francesc Pi i Margall i Josep Molins i Negre, cosa que no acabava de clarificar les candidatures, però les fa mes comprensibles. Al observar els resultats de cada districte es fa imposible diferenciar alguna candidatura i que aquesta es repeteixi en varis districtes, doncs hi ha moltes possibilitats entre els elegibles. Així en districtes esquerrans com Sant Andreu del Palomar es vota als tres demòcrates i a Prim, mentre a Mataró aquest darrer es substituït per Figuerola. El que es fa evident es que els candidats demòcrates foren els que reuniren major nombre de vots en els districtes de tradició progressista com El Masnou, Mataró, Martorell i Sabadell i els dels entorns de Bar-

celona: Badalona, Gràcia, Sant Andreu i Sant Feliu de Llobregat, on la proporció de votants es mes elevada que la mitja de la província, excepte a Mataró.

Els resultats van afavorir a Prim, Mesina, Figuerola i Camprodon, quedant els tres demòcetes a continuació. Aquests resultats tenien d'afectar necessàriament als progressistes que, sense l'oposició clara dels conservadors, els costà molt de fer guanyar unes candidatures on figuraven meschomes representatius de la situació revolucionària, i que per tant es beneficiaven de la popularitat en aquells moments, que del seu propi partit. En condicions normals no creiem que s'incluis a radicals com Degollada o Guardiola, però si els elegits en la segona volta o a Ventosa, que va reunir menys vots que els demòcetes.

Davant les renunciés de Manso de Zúñiga i Guardiola el febrer de 1855, es convoquen eleccions parcials a principis de juny. De nou hi ha confusió en les candidatures, doncs els progressistes presenten a Manuel Mateu amb coalició amb Pi i Margall i Monlau, com junt amb el militar Joaquin Bassols i Josep Gener, del qui no tenim cap notícia. Els demòcetes proposen la candidatura de Pi i Margall i Molins i Negre, a cops junts amb Monlau, però també amb el diàca Josep Antoni Canals (72). En les votacions tan sols Manuel Mateu va poder reunir la majoria de vots, i es fa imprescindible una segona volta. Aquesta es celebra a principis de juliol i conseguiren interessar a mes gent que la primera, encara que nomes va votar una quarta part del cens. Finalment es va elegir al diàca Josep Antoni Canals, però a les Corts no va ser acceptada la seva acta, doncs "está procesado criminalmente habiendo recaído en su contra auto de prisión" (73).

Per aquest motiu, el abril de 1856 es van celebrar unes noves eleccions parcials, a les que es tindrà de recórrer a la segona volta. Es presenten el progressista Joaquin M. Niv, que era secretari de l'Ajuntament de Barcelona, el radical Benigne Armendariz i el demòcrata Francesc Pi i Margall, que ara va reunir molts menys vots que els seus adversaris. Finalment, en la segona volta Niv conseguí imposar-se clarament a Armendariz, mentre Pi i Margall només reunia 20 vots. Semblava que la popularitat dels demòcratas havia anat disminuït al llarg del Bienni.

De fet, en materia electoral, els resultats del Bienni s'han d'observar com un parentesi dins el llarg període moderat de 1846 a 1868, doncs l'actitud clarament abstencionista de la burgesia no permet apreciar altres forces que les dels progressistes, bastant dispersats, i els demòcrates. Una experiencia electoral mes

amplia podria donar resultats mes interessants, però aquesta no fou possible doncs, un cop mes, la Corona juga un paper destacat en la política espanyola al obligar a Espartero a dimitir, mentre O'Donnell es feia amb el poder a principis de juliol de 1856. La consigna era clara: restaurar el règim que dos anys abans ell mateix s'havia encarregat de fer caure. Poc després, en una nova jugada de Isabel II, era el general Narvaez qui substituïria a O'Donnell i formava govern el 10 d'octubre de 1856. S'havia tancat un nou període progressista i les forces mes conservadores de l'Estat tornaven a dominar la política espanyola.

El restabliment del règim moderat de 1845; les eleccions entre 1857 i 1868.

El govern del general Narvaez va restablir íntegrament la Constitució de 1845 i, naturalment, la llei electoral de 1846. Així les eleccions es tornen a fer per districtes uninominals i es redueix de nou el cens electoral en relació a 1854. A Madrid, Narvaez havia col·locat en el ministeri de governació a Posada Herrera que es farà famós com hàbil manipulador de les eleccions; de fet el govern, tant si es troba en mans dels moderats de Narvaez o en les de La Unión Liberal de O'Donnell, utilitzarà descaradament a la administració de l'Estat per assegurar-se una còmoda majoria a les Corts. Els progressistes queden de bon principi exclosos de qualsevol participació en el govern, doncs no aspiraven a guanyar la confiança de Isabel II, que es una figura decisiva en aquest sistema. Devant aquestes perspectives, el nou líder dels progressistes Salustino Olózaga prefereix prendre una postura contemplativa i recomana que no es participi en les eleccions.

A Barcelona, la composició de forces polítiques davant les eleccions del 25 i 26 de març de 1857, difereix de la resta de l'Estat a on s'enfrontaren principalment moderats o governamentals i unionistes, doncs es desconfia tant del govern com de La Unión Liberal. Aquesta actitud facilita la formació de una candidatura conservadora on coincideixen els antics moderats i els industrialistes; també es presenten els progressistes, principalment els mes moderats, desoïnt els consells del comitè central del partit. En alguns districtes de la província només es va presentar una candidatura i en altres s'enfrontaren els conservadors als candidats governamentals.

Torna a ser a la ciutat de Barcelona on la lluita es mes interessant. Els conser-

vadors recòrrer a les seves principals figures, i així trobem junts a Joan Güell i Ferrer, Joan Agell, Ramón Martí d'Eixalà i Joan Illas i Vidal, que al presentar la candidatura fugen de tota identificació amb cap partit nacional —suposem que per exigències de Güell i Ferrer—, empleant únicament la fórmula de "Varios electores proponen la candidatura...". Els progressistes presenten a Espartero —en dos districtes—, Joan Prim i Pascual Madoz, un purament simbòlic i el altres dos són polítics prou significatius, però que igualment confien en ser elegits en els seus districtes tradicionals: Reus i Tremp (74). Les eleccions foren disputades però van donar un clar triomf als candidats conservadors en tots els districtes de la capital on, sorpresivament, hi han uns percentatges de votants bastant alts en relació a les consultes de 1854 o 1853. Sembla que la burgesia barcelonina li plagi el sistema polític dels moderats, sobretot després de l'experiència del Bienni on van temer que el sistema electoral de 1837 els sobrepeses.

Poc després de les eleccions va morir una de les principals figures dels conservadors catalans, Ramón Martí d'Eixalà que va veure en última instància complida una de les seves principals aspiracions polítiques: atraure els industrials cap als conservadors. En les eleccions parcials per omplir l'escó que deixava vacant, prengue el relleu el seu amic i destacat polític conservador Francesc Permanyer.

No va durar gaire el govern de Narvaez i, després de varies crisis ministerials, les responsabilitats del poder recauen de nou a O'Donnell. Al preparar noves eleccions, el govern s'interessa a extreure els progressistes del retraïment i accedeixen a fer una ampliació del cens electoral, que serà el més nombros de totes les consultes fetes amb la llei de 1846. Ara els progressistes i demòcrates veuen noves possibilitats de participar en el joc polític i preparen la participació en la consulta que es celebrarà entre el 30 d'octubre i el 1er de novembre de 1858.

A la província de Barcelona les eleccions es presenten interessants doncs els conservadors, que finalment es presenten amb l'emblema de La Unión Liberal, tenen la oposició dels moderats, progressistes i demòcrates. En molts districtes de la província es disputen els escons els unionistes davant els moderats o, menys frequentment, els progressistes. Però a la ciutat, on hi ha un clima pre-electoral que recorda les eleccions entre 1837 i 1843 o les de 1850 i 1851, a més de les candi-

datures dels conservadors i progressistes, n'hi ha una dels demòcrates.

Poc abans de les eleccions, l'articulista del Diari de Barcelona Manuel Duran i Bas dedicava un llarg elogi als conservadors: "es La Unión Liberal una situación durante la cual han de restaurarse con todo vigor los principios conservadores, han de formarse y echar raíces las costumbres políticas para que la democracia tenga por primeros enemigos las sanas costumbres y los energicos sentimientos y la causa de la civilización no sucumba a los atentados liberticidas" (75). Es certament una visió política tancada on termes com "los principios conservadores" o "la causa de la civilización" tenen una interpretació molt dubtosa. La candidatura de La Unión Liberal a Barcelona inclou a Joan Güell, Jaume Badia, Francesc Permanyer i Joan Illas i Vidal, i té les mateixes característiques que la del any anterior, però ara batejada. Es deixa clar que el que es busca es "la unión de todas las personas de ideales liberales y el apoyo a los principios formulados en el programa del actual gobierno" i dels candidats es diu que "son hijos los cuatro de Cataluña y con intereses arraigados en esta capital (ressolts a) defender la protección a la industria, comercio y agricultura (...) y la inmediata realización de un grandioso ensanche de la ciudad" (76). La candidatura es prou caracteritzada com per parlar més dels candidats que, en aquests moments, representen la línia de continuïtat política de la burgesia catalana que hem vist començar a buscar una identificació amb Samponts i Martí d'Eixalà, i que després es mantindrà amb Duran i Bas, Reynals i Rabassa o Coll i Vehí. Es destaquen per la seva visió política absolutament conservadora, sovint inclús reaccionaria, i una interpretació de la realitat catalana que els aparta, ^{que} que no independitza, de la política seguida des de Madrid. (77).

Els progressistes també van preparar detingudament la consulta electoral, malgrat que el partit no havia ^{sempre} sortit de la crisi iniciada amb la caiguda d'Espartero el 1856. Ja a finals de setembre hi ha una reunió a Madrid on es confirma el lideratge de Salustino Olózaga i s'elegeix una junta de vocals entre els que trobem a Claudio Antón de Luzuriaga, Pascual Madoz, Patricio de la Esclosura i Manuel Mateu, entre altres. A la junta de comissionats de Barcelona, que es va reunir per districtes, hi ha homes com Agustí Aymar, Pere Estruch, Marià Pons i Terrach, Jaume Codina o Victor Balaguer, però la majoria són poc coneguts i sembla que es torni a la disciplina del comitè central. En el programa es diu perseguir "Orden, Progreso, i

Economías, Ensanche y Puerto de Barcelona, y protección de nuestros intereses fabriles, mercantiles y demás que tan imperiosamente reclama Cataluña y la España toda" (78), punts que no els diferenciaven gaire dels conservadors. De fet els progressistes sembla que pateixin una crisi d'identitat com a partit, doncs la clientela burgesa de Barcelona no els permet obrir un programa més ampli i fora de les limitacions estrictament liberals. Potser per aquest motiu, es el darrer cop que presenten una candidatura cosa que indica que son conscients d'aquesta poca possibilitat de maniobra política i ideològica. La seva candidatura la componen Patricio de la Esclosura, Ignacio Gurrea, el lliurecambista Laureà Figuerola i el proteccionista Pascual Madoz, que uns dies abans de les eleccions va escriure una llarga carta als electors de Barcelona on, entre altres questions, citava els seus amics recentment morts Josep Sol i Padrís i Ramón Martí d'Eixalà. (79)

Finalment hi ha la candidatura dels demòcrates. El seu programa electoral si que es diferencia ostensiblement dels programes de conservadors i progressistes, i s'inicia amb una ferma afirmació: "nuestro partido, marchando con el espíritu civilizado del siglo, tiene la formula mas concreta y acabada de la libertad, del orden y del progreso" (80); certament al parlar de "espíritu civilizado" o d'ordre i progres proposen altres interpretacions a aquests termes que quan les utilitzen els restants partits. Els punts bàsics del seu programa son els següents: "Sufragio universal, Descentralización, La libertad de imprenta sin depósito ni editor responsable, La libertad de reunión y asociación pacífica. La completa inviolabilidad del domicilio (...) y seguridad individual garantida (...). El jurado para las causas criminales. Abolición de las quintas y matriculas de mar. La reforma del sistema rentístico de manera que (...) puedan extinguirse, entre otras, las contribuciones de puertos y consumos" (81). Es certament una proposta més concreta que les anteriors, procurant no acumular les futillesses que ens tenen acostumats conservadors i progressistes. A la candidatura de Barcelona es va col·locar als seus principals líders com Estanislau Figueras, Francesc Pi i Margall i Emilio Castelar, que pocs anys després protagonitzaven una interessant polèmica ideològica que va suposar l'apartament de la línia "socialista" de Pi i Margall i els demòcrates catalans del comitè central, on Castelar imponia una línia més individualista; els demòcrates catalans es comencen a definir com a "federal", fruit d'aquesta polèmica, (82). Completava la candidatura Pelegrí Pomés i Miguel, en el districte 4art.

de Barcelona, mentre no es presentava cap altre candidat en els districtes de la província.

Les eleccions foren bastant disputades i interessen a forces electors, mes del 40 % a la ciutat després de una ampliació del cens; la lluita per els escons de diputat es centra entre conservadors i progressistes, quedant els demòcrates en un tercer pla sense possibilitats reals. En el districte 1er., Güell i P. de la Esclosura han de recórrer a una segona volta, que finalment guanyà el industrial. Els conservadors també guanyen en el districte 2on., on el indàà Jaume Badia no va tenir massa oposició progressista, però aquests conseguen els escons de Figuerola i Madoz en els districtes 3er. i 4art., imposant-se a Permanyer i Illas i Vidal per molts pocs vots, però els suficients per arribar a la majoria. En la resta de la província, els progressistes només van guanyar a Molins de Rei, on presentaven a Albert Prats i Soler, mentre la majoria dels escons sels emportava La Unión Liberal: a Vilafranca amb Modest Lleó; a Igualada, Mas i Abad vencia per els pels a Madoz, i els industrials Moret, Turull i Joan Federic Muntades en els districtes de Vic, Granollers i Mataró. Els moderats conservaven encara tres districtes, i entre ells sorpren que Joaquin Maria de Paz arrebetes al industrialista Angel de Villalobos l'escò de Manresa, a on s'el reelegia des de feia quasi deu anys, exactament des de les eleccions parcials d'octubre de 1849, quan va substituir a Leodegari Serra.

Aquestes eleccions mostren un ferm assentament dels conservadors a la província de Barcelona, després de seguir-se un llarg i dificil procés de clarificació de les seves prespectives ideològiques, polítiques i socials. Una part d'aquests homes provenen del partit moderat de Barcelona, en concret del grup de Martí d'Eixalà i Francesc Permanyer; l'altra part es la dels grans capitalistes, comerciants i industrials de Catalunya, que després d'una etapa dubitativa on es va buscar la coalició amb els progressistes, finalment es decideixen unir-se amb els conservadors: Güell i Ferrer, Illas i Vidal, Angel de Villalobos es desfan de Figuerola, Madoz o Prim per seguir amb les campanyes de un proteccionisme industrial a ultrança i intentar mantenir una independència en relació amb Madrid. Per els conservadors catalans ara també es tracta de una participació en el govern i per això han acceptat incloures dins La Unión Liberal, esperen que homes com Permanyer, Reynals i Rabassa o el mateix Güell siguin cridats al ministeri.

El govern de O'Donnell i La Unión Liberal van aconseguir mantenir-se en el poder al llarg de quatre legislatures, fent-ho practicamente inedit, entre la primera convocatoria de les Corts el 1 de desembre de 1858 i la seva dissolució el 12 d'agost de 1863. Els moderats i unionistes es trobaven còmodes en aquest sistema politic, mentre els progressistes i demòcrates decidien apartar-se definitivament de tota participació politica i electoral, per iniciar cada un una revisió interna. Entre 1860 i 1868 els progressistes es plantejaven seriosament les perspectives del sufragi universal i una evolució del règim liberal, mentre els demòcrates empenen la seva definició de federals.

En aquest contexte, les eleccions del 11 i 12 d'octubre de 1863 i les del 22 i 23 de novembre de 1864 es van limitar a un repartiment dels escons entre La Unión Liberal i els moderats, sovint sense oposició en varis districtes. A la provincia de Barcelona els conservadors no van tenir problemes per emportar-se la majoria d'escons amb homes com Manuel Duran i Bas, Francesc Permanyer, Joan Illas i Vidal o Ramon Anglasesell, a mes de comptar amb capitalistes prou renombrats com Jaume Girona, Pere Moret, Miquel Biada, Tomas Coma o Jaume Safont. Però les eleccions van caient en un creixent descredito al ser les diferencies entre unionistes i moderats tan sols de matís i no existir una oposició de progressistes i demòcrates que les animessin. A Barcelona el 1863 tant sols van votar el 16,4 % del cens, que de nou s'havia rebaixat, i en la resta dels districtes tampoc hi han percentatges massa alts.

Era el principi de l'agonia de un sistema politic que no havia sapigut evolucionar en el transcurs dels anys, doncs entre 1845 i 1864 es viu un llarg període de mes de vint anys on sobressurt l'estancament de tota formula per anar actualitzant el sistema electoral. De nou O'Donnell, que en aquest sentit tenia mes perspectiva politica que Narvaez, vol intentar una reforma per apedaçar un mecanisme que fa aigua per tots costats i es treu de la botxaca la llei electoral de 1865 que, teoricament, significa una ampliació important del cens i tornar al sistema de circumscripcions. Però els partits progressista i demòcrata ja han pres unes determinacions prou solides i no es deixen embaucar en noves concessions sense alternatives clares; la reforma electoral a arribat tard, doncs si s'hagues fet abans de les eleccions de 1858 probablement hauria tingut un major ressó i inclús hauria pogut

allargar la vida del règim liberal.

En les eleccions de desembre de 1865 i mars de 1867 només es va presentar una candidatura a cada circumscripció, en òn els conservadors eren majoria i repetien els mateixos noms ja coneguts de les darreres consultes; es completava amb varis candidats moderats, que anteriorment havien representat la única oposició, i ocasionalment es presentarà algun progressista, com Madoz el 1867 a Barcelona que a mes fou el candidat mes votat. Però sembla difícil trobar homes de recanvi doncs es recorre a homes del primer període liberal com el Comte de Llobregat Josep Manso o l'hisendat Carles de Fortuny. El règim liberal, abandonat per els progressistes, entrava en la seva agonia definitiva i així la revolució de setembre de 1868, on destaca la participació activa de progressistes i demòcrates, significava la eliminació del liberalisme per intentar trobar una solució als afers públics a partir d'estructures polítiques mes democràtiques.

NOTES.-

- 1.- Manuel ARDIT, Albert BALCELLS i Nuria SALA; Història dels Països Catalans. De 1714 a 1975. EDAHASA, Barcelona 1980, pàg. 198.
- 2.- Còpia impresa del Acta original de les eleccions de febrer de 1810. AC., Expedientes de Credenciales de Diputados, Lligall 1, Expedient 8. Advertim que al final d'aquest treball hi ha un Apendix amb els resultats complets de les eleccions entre 1810 i 1867. Per no omplir el text de masses notes, remitim al mencionat Apendix sempre que es parli dels resultats de les eleccions.
- 3.- AC., Exp. de Credenciales de los Diputados, Llig. 1, Exp. 8. Junt a les Actes de les eleccions, acostuma a trobar-se les cartes de renúncia de els diputats electes que no poden pendre l'escò. A vegades s'indiquen detalls personals interessants.
- 4.- Enric JARDI; Els catalans de les Corts de Cadiz. Rafael Dalmau Ed., =Episodis de la Història, nº 39, Barcelona 1963, pag. 19.
- 5.- AC., Exps. de Credenciales de los Diputados, Llig. 1, Exp. 8.
- 6.- Enric JARDI; Op. cit., pp. 31 i 32. En aquest estudi, hi ha una anàlisi detallada de l'actuació i mentalitat política dels diputats catalans a Cadiz.
- 7.- Còpia manuscrita de l'Acta original de les eleccions de maig de 1820; AC., Exps. de Credenciales de los Diputados, Llig. 6, Exp. 9.
- 8.- AC., Exps. de Credenciales de los Diputados, Llig. 6, Exp. 9, per la rel.lació dels diputats; les altres notícies s'han reunit de varies fonts diferents. Es força util la Gran Enciclopedia Catalana, encara que hi ha poques biografies dels polítics del període liberal.
- 9.- Jaime CARRERA PUJAL; Historia política de Cataluña en el siglo XIX. Ed. Bosch, Barcelona, 1957. Vol. II, pag. 60 i ss. Aquest treball es una font important de informació, malgrat que es poc sistemàtica i no es citen masses fonts.
- 10.- Còpia manuscrita de l'Acta original de les eleccions de desembre 1821; AC., Exps. de Credenciales de los Diputados, Llig. 8, Exp. 4.
- 11.- Sobre els aixecaments realistes veure Jaime TORRAS; Liberalismo y rebeldía campesina, 1820-1823. Ariel-Quinzenal, nº 122, Barcelona 1976. En concret el article "Los alzamientos realistas de 1822 en Cataluña", pp. 32-148. Per la evolució política seguim a ARDIT, BALCELLS i SALA; Op. cit., pp. 169-178.
- 12.- J. CARRERA PUJAL; Op. cit., Vol. III, pag. 19.

- 13.- Peter JANKE; Mendizabal y la instauración de la monarquía constitucional en España (1790-1853). Ed. Siglo XXI, Madrid 1974, pag. 159. Janke cita a Safont i Geriola, però Remisa i Manuel Mateu també es troven molt relacionats a aquest grup, i als diputats Torrents i LLano. Sobre aquests darrers hem d'agrair a Josep Me Fradera interessants notícies.
- 14.- AC., Expedientes de Credenciales de los Diputados; Llig. 10, Exp. 7. Antoni Barata havia sigut ministre de finances en el 2on govern de E. Bardori entre 1821 i 1822, i el 1835 es director de la Caixa d'Amortització.
- 15.- Hi han notícies de Samponts a J. CARRERA PUJAL; Op. cit., Vol. II, pp. 338 i ss. i al Vol. III, pp. 379-380.
- 16.- P. JANKE; Op. cit., pag. 209.
- 17.- El Guardia Nacional, 27 de febrer de 1836. La premsa liberal disfrutava detallant aquests fets tant habituals en el període 1834 a 1839, quan els camins son sempre insegurs i les fraccions carlines controlen la part montanyosa de la província.
- 18.- Còpia manuscrita de l'Acta original de les eleccions de febrer de 1836; AC., Exps. de Credenciales de los Diputados, Llig. 13, Exp. 17.
- 19.- Diario de Barcelona, 6 d'agost de 1836. Ens referim als resultats de la ciutat de Barcelona, l'únic lloc d'on en tenim notícies.
- 20.- Tant per l'Acta, còpia manuscrita de l'original, com per la renúncia de Pebralles, AC., Exps. de Credenciales de Diputados, Llig. 13, Exp. 17.
- 21.- AC. Exps. de Credenciales de los Diputados, Llig. 13, Exp. 17
- 22.- Charles DICKENS; Pickwick (Documents pòstums del Club d'aquest nom). Ed. Proa, Bibl. a Tot Vent, n° 154, Barcelona 1970, Vol. I, pp. 212 a 237. De Stendhal; Lucien Leuwen. Alianza Ed., Libro de Bolsillo, n° 64, Madrid 1967.
- 23.- Citat a P. JANKE; Op. cit., pp. 212 i 213. Precisament Mendizabal es un personatge molt característic del romanticisme.
- 24.- Hi ha una bona descripció d'aquests aspectes a P. JANKE; Op. cit., pag. 273 i ss.
- 25.- El Constitucional, 12 de gener de 1841. La premsa es imprescindible per poguer seguir els detalls de les eleccions. Es troben moltes notes puntuals, com aquesta cita, i també notícies mes amples explicant parmenors, discutint aspectes o, inclús, cartes i articles dels candidats.
- 26.- P. JANKE; Op. cit., pag. 289.
- 27.- Carlos MARICHAL; La revolución liberal y los primeros partidos políticos en España, 1834-1844. Ed. Cátedra, Madrid 1980, pp. 170-171.

28.- Es tracta de una exposició a les Corts, que es troba al AC., Exps. Generales, Llig. 52, Exp. 108. Es guarda l'original que té la següent nota al principi:

"Barcelona. Varios Hacendados y Propietaris de... Unen en voz á la mayoría de esta ciudad relativamente a las nuevas acaecidas en aquella capital a mediados de Diciembre"; al final del text, 5 pag. manuscrites, hi ha les firmes dels propietaris i hisendats que la van enviar. Josep FONTANA; La Revolución Liberal (Política y Hacienda, 1833-1845). Inst. de Estudios Fiscales, nº 38, Madrid 1977, pag. 341, dona notícies d'aquesta exposició, encara que només cita la de la Junta de Comerç i de les diputacions de Catalunya. Estem totalment d'acord amb Fontana que es en aquests moments quan s'aprecia més clarament l'aliança entre els grans propietaris i la burgesia.

29.- El Constitucional, 21 de setembre de 1837. Hi ha comentaris sobre cada un dels diputats, senyalant si es relacionen en alguna institució -Milícia, Ajuntament, Diputació...-, activitats professionals i lloc de residència.

30.- El Constitucional, 4 de octubre de 1837.

31.- El Guardia Nacional, 3 de octubre de 1837.

32.- Public Record Office; Foreign Office 185, Vol. 167. Carta del consul Amesely a Villiers. Citat a C. MARICHAL; Op. cit., pag. 176. També El Guardia Nacional, 10 de octubre de 1837, comenta que molts capitalistes marxen de Barcelona i explica que "las clases jornalera y artesana serian las primeras que se resintieran de esta emigración..."

33.- AC. Exps. Generales, Llig. 51, Exp. 24.

34.- AC. Exps. Generales, Llig. 52, Exp. 197.

35.- Diario de Barcelona, 26 de febrer de 1838. Les citacions judicials es repeteixen els dies 11 i 21 de mars, però sembla que els encausats havien preferit sortir de la ciutat. No hem trobat més notícies referents a un judici.

36.- Hi ha moltes notícies puntuals sobre diputats i personatges de mitjans del dinou que devem a Angels Solà, com aquesta.

37.- Aquesta animació en les inversions a l'indústria es segueix perfectament en les dades treballades per Miquel IZARO; Inversión de capitales en la primera etapa de la industrialización catalana. Catalogo y estudios complementarios de la Exposición documental y bibliográfica sobre la industria textil catalana, Tarrassa 1971, veure especialment Cuadro II, s.n.

38.- Diario de Barcelona, 26 de maig de 1839.

39.- P. JANKE; Op. cit., pag. 295. En la nota de peu de pagina nº 100 hi ha el text complet del programa dels progressistes, que es va publicar a El Corresponsal, 15 de juny de 1839.

- 40.- Diario de Barcelona, 10 de juliol de 1839. La candidatura es publica junt amb un programa de buit punts, on es repeteixen les propostes del Manifest de Madrid. El Diario de Barcelona en aquesta època prenia una postura apolítica, però cada dia publicava fragments dels articles polítics de El Guardia Nacional i El Constitucional, encara que no acostumava a comentar-los.
- 41.- Diario de Barcelona, 10 de juliol de 1839.
- 42.- Fermin CABALLERO; Fisonomía natural y política de los procuradores en las Cortes de 1834, 1835 y 1836, por un asistente diario a las tribunas. Imp. Boix, Madrid 1836, 117 pp., citat a la pag. 43.
- 43.- Diario de Barcelona, 19 de desembre de 1839
- 44.- Diario de Barcelona, 7 de gener de 1840.
- 45.- El Constitucional, 5 de gener de 1840
- 46.- Es tracta de dos exposicions firmades per varies personalitats progressistes, la primera dirigida a la "Junta de escrutinio general de esta capital", datada el 29 de gener de 1840, i l'altre, d'on extreiem la cita del text, dirigida "Al Congreso de los Srs. Diputados", del 7 de febrer de 1840. Les dues es troben al AC., Exps. de Credenciales de los Diputados, Llig. 18, Exp. 8.
- 47.- Diario de Barcelona, 22 de gener de 1840.
- 48.- Aquest es un punt de conflicte molt important, que separa a moderats i progressistes. La llei municipal en vigència es la del Trienni constitucional, decretada el 3 de febrer de 1823; els ajuntaments eren electius -el cens era molt mes popular que el dels diputats a Corts-, tenien moltes atribucions autonomes del govern civil i era molt eficaç per introduir a molta gent en la política. Hi ha una interessant exposició que toca tota aquesta problemàtica: Exposición de dirige a Las Cortes el Excelentísimo Ayuntamiento Constitucional de Barcelona sobre los proyectos de leyes de ayuntamientos, diputaciones provinciales y electoral. Imp. de J. Verdguer, Barcelona 13 de maig de 1840, 21 pp.
- 49.- C. MARICHAL; Op. cit., pag. 203. Sobre els aconteixaments de Barcelona, s'ha de citar a Carlos SECO SERRANO; Barcelona en 1840: los sucesos de julio (Aportaciones documentales para su estudio). Real Academia de Buenas Letras, Barcelona 1971. Hi ha algun punt on diferim de les interpretacions de Seco Serrano, concretament sobre els partits polítics.
- 50.- El Constitucional, 26 de juny de 1841.
- 51.- El Constitucional, 27 de juny de 1841.
- 52.- Tots aquests diputats van renunciar el novembre de 1842, cosa que dona tota la impressió que la renúncia es deu a una actitud davant els fets polítics, encara que no hem trobat cap noticia precisa al AC.

- 53.- El Guardia Nacional, 25 de febrer de 1843.
- 54.- El Constitucional, 25 de febrer de 1843, publica la candidatura oficial dels progressistes, però observant els resultats de les eleccions en el Quadre corresponent a les de febrer de 1843, en el Apendix, es veu que hi ha aquesta segona candidatura.
- 55.- La revolta de La Jemancia es un dels aspectes desconeguts de l'història política catalana del dinou. Es de una gran complexitat i per entrar en la seva anàlisi primer es necessita aprofundir en la estructura social i les actituds polítiques de Barcelona en aquell període. Les notícies del text s'ha tret de un dels molts llibres que els costanis van dedicar al tema: Revolución de Barcelona proclamada por la Junta Central. Diario de los acontecimientos de que ha sido teatro esta ciudad durante los meses de setiembre, octubre y noviembre de 1843. Redactado por un testigo de vista. Imp. de M. Sauri, Barcelona 1844.
- 56.- La Verdad, 17 de novembre de 1843.
- 57.- La Verdad, 30 de novembre de 1843.
- 58.- BORJA DE RIQUER; El conservadurisme polític català: del fracàs del moderantisme al desencís de la Restauració., "Recerques", nº 11, pp. 29-80, Barcelona 1981, pag. 30. L'article es molt interessant per situar aquesta corrent política de la burgesia catalana.
- 59.- J. CARRERAS PUJAL; Op. cit., Vol. IV, pp. 25 i 26.
- 59.bis.- El Fomento, 4 de desembre de 1846. L'únic que es diu referent a la candidatura, es que aquesta seguirà una línia proteccionista.
- 60.- J. CARRERA PUJAL; Op. cit., Vol IV, pp. 147-149.
- 61.- J. CARRERA PUJAL; Op. cit., Vol IV, pag. 155
- 62.- El Bien Público, 22 d'agost de 1850.
- 63.- El Bien Público, 26, d'agost de 1850.
- 64.- El Bien Público, 28 d'agost de 1850.
- 65.- El Bien Público, 29 d'agost de 1850.
- 66.- Citat per Miguel ARTOLA; La burgesia revolucionaria (1808-1874). Alianza-Universidad, Historia de España Alfaguara, Vol. V., Madrid 1978 6ªed., pag. 221.
- 67.- Es tracta del interessant llibre de Joan Baptista GUARDIOLA; El libro de la Democracia, por — (Diputado a Cortes). Imp. de Oliveras Hnos., Barcelona 1854 2ªed., 1851 1ªed., 139 pp. No es l'únic d'aquests folletons que després de la revolució francesa de 1848 devien tenir una certa proliferació, com el Catecismo Democrático para instrucción del pueblo español, Imp. del Pueblo, Barcelona 1852, 24 pp.

68.- El Sol, 9 de maig de 1851.

69.- J. CARRERA PUJAL; Op. cit., Vol. IV, pp. 218-219.

70.- AC., Exps. de Credenciales de los Diputados, Llig. 33, Exp. 3. Es tracta de unes eleccions on hi va haveri un evident frau, doncs Rafeal Soler -el candidat elegit-, no va arribar a ser nomenat diputat.

71.- L'obre fundamental sobre aquest tema es la de Josep BENET i Casimir MARTI; Barcelona a mitjans segle XIX, El moviment obrer durant el Bienni progressista (1854-1856). Ed. Curial, Documents de Cultura, nº 8 i 9 (2 Vols.), Barcelona 1976.

72.- Josep BENET i Casimir MARTI; Op. cit., Vol I, pp. 525 a 546, hi ha un estudi d'aquestes eleccions i es reproduueix varies candidatures.

72 bis.- J. CARRERA PUJAL; Op. cit., Vol. IV, pag. 283.

73.- AC., Exps. de Credenciales de los Diputados, Llig. 36, Exp. 14. Resolució de la comissió d'Actes, el 1 de mars de 1856.

74.- J. CARRERA PUJAL; Op. cit., Vol. IV, pp. 335-336.

75.- Diario de Barcelona, 30 d'octubre de 1858.

76.- La Corona, 16 d'octubre de 1858.

77.- BORJA DE RIQUER; Op. cit., pag. 35 i ss.

78.- La Corona, 28 d'octubre de 1858, edició del matí.

79.- La Corona, 28 d'octubre de 1858, edició de la tarda.

80.- La Corona, 24 d'octubre de 1858.

81.- La Corona, 25 d'octubre de 1858.

82.- M. ARDIT, A. BALCELLS, N. SALA; Op. cit., pag. 277, hi ha un resum d'aquesta polèmica.

CONCLUSIONS.

El principal objectiu del treball ha sigut el d'enmarcar les eleccions de diputats a Corts dins el seu context històric. El liberalisme com a sistema polític i la burgesia com a classe social son els dos principals aspectes que s'han tractat abans d'entrar de plé en un comentari sobre cada consulta electoral en el període 1808-1868. D'aquesta manera, s'ha estructurat el treball en tres nivells d'observació diferents: un de legislatiu, un altre de social i un darrer polític, que es van entrelaçant constantment i alhora s'ha procurat de distingir-los i aïllar-los. L'exposició es cronològica doncs permet comptar amb una prespectiva global evolutiva i seguir els aspectes dinàmics que ofereix l'experiència politico-electoral al llarg de mes de mitg segle.

Hem vist primer que el liberalisme es un sistema polític de transició entre les monarquies absolutes de l'Antic Règim i les democracies parlamentaries del segle vint; el règim liberal cerca la seva base social en la burgesia i s'emparenta amb els plantejaments socio-econòmics del capitalisme. La seva herencia legislativa es fonamental per els règims democràtics doncs ha definit les principals institucions polítiques, inclús el sistema electoral que, paradoxalment, es on trobem una diferencia important entre liberalisme i democracia: el règim liberal només concedeix el dret de vot a una categoria de ciutadans, mentra en els democràtics aquest dret es considerat natural. La practica de les eleccions en el període liberal, que en alguns països europeus va durar mes de un segle, permet a la societat un aprenentatge polític gradual; una continuïtat parlamentaria ajuda als governs i forces polítiques a establir unes determinades regles polítiques i conseguir integrar armonjosament el major nombre de ciutadans en la participació pública. En el segle vint s'aconsegueix la representació popular al fer-se les eleccions segons el sufragi universal, sense que això signifiqui una transformació important de les institucions públiques.

L'evolució liberal a l'Estat espanyol es mou en les tendencies generals de la resta d'Europa, encara que té particularitats importants. Una d'elles, que creiem es la mes influent i alhora negativa, es que no va ser possible una plenitud en l'experimentació del sistema liberal, principalment perque la Corona i els governs van despreciar, sovint, la força de la representació parlamentaria. També influeix el poc respecta a les lleis fonamentals, ja que en seixanta anys s'han succeït quatre constitucions liberals i sis lleis o decrets electorals, malgrat existir bases legals prou valides i susceptibles de fer evolucionar el liberalisme en la Constitució de 1837. Per mitjà de la Constitució de 1845 es limita l'anterior, sense aportar noves solucions i, amb la llei electoral, es redueix clarament l'espai polític. Tantes variacions constitucionals no van servir per donar mes

flexibilitat al sistema polític, ni garantir les alternatives de govern. Amb les eleccions era molt difícil fer caure un govern -de fet, mai cap govern va perdre unes eleccions a nivell estatal- i sempre va ser necessari que els "pronunciamientos" militars precedissin qualsevol canvi polític. En definitiva, el sistema liberal espanyol no va afavorir un aprenentatge polític a partir de les eleccions i l'experiència parlamentària, deficiència important que limita l'actuació dels polítics i de la societat en el futur.

L'estudi de la base social del liberalisme -que en teoria tindria de ser la burgesia- ens pot fer comprendre aquesta devilitat i contradiccions del règim polític. Al analitzar la composició social dels electors de la província i ciutat de Barcelona hem diferenciat a tres grups que són distingibles a nivell econòmic, social i ideològic:

- els propietaris de terres
- la burgesia urbana de comerciants, fabricants i professions liberals
- les classes mitges de menestrals, botiguers i petits propietaris.

Representen a estrats socials que provenen de l'Antic Règim -els propietaris de terres o els menestrals- i que es sobreposen a les classes socials del nou règim. Només un d'aquests estrats socials es plenament identificable amb la burgesia: els comerciants, fabricants i professions liberals. Tot i així, aquesta classificació es provisional i principalment es vol constatar l'importància de iniciar una definició metodològica de la burgesia i els altres sectors de les classes dominants abans d'empendre estudis sobre la societat de la primera meitat del dinou.

Els electors de la província de Barcelona, en els períodes de vigència de la llei electoral de 1837, representen el 4% de la població o, si tenim en compte el percentatge de veïns, un de cada cinc homes adults tenien el dret de vot; són unes dades lògiques en un sistema polític liberal. Els electors tendeixen a situar-se en les zones litorals i en les ciutats majors de 5.000 habitants, quedant la població rural marginada del espectre polític si exceptuem els grans propietaris de terres i una minsa proporció de pagesos acomodats. No és gens sorprenent aquesta vocació urbana del règim liberal. Potser és més peculiar la estructuració del cens electoral, segons les dades de 1854: els propietaris o contribuents territorials són prop del 30%, mentre els contribuents d'indústria i comerç -conjunt d'activitats econòmiques més identificables amb la burgesia- representen tant sols el 22% el 48% restant és un estrat social més popular, que accedeix al dret electoral per mitjà de l'inquilinat o l'arrendament. La burgesia és un sector quantitativament debilitat, inclús entre les classes dominants, i no és una classe social prou àmplia i sòlida com per prendre la iniciativa en el canvi polític.

La burgesia s'ens presenta massa limitada com per ser, ella sola, el motor del règim liberal. És necessària una aliança amb els propietaris o/ i amb les classes mitges, però qualsevol

d'aquests pactes condicionarà la seva acció política. Així la diferenciació dels estrats socials entre les classes dominants es un punt bàsic per entendre les actituds polítiques: els propietaris de terres tendeixen a identificar-se amb els moderats, mentre les classes mitges es decanten cap als progressistes. La burgesia vol influir sobre les dos fraccions de la família liberal, com s'ens presenta el 1835 quan forma el nucli principal del partit progressista; assumeix una actitud basculant, que per si mateixa ens mostra la impossibilitat de pendrà una iniciativa política autòctona. Gradualment s'anirà acostant a les postures conservadores però respectant el règim establert per la Constitució de 1837. El 1844, al emprendre la reforma constitucional, el projecta polític acceptat per la burgesia catalana entra en crisi i tindrà de tolerar les limitacions de la Constitució de 1845; el règim polític cau ara dins la influència dels grans propietaris rurals en el conjunt de l'Estat espanyol, les classes mitges queden eliminades de la participació pública i la burgesia en clara desventatge en les esferes de poder.

Les eleccions de diputats a Corts a la província de Barcelona acostumen a escapar del control estricte del govern. Mentre a molts punts de l'Estat s'utilitzen els mecanismes de l'administració per influir en els resultats de les eleccions, aquests no són tant efectius a Barcelona com demostra el fet que en moltes ocasions guanyen les candidatures d'oposició, tant en períodes de predomini progressista com de moderat. Si bé el sistema censitari no era precisament una garantia d'honestitat, doncs un cens electoral molt reduït és fàcil de manipular, s'ha comprovat que tampoc era tant vulnerable si els polítics participaven activament; s'han vist les queixes i protestes de polítics i electors quan s'ha intentat preparar els resultats, per exemple en les eleccions del gener de 1840. En general, la pràctica electoral desperta el interès de l'opinió pública i dels electors; des d'aquest punt de vista, creiem que és vàlid plantejar-nos l'estudi de les eleccions no tant sols com el reflexa de l'activitat dels partits, sino també com la projecció política dels grups socials.

La evolució dels partits polítics al llarg del període 1808 a 1868 ens configuren ja unes corrents o actituds concretes que tindran continuïtat en la posterior progressió històrica. Moderats i progressistes apareixen entre 1835 i 1837 com una divisió de la família liberal que, després de mes de vint anys de lluita amb el règim absolutista, ha conseguit finalment el poder. De fet, representen unes actituds polítiques naturals mes que a partits clarament estructurats i, fins a cert punt, un antagonisme social. Ja des de bon principi, els hisendats formen el nucli dels moderats als quals s'els afageix un grup de la burgesia amb un ideari conservador. Els noms d'Albert Baldrich i Ignasi Sanpoms s'uneixen en les primeres candidatures i es comencen a traçar

unes línies de continuïtat política, que es van concretitzant a partir d'homes com Ramón Martí d'Eixalà. La oferta dels moderats entre 1837 i 1844 es gradualment acceptada per la burgesia catalana que trobarà en la ciutat de Barcelona el seu principal nucli i una base electoral molt fidel. L'aprovació de la Constitució de 1845 obliga al sector més representatiu del partit moderat de Barcelona a col·locar-se obertament en l'oposició a les Corts de Madrid i iniciar uns replantejaments de l'acció política. Els anys cinquanta, amb l'intervenció dels fabricants del Institut Industrial de Catalunya, es va definint una alternativa política conservadora que es vol distanciar del partit moderat -pro-governamental- i contempla les diferències de Catalunya; els seus principals líders són Martí d'Eixalà, com ideòleg, i Joan Güell i Ferrer com representant dels sectors econòmics. I, en la pràctica, aquest sector polític es va acomodant a les limitacions de la Constitució de 1845. Ramón Permanyer, Manuel Duran i Bas i Joan Illas i Vidal, tots ells deixebles de Martí d'Eixalà, són els continuadors d'aquest moviment conservador que el 1858 s'emparenta amb La Unión Liberal i aconseguixen que algun ministre català figurei en el govern. Així, la major part de la burgesia -comerciants, fabricants, professions liberals i, a més, part dels propietaris- s'acava integrant dins el moviment conservador català, amb voluntat de diferenciació regional però, alhora, amb la necessitat de pactar amb els grans propietaris rurals de l'Estat per influir en certa mesura sobre la política espanyola.

El partit progressista neix com a legítim representant de la burgesia urbana en la escena revolucionària de 1835 i, des de bon principi, s'acull a un ideari populista i transformador. Líders com Pau Torrens i Miralda, Marià Borrell i Miralpeix o, més tard, Joan Vilaregut mostren que una part de la burgesia, i principalment els fabricants, els apoyen decididament en els anys trenta i durant molt de temps. Fruit de l'aliança entre la burgesia i les classes mitges, els progressistes de Barcelona inicien una evolució peculiar al anar perdent bona part del suport de la burgesia i tenir de comptar principalment amb les classes mitges urbanes. Són a les ciutats del litoral com Vilanova i Mataró i les del Plà de Barcelona com Gràcia i Sant Andreu del Palomar on troben un major ressò des de 1840. I es des de Barcelona on es comença a contestar la gestió del govern progressista de Espartero, doncs s'han apartat de Madrid i es decanten cap a un ideari que cal identificar amb la projecció política dels menestrals i altres sectors de les classes mitges. Probablement més que un ideari concret es tracte de unes postures o actituds que es reflexen en líders com Joan Antoni de Llinàs, Rafael Degollada o Pau Palachs. La crisi de la tardor de 1843 pot interpretar-se com una evolució de les actituds polítiques fins a un antagonisme social entre burgesia i grans propietaris -moderats- davant les classes mitges -progressistes. Però la excessiva dependència de Madrid i la poca concreció dels seus programes els porten a contínues crisis internes fins que, a partir de 1845, veuen desaparèixer la seva influència en el poder. També veuen esfumar-se bona part de la seva base electoral, doncs les classes mitges

queden marginades de la política en virtut de la llei electoral de 1846, i s'han de buscar nova clientela entre la burgesia. A partir d'ara, els progressistes són més identificables en una colla de personalitats polítiques de renom com Pascual Madoz, Laureà Figuerola o Joan Prim que per una ideologia o una base social; després del Bienni Progressista 1854-56, al no ser capaços de donar alternatives des del poder, es fa evident la seva manca de cohesió com a partit. Es aleshores, al ocupar La Unión Liberal l'únic espai polític al que poden aspirar, quan inicien una revisió interna que els acostava al sistema democràtic.

Amb una projecció més popular que els progressistes, el partit demòcrata s'ha de relacionar amb una tradició que parteix dels primers nuclis republicans i utopeïstes que es formen al entorn de Ramón Xaudaró i Abdó Terrades. Ja des de 1841, quan s'uneixen amb l'ala més radical dels progressistes encapçalada per Pere Felip Monlau, es dibuixen les primeres formulacions del que més endavant serà el partit d'Estanislau Figueres i Francesc Pi i Margall. Sense possibilitats d'intervenir en el poder i com a màxim aspirar a filtrar a algun home a les Corts a partir de coalicions amb els progressistes, els demòcrates segueixen una línia d'actuació coherent que els acostava a les classes mitges. En el Bienni ja es presenten com una amenaça per els progressistes que, finalment, es materialitzarà després de la revolució de setembre de 1868, quan Figueres i Pi i Margall arriben fins a les més altes responsabilitats de govern. Els demòcrates catalans van emprendre una evolució que els porta a comprendre les diferències de Catalunya i altres regions dins l'Estat espanyol, formulant el feliç terme de la "República federal" que comporta un coneixament de la realitat espanyola basat en les particularitats nacionals o regionals molt més ampli que la resta de grups polítics.

Ni conservadors ni federals van recórrer al ampli terme de "nacionalisme" al llarg de l'etapa liberal, malgrat insistir freqüentment en la particularitat de Catalunya en relació a la resta de l'Estat; els progressistes només van combregar amb aquesta postura en la etapa 1841-43, però en general la seva actitud és menys clara en aquest punt, com sembla demostrar el fet que molts diputats elegits tenien la seva residència fixada a Madrid no obstant uns orígens catalans.

ANNEX.- Resultats de les eleccions de Diputats a Corts a la província de Barcelona entre 1808 i 1868.

ANNEXES.

I.- Resultats de les eleccions de Diputats a Corts a la provincia de Barcelona entre 1808 i 1868.

En el periode 1808 a 1868 es troben en vigencia moltes lleis o decrets sobre eleccions. Això dificulta i complica la recerca de les dades sobre els resultats i la seva exposició. Per aquest motiu el lector es trobarà en amb una amplia varietats de quadres que s'han de adaptar a les normatives electorals: no es pot seguir el mateix mètode al reproduir els resultats per unes eleccions en circumscripcions provincials o unes altres en districtes uninominals.

Ha sigut necessari fer un treball minucios per recuperar aquestes dades. Hem partit dels fons del Arxiu de la Diputació Provincial de Barcelona (ADP Bar.) on es conserven les Actes manuscrites de les eleccions entre 1837-1845 i 1854-56, tant a nivell de districtes de la provincia com, no tant sovint, les Actes dels escrutinis generals; aquesta darrera fase de les eleccions es feia a la mateixa Diputació amb presència del governador civil i els presidents de les Juntas electorals de cada districte. Naturalment es tracta de resultats provisionals, doncs els definitius necessiten l'aprovació de les Corts i s'acostumen a publicar, una mica mes tard, al Boletín Oficial de la Provincia de Barcelona (BOP Bar.). Així, un cop treballades les Actes dels districtes, una consulta al BOP Bar. es imprescindible per conèixer els resultats definitius o, si mes no, oficials; en aquestes fonts s'han pogut recuperar bona part dels resultats dels períodes 1846-1853 i 1857-1868, encara que la informació es poc sistemàtica i sovint incompleta. Advertim que la columna de TOTALS en els quadres recull les dades definitives o oficials, aprovades per les Corts i reproduïdes al BOP Bar.; & per aquest motiu, com es facil observar, no sempre coincideixen les sumes dels resultats parcials amb els TOTALS, però les diferències acostumen a ser poc importants i no influeixen en els resultats definitius. Finalment s'han consultat els Expedients de Renúncia de Diputats de l'Arxiu de les Corts espanyoles (AC.) on hi ha el registre dels diputats, les seves Actes i correspondència sobre renunciacions, etc. A partir de 1857 els libres de registre de la Diputació també porten els resultats de les eleccions, però sense masses detalls. Aquesta darrera tasca ha sigut molt important per estar

segur de qui va ser nomenat diputat i conèixer el temps que va estar a les Corts, doncs les renunciacions eren molt freqüents al llarg de tot el període.

Quan no s'han trobat els resultats de les eleccions a l'ADP Bar., al BOP Bar. o a l'AC, s'ha recorregut a la premsa, cosa que ha sigut imprescindible en moltes poques ocasions. Els periodics de l'època són molt útils per entrar en el ideari dels partits i dels candidats, conèixer com s'estructuren les candidatures i notícies de l'ambient en el que es celebra la consulta, però poc rigurosos al moment de reproduir els resultats que a més sempre són els provisionals; hem pogut apreciar freqüents errors i inexactituds.

S'ha volgut seguir unes normes generals al confeccionar els quadres, malgrat que aquests varien molt sovint de forma. Era interessant donar una relació completa de les candidatures, tant la guanyadores com les perdadores, doncs permet conèixer la evolució dels partits polítics a més de disposar de informació més ampla sobre els polítics de l'època. Es distingeix sempre entre diputats electes -que són els que han obtingut més vots i en els quadres queden separats per els altres candidats per una ratlla - dels diputats definitius que estan escrits en negreta. L'ordre de la seva col·locació s'ha procurat que seguís sempre el de més a menys vots, inclús en les eleccions indirectes -1808-36- on només votaven els membres de la Junta electoral.

La columna de Categories socio-professionals es d'utilitat per conèixer les professions dels candidats, aspecta que ja és per si mateix caracteritzador. S'ha preferit tendir a la generalització de la informació disponible, encara que en molts casos disposem de dades més concretes sobre els candidats. Hi han casos on s'uneixen varies categories, per exemple un advocat pot ésser també un hisendat, o un comerciant pot tenir una fabrica de la seva propietat, o un eclesiàstic també es catedràtic de una matèria universitària. Tant sols entre 1808 i 1836, quan només es pot facilitar la llista de diputats i suplents, s'ha especificat una mica aquests punts. El criteri seguit per elegir l'activitat socio-professional ha sigut de donar preferència a les professions davant les activitats passives -un senyor que és advocat i hisendat ahora figura com a advocat únicament- o senyalem l'activitat que sembla més característica del candidat. Potser la categoria que queda més indefinida és la de propietari, i per això es diferencia als hisendats -una categoria econòmicament més forta i que indica

posseir extenses propietats rurals-; així el propietari significa que el candidat no té cap professió concreta i viu d'unes propietats que no són excessivament importants, per exemple a un pagés o un rendista urbà.

Les claus per descifrar les abreviatures de la columna de les Categories socio-professionals són les següents:

Fab. = fabricant, industrial.

Com. = comerciant, capitalista del món de les finances.

P.L/ = professions liberals i s'especifica algunes professions:

Adv. = advocat i carreres relacionades amb el dret.

Metg. = metge, ciruja, dentista.

Cat. = catadràtic de l'Universitat, excepte els de dret.

Pub. = publicista, escriptor, redactors de diaris.

Arqui. = arquitectes.

Farm. = farmacèutics

Eng. = enginier

Eco. = economista

Fun. = funcionari, empleat en la administració pública, inclús en carrecs elevats.

Prop. = propietari

Prop/His. = hisendat, propietari de terres

Nob. = noble

Mil. = militars de l'exercit. No s'inclueix als oficials de la milícia.

Ecl. = eclesiàstics.

En la columna de Tendència política es vol identificar el candidat amb els partits polítics o la candidatura en la que es presenta a les eleccions. La poca definició dels partits no permet fer gaires diferències. Les claus són les següents:

Mod. = moderats (candidatura Monàrquico-constitucional entre 1837-1844).

Prog. = progressistes (candidatura del Progreso-legal entre 1837-1843).

Demo. = demòcrates

Mod/Prog. = quan el candidat es presentat per les dues candidatures.

Mod/Gov. = moderats pro-governamentals, a partir de 1846.

Cons. = conservadors, o moderats antireformistes i antigovernamentals, 1853-1857.

U.L = Unión Liberal

IIC = candidatura recolzada per el Institut Industrial de Catalunya, 1850-1853.

S'ha de tenir en compte que aquesta informació vol ser principalment indicativa; dins la seva simplificació -moderats o progressistes- els partits polítics presenten una extensa gama de matissos. Entre els progressistes, per exemple, n'hi ha molts que es presenten ocasionalment, a més d'existir els sectors radicals, els partidaris de Mendizabal o de José Mª Lopez, els "Ayacuchos", etc. que fa difícil un intent de sistematització. En alguns casos, el candidat pot canviar de signe polític entre unes eleccions i les següents.

Els quadres es completen amb diverses notes. En les eleccions indirectes s'ha mirat de senyalar d'on provenen els electors i qui era el president de la Junta electoral. En les eleccions per circumscripcions provincials s'indiquen les variacions en els districtes i en quins no es va formar la taula electoral, i per tant no es van celebrar les consultes, quedant exclusits en el quadre. Un asterisc (*) dona les necessaries puntualitzacions sobre la necessitat de convocar una segona volta o eleccions parcials. A més s'inclueix les Fonts d'on a sortit la informació i les Notes sobre renunciies i altres aspectes concrets dels candidats o diputats.

Cada consulta electoral s'ha numerat, sense tenir en compte les variacions legislatives o forma del quadre; en les segones voltes o eleccions parcials s'utilitza una lletra com a subdivisió de la convocatoria general.

ELECCIONS DEL 25 DE FEBRER DE 1810.

La Junta del Principat de Catalunya es va reunir entre el 23 i 25 de febrer a Tarragona. La composaven 8 membres que presideixen la Junta i 48 electors que representen ^{als partits de} la Seu d'Urgell, Talarn, Mataró, Manresa, Tortosa, Girona, Barcelona, Tarragona, Figueres, Lleida, Cervera, Vilafranca i la Vall d'Aren.

Diputats electes: X

<u>Josep Vidal</u> (1)	Ecl./ Canonge de Lleida.
<u>Ramón Llatzer de Dou i de Bassols</u>	Ecl./ Cat., Universitat de Cervera
<u>Jaume Creus</u>	Ecl./ Canonge de la Seu d'Urgell
<u>Joan Desvalls</u> (2)	Nob./ Marqués de Llupià
<u>Francesc Morras</u>	Ecl./ Rector d'Igualada
<u>Antoni de Campmany</u>	P.L/ Historiador, filòleg.
<u>Felip d'Amat i de Cortada</u>	Ecl./ Resident a Cervera
<u>Ramón Utgés</u>	Ecl./ Cat., Universitat de Cervera
<u>Francesc de Papiol</u>	Prop./ Hisendat a Vilanova.
<u>Domènec Codina</u> (3)	
<u>Josep Joaquim Milà de la Roca</u> (4)	Com./ Banquer de Barcelona
<u>Francisco de la Dueña Cisneros</u> (5)	Ecl./ Bisbe de la Seu d'Urgell
<u>Juan Gispert</u> (6)	
<u>Ramón Lladós</u>	Prop. a Talarn
<u>Silvestre Herrando</u> (7)	Prop./ Hisendat a l'Estany
<u>Felip Aner de Esteve</u> (8)	Ecl.
<u>Josep Antoni de Castellarnau</u>	Noble
<u>Suplents:</u> X	
<u>Joan de Balle</u>	P.L/ Advocat
<u>Felix Aytes</u>	Ecl./ Capellà a Aramunt
<u>Salvador Vinyals</u> (9)	Fab. a Terrassa
<u>Joan Baptista Serres</u>	
<u>Joan de Suelves i Montserrat</u>	Noble/ Marqués de Tamarit

Fonts: AC.; Expedientes de Credenciales de los Diputados, Lligall 1, Exp. 8. Hi ha una còpia impresa de l'Acta electoral, amb la firma del secretari i l'acceptació a Cadiz el dia 18 de setembre de 1810.

Notes.

- 1.- No va anar a les Corts de Cadiz doncs sembla que es trobava presoner dels francesos o en la zona ocupada.
- 2.- El Marqués de Llupià tenia 70 anys i va alegar que el viatge fins a Cadiz era massa cansat per la seva edat.
- 3.- Domenech Codina es trobava presoner dels francesos.
- 4.- Milà de la Roca renunciava però no alega cap motiu en especial;
- 5.- El Bisbe de la Seu d'Urgell té problemes en l'aprovació de la seva Acta, malgrat ser acceptada en un principi, doncs no era natural del Principat.
- 6.- Joan Gispert no es trobava bé de salut; va morir el 23 de juliol de 1810.
- 7.- S. Herrando renunciava un cop ser aprovada la seva Acta. Es pot tractar d'un cas similar al exposat a la nota 5.
- 8.- Felip Aner va morir a Cadiz a principis d'octubre de 1812.
- 9.- Salvador Vinyals renunciava doncs l'ocupa la fàbrica textil de Terrassa on treballen 300 obrers.

ELECCIONS DEL 20 DE MAIG DE 1813.

La Junta del Principat de Catalunya es va reunir el dia 20 de maig de 1813 a Marresa. Els seus membres sumaven un total de 34 o 35 electors, però desconeixem als partits judicials que representaven.

Diputats electes:

<u>Andreu Oller</u>	P.L./Advocat. Membre Tribunal Suprem de Justícia.
Josep Lloser (1)	Ecl./ Ardiaca de Sta. M ^a del Mar, Barcelona.
Ignasi Miquel de Sellés	
Bonaventura Marés	Ecl./ Canonge de Tarragona
Josep Anglasell	
Joaquin Rey	Fun.
Mariano Ros	Ecl./ Rector de Sallent
Benet Plandolit	Com.
Manuel Lasala	
Jaume Calvo	
Josep Navàs	
<u>Gaietà Marimón</u>	Mil./ Mariscal de Camp

Suplents:

Joan Macià	Ecl./ Ardiaca de Solsona
Manuel Barba	
Joan Aguiló	
Joan Amat	

Mentre els diputats electes arribaven a Cadiz -el viatge podia ser molt llarg-, els diputats elegits en les derreres eleccions els van substituir. Finalment tant sols van compareixer a Cadiz A. Oller i G. Marimón.

Els substituïts foren els següents personatges:

<u>Felix Aytés</u>	Ecl.
<u>Ramón Llatger de Dou i de Bassols</u>	Ecl.
<u>Francesc Calvet</u>	
<u>Josep Vega de Setmanat</u>	Noble
<u>Josep de Espiga i Gadea</u>	Ecl.
<u>Ignasi Gayolà</u>	
<u>Ramón Utgés</u>	Ecl.
<u>Jaume Creus</u>	Ecl.
<u>Joan Baptista Serres</u>	

Fonts: AC.; Expedientes de Credenciales de los Diputados, Lligall 4, Exp. 8.

Notes.

1.- Desconeixem el motiu per que la majoria de diputats electes no van presentar-se a Cadiz. Per altre costat, cal remarcar que la legislatura de 1813-1814 fou molt breu.

ELECCIONS DEL 22 DE MAIG DE 1820.

La Junta electoral del Principat es va reunir a la ciutat de Barcelona. La formaven 35 electors que representaven els partits de Barcelona, Tarragona, Girona, Mataró, Tortosa, Lleida, Cervera, Manresa, Vic, Figueres, Vilafranca, Puigcerdà i Talarn. El president de la Junta era el brigadier Josep Castellar i de Lladó, jefe polític de Catalunya.

Diputats electes:

<u>Josep de Espiga i Gades</u>	Ecl.
Ferran Navarro (1)	
<u>Joaquin Rey</u>	Fun/ Regent de l'Audiencia
<u>Guillerm Oliver</u>	Com.
Josep Costa i Galf (2)	P.L./Advocat
<u>Joan de Balle</u>	P.L./Advocat
<u>Gines Quintana</u>	P.L./Advocat
<u>Magí Corominas</u>	Com.
<u>Francisc Serrallarch</u>	
<u>Esteve Desprat</u>	P.L./Metge
<u>Felix Janer</u>	P.L./Catedratic de Medicina i Cirugia
<u>Antoni Puigblanch</u>	P.L./Historiador, filòleg

Suplents:

<u>Agusti Torres</u>	Ecl/Canonge de Vic
<u>Joaquin Mensa</u>	
Albert Baldrich	Noble
Joaquin Busquets	

Fonts: AC.; Exp. de Credenciales de los Diputados, Llig. 6, Exp. 9. Hi ha copia manuscrita de les Actes de les eleccions;

Notes.

- 1.- Desconeixem el motiu que va fer renunciar a Navarro del carrec de diputat.
- 2.- Josep Costa i Galf no va renunciar fins el 30 d'octubre de 1820, però no va presentar la seva Acta de diputat al Congrés. La renuncia es deu a motius de salut.

ELECCIONS DEL 3 DE DESEMBRE DE 1821.

La Junta electoral del Principat de Catalunya es va reunir a Manresa. La formaven 35 electors que representaven a Barcelona, Tarragona, Girona, Mataró, Tortosa, Lleida, Cervera, Manresa, Vic, Figueres, Vilafranca, Talarn, Granollers, Balaguer, Berga, Falset, Igualada, Terrassa, Solsona, la Seu d'Urgell, La Bisbal, Montblanc, Olot, Reus i Santa Coloma de Farners. El president era el Jefe polític de Catalunya, Antoni Ramón Zanco del Valle.

Diputats electes:

<u>Josep Grases</u>	Mil/ Coronel
<u>Miquel Lluís de Septien</u>	Prop/Hisendat a Horta
<u>Pere Surrà i Rull</u>	Com. a Barcelona, i Alcalde de Madrid
<u>Ramón Adam</u>	Fun.
<u>Hemeteri de Martí</u>	Ecl/ Capellà a Gurb
<u>Ramón Salvat</u>	P.L/Advocat
<u>Magí Torner</u>	Fab. a Mataró
<u>Francesc Rosset i Babi</u>	Com. a Barcelona
<u>Josep Melcior Prat</u>	P.L/ Metge. Redactor del Diari de les Corts.
<u>Marià Rubinat</u>	P.L/ Advocat i Hisendat.
<u>Josep Bagés i Oliva</u>	P.L/ Advocat i Hisendat
<u>Ramón Busanya</u>	Prop/ Hisendat a Moià

Suplents:

Bartolome Amat	Mil/ Tinent Coronel
Ferran Borja i Tarrius	Fun. Director del Credit Públic
Josep Elias	P.L/ Fiscal del Jutgat de Barcelona
Mateu Estany	Com. i Hisendat.

Fonts: AC.; Exp. de Credenciales de los Diputados, Llig. 8, Exp. 4. Hi ha copia manuscrita de les Actes electorals.

AC., Registro de los Diputados nombrados para las Cortes de 1822 y 1823.

ELECCIONS DEL JUNY DE 1834.

Procuradors per la província de Barcelona.

Diputats electes:

<u>Ramón de Siscar (1)</u>	Noble
<u>Honorat de Puig</u>	Prop/Hisendat.
<u>Joaquín de Palaudariés</u>	P.L/Advocat
<u>Josep Plandolit (2)</u>	Com.
<u>Ramón Llano de Chavarri</u>	Fab. i propietari
<u>Pau Torrens i Miralda (3)</u>	Com.

Sustituts:

<u>Ignasi Samponts i Barba</u>	P.L/ Advocat
<u>Antoni Barata</u>	P.L/ Advocat

Fonts: AC.; Exps. de Credenciales de los Diputados, Llig. 10, Exp. 7.

AC.; Registro de los Procuradores a las Cortes de 1834

Notes.

1.- Ramón de Siscar també va ser elegit a Lleida, que es l'Acta que escolleix, i a Tarragona on el substituirà Guillerme Oliver. Ignasi Samponts es releva a Barcelona, en eleccions parcials fetes el 19 de juliol de 1834.

2.- Josep Plandolit renuncia per enfermetat que ja l'havia obligat a deixar el seu establiment de comerç a Barcelona en mans del seu fill primogenit.

3.- Pau Torrens i Miralda va treure la mateixa votació que el fabricant barceloní Josep Bonaplata, però la Junta es decanta finalment per el primer. Veure J. CARRERA PUJAL; Historia política de Cataluña en el siglo XIX, Vol III, pag. 19.

ELECCIONS DEL 27 DE FEBRER DE 1836.

Procuradors de la província de Barcelona. La Junta electoral es va reunir el 26 i 27 de febrer a Barcelona, sota la presidència del Governador civil de la província Josep Melcior Prat. La formaven 27 membres, dels que tan sols van assistir 25, doncs els dos electors de Berga no van poder desplaçar-se degut a les dificultats del viatge. Els electors representaven a Barcelona (7 electors) i dos de Mataró, Terrassa, Manresa, Sant Feliu de Llobregat, Vic, Arenys de Mar, Vilafranca, Igualada, i Granollers.

Diputats electes:

Juan de Alvarez y Mendizabal (1)	Fun. cap del govern.
<u>Ramón Busanya</u>	Prop/Hisendat.
<u>Pau Torrens i Miralda</u>	Com.
<u>Joan Camps i Camps</u>	P.L/ Catedratic de Quimica
<u>Felix Ribas i Solà</u>	P.L/ Arquitecte
<u>Josep Roviralta</u>	P.L/ Metge

Sustitut:

Llucià Folchs

Fonts: AC.; Exps. de Credenciales de los Diputados, Llig. 13, Exp. 17.

AC.; Registro de los SS. Procuradores que compusieron el Estamento de este nombre ..., legislatura del 22 de marzo al 23 de mayo.

Notes.

1.- Mendizabal va ser elegit a moltes províncies de l'Estat i va optar per la de Madrid. Llucià Folchs el va substituir però no va tenir temps de jurar el carrec a les Corts doncs la legislatura va ser molt breu.

ELECCIONS DEL AGOST DE 1836. *

Resultats provisionals a la ciutat de Barcelona.

<u>Cens electoral</u>	1.427
<u>Votants</u>	1.076
<u>Participació en %</u>	75,4

<u>Candidats</u>	<u>Categories socio-prof.</u>	<u>Tendència politica</u>	<u>Votacions</u>
C. A. de Luzurriaga	Fun.	Prog.	993
L. Serra	Com.	(Prog.)	923
F. Ribas i Solà	P.L/Arqui.	Prog.	887
J. Camps i Camps	P.L/Cat.	Prog.	862
L. Folchs	P.L/Adv.	Prog.	861
A. Secane	Mil.	(Prog.)	845
J. Roviralta	P.L/Metg.	Prog.	844
P. Torrens i Miralda	Com.	Prog.	838
J. Landeró y Corchado		Prog.	802
A. Baldrich	Noble	Mod.	198
P. Galf	Feb.	Mod.	189
M. M ^a Gutierrez	Mil.	Mod.	163
J. C. de Abat		Mod.	141
P. Pujals		Mod.	130
B. Amat	Mil.	Mod.	127
P. Moret	Com.	Mod.	113
I. Samponts	P.L/Adv.	Mod.	54
R. de Macià i Llopart		Mod.	20

Fonts: Diario de Barcelona, 6 d'agost de 1836.

* Es tracta de les primeres eleccions directes fetes a l'Estat espanyol, però no van poder acabar de disputar-se doncs pocs dies després es produeix l'aixacament de La Granja que obliga a la Regent Mª Cristina a firmar la Constitució de 1812. Així no es coneixen els resultats oficials de les eleccions. Nomes hem trobat aquest recull per la ciutat de Barcelona que té interès per la composició de les candidatures dels partits, encara que aquests no existien de fet.

El Diputat P^o van firmar la llista.

ELECCIONS DEL 3 D'OCTUBRE DE 1836.

Diputats a Corts Constituyents per la provincia de Barcelona. La Junta electoral es reuneix el 3 d'octubre de 1836 a Barcelona, sota la presidencia del Jefe polític Juan López Ochoa. La formaven 27 electors: 8 per Barcelona, 2 per Arenys de Mar, Berge, Sant Feliu de Llobregat, Manresa, Mataró, Terrassa, Vic, Vilafranca i Igualada, i un per Grollers.

Diputats electes:

<u>Pau Torrens i Miralda</u>	Com.
<u>Josep Roviralta</u>	P.L./Metge
<u>Felix Ribas i Solà</u>	P.L./Arquitecte
<u>Ramón Salvat</u>	P.L./Advocat
Josep Francesc Pedralbes (1)	P.L./Metge
<u>Domenec Me Vila</u>	P.L./Advocat
<u>Jacint Felix Domenech</u>	P.L./Advocat
<u>Manuel Torrens i Serramalera</u>	Mil/Tinent Coronel
Antoni Puigblanch (2)	P.L./Historiador, filòleg.

Suplents:

<u>Josep Feliu i Miralles</u>	P.L./Advocat
Josep Santamaria	Com.
<u>Josep Soler i Espalter</u>	P.L./Advocat

Fonts: AC.; Exps. de Credenciales de los Diputados, Llig. 13, Exp. 17. Hi ha copia manuscrita de les Actes electorals.

AC.; Registro de los SS. Diputados a las Cortes de 1836-1837.

Notes.

- 1.- J. F. Pedralbes renuncia doncs viu a La Corunya i es trova molt malament de salut.
- 2.- A. Puigblanch resideix a Londres i, en la carta de renuncia, informa que no te intenció de tornar al seu pais en part per ser ja d'edat avançada.

ELECCIONS DEL 28, 26, 27 I 28 DE JULIOL DE 1939

Table with columns for Cens, Votants, Participació, and various district data including Còmput, Resultat, and various party abbreviations like P.U., P.S., etc.

En els districtes de Cardener i Capons no es va formar la taula electora. Els electors de Ordeix voten en el Districte de... Districts de... no es va formar la taula electora.

En els districtes de Cardener i Capons no es va formar la taula electora. Els electors de Ordeix voten en el Districte de... Districts de... no es va formar la taula electora.

En els districtes de Cardener i Capons no es va formar la taula electora. Els electors de Ordeix voten en el Districte de... Districts de... no es va formar la taula electora.

En els districtes de Cardener i Capons no es va formar la taula electora. Els electors de Ordeix voten en el Districte de... Districts de... no es va formar la taula electora.

En els districtes de Cardener i Capons no es va formar la taula electora. Els electors de Ordeix voten en el Districte de... Districts de... no es va formar la taula electora.

En els districtes de Cardener i Capons no es va formar la taula electora. Els electors de Ordeix voten en el Districte de... Districts de... no es va formar la taula electora.

ELECCIONS PARCIALS DEL 24, 25, 26, 27 I 28 DE JUNY DE 1891

Candidats	Barcelona										TOTAL															
	Badalona	Barcelona	1er. 2on. 3er. 4ant. 5a. Total	Berga	Calat	Cardena	Gracia	Granollers	Igualada	Margosa		Matary	Roda de Ter	Sallent	Sant Andreu	Sant Bot	Sant Coloni	Santpedor	Tarressa	Vilafraoca	Vilanova					
Cens	923	1035	712	723	1552	819	484	179	43	64	425	683	655	291	1870	59	239	560	285	55	95	313	482	330	17.310	
Votants	109	108	58	84	152	95	495	31	36	51	57	84	155	97	226	51	74	416	93	34	26	65	119	97	2.293	
Participació en %	296	104	81	116	98	116	102	195	83	77,3	134	122	237	325	120	86	91,2	74,3	31,5	61,8	57,8	20,8	26,9	19,3	13,1	
Categories	Tendència																									
socio-prof. política																										
J. Alcoriz	104	99	54	77	136	89	4	50	36	51	57	83	155	97	225	50	38	416	93	34	25	64	119	96	2.224	
P. Mata		95	50	34	80	80	339	2			52	1			97	224	30	416	93	34	26	64	119	2	1.552	
J. Badia		104	85	6	68	146	33	338	29	36	51	82	155		67	33										1.195
M. Pons i Tarrach			14	7	2	54	77	11							146	50		415				64				770
J. Maluquer			3	1	34	2	50	16			4		155													316
P. F. Monlau			4	7	5	11	6	33	1	36	51	1	45	97							25			94		289
M. de la Fuente			2		1	1	4	3																		149
J. Vargás			26	39	53	17	5	140																		140
M. Pers																										40
P. Olavarría			4	5	4	5	19					37														18

En els districtes d'Arenys de Mar, Bagà, Borrada, Caldes de Montbui, Calells, Capellades, Centelles, Copons, Escarreguera, Martorell, El Masnou, Molà, Prats de Lluçanès, Sabadell, Sant Feliu de Llobregat, Sant Sadurni, Sitges i Vic no es va reunir la taula electoral.

S'elegeix a dos diputats i un suplent, davant la renúncia de D. Me Vila i una altre plaça que va quedar vacant en les eleccions generals de febrer de 1891.

Fonts: AOP Bar.; Lligall 121: Actes originals manusc. dels districtes electorals i Acta del escrutini general.
AC.; Llibres de registre de los Diputados, Leg. 1841-1842.

ELECCIONS DEL 5, 6, 7, 8 I 9 DE DESEMBRE 1843.

Cens	Barcelona		Barcelonès		Girona		Lleida		Tarragona		València		Castelló		Balears		Canàries		TOTAL
	1er. Dist.	2on. Dist.	3er. Dist.	4on. Dist.	5a. Total	1er. Dist.	2on. Dist.	3er. Dist.	4on. Dist.	5on. Dist.	6on. Dist.	7on. Dist.	8on. Dist.	9on. Dist.	10on. Dist.	11on. Dist.	12on. Dist.		
448 343	122 699	524 440	1321 649	3633 2674	40 200	445 547	507 507	507 507	507 507	507 507	507 507	507 507	507 507	507 507	507 507	507 507	507 507	507 507	4282 242
130 116	73 193	195 206	527 153	1314 195	36 177	38 489	489 489	489 489	489 489	489 489	489 489	489 489	489 489	489 489	489 489	489 489	489 489	489 489	4282 242
232 338	532 276	312 362	989 236	252 255	900 275	583 489	489 489	489 489	489 489	489 489	489 489	489 489	489 489	489 489	489 489	489 489	489 489	489 489	4282 242

Candidats

Candidats	Categorías socio-orof. política	Tendència		Votants	Participació en %	Catal	Balears	Canàries	Castelló	València	Balears	Canàries	Castelló	València	Balears	Canàries	Castelló	València	TOTAL	
		Proo./Mils.	Mod.																	
A. Sabornas (1)	Proo./Mils.	Mod.	130 116	73 193	195 206	527 153	1314 195	36 177	38 489	489 489	489 489	489 489	489 489	489 489	489 489	489 489	489 489	489 489	4282 242	
E. Sefró	Fun.	Mod.	129 116	73 193	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	4222 295
C. Llauder	Mil.	Mod.	129 116	73 193	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	4557 322
A. Alcalá Galiano	P.L./Adv.	Mod.	130 116	73 193	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	4815 322
J. de la Pezuela	Mil.	Mod.	129 116	73 193	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	4926 322
R. Martí d'Eixalà	P.L./Adv.	Mod.	130 116	73 193	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	4416 322
J. M. de Gisbert	Mil.	Mod.	129 116	73 193	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	4416 322
J. Fria	Mil.	Prog.	130 116	73 193	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	4077 322
F. Pempinye	P.L./Adv.	Mod.	129 116	73 193	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	4033 322
L. Pinzón	Prog.	Mod.	129 116	73 193	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	3116 322
R. de Becardí	Proo./Mils.	Mod.	130 116	73 193	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	3018 322
R. de Santillan	Mod.	Mod.	51 116	73 193	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	2992 322
J. Prat i Miralles	Mod.	Mod.	51 116	73 193	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	2992 322
Marqués de Miraflores	Nob.	Mod.	51 116	73 193	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	2647 322
T. Coma i Miró	Fab.	Mod.	78 116	73 193	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	2069 322
L. Milets del Bosch	Mil.	Prog.	121 116	73 193	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	2060 322
J. Badia	Com.	Mod.	79 116	73 193	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	1526 322
A. Castell de Pons	Mod.	Mod.	79 116	73 193	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	1279 322
I. Santons	P.L./Adv.	Mod.	29 116	73 193	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	978 322
T. Iile i Balaguer	Fab.	Mod.	56 116	73 193	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	703 322
J. F. Domenach	P.L./Adv.	Prog.	79 116	73 193	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	697 322
P. Moret	Com.	Mod.	116 116	73 193	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	191 191	608 322

En els districtes de Calaleu, Cardona, Centelles, Gironella, Martorell, Prats de Lluçanès, Roda de Ter i Santpedor no es va formar la tauleta electoral. Es van crear els districtes d'Olost i Sant Feliu de Torelló que dividien els de Prats i Roda de Ter, respectivament. El de Gràcia es substituïa per el de Sarrià.

Font: ADP Bar.; Llibell 125; Actes originals manusc. dels districtes electorals i Acta del escrutini general. AC.; Llibro de registro de los Diputados, Leg. octubre-diciembre de 1843.

Notes.

1.- Els diputats electes de Barcelona no van tenir temps de presentar les seves Actes al Congrés doncs les sessions es van suspendre el 27 de desembre de 1843. A Barcelona les eleccions es van celebrar més tard que a la resta del Estat espanyol a causa de la situació política.

Districtes	Seccions	Cens	1ª volta		2ª volta o parci.	
			votants	%	votants	%
BARCELONA-LLOTJA	1 Llotja	600	70	11,7	62	10,3
	2 Ajuntament	577	69	12,0	78	13,5
	Total	1.177	139	11,8	140	11,8
BARCELONA-SANT PERE	S.u. Sant Pere	500	104	20,8		
BARCELONA-UNIVERSITAT	1 Diputació	513	84	16,4	120	23,4
	2 Hospital	441	54	12,2	73	16,5
	Total	954	138	14,5	193	20,2
BARCELONA-SANT PAU	1 La Patcada	419	74	17,7		
	2 Trinitaris	378	70	18,5		
	Total	797	144	18,1	60 ⁽¹⁾	7,5
MOLINS DE REI	1 Molins de Rei		78			
	2 Sant Sadurni		14			
	Total	351	92	26,2		
VILAFRANCA	1 Vilafranca	193	93	48,2		
	2 Vilanova	214	33	15,4		
	Total	407	126	31,0		
IGUALADA	1 Igualada		48			
	2 Esparraguera		21			
	3 Calaf ⁽²⁾	79	54	68,3		
	Total	328	142	43,6		
MANRESA	1 Manresa	264	109	41,3	142 ⁽³⁾	53,8
	2 Moyà	59	28	47,5	43	72,9
	3 Tarrassa	116	21	18,1	58	50,0
	Total	439	158	36,0	243	55,3
BERGA	1 Berga	170	126	74,1	105	61,8
	2 Cardona	152	126	82,9	115	75,7
	3 Prats de Lluçanès	79	36	45,6	38	48,1
	4 Sellent	89	68	76,4	75	84,3
	Total	490	356	72,6	333	68,0
VIC	S.u. Vic	358	145	40,5		
GRANOLLERS	1 Granollers	196	92	46,9		
	2 Sabadell	105	70	66,7		
	Total	301	162	53,8		
ARENYS DE MAR	1 Arenys de Mar	257	63	24,5		
	2 Sant Celoni ⁽⁴⁾					
	Total	257	63	24,5		
MATARÓ	S.u. Mataró	317	56	17,7		
<u>Total districtes Barcelona-ciutat</u>		<u>3.428</u>	<u>525</u>	<u>15,3</u>		
<u>Total província de Barcelona</u>		<u>6.657</u>	<u>1.826</u>	<u>27,4</u>		

Candidats i votacions.

<u>Candidats</u>	<u>Categoria</u>	<u>Tendència</u>	<u>Total</u>	<u>1ª Volta</u>				<u>Votacions</u>		<u>2ª Volta o parc.</u>	
				<u>s.1,</u>	<u>s.2,</u>	<u>s.3,</u>	<u>s.4,</u>	<u>Total</u>	<u>s.1,</u>	<u>s.2,</u>	<u>s.3,</u>
BARCELONA-LLOTJA											
<u>R. Maresch i Ros</u>	Com.	Mod.	59	15	43			78	24	54	
<u>J. Góell i Ferrer</u>	Fab.	Mod/IIC	63	43	20			62	38	24	
<u>T. Illa i Balaguer</u>	Fab.	Mod.	4	2	2						
<u>Altres i vots blancs o nuls</u>			7	6	1						
BARCELONA-SANT PERE											
<u>T. Illa i Balaguer</u>	Fab.	Mod.	68								
<u>F. Mª de Mesina</u>	Mil.	Mod/Gov.	21								
<u>R. Maresch i Ros</u>	Com.	Mod.	7								
<u>Altres i vots blancs o nuls</u>			8								
BARCELONA-UNIVERSITAT											
<u>J. M. Planas i Compte</u>	P.L./Adv.	Mod.	47	43	4			104	79	25	
<u>S. Anton Pascual</u>	P.L./Adv.	Mod/IIC	50	22	28			88	41	47	
<u>A. Xuriguera</u>	Prop/His.	Mod.	17	9	8						
<u>Altres i vots blancs o nuls</u>			17	10	7			1		1	
BARCELONA-SANT PAU											
<u>J. de la Peña y Aguayo</u>	Prop/His.	Mod/Gov.	106	58	48						
<u>E. de Jamer i Gonima</u>	Prop/His.	Mod.	14	7	7						
<u>F. Mª de Mesina</u>	Mil.	Mod/Gov.	3		3			47 ⁽¹⁾			
<u>Altres i vots blancs o nuls</u>			21	9	12			13			
MOLINS DE REI/SANT SADURNI											
<u>J. Manso de Juliol</u>	Mil./His.	Mod/Gov.	49	49							
<u>J. Castells</u>		Mod/Gov.	41	27	14						
<u>Altres i vots blancs o nuls</u>			2	2							
VILAFRANCA/VILANOVA											
<u>P. Batlle i Mascaró</u>	Prop.	Mod.	110	92	18						
<u>J. Castells</u>		Mod/Gov.	14		14						
<u>Altres i vots blancs o nuls</u>			2	1	1						
IGUALADA/ESPARRAGUERA/CALAF ⁽²⁾											
<u>C. Mas i Abat</u>	P.L./Adv.	Mod/Gov.	71								
<u>J. Ferrer i Roca</u>			70								
<u>Altres i vots blancs o nuls</u>			1								
MANRESA/MAYA/TARRASSA											
<u>L. Serra</u>	Fab./His.	Mod/Gov.	158	109	28	21					
<u>A. de Villalobos</u>	P.L./Pub.	Mod/IIC						159 ⁽³⁾			
<u>J. Mª de Paz</u>	P.L./Adv.	Mod.						38			
<u>J. Gibert</u>								36			
<u>Altres i vots blancs o nuls</u>								10			

Candidats i votacions

187

Candidats	Categoria	Tendència	Total	1ª Volta				Votacions				2ª Volta o parcial			
				s.1	s.2	s.3	s.4	Total	s.1	s.2	s.3	s.4	Total	s.1	s.2

BERGA/CARDONA/PRAETS/SALLENT

A. Jordà i Santandreu	Com.	Mod.	174	776	34	22	42	210	74	42	24	70
J. Calasanz de Abat		Mod/Gov.	171	50	92	14	15	122	31	73	13	5
Altres i vots blancs o nuls			11				11	1			1	

VIC

P. de Barnola i Espona	Prop/His.	Mod.	91									
F. Coll i Joves	P.L/Adv.	Mod.	53									
Altres i vots blancs o nuls			1									

GRANOLLERS/SABADELL

R. de Casanova i Mir	Prop/His.	Mod.	92	91	1							
J. M ^a de Gispert	Mil.	Mod/Gov.	69		69							
Altres i vots blancs o nuls			1	1								

ARENYS DE MAR/SANT CELONI (4)

G. de Pallejà	Prop.	Mod.	42	42								
M. Tadó, fill	Prop.	Mod/Gov.	9	9								
D. M ^a Vila	P.L/Adv.	Prog.	8	8								
Altres i vots blancs o nuls			4	4								

MATARO

J. Martí i Andreu	Com.	Mod.	55									
Altres i vots blancs o nuls			1									

Fonts: BOP Ber., n° 292 a 299, i 302-303, desembre de 1846.

AC.; Exps. de Credenciales de los Diputados, Llig. 25, Exp. 5

NOTES.-

- 1.- El 17 de maig de 1847 es fan noves eleccions davant la renúncia de J. de la Peña y Aguayo
- 2.- Hi ha moltes reclamacions en la Acta de Calaf. A les Corts l'Acta va ser finalment aprovada però els resultats definitius -els que hem donat-, difereixen molt dels provisionals que eren els següents: R. de Pedrò i Marimon 64, C. Mas i Abat 34, J. Ferrer i Roca 22, i 3 vots nuls.
- 3.- El desembre de 1849 es celebren eleccions parcials davant la renúncia de Llodegari Serra. Els resultats d'aquestes parcials s'han tret de J. CARRERA PUJAL; Historia política de Catalunya en el siglo XIX, Vol. IV, pag. 144.
- 4.- A Sant Celoni no es va reunir la taula electoral i, per tant, no es van fer les eleccions.
- 5.- J. de la Peña y Aguayo renuncia a l'escó de Barcelona ^{perquè} ~~com~~ també va ser elegit al districte de Cabra, Sevilla.
- 6.- L. Serra renuncia el octubre de 1849.

Districtes	Seccions	Cens	1ª volta		2ª volta i parcials	
			votants	%	votants	%
BARCELONA-LLOTJA	1 Llotja		150		195	
	2 Ajuntament		142		184	
	Total	1.348	282	21,7	379	28,1
BARCELONA-SANT PERE	S.u. Sant Pere	683	86	12,6		
BARCELONA-UNIVERSITAT	1 Diputació	487	156	32,0	204	41,9
	2 Hospital	358	95	26,5	155	43,3
	Total	845	251	29,7	359	42,5
BARCELONA-SANT PAU	1 La Patacada		101			
	2 Trinitaris		49			
	Total	882	150	17,0		
MOLINS DE REI	1 Molins de Rei		178			
	2 Sant Sadurni		29			
	Total	351	207	59,0		
VILAFRANCA	1 Vilafranca		131			
	2 Vilanova		114			
	Total	446	245	54,9		
IGUALADA	1 Igualada		124			
	2 Esparraguera		44			
	3 Calaf		49			
	Total	328	217	66,2		
MANRESA	1 Manresa		180			
	2 Moya		20			
	3 Terrassa		67			
	Total	419	267	63,7		
BERGA	1 Berge		113			
	2 Cardona		85			
	3 Prats de Lluçanès		47			
	4 Sallent		78			
	Total	555	323	58,2		
VIC	S.u. Vic	340	193	56,8		
GRANOLLERS	1 Granollers		92			
	2 Sabadell		55			
	Total	351	147	41,9		
ARENYS DE MAR	1 Arenys de Mar	167	74	44,3		
	2 Sant Celoni	120	86	71,7		
	Total	287	160	55,7		
MATARO	S.u. Mataró	301	205	68,1	193	64,1
<u>Total districtes de Barcelona-ciutat</u>		3.758	779	20,7		
<u>Total província de Barcelona</u>		7.136	3.102	43,5		

Candidats	Categoria Socio-prof.	Tendència política	1ª volta				Votacions		2ª volta i parcials			
			Total	s.1.	s.2.	s.3.	s.4.	Total	s.1.	s.2.	s.3.	s.4.
BARCELONA-LLOTJA												
<u>S. Anton Pascual</u>	P.L/Adv.	Mod/IIC	107	55	52		260	161	99			
<u>R. Anglèsell</u>	P.L/Adv.	Mod/Gov.	108	52	56		116	32	84			
<u>C. de Fortuny</u>	Prop/His.	Mod/Gov.	40	20	20							
Altres i vots blancs o nuls			30	23	14		3	2	1			
BARCELONA-SANT PERE												
<u>T. Illa i Balaguer</u>	Fab.	Mod/IIC	81									
<u>F. Permañer</u>	P.L/Adv.	Mod/Gov.	2									
Altres i vots blancs o nuls			3									
BARCELONA-UNIVERSITAT												
<u>J.F. Domenech</u>	P.L/Adv.	Prog/IIC	118	52	66		213	105	108			
<u>F. Romà</u>		Mod/Gov.	110	90	20		135	91	44			
<u>S. Anton Pascual</u>	P.L/Adv.	Mod/IIC	11	8	3							
Altres i vots blancs o nuls			11	5	6		11	8	3			
BARCELONA-SANT PAU												
<u>P. Madoz (1)</u>	P.L/Adv.	Prog/IIC	129	94	35							
<u>M. Clavé</u>	Fab.	Mod.	9	5	4							
Altres i vots blancs o nuls			12	3	9							
MOLINS DE REI/SANT SADURNI												
<u>J. Maso i Juliol (2)</u>	Mil.	Mod/Gov.	117	95	22							
<u>M.J. de Torres</u>		Prog.	79	72	7							
Altres i vots blancs o nuls			11	11								
VILAFRANCA/VILANOVA												
<u>M. Almirall i Ballèster (3)</u>			132	99	33							
<u>M. Baldesano</u>		Mod.	108	28	80							
Altres i vots blancs o nuls			5	4	1							
IGUALADA/ESPARREGUERA/CALAF												
<u>R. Padró i Marimon</u>		Mod.	109	34	31	44						
<u>C. Mas i Abat</u>	P.L/Adv.	Mod/Gov.	106	90	12	4						
Altres i vots blancs o nuls			2		1	1						
MANRESA/MOYA/TARRASSA												
<u>A. de Villalobos</u>	P.L/Pub.	Mod/IIC	168	132	3	33						
<u>J. Rovis</u>		Mod/gov.	53	32	17	4						
<u>F. Pi i Margall</u>	P.L/Adv.	Demo.	40	11		29						
Altres i vots blancs o nuls			6	5		1						
BERGA/CARDONA/PRAETS/SALLENT												
<u>A. Jordà i Santandreu</u>	Com.	Mod.	201	88	42	28	43					
<u>F. Galobardes</u>			112	24	34	19	35					
Altres i vots blancs o nuls			10	1	9							

Candidats i votacions.

Candidats	Categoria	Tendència	1ª volta		Votacions		2ª volta i parcials	
			Total	s.1,s.2,s.3,s.4	Total	s.1,s.2,s.3,s.4	Total	s.1,s.2,s.3,s.4
VIC								
J. Prim	Mil.	Prog./	106					
Marqués de la Cuadra	Prop/His.	Mod/Gov.	86					
GRANOLLERS/SABADELL (4)								
Compte de San Luis	Prop/His.	Mod/Gov	82	80	2			
J. Sol i Padrís	Prop.	Mod/IIC	64	11	53			
Altres i vots blancs o nuls			1	1				
ARENYS DE MAR/SANT CELONI								
J. Xifre i Downing	Prop/His.	Mod.	120	39	81			
J.F. Pavia		Mod/Gov.	16	16				
Altres i vots blancs o nuls			24	19	5			
MATARO								
J. Martí i Andreu	Com.	Mod.	93			108		
J. Vinyas i Feliu			74			84		
F. Feliu de la Peña			36					
Altres i vots blancs o nuls			2			1		

Fonts: BOP Bar., nº 106 a 117, setembre de 1850. ADP Bar., Lligall 148.

Notes.

- 1.- Pascual Madoz renuncia el novembre de 1850. El substitueix Manuel José de Torres, també del partit progressista. No tenim notícies de les eleccions parcials.
- 2.- El general Manso, Comte de Llobregat, renuncia el febrer de 1851. No es va elegir a cap substitut doncs el Congrés es va dissoldre a l'abril.
- 3.- Sembla que Manuel Almirall no va presentar la Acta a les Corts, i es va elegir diputat a Manuel Baldesano.
- 4.- El Comte de San Luis, ministre de governació, va optar per l'escó de Cuenca. El comerciant i capitalista Joan Baptista Clavé va conseguir l'escó en unes eleccions parcials molt apretades amb Josep Sol i Padrís, candidat del Institut Industrial. Sembla que Clavé va comprar vots, però desconeixem els resultats de la consulta. Veure J. CARRERA PUJAL; Historia política de Catalunya en el siglo XIX, Vol. IV, pag. 196.

Districtes	Seccions	1ª volta			2ª volta i parcials	
		Cens	votants	%	votants	%
BARCELONA-LLOTJA	1 Llotja		278			
	2 Ajuntament		209			
	Total	1.349	487	36,1		
BARCELONA-SANT PERE	S.u. Sant Pere	684	275	40,2		
BARCELONA-UNIVERSITAT	1 Diputació	487	226	46,4	202	(1) 41,5
	2 Hospital	355	161	45,3	152	42,8
	Total	842	387	46,0	354	42,0
BARCELONA-SANT PAU	1 La Patcada		210			
	2 Trinitaris		153			
	Total	882	363	41,1		
MOLINS DE REI	1 Molins de Rei		172			
	2 Sant Sadurni		44			
	Total	351	216	61,5		
VILAFRANCA	1 Vilafranca		115			
	2 Vilanova		160			
	Total	446	275	61,7		
GUALADA	1 Igualada		126			
	2 Esparraguera		64			
	3 Calaf		69			
	Total	328	259	78,9		
TARRAGONA	1 Marresa		121			
	2 Moyà		19			
	3 Tarrassa		50			
	Total	419	190	45,3		
BERRA	1 Berga		135			
	2 Cardona		91			
	3 Prats de Lluçanes		54			
	4 Sallent		71			
	Total	555	351	63,2		
VIC	S.u. Vic	340	187	55,0		
GRANOLLERS	1 Granollers		162			
	2 Sabadell		87			
	Total	351	249	70,9		
ARENYS DE MAR	1 Arenys de Mar	167	88	52,7		
	2 Sant Celoni	120	83	69,2		
	Total	287	171	59,6		
MATARÓ	S.u. Mataró	301	189	62,8	218	72,4
<u>Total districtes de Barcelona-ciutat</u>		<u>3.757</u>	<u>1.512</u>	<u>40,2</u>		
<u>Total província de Barcelona</u>		<u>7.135</u>	<u>3.599</u>	<u>50,4</u>		

andidats i votacions.

andidats	Categoria Socio-prof.	Tendència política	Votacions			
			1ª volta			2ª volta i parcials
			Total	s.1,s.2,s.3,s.4	Total	s.1,s.2,s.3,s.4
BARCELONA-LLOTJA						
<u>E. Figueras</u>	P.L/Adv.	Demo.	252	176	76	
<u>M. Rodón</u>		Mod/Gov.	133	55	78	
J. Agell	P.L/Cat.	Mod.	46	20	26	
M.J. de Torres		Mod.	35	18	17	
Altres i vots blancs o nuls			21	9	12	
BARCELONA-SANT PERE						
<u>I. Cerdà</u>	P.L/Eng.	Demo.	145			
<u>J.M. de Gispert</u>	Mil.	Mod/Gov.	122			
Altres i vots blancs o nuls			8			
BARCELONA-UNIVERSITAT						
<u>J.F. Domenech (1)</u>	P.L/Adv.	Prog.	201	106	95	
<u>R. Anglasesell</u>	B.L/Eco.	Mod/Gov.	173	113	60	
<u>J. Prim</u>	Mil.	Prog.				225 118 107
<u>F. Luján</u>	Mil.	Prog.				124 82 42
Altres i vots blancs o nuls			11	7	4	5 3 2
BARCELONA-SANT PAU						
<u>J. Vilaregut</u>	Fab.	Prog.	211	143	68	
<u>J. Bravo Murillo</u>	Fuñ.	Mod/Gov.	144	63	81	
Altres i vots blancs o nuls			8	4	4	
MOLINS DE REI/SANT SADURNI						
<u>J. Ceriola i Flaquer</u>	Com.	Mod.	187	145	42	
<u>J.A. Font</u>			28	27	1	
Altres i vots blancs o nuls			1		1	
VILAFRANCA/VILANOVA						
<u>M. Baldasano</u>		Mod/Gov.	183	36	147	
<u>R. Soler</u>		Prog.	87	76	11	
Altres i vots blancs o nuls			5	3	2	
IGUALADA/ESPARRAGUERA/CALAF						
<u>C. Mas i Abat</u>	P.L/Adv.	Mod/Gov.	137	96	25	16
<u>R. de Pedró i Marimón</u>		Mod.	120	30	37	53
Altres i vots blancs o nuls			2		2	
MANRESA/MOYA/TARRASSA						
<u>A. de Villalobos</u>	P.L/Pub.	Mod/Gov.	189	121	18	50
Altres i vots blancs o nuls			1		1	
BERGA/CARDONA/PRTS/SALLENT						
<u>F. Moragas i Ubach</u>	P.L/Adv.	Mod/IIC.	184	109	3	50 22
<u>J. Rovis</u>		Mod/Gov.	115	11	66	4 34
<u>J. Nadal</u>			50	15	22	13
Altres i vots blancs o nuls			2			2

Candidats i votacions.

<u>Candidats</u>	<u>Categoria</u> Socio-prof.	<u>Tendència</u> política	<u>Total</u>	<u>1ª volta</u>				<u>Votacions</u>			
				<u>2ª volta i parcials</u>				<u>Total</u>			
				<u>s.1</u>	<u>s.2</u>	<u>s.3</u>	<u>s.4</u>	<u>s.1</u>	<u>s.2</u>	<u>s.3</u>	<u>s.4</u>
VIC											
<u>P. Morat</u>	Com.	Mod/Gov.	151								
<u>M. de Chaves</u>			29								
Altres i vots blancs o nuls			7								
GRANOLLERS/SABADELL											
<u>J. Sol i Padrís</u>	Prop.	Mod/IIC	137	66	71						
<u>J.B. Clavé</u>	Com.	Mod.	112	96	16						
ARENYS DE MAR/SANT CELONI											
<u>J. Xifré i Downing</u>	Prop/His.	Mod/Gov.	169	86	83						
Altres i vots blancs o nuls			2	2							
MATARÓ											
<u>J.F. Domènech</u>	P.L/Adv.	Prog.	67					129			
<u>J. Martí i Andreu</u>	Com.	Mod/Gov.	94					87			
<u>J. Illes i Vidal</u>	P.L/Adv.	Mod/IIC	15								
Altres i vots blancs o nuls			13					2			

Fonts: 80P Bar., nº 57 a 60 i Suplementos del 14 i 19 de maig de 1851. AC., Libros de registro de los Diputados, Cortes de 1851-1852.

Notes.

1.- Jacint Felix Domènech va ser elegit en dos districtes, el de Barcelona-Universitat i el de Mataró en una segona volta. Va renunciar a l'escó de Barcelona i es van fer unes eleccions parcials, on es va elegir finalment a Joan Prim.

<u>Districtes</u>	<u>Cens</u>	<u>votants</u>	<u>%</u>	<u>Candidats</u>	<u>Categoria</u> <u>socio-prof.</u>	<u>Tendència</u> <u>política</u>	<u>votacions</u>
BARCELONA-LLODJA	843	398	47,2	<u>R. Martí d'Eixalà</u>	P.L/Adv.	Cons.	259
BARCELONA-SANT PERE	493	94	19,1	<u>J. Agell</u>	P.L/Cat.	Cons.	90
BARCELONA-UNIVERSITAT	554	222	40,1	<u>J. Prim</u>	Mil.	Prog.	166
BARCELONA-SANT PAU	510	219	42,9	<u>J. Vilaregut</u> <u>J. Güell i Ferrer</u> Altres i vots blancs o nuls	Fab. Fab.	Prog. Cons/IIC	131 86 2
MOLINS DE REI	478	293	61,3	<u>J. Ceriola i Flaquer</u>	Com.	Mod/Gov	190
VILAFRANCA ⁽¹⁾	483	464	96,1	R. Soler M. Baldasano Altres i vots blancs o nuls		Prog. Mod/Gov.	235 217 12
IGUALADA	491	228	46,4	<u>C. Mas i Abat</u>	P.L/Adv.	Cons.	227
MANRESA	523	157	30,0	<u>A. de Villalobos</u>	P.L/Pub.	Cons/IIC	155
BERGA	576	411	71,3	<u>F. Moragas i Ubach</u>	P.L/Adv.	Cons.	237
VIC	426	258	58,9	<u>P. Moret</u>	Com.	Mod/Gov.	188
GRANOLLERS	454	179	39,4	<u>J. Sol i Padris</u>	Prop.	Cons.	179
ARENYS DE MAR	298	208	69,8	<u>J. Xifré i Downing</u>	Prop/His.	Mod/Gov.	113
MATARÓ	410	313	76,3	<u>J.F. Domenech</u> ⁽²⁾	P.L/Adv.	Prog.	162
<u>Total districtes Barce.</u>	<u>2.400</u>	<u>933</u>	<u>38,9</u>				
<u>Tot. provincia Barcel.</u>	<u>6.539</u>	<u>3.444</u>	<u>52,7</u>				

Fonts: AC., Libros de Registro de los Diputados, Corts de 1853, i AC., Exps. de Credenciales de los Diputados, Llig. 33, Exp. 3.

Notes.

1.- Sembla que va haver-hi moltes irregularitats en aquestes eleccions. A l'Arxiu de les Corts hi ha un voluminós expedient amb la sençió de "grave", i cap dels dits candidats va arribar a ser diputat.

2.- Jacint Fèlix Domènech va renunciar el dia 9 de desembre de 1853, per ser nomenat Senador. En aquests moments ja formava part del govern ultra-moderat de Sartorius.

SECCIONS DEL 24. 25 I 26 D'OCTUBRE DE 1934 (1ª VOLTADA)

Candidat	Categoria	Tendencia	Municipis de Barcelona												Total											
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12												
1. Guix	Prog.	Prog.	27	51	166	27	169	347	170	61	106	1	223	163	93	97	103	96	307	571	497	627	36			
2. Oms	Prog.	Prog.	86	54	536	274	167	317	1077	63	105	49	215	167	12	41	101	70	325	201	572	113	274	36		
3. Codina	Prog.	Prog.	141	54	370	115	177	336	1076	63	106	99	205	197	81	90	102	74	300	191	266	140	223	297	36	
4. Ribot i Fontelles (1)	Prog.	Prog.	236	54	576	276	210	179	304	1473	63	107	93	246	57	61	90	98	37	234	163	211	227	629	36	
5. Ribot i Fontelles (2)	Prog.	Prog.	420	112	178	161	97	211	628	102	114	4	204	111	1	2	76	41	229	103	227	146	274	211	629	36
6. Escuder	Prog.	Prog.	24	416	246	152	96	220	134	102	114	1	193	157	1	76	41	229	103	227	146	274	211	629	36	
7. Masadell	Prog.	Prog.	144	402	164	132	35	197	577	123	113	57	207	57	1	76	41	229	103	227	146	274	211	629	36	
8. Guardiola (3)	Prog.	Prog.	83	278	265	115	109	247	676	63	102	24	223	69	83	93	32	11	146	76	233	197	740	940	595	
9. Montoliu	Prog.	Prog.	20	416	246	152	96	220	134	102	114	1	193	157	1	76	41	229	103	227	146	274	211	629	36	
10. Pera	Prog.	Prog.	37	120	372	72	122	227	377	63	113	97	9	126	33	60	21	42	194	233	762	8	2	179	344	24
11. T. Verboza	Prog.	Prog.	31	412	231	67	24	74	230	133	113	1	7	116	1	80	19	227	197	242	163	222	201	220	240	
12. Camprodrà	Prog.	Prog.	47	129	41	65	10	134	230	2	53	16	9	12	97	19	12	23	23	110	20	15	25	201	240	
13. de los Rios Rosas	Prog.	Prog.	279	129	129	63	15	112	329	3	1	223	13	1	60	17	27	26	115	23	5	1	22	62	240	
14. Figuerola	Prog.	Prog.	42	129	167	57	57	128	443	3	97	6	5	75	40	27	6	22	218	137	23	9	78	26	240	
15. Mas i Abat	Prog.	Prog.	41	129	122	12	52	146	323	1	6	97	11	135	67	60	22	56	55	240	174	29	25	66	157	36
16. Perrot	Prog.	Prog.	20	129	129	12	52	146	323	1	106	31	1	129	77	40	27	27	205	141	235	2	13	36	240	
17. Pi i Margall	Prog.	Prog.	4	1	23	125	26	11	485	4	105	4	176	15	97	23	4	16	12	129	10	1	23	21	274	240
18. Melins i Negro	Prog.	Prog.	104	40	12	18	15	97	243	4	105	4	176	15	97	23	4	16	12	129	10	1	23	21	274	240
19. de les Mestres	Prog.	Prog.	153	27	59	44	45	256	1	2	98	77	83	103	103	36	36	36	36	36	36	36	36	36	240	
20. Duran i Bas	Prog.	Prog.	47	129	129	12	52	146	323	1	62	2	4	25	81	60	1	13	9	75	198	24	2	201	36	240
21. Masina (4)	Prog.	Prog.	45	129	129	12	52	146	323	1	62	2	4	25	81	60	1	13	9	75	198	24	2	201	36	240
22. de Vilatorrada	Prog.	Prog.	7	12	25	10	10	104	124	1	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	240
23. de Santpedor	Prog.	Prog.	112	129	129	12	52	146	323	1	62	2	4	25	81	60	1	13	9	75	198	24	2	201	36	240
24. Sarriena	Prog.	Prog.	2	105	93	7	12	120	310	51	2	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	240
25. Soler	Prog.	Prog.	7	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17	240
26. Contreras	Prog.	Prog.	5	55	9	3	24	97	3	246	8	246	8	246	8	246	8	246	8	246	8	246	8	246	8	240
27. Borrugo	Prog.	Prog.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	240
28. Villos i Vidal	Prog.	Prog.	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	240
29. Labrun	Prog.	Prog.	105	129	129	12	52	146	323	1	62	2	4	25	81	60	1	13	9	75	198	24	2	201	36	240
30. Terradas	Prog.	Prog.	100	70	20	47	239	126	41	3	126	41	3	126	41	3	126	41	3	126	41	3	126	41	3	240

En els districtes de Badalona, Sant Joan de Vilatorrada i Sant Sadurn de Noya no es va formar la Junta electoral.

1.- Només se celebraren 9 de les 13 places de diputat, doncs la majoria es de 4.361 vots.

Fontes: POP Barç, Lligall 1451 Actes originals manusc. dels districtes i Acta del escrutini general (1 de novembre de 1934).
POP Barç, nº 182, Novembre de 1934.
AG: Llibre de registre de los Diputats, Leg. 1000-1003.

Notes: 1.- Ribot i Fontelles es declarà subjecció a reelecció el mes de 1935.
2.- Manno de Zulfica renuncià el febrer de 1935.
3.- Joan Baptista Guardiola renuncià el febrer de 1935.
4.- Es traca del mateix candidat que F. M. de Melins. En fragments aquestes confusions, atribuïdes al ser l'elector d'habitament escriví el nom del candidat, i després de la bona fe de la Junta electoral, que es correspondia.

Districtes	Seccions	Cens	1ª volta		2ª volta i parcials	
			votants	%	votants	%
BARCELONA-LLOTJA	1 Llotja	689	273	39,6		
	2 Ajuntament	360	159	44,2		
	3 (1)	308	127	41,2		
	Total	1.357	559	41,2		
BARCELONA-SANT PERE	1 Sant Pere	484	175	36,2		
	2 (Afores)	446	246	55,2		
	Total	930	421	45,3		
BARCELONA-UNIVERSITAT	1 Diputació	491	248	50,5		
	2 Hospital	451	256	56,8		
	Total	942	504	53,5	423 ⁽²⁾	44,9
BARCELONA-SANT PAU	1 La Patacada	624	276	44,2		
	2 Trinitaris	561	247	44,0		
	Total	1.185	523	44,1		
MOLINS DE REI	1 Molins de Rei	442	309	69,9	329	74,4
	2 Sant Sadurni	599	78	78,8	83	83,8
	Total	541	387	71,5	412	76,1
VILAFRANCA	1 Vilafranca	289	159	55,0		
	2 Vilanova	267	190	71,2		
	Total	556	349	62,8		
GUALADA	1 Igualada	330	208	63,0		
	2 Esparraguera	157	76	48,4		
	3 Calaf	100	58	58,0		
	Total	587	342	58,3		
TARRAGONA	1 Tarragona	351	200	57,0	233	66,4
	2 Moyà	79	45	57,0	48	60,8
	3 Tarrasa	152	89	58,5	143	94,1
	Total	582	334	57,4	424	72,8
BERGÀ	1 Berga	227	165	72,7		
	2 Cardona	121	65	53,7		
	3 Prats de Lluçanès	116	69	59,5		
	4 Sallent	96	84	87,5		
	Total	560	383	68,4		
VIC	S.u. Vic	468	317	67,7		
GIRONA	1 Girona	288	221	76,7		
	2 Sabadell	222	136	61,3		
	Total	510	357	70,0		
PENYES DE MAR	1 Arenys de Mar	265	179	67,5		
	2 Sant Celoni	162	101	62,3		
	Total	427	280	65,6		
MATARÓ	S.u. Mataró	501	299	59,7		
<u>Total districtes de Barcelona-ciutat</u>		<u>4.414</u>	<u>2.007</u>	<u>45,5</u>		
<u>Total província de Barcelona</u>		<u>9.146</u>	<u>5.055</u>	<u>55,3</u>		

Candidats i votacions.

Candidats	Categoria	Tendència	1ª volta				Votacions 2ª volta i parcials			
			Total	s.1	s.2	s.3	s.4	Total	s.1	s.2
BARCELONA-LLOTJA										
J. Gdell i Ferrer	Fab.	Cons.	335	137	110	88				
B. Espartero	Mil.	Prog.	211	128	53	30				
Altres i vots blancs o nuls			19	8	2	9				
BARCELONA-SANT PERE										
J. Agell	P.L/Cat.	Cons.	251	113	138					
B. Espartero	Mil.	Prog.	165	56	107					
Altres i vots blancs o nuls			5	4	1					
BARCELONA-UNIVERSITAT										
R. Martí d'Eixalà (2)	P.L/Adv.	Cons.	284	144	140					
J. Prim	Mil	Prog.	211	98	113					
Altres i vots blancs o nuls			9	6	3					
BARCELONA-SANT PAU										
J. Illas i Vidal	P.L/Adv.	Cons.	284	157	127					
P. Madoz	P.L/Adv.	Prog.	218	118	100					
Altres i vots blancs o nuls			9		9					
MOLINS DE REI/SANT SADURNI										
R. Olsinellas		Cons.	123	91	32		207	156	51	
M.J. de Torres		Mod.	164	135	29		205	173	32	
A. Prats i Soler	Com.	Prog.	100	83	17					
VILAFRANCA/VILANOVA										
J. Ferrer i Vidal	Fab.	Mod/Gov.	199	17	182					
M. Lleó			141	141						
J. Mª Nim		Prog.	8		8					
Altres i vots blancs o nuls			1	1						
IGUALADA/ESPARRAGUERA/CALAF										
C. Mas i Abat (3)	P.L/Adv.	Cons.	214	124	62	28				
P. Madoz	P.L/Adv.	Prog.	124	81	14	29				
Altres i vots blancs o nuls			4	3		1				
MANRESA/MOYA/TARRASSA										
A. de Villalobos	P.L/Pub.	Cons.	126	93	16	17	220	166	22	32
P. Gali	Fab.	Mod/Gov.	156	77	23	56	203	67	26	110
F. Campodon	P.L/Pub.	Prog.	44	23	6	15				
Altres i vots blancs o nuls			1			1	1			1
BERGA/CARDONA/PRTS/SALLENT										
D. de los Rios y Rubio (4)		Mod/Gov	326	165	65	24	72			
P. de Barcala i Esposa	Prop/His.	Mod.	57			45	12			

Candidats i votacions.

Candidats	Categoria	Tendència	Votacions			
			1ª volta			2ª volta i parcials
	Socio-prof.	política	Total	s.1, s.2, s.3, s.4	Total	s.1, s.2, s.3, s.4
VIC						
<u>Comte de Fonollar</u>	Prop/His.	Mod.	181			
<u>P. Moret</u>	Com.	Mod/Gov.	131			
Aitres i vots blancs o nuls			5			
GRANOLLERS/SABADELL						
<u>R. de Casanovas (5)</u>	Prop/His.		229	184 45		
<u>J. de la Cruz Castellanos</u>		Mod/Gov.	95	25 70		
<u>V. Balaguer</u>	P.L./Pub.	Prog.	33	12 21		
ARENYS DE MAR/SANT CELONI						
<u>F. Forts i Casamajor (6)</u>			173	172 1		
<u>J. Xifré i Downing</u>	Prop/His.	Cons.	107	7 100		
MATARO						
<u>J. Martí i Andreu</u>	Com.	Cons.	194			
<u>M. Mateu</u>	Com.	Prog.	105			

Fonts: BOP Bar., nº 73 i següents, mars-abril de 1857, AC., Libros de Registro de los Diputados, Corts de 1857-1858.

Notes.

- 1.- A partir d'aquestes eleccions hi ha dos seccions o col·legis electorals mes: una que es la 3ª del districte Barcelona-Llotja, i un altre al de Barcelona-Sant Pere; no coneixem si van rebre cap nom, però la 2ª de Barcelona-Sant Pere arreplega a la majoria de votants dels pobles de les afores: Sant Andreu, Sant Marti de Provençals, Horta, Moncada, etc.
- 2.- Ramón Martí d'Eixalà va morir el maig de 1857, just després de ser nomenat diputat. Es van celebrar eleccions parcials que donaren el següent resultat: Ramón Permanyer 268 vots, Pascual Madoz 130 i Francesc Camprodon 25. Així el conservador R. Permanyer va ser nomenat diputat per aquest districte. ~~Per~~ Pels resultats, veure J. CARRERA PUJAL; Historia política de Catalunya en el siglo XIX, Vol. IV, pag. 336.
- 3.- C. Mas i Abat renuncia el febrer de 1858 al ser nomenat governador civil de Toledo. El substituirà el fabricant del partit conservador Joan Federic Montades, en eleccions parcials celebrades el 20 d'abril de 1858; no tenim notícies dels resultats.
- 4.- A l'Arxiu de les Corts no indica que cap diputat haguí pres l'escó per Berga.
- 5.- Ramón Casanovas va renunciar el desembre de 1857, sense haver pres possessió de l'escó. Es van fer eleccions parcials el 23 de mars de 1858, guanyant la plaça de diputat el fabricant Pere Turrull.
- 6.- Francesc Forts no va pendre possessió de l'escó, ^{doncs les eleccions a nou d'abril d'aquell any.} i no tenim notícies de quan va renunciar definitivament. El 20 d'abril de 1858 es fan eleccions parcials que guanya Josep Figueres, de qui no tenim cap informació.

Districtes	Seccions	Cens	1ª volta		2ª volta i parcials	
			votants	%	votants	%
BARCELONA-LLOTJA	1 Llotja		269		323	
	2 Ajuntament		339		454	
	3		240		321	
	Total	1.983	848	42,8	1.089	54,9
BARCELONA-SANT PERE	1 Sant Pere		222			
	2 (Afores)		298			
	Total	1.821	520	28,6	779 ⁽¹⁾	42,8
BARCELONA-UNIVERSITAT	1 Diputació		280			
	2 Hospital		318			
	Total	1.170	598	51,1		
BARCELONA-SANT PAU	1 La Patacada		442			
	2 Trinitaris		356			
	Total	1.899	798	42,0		
MOLINS DE REI	1 Molins de Rei	456	360	78,9		
	2 Sant Sadurní	137	111	81,0		
	Total	593	471	79,4		
VILAFRANCA	1 Vilafranca		246		267	
	2 Vilanova		194		243	
	Total	618	440	71,2	510	82,5
SALADA	1 Igualada	358	281	78,5		
	2 Esparraguera	157	111	70,7		
	3 Calaf	100	56	56,0		
	Total	615	448	72,8	401 ⁽²⁾	65,2
TARRAGONA	1 Maçanes		279			
	2 Moyà		44			
	3 Tarrassa		150			
	Total	751	473	63,0		
GIRONA	1 Berga	239	131	54,8		
	2 Cardener	127	82	64,6		
	3 Prats de Lluçanès	116	63	54,3		
	4 Sallent	96	42	43,7		
	Total	583	318	54,5	228 ⁽³⁾	38,8
	S. u. Vic	543	290	53,4		
GIRONA	1 Granollers		124			
	2 Sabadell		147			
	Total	686	271	39,5		
GIRONA DE MAR	1 Arenys de Mar		140			
	2 Sant Celoni		137			
	Total	474	277	58,4		
GIRONA	1 Mataró ⁽⁴⁾		239		259	
	2 El Masnou		149		169	
	Total	534	388	72,7	428	80,1
<u>Total districtes de Barcelona-ciutat</u>		<u>6.873</u>	<u>2.764</u>	<u>40,2</u>		
<u>Total província de Barcelona</u>		<u>12.270</u>	<u>6.140</u>	<u>50,0</u>		

Candidats i votacions.

Candidats	Categoria Socio-prof.	Tendència política	1ª volta				Votacions		2ª volta i parcials			
			Total	s.1	s.2	s.3	s.4	Total	s.1	s.2	s.3	s.4
BARCELONA-LLOTJA												
J. Gñell i Ferrer (5) 1	Fab.	U.L.	416	90	193	133	584	127	271	186		
P. de la Esclosura	P.L./Pub.	Prog.	374	158	129	87	499	194	182	123		
E. Figueres	P.L./Adv.	Demo.	37	18	13	6						
Altres i vots blancs o nuls			9	3	3	3	6	2	1	3		
BARCELONA-SANT PERE												
J. Badia (2) 2	Com.	U.L.	272	121	151							
I. Gurrea		Prog.	208	83	125							
F. Pi i Margall	P.L./Adv.	Demo.	33	15	18							
Altres i vots blancs o nuls			7	3	4							
BARCELONA-UNIVERSITAT												
L. Figuerola	P.L./Adv.	Prog.	308	145	163							
F. Permanyer	P.L./Adv.	U.L.	263	123	140							
E. Castelar	P.L./Adv.	Demo.	13	6	7							
Altres i vots blancs o nuls			12	5	7							
BARCELONA-SANT PAU												
P. Madoz	P.L./Adv.	Prog.	412	211	201							
J. Illas i Vidal	P.L./Adv.	U.L.	356	213	143							
P. Pomès i Miguel		Demo.	21	15	6							
Altres i vots blancs o nuls			11	5	6							
J. Prats i Soler	Com.	Prog.	293	231	62							
J. Marso i Juliol	Mil.	Mod.	178	129	49							
VILAFRANCA/VILANOVA												
M. Baldasano		Mod.	181	234	177		265	31	234			
M. Lleasans		Mod.	209	203	116		243	234	8			
L. de Ballester			50	39	11							
IGUALADA/ESPARRAGUERA/CALAF												
C. Mas i Abat (2)	P.L./Adv.	U.L.	224	156	53	15						
P. Madoz	P.L./Adv.	Prog.	220	124	55	41						
Altres i vots blancs o nuls			4	1	3							
MANRESA/MOYA/TARRASSA												
J. M ^{de} Paz	P.L./Adv.	Mod.	250	148	20	82						
A. de Villalobos	P.L./Pub.	U.L.	215	133	20	62						
Altres i vots blancs o nuls			18	8	4	6						
BERGA/CARDONA/PRATS/SALLENT												
F. Torrecilla (3)			210	112	37	51	10					
F. Balaguer			107	19	45	11	32					
Altres i vots blancs o nuls			1			1						

andidats i votacions.

andidats	Categoria	Tendència	Votacions			
			1ª volta	2ª volta i parcials		
	Socio-prof.	política	Total	s.1,s.2,s.3,s.4	Total	s.1,s.2,s.3,s.4
IC						
. Morst	Com.	Mod.	289			
ltres i vots blancs o nuls			1			
RANOLLERS/SABADELL						
. Turrull	Fab.	U.L.	245	98 147		
. Masades	P.L./Pub.	Prog.	25	25		
ltres i vots blancs o nuls			1	1		
RENYS DE MAR/SAINT CELONI						
. Xifré i Downing	Prop/His.	U.L.	277	140 137		
ATARD/EL MASNOU						
. F. Murtales	Fab.	U.L.	128	44 84	218	104 114
. Martí i Andreu	Com.	Mod.	156	136 20	201	148 53
. Mateu	Com.	Prog.	97	55 42		
ltres i vots blancs o nuls			7	4 3	9	7 2

onts: BOP Bar., nº 262 a 267, i 272 a 274, novembre de 1858. AC., Libros de Registro de los Diputados, Corts de 1858-1863.

otes.

- .- Joan Güell i Ferrer renuncia el 4 de desembre de 1862. En les eleccions parcials, guanya el demòcrata Estanislau Figueres amb els següents resultats: cens, 1.588; votants 616, dels quals Figueres n'obté 387.
- .- Jaume Badia renuncia el 30 de maig de 1860. En les eleccions parcials, Francesc Permanyer consegueix l'escó amb 482 vots.
- .- C. Mas i Abat renuncia el 11 de febrer de 1859 per ser nomenat governador civil a Alacant. El substitueix Antoni Castells, que en les eleccions parcials del 27 d'abril de 1859 obté 53 vots.
- .- Francisco Torrecilla renuncia el 9 de novembre de 1859, però s'el torna a elegir en les eleccions parcials del 2 de juny de 1860, quan obté 200 vots.
- .- El districte de Mataró es subdivideix el 1858 en dues seccions, la segona amb el col.legit electoral a El Masnou.

<u>strictes</u>	<u>Cens votants %</u>			<u>Candidats</u>	<u>Categoria</u> <u>Socio-prof.</u>	<u>Tendencia</u> <u>política</u>	<u>votacions</u>
BARCELONA-LLOTJA	1.578	250	15,8	<u>M. Duran i Bas</u>	P.L/Adv.	U.L.	247
BARCELONA-SANT PERE	1.555	435	28,0	<u>F. Permanyer</u>	P.L/Adv.	U.L.	433
BARCELONA-UNIVERSITAT	1.363	152	11,1	<u>F. Barret</u>	P.L/Adv.	U.L.	146
BARCELONA-SANT PAU	1.435	136	9,5	<u>P. Madoz (1)</u>	P.L/Adv.	Prog.	132
SAVINYANS DE REI	601	439	73,0	<u>A. Prats i Soler</u>	Com.	Prog.	241
SABADELL	647	215	33,2	<u>M. Baldasano</u>		Mod.	210
SALAMANCA	786	375	47,7	<u>M.Mª de Uhagón</u>			374
VALLE DE GRESA	790	462	58,5	<u>J.Mª de Paz</u>	P.L/Adv.	Mod.	369
VALLE DE GUA	584	420	71,9	<u>J. Girona</u>	Com.	U.L.	215
VALLE DE MADRID	541	239	44,2	<u>P. Moret (2)</u>	Com.	Mod.	206
VALLE DE MOLINERS	803	251	31,3	<u>R. Anglasell (3)</u>	P.L/Eco.	U.L.	250
VALLE DE MONTES DE MAR	523	269	51,4	<u>J. Xifré i Downing</u>	Prop/His.	U.L.	269
VALLE DE TARRAGONA	577	301	52,2	<u>M. Biada</u>	Com.	U.L.	214
<u>districtes Barma.</u>	<u>5.931</u>	<u>973</u>	<u>16,4</u>				
<u>prov. Barcelona</u>	<u>11.783</u>	<u>3.944</u>	<u>33,5</u>				

Fonts: BOP Bar., nº extraordinari del 12 d'octubre de 1863 i següents, AC., Libros de Registro de los Diputados, Corts de 1863-1864.

- Notes:
- Renuncia el 13 de novembre de 1863, però no es van celebrar eleccions per ocupar l'escó que havia deixat vacant Pascual Madoz.
 - Pere Moret va morir el agost de 1864, quan ja s'havien suspes les Corts de la legislatura 1863-1864.
 - Ramón Anglasell va morir el 13 de gener de 1864. El 3 de mars de 1864 es celebren eleccions parcials que guanya el general J. Mansó i Juliol, Comte de Llobregat; els resultats dels votacions foren els següents: cens; 803; votants, 276, tots els vots favorables a Mansó.

<u>Districtes</u>	<u>Cens</u>	<u>vatants</u>	<u>%</u>	<u>Candidats</u>	<u>Categoria</u> <u>Socio-prof.</u>	<u>Tendència</u> <u>política</u>	<u>votacions</u>
BARCELONA-LLOTJA	1.656	340	20,5	<u>S. A. Pascual</u>	P.L/Adv.	U.L.	204
BARCELONA-SANT PERE	1.544	340	22,0	<u>F. Permanyer (1)</u>	P.L/Adv.	U.L.	334
BARCELONA-UNIVERSITAT	1.401	332	23,7	<u>T. Coma (2)</u>	Fab.	U.L.	226
BARCELONA-SANT PAU	1.449	32	2,2	<u>J. Illas i Vidal</u>	P.L/Adv.	U.L.	29
MOLINS DE REI	539	403	74,8	<u>R. Estruch i Ferrer</u> <u>A. Prats i Soler</u>	Prop/His. Com.	U.L. Prog.	253 149
VILAFRANCA	653	253	38,7	<u>L. de Ballester</u> <u>M. Baldasano</u>	Prop.	Mod.	151 101
IGUALADA	610	407	66,7	<u>M. Mª de Uhagón</u>			213
MANRESA	852	357	41,9	<u>J. Mª de Paz</u>	P.L/Adv.	Mod.	356
BERGA	565	409	72,4	<u>M. Torrecilla</u> <u>F. Bertran i Amat</u>	P.L/Adv.	Mod. U.L.	261 147
VIC	575	199	34,6	<u>J. Safont i Lluch</u>	Prop/His.		199
GRANOLLERS	880	340	38,6	<u>J. Marsó i Juliol</u>	Mil.	Mod.	340
ARENYS DE MAR	516	304	58,9	<u>J. de Cabirol i Pau</u>	Prop.	U.L.	304
MATARÓ	482	127	26,3	<u>C. de Fortuny i Sanromà</u>	Prop/His.		127
<u>T. districtes Barce.</u>	<u>6.050</u>	<u>1.044</u>	<u>17,3</u>				
<u>T. prov. Barcelona</u>	<u>11.722</u>	<u>3.843</u>	<u>32,8</u>				

Fonts: BOP Bar., nº 282 i següents, novembre-desembre 1864. AC., Libros de Registro de los Diputados, Corts de 1864-1865.

Notes.

1.- F. Permanyer i Tuyet va morir el 30 de desembre de 1864, sense haver jurat el destí de diputat. En les eleccions parcials s'elegeix a Bartolomé Fanès, amb els següents resultats: cens, 1544, votants 563 (35,6 % de participació) i el nou diputat n'obté 299 vots.

2.- Tomas Coma i Miró renuncia el 4 de gener de 1865. El substitueix el advocat Narcís Gay i Belfa en eleccions parcials que tenen el següent resultat: cens, 1401, votants 530 (37,8%) i Gay i Belfa n'obté 284.

ELECCIONS DEL 2, 3 i 4 DE DESEMBRE DE 1865.

205

CIRCUNSCRIPICIO DE BARCELONA

	Col.legis electorals					Total (1)
	Palau	St.Pere	Pi	St.Bertran	Afores	
<u>Cens</u>	22.023	1.483	1.438	1.919	1.221	8.084
<u>Votants</u>	503	350	301	424	514	2.092
<u>% Participació</u>	24,9	23,6	20,9	22,1	42,1	25,9

<u>Candidats</u>	<u>Categoria</u>		<u>Tendència</u>							
	socio-prof.		política							
M. Duran i Bas	P.L/Adv.		U.L.		422	272	205	330	359	1.589
J. Ferrer i Vidal	Fab.		U.L.		422	275	195	333	355	1.579
J. Illas i Vidal	P.L/Adv.		U.L.		424	268	195	315	362	1.564
F. Bertran i d'Amat	P.L/Adv.		U.L.		413	234	178	292	299	1.420
S.A. Pascual	P.L/Adv.		U.L.		198	168	191	257	459	1.273
N. Gay i Belfa	P.L/Adv.		U.L.		130	130	171	154	456	1.073
J. Amell i Bou	Com.				352	177	132	215	86	962
P. Plandolit	Com.				305	147	108	159	83	802
P. Madoz	P.L/Adv.		Prog.		42	59	66	79	61	307
L. Figuerola	P.L/Adv.		Prog.		47	35	85	55	45	267
T. Illa i Balaguer	Fab.		U.L.		5	7	2	2	30	46
J. Camela i Reventos					7	7	13	15	2	44
Altres i vots blancs o nuls					73	71	53	123	83	403

CIRCUNSCRIPICIO DE MANRESA

	Col.legis electorals						Total
	Igualada	Manresa	St. Feliu	Tarrassa	Vilafranca	Vila-nova	
<u>Cens</u>	952	1.192	849	1.277	622	461	5.353
<u>Votants</u>	217	375	340	499	268	189	1.828
<u>Participació %</u>	22,8	31,5	40,0	39,1	43,1	41,0	35,3

<u>Candidats</u>	<u>Categoria</u>		<u>Tendència</u>								
	socio-prof.		política								
J.M ^a de Paz	P.L/Adv		Mod.		171	360	294	479	172	114	1.656
J. Manso i Juliol	Mil.		Mod.		170	301	310	485	230	134	1.631
R. Estruch i Ferrer	Prop/His.		U.L.		200	324	328	377	224	166	1.619
L. Ballester	Prop.				198	317	276	254	241	111	1.487
J.M ^a de Unagón					195	297	211	382	225	96	1.451
J. de Escuder i Pigrau					74	52	49	19	51	49	294
M. de Baldasano					1	41	11	38	43	47	181
J. Collares								105			105
J. Amell i Bou	Com.									35	35
A. Prats i Soler	Com.		Prog.						34		34
E. Figueras	P.L/Adv.		Demo.				28				28
F. Pi i Margall	P.L/Adv.		Demo.				28				28
E. Castelar	P.L/Adv.		Demo.				17		1		18
Altres i vots blancs o nuls					26	6	35	60	64	39	231

CIRCUNSCRIPCIÓ DE VIC

Col.legis electorals

	<u>Arenys de Mar</u>	<u>Berga</u>	<u>Granolers</u>	<u>Mataró</u>	<u>Vic</u>	<u>Total</u>
<u>Cens</u>	735	586	815	782	950	3.868
<u>Votants</u>	488	275	217	263	410	1.653
<u>Participació en %</u>	66,4	46,9	26,6	33,6	43,2	42,7

<u>Candidats</u>	<u>Categoria socio-prof.</u>	<u>Tendència política</u>						
<u>F. Camprodón</u>	P.L./Pub.	Prog.	462	204	200	166	322	1.354
<u>J.Me Fivaller</u>	Prop.		432	214	210	221	254	1.331
<u>J. Fernández de Cueto</u>	P.L./Adv.	Mod.	473	218	196	160	264	1.311
<u>M. Torrecilla</u>	P.L./Adv.	Mod.	457	219	196	163	209	1.246
<u>C. de Fortuny Sanromà</u>	Prop/His.		231	241	187	220	223	1.102
<u>J.B. Orrriols</u>			13	44	6	124	135	322
<u>J. Valenti</u>			12	22	31	98	134	297
<u>M. Socias</u>			4	68	2	12	169	255
<u>J.L. Feu</u>			12	47	2	98	44	203
<u>L. de Saleta</u>			24					24
<u>N. Adam i Rico</u>			22					22
<u>E. Reynals i Rabassa</u>	P.L./Adv.	U.L.	7	3				10
<u>Altres i vots blancs o nuls</u>			3	20	15	21	315	374

Total província de Barcelona: Cens, 17.305; Votants, 5.633; Participació en %, 32,5.

Fonts: BOP Bar., nº 292 i següents, desembre de 1865. AC., Libros de Registro de los Diputados, Corts de 1866-1867.

Notes.

1.- En alguna ocasió no coincideixen les sumes dels resultats parcials de cada col.legi amb el total de la circumscripció, notablement en la de Manresa. Les diferències no són mai massa importants i es deuen a que els resultats parcials s'han extret del BOP Bar. sense ser els definitius, mentre la columna del total són els del Arxiu de les Corts a Madrid i, per tant, els més definitius.

ELECCIONS DEL 11, 12 i 13 DE MARS DE 1967.

CIRCUMSCRIPCIÓ DE BARCELONA

Col.legis electorals

			<u>Palau</u>	<u>St.Pere</u>	<u>Pi</u>	<u>St.Bertran</u>	<u>Afores</u>	<u>Total</u>
	<u>Cens</u>		1.822	1.429	1.222	1.821	1.105	7.399
	<u>Votants</u>		301	297	277	395	654	1.924
	<u>Participació en %</u>		16,5	20,8	22,7	21,7	59,2	26,0
<u>Candidats</u>	<u>Categoria socio-prof.</u>	<u>Tendència política</u>						
P. Madoz (1)	P.L/Adv.	Prog.	271	264	247	336	611	1.727
J. Ferrer i Vidal	Fab.	U.L.	270	261	247	317	600	1.697
A. Gussi	Com.	Mod.	273	264	176	313	602	1.697
P. de Barnola	Prop/His.	Mod.	267	261	240	308	603	1.686
M. Gibert	P.L/Adv.	Mod.	252	249	154	297	595	1.619
A. Guerra			253	255	185	235	463	1.573
J.B. Orrriols			37	23	39	111	39	249
L. Figuerola	P.L/Adv.	Prog.	7	7	18	39	11	82
E. Figueres	P.L/Adv.	Demo.	5	9	11	40	11	76
V. Balaguer	P.L/Pub.	Prog.	6	5	12	40	12	75
J. Prim	Mil.	Prog.	7	8	12	35	12	74
F. Pi i Margall	P.L/Adv.	Demo.	5	7	7	39	9	67
M. Duran i Bas	P.L/Adv.	U.L.	3	3	4	6		16
Altres i vots blancs i nuls			69	34	42	86	15	246

CIRCUMSCRIPCIÓ DE MANRESA

Col.legis electorals

			<u>Igualada</u>	<u>Manresa</u>	<u>St. Feliu</u>	<u>Terrassa</u>	<u>Vila-franca</u>	<u>Vila-nova</u>	<u>Total</u>
	<u>Cens</u>		893	1.108	813	1.160	591	420	4.979
	<u>Votants</u>		371	367	375	607	329	190	2.229
	<u>Participació en %</u>		41,5	32,2	46,1	52,3	55,7	45,2	44,8
<u>Candidats</u>	<u>Categoria socio-prof.</u>	<u>Tendència política</u>							
J.M ^e de Paz	P.L/Adv.	Mod.	111	320	253	567	215	176	1.642
C. Desvallès (2)			112	298	249	418	215	178	1.470
J. de la Cruz Castellans			70	295	175	538	198	174	1.450
R. Olsinellas			108	215	237	401	215	171	1.347
B. Fanès			114	217	238	415	208	174	1.368
R. Estruch i Ferrer	Prop/His	U.L.	137	177	174	125	129	12	754
L. de Ballester	Prop.		291	9	145	124	129	11	709
R. Catarineu	Fab.		224	36	107	114	123	9	613
T. Issern			207	3	117	100	105	5	537
J. Manso i Juliol	Mil.	Mod.	197		81	49	105		432
Altres i vots blancs o nuls			9	2	14	27	8	1	61

IRACUNSCRIPCIÓ DE VICCol. legis electorals

	<u>Arenys de Mar</u>	<u>Berga</u>	<u>Grang- llers</u>	<u>Mataró</u>	<u>Vic</u>	<u>Total</u>
<u>Cens</u>	638	552	771	717	890	3.568
<u>Votants</u>	237	237	263	180	201	1.118
<u>Participació en %</u>	37,1	42,9	34,1	25,1	22,6	31,3

<u>Candidats</u>	<u>Categoria socio-prof.</u>	<u>Tendència política</u>						
<u>M. Fivaller</u>	Prop.		226	230	263	179	198	1.096
<u>J. Vallis</u>	P.L/Adv.		236	223	262	179	150	1.050
<u>J. Bonaplata</u>	Fab.		221	220	263	178	147	1.029
<u>J. de Fortuny</u>	Prop/His.		224	222	263	179	134	1.022
<u>J. Sabater</u>			192	236	262	178	137	1.005
<u>J. Fernandez de Cuxto</u>	P.L/Adv.	Mod.					23	23
<u>J. Gebart</u>							15	15
<u>Altres i vots blancs o nuls</u>			6	3	2	3	15	29

Total província de Barcelona: Cens, 15.946; votants, 5.271; participació en %, 33,1.

Fontes: BOP Bar., nº 63 i següents, mars de 1867. AC., Libros de Registro de los Diputados, Corts de 1867-1868.

Notes.

.- Pascual Medoz renuncia el 10 d'abril de 1867, sense haver jurat el càrrec a les Corts. No se senyala que ningú el substituís.

.- Lluís Desvalles renuncia el 9 de maig de 1867, sense haver jurat el càrrec a les Corts. Ningú el va substituir.